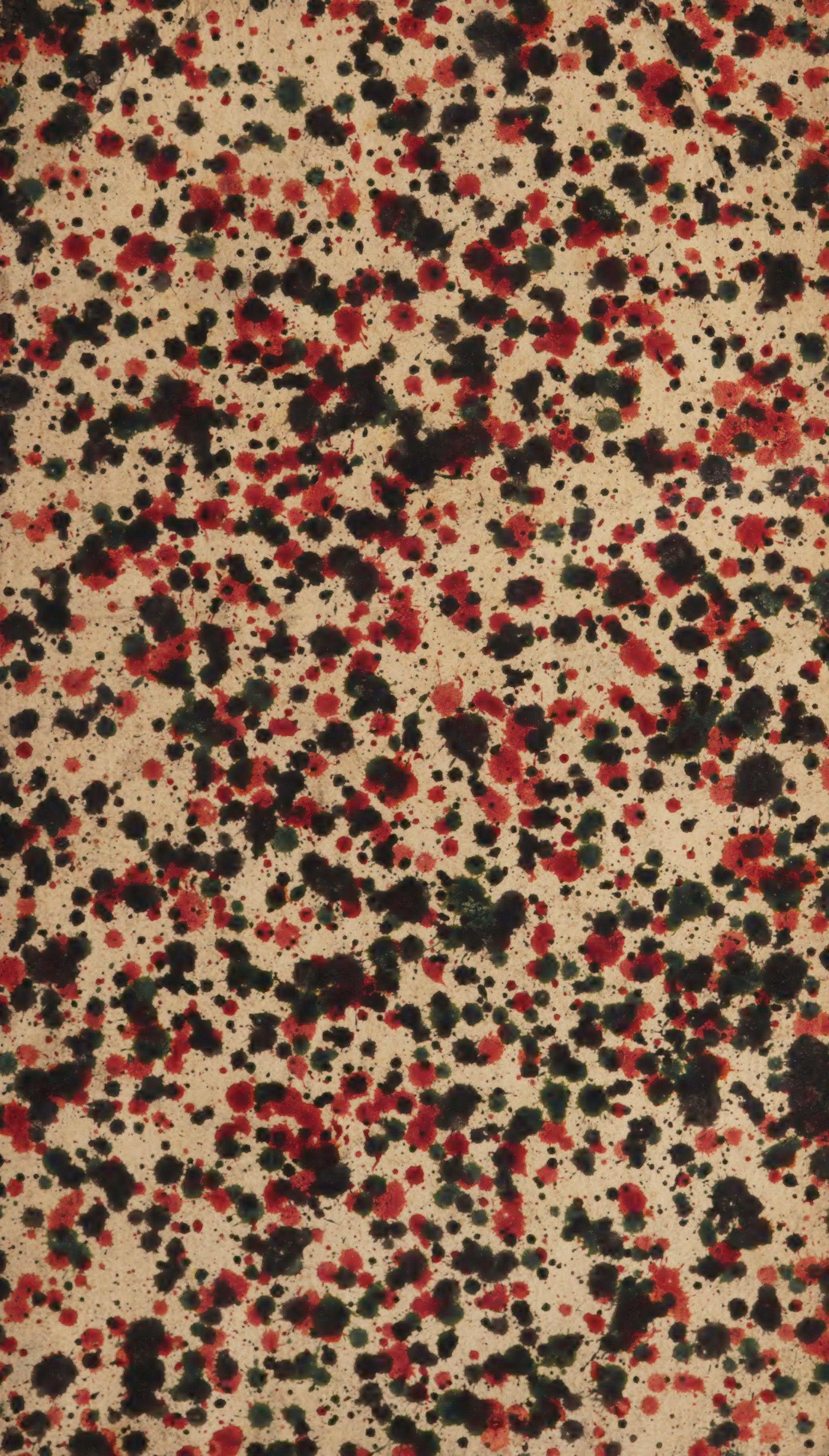

COLLECTIO OPVSCVLORVM SELECTORVM AD MEDICINAM FORENSEM SPECTANTIVM

CVRANTE

DR. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT SCHLEGEL

MEDICO APVD LONGO-SALISSENSES

VOL. III.

LIPSIAE

IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER.

1788.

VIRO
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO,
CELEBERRIMO

ANDREAE BONN

MEDICINAE DOCTORI

ANATOMES ET CHIRVRGIAE IN ILLV-
TRI AMSTELAEDAMENSI ATHENAEO
PROFESSORI

HOCCE VOLVMEN TERTIVM

D. D. D.

VNAQVE
SE RESQVE SVAS DE MELIORI NOTA
COMMENDAT

EDITOR.

CONSPECTVS
CONTENTORVM
Voluminis tertii.

XIV. Dr.

XIV.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE

Dissertatio prior,

De

Diagnosi vitae foetus et neogeniti.

Lipsiae, 1771.

Respond.

CHRISTOPH. GODOFRED. JOHN.

---

§. I.

Instituti ratio.

Quod medici est officium omnem in vitam hominis pretiosissimam conuertere attentionem, ea quoque exposcit, vt a primis vitae rudimentis incipiens obseruatio, quatenus tantum illa ex phaenomenis quibusdam dignoscitur, ad omnem eius vlteriorem decursum directa sine intermissione continuetur. Haec autem varia institui potest ratione, alia nimirum est vitae contemplatio, quae ad medicum, in facienda sua arte occupatum, et de sanitate conseruanda

restituendaque sollicitum, spectat, alia vero, dum in vsum fori, ex nexu disciplinarum cognito idem sua vtitur scientia ad diiudicandas conditiones, in quocunque stadio vitae occurrentes, quibus reus vel absoluatur vel inculpetur. Quum tamen non infrequenter in foro de vita foetus vel recens nati, quaestio nascatur, reipublicae quoque et saluti ciuium maxime intersit illius studiosior disquisitio, specimini academico aeque ac officio meo accommodata visa est haec curiosior peruestigatio, qua ex signis suis praesentia vitae aut confirmatur aut denegatur. Siquidem ex his quasi praemissis, non obscure iudex possit instrui ad definiendam sententiam. Solet quidem tunc plerumque in foro de vita hominis dubitatio oriri, dum iam in lucem editus mortuusque infans, num vita fuerit praeditus, numque eam per violentam quandam caussam accedentem amiserit, ambigitur, atque corporis delicti constituendi caussa, viscerum partiumque corporis, sectione diuisarum, accurata inspectio, tanquam iudicii, inde desumendi, fundamentum adhibetur; verum quum saepe eveniat, vt ad confirmandam vitam nati omnium, etiam praegressarum, conditionum notitia opus sit physico forensi, alia in externo corpore foetus obueniant, a pariente quoque repetenda momenta, alia demum in internarum partium perlustratione posita sint, mihi ab his incipiendum esse duxi. Ex quo consequitur, ea primo loco pensitanda esse, quae sine dissectione patent.

tent, ex ſignis tum in corpore recens nati, tum in matre grauida et puerpera habendis colligendisque, quibus deinceps reliqua, ex interioribus per ſectionem manifeſta reddita adiicientur. Multorum quidem eſt opinio, ex reſpirationis organis, atque pulmonum ſtatu vitae rationem quam optime determinari, etſi hac de re copioſiſſima ſit controuerſia, eam autem ad internorum ſignorum explicationem referimus. Dum itaque generalem hanc ſuſcipimus dilucidationem, ſi magnis in arte viris placere nequeamus, nobis ſatis erit, tyronibus et ad forum ſeſe applicaturis viam ingrediendam monſtraſſe. Hinc de ſignis, quibus vita foetus et nati diſcernitur, differentes, praemiſſa generali vitae cognitione alia, quae in foetu vel recens nato, alia quae in matre notari merentur, ſigillatim expoſituri ſumus.

§. II.

Animationis foetus terminus

Si hominem adultum viuentem contemplamur, tot ad vitam concurrere actiones, tamque egregiam conſpirationem eſſe obſeruamus, vt vnica laeſa protinus omnem reliquarum conſenſum intercipi videamus. Quare foetus, vt vt minimus ſit, iisdem actionibus, ſibi opitulantibus, viuere recte adſeritur, ita quidem, vt vel pro organorum agentium perfectione, vel pro inde dependente efficacia tantum diuerſitas enaſcatur. Interim, quod duplex homini data eſt ſubſtantia,

mens atque corpus, illisque a se disiunctis mors etiam simul adest, non immerito in facienda continuandaque vita vtriusque huius substantiae aliquam partem esse, iure affirmari posse opinamur. Quid illud sit, quod mens confert, definire non audemus, et multum ab eorum opinione absumus, qui illam suum struere corpus statuunt *a)*, qui illud etiam defendere et ad abigendas illatas noxas motus, in morbis conspicuos, excitare volunt. Praeter ea quoque ad scopum nostrum non spectat, quin potius ex adductis illud patere arbitramur, sine mentis corporisque coniunctione vitam hominis nec recte quidem cogitari posse, eoque confidentius, minimo foetui, ab ipso conceptionis puncto mentis coniunctionem cum corpore tribuendam esse censemus *b)*. Mentio facienda erat huius conditionis, quod medico forensi a non paucis obiiciatur, *animationis* quem dicunt, foetus terminus. Multum enim torsit et antiquissimis temporibus philosophos aeque ac medicos haec sententia, recentiores quoque turbauit, et

a) Contra eam opinionem multa habet *Haller* Elem. Physiolog. Vol. VIII. p. 125.

b) Idem sentit *Alberti* Iurisprud. Medic. Tom. I. P. I. cap. VI. §. 3. p. 123. cum aliis. Id autem ea propter fieri autumat, vt anima fiat sui corporis artifex. Conf. D. *Mich. Ern. Ettmuller* progr. de termino animationis foetus incerto. Lips. 1728. G. A. *Langguth* de foetu ab ipsa conceptione animato. Viteb. 1742.

et caussarum patronos, ad defendendum reum, nonnunquam fauentes inuenit. Praeterimus, quae ab ARISTOTELE *c*) olim et HIPPOCRATE *d*) dicta sunt, quippe quae in omnium fere medicorum forensium scriptis adducuntur, quum mira in ZACCHIA *e*), FIDELI *f*), CANGIAMILA *g*) inueniantur et alii paullo post conceptum factum, tertium nempe diem, alii septimum, alii id demum tempus adsumendum esse velint, dum in membris foetus aliqua perfectio conspicitur, quae in eorum vel delineatione vel rudimentis consistat. Hanc vero in masculis intra dies triginta, in femellis intra quadraginta duos obseruari, in quorum dierum numero definiendo tamen vbiuis varietas, vt supra sexagesimum quemcunque foetum pro animato cum HIPPOCRATE habendum esse credat LOEWIVS *h*). In quibus, si auctoritatibus, nihil efficientibus, fidem detrahimus, rationes sane nullibi deprehendimus, vel veri tantum similitudinem afferentes. Diu pariter explosus est animae humanae ex traduce ortus, postquam acu-

 torum

c) Hist. Animal. Lib. VII. cap. 4.

d) Περὶ ἑπταμήνου, et περὶ ὀκταμήνου, nec non περὶ φύσιος παιδίου.

e) Quaest. medic. legal. Lib. I. Tit. II. Quaest. IX. p. 51. Lib. IX. quaest. I. p. 685.

f) De relat. medic. Lib. III. Sect. 6. cap. I. seqq.

g) *Franc. Eman. Cangiamila* Embryologia sacra. Venet. 1763. fol. p. 18. sqq.

h) Theatr. Medic. Iurid. cap. I. §. 48. n. 6.

torum philosophoruum accurata subtilitate ex ipsius mentis natura eius simplicitas confirmata fuit. Nec, si foetus per aliquot tantum dies in vtero commoratus, increscere deberet, sine praesentia mentis, more suo, atque ab omni reliqua humana vita discrepante, viuere deberet, vt ea propter supra a nobis adducta opinio magis corroboretur. Quodsi itaque vita minimi foetus simillima sit vitae increscentis et nati, refutatur omnis eorum error, qui sibi persuadent, leuiori eos coercendos esse poena, qui primis mensibus imperfectioris foetus, consilio et culpa abortum fecerint. Hominis enim vitam vix inchoatam supprimere, aeque magnum crimen esse videtur, ac illam delere, quae per aliquot iam tempus durauerit, quod spes prolis hoc facto protinus concidat. Interim inficiandum non est, hac de re admodum raro quaestionem in foro fieri atque ad medicos referri, nisi forsan aliqua rea, se multa, ad abortum faciendum, tentasse inculpetur conuincaturque. In quo tamen casu perpendendum est, foetum minimum, immo et per aliquot menses increscentem, non infrequenter aut vteri vitio, aut aliis multis caussis, hic tamen studiosius non exponendis, a sua cohaesione solui et perdi, nec non omnem ad destituendum foetum adhibitam vim parum quandoque valere, alias autem minimam eius vix praeuisam resolutionem producere. Tandem et hic signa vitae adeo sunt abscondita, vt nisi ex accedentibus quibusdam conditionibus et

iudicis disquisitionibus dilucidentur, a medicis in lucem nequeant protrahi. Si vero iam maturior factus foetus vtero excutiatur, de cuius vita nec dubitauit antiquitas, tunc ea quoque, quae nunc dicemus, omnia ad eum referri merentur. Nam illa incepta et continuata vita, si diuturnitatem habere debet, nouis quibusdam indiget necessitatibus.

§. III.

Vitae differentia ab aetate.

Quo vero pateat, vitam hominis per se diuersam reddi, eas breuiter in mentem reuocare necessum est differentias, quas ipsa hominum aetas suppeditat, ex quibus, vt supra innuimus, elucescit organorum agentium et efficaciae modulum singulis inesse. Eae nimirum adulti hominis conspirantes actiones, ex omnium viscerum integritate, ossium perfecta firmitate, nutritione sufficiente, appositione adaptata deperditarum molecularum, per proprias vires paratarum, et mensura illarum virium, resistentiis adaequata pendent, qvibus caussis omnibus efficitur, vt in eodem statu, certe per aliquod tempus, corpus conseruetur. Sicuti autem, quam primum hae caussae, aut remissius agunt, aut vires resistentiis enatis aequabiliter non opponuntur, quod ingruente senectute fieri solet, vitae ratio immutatur, et vigor pristinus perit, ita e contrario in foetu increscente sensim coaceruantur momenta virium, ex ad-

 dita

dita singulis partibus successiua perfectione coagmentata. Destinauit autem certum quoddam temporis spatium foetui cuique naturae auctor, in quo perficiatur, siue formationem pulli in ouo, siue sucessiuum in vtero humano foetus incrementum contemplemur *i*). Quo superato, maturitatem eius adesse dicimus. Nam, quo tenerius corpus est, et quo minus a sua distat origine, eo magis vita eius mere passiua dici meretur, quum aliunde demum accedentibus succis, vt in homine, maternis scilicet, viribusque mutuatis, nutriatur et parum de suis inquilinis addat. His itaque efficitur, vt sensim maior accedat firmitas roburque, quod tamen nondum ad vitam continuandam sufficit. Nisi enim priorum caussarum, ceu potentiae agentis et succurrentis, adiumentum additur, protinus pereundum est tenello foetui. Clarum id est, ex funiculi vmbilicalis historia, cuius ex vena sanguis ad nutritionem faciendam aduehitur. Si enim per labefactatum eundem vel destructum, breui etiam ante partum tempore, intercipiatur liquidi huius vitalis accessus, vix non semper in ineuitabile foetus coniicitur mortis periculum.

§. IV.

Vitalitatis descriptio.

Vbi itaque perfectum, quem dicunt, maturitatis terminum attigit foetus, tunc eiusmodi instructum do-

tibus

i) *Hebenstreit* Anthropolog. Forens. Sect. II. cap. I. §. 10. *Haller*. Elem. Physiol. Vol. VIII. p. 421.

tibusesse obseruamus, quae ad vitam, sibi ipsi sufficientem, agendam satis idoneae sunt, id, quod quotidiana experientia confirmat. Multa namque animalia et volatilia omnia, ex ouis prodeuntia, sic sibi viuere cognoscimus, vt alienis vix opus habeant subsidiis, in aliis vero et in homine ipso matris desiderantur succi, et lacte illius debent sustineri foetus. Nihilo autem secius vniversum corpus varias adhuc incompletas partes continet, iterum temporis spatio interiecto demum supplendas atque elaborandas, quod ex ossium consideratione, eorum augmento, firmitate, nexu, nec non ex viscerum non nullorum, aliarumque partium solidarum habitu mutato, docetur a dissectoribus. Neutiquam tamen haec inhaerens corpori imperfectio vitae detrimentum affert, quin, iis licet praesentibus conditionibus, recte iudicetur in foro, viuere potuisse natum, eamque adesse aptitudinem, quae vitae prorogandae inseruiat, quamque vitalitatem vocant. Contra, si ea inueniatur foetus editi conditio, quae luculenter monstret, superesse adhuc multa euoluenda, addenda et elaboranda, quibus ille egere non potest, ad necessitates vitae verae, tunc etiam de vita eius, tum in partus tempore, tum extra vterum ambigua admodum redditur sententia. Immo eius finem constanter sequi debuisse, certissime adseueratur a medico forensi. Accedunt autem his aliae adhuc caussae, vt mala in vtero nutritio, grauidae morbi praegressi, iniuriae passae, simi-

lesque, de quibus in posterum dicetur, quae vitae vlterioris filum abrumpere possunt, sed eae ex suis signis a medico dignoscentur. Inutilem tamen vitalium foetuum distinctionem iudicamus eam, quae a numero mensium, per quos foetus in vtero enutritus est, desumitur, et qui olim ex auctoritate HIPPOCRATIS, solebat reuerenter haberi, nolumusque recoquere eam de partu septimestri et octomestri non aeque vitali opinionem. Non enim temporis decursus, quippe qui ab ipsis etiam mulierculis saepe falso numeratur, sed corporis conditio, membrorum habitus aliaque medicum forensem instruunt; ex quibus, num aptitudo ad vitam, protrahendam et iuste ducendam, adsit; iudicet. Obiici quidem nobis posset, imperfectos etiam mutilatosque foetus nonnunquam tutos in vtero vixisse atque partium reliquarum conueniens habuisse incrementum, vt in acephalis et sine cerebro natis, iis itaque non defuisse congruas vitae caussas. At, qui ita sentiunt, non perpendunt, in vtero hos per matrem vixisse foetus, extra vterum autem nec per tantillum temporis punctum suam protrahere potuisse vitam, eaque propter ob deficientem ad aliam vitam, dispositionem pro vitalibus eos aestimandos non esse. Monemus tandem, in eiusmodi casibus, quod nec culpa nec dolus in parientem cadit, ipsaque inspectio et aperta viuendi impossibilitas rem decernit, ream quoque a iudice absolui. Accidit autem frequentius, vt explorandus

medi-

medico proponatur per partum editus infans, mater vero nesciatur, si v. c. expositus inueniatur ille, quare de accedentibus, quas diximus caussis ille referre ad iudicem accurate nequeat, tunc necesse est, vt perpendat omnia in nato occurrentia phaenomena eaque rite annotet, quo, matre detecta, reliqua ex doctrinae suae fonte perquirens adiiciat, vel, vt ex fide dignis testibus, si haberi queant, certiora sciantur, iudici committat.

§. V.

Signa vitae: α) ex superficie corporis.

Vitalis ergo foetus secum affert aliqua indicia, ex quibus palam fit, eum etiam hanc inceptam diutius prorogare vitam posse, ni impediatur a variis, ipsi oblatis, grauibus ac vitae insidiosis impedimentis. Ex quibus indiciis itaque primo ad superficiem corporis respiciendum esse arbitramur, quippe quae oculis primum oblata est intuentium. Sed, quoniam ita corpori superinducta sunt integumenta, quae communia vocantur, vt nulla pars corporis ab ipsis non inuestiatur, ea integra inueniri opus est, nitidaque vbique et quasi expansa. Quae etenim sulcata et praeter naturam variis instructa deprehenditur rugis cutis, vt fluctuet quasi nec cohaereat, eam iam ante partum sufficienter enutritam non fuisse, inde discimus. Estque simul studiose discernendum, num ante aliquot iam dies natus fuerit infans,

nunc diiudicandus, quod per ſigna putredinis dilucidatur, num vero recenter demum excluſus habeatur. In quo poſteriori caſu non parum iuuat inquinamentorum, quae ab vtero adhaerent, et liquoris amnii quisquiliae ſunt, praeſentia. Hae nempe puritatem tegumentorum minuunt, et ab aere externo in albidum ſplendentem quaſi mucum conuertuntur, qui tepida aqua adhibita facile ſolui detergique poterit. Suprema etiam cutis lamina ſeu cuticula, tunc plerumque firmiter adhaereat et rudiorem paullo ferat frictionem, quae, ſi cito et facillime ſeparatur, non leue putredinis iam incipientis ſignum eſt. Siquidem in viuente etiam homine, quod tenerrimorum vaſculorum apices eius textum efficiunt, videamus conſuetos eosque non leues attritus ſine iniuria perferri, a quibus ſane in utero contentus foetus viuus, qui aquis innatans molliter habetur, immunis cenſetur, vt ea propter iam ante mortem cauſſam aliquam adfuiſſe, quae huius epidermidis et cutis reliquae nexum turbauerit, iure cenſeatur. Hanc vero aliam inuenimus nullam, quam quae a defectu nutrientium ſuccorum in acri putredinis natura ponitur. Emolliunt quidem aquae, corpori circumfuſae noſtro, praecipue ſi illae tepidae fuerint, prout in lotricibus quotidie videmus et defoedant cutim rugis, ſed hunc etiam effectum ab aquis vterinis metuendum non eſſe, et in omnibus recens natis habenda experientia confirmat, et aeris, quae ad vterum penetrare nequit, ab-

ſentia

ſentia et tandem ipſa virium vitalium efficacia. Aliter e contrario ſentiendum eſt de foetibus, in aquas proiectis, ibidemque per aliquot tempus reſtitantibus, quibus rugoſa et flaccida redditur cutis, ex totius tamen corporis intumeſcentia oedematoſa non obſcure coniicienda cauſſa. Vbi vero tempus, a quo iam enixus fuit foetus; non latet, ibi ſimul cum his, ſi inſufficientia viſa fuerint iudicia, alia combinantur, liuor praecipue, in maculas aliquando latas diffuſus, virideſcentem vel ex rubro et coeruleo variegatum colorem cutis efficiens, quippe qui non leuiorem, ſed iam maiorem, a putredine factam, reſolutionis humorum ipſiusque ſanguinis fatiſcentis corruptelae gradum deſignat, atque magis docet, recens nati vitam diu extra vterum durare non potuiſſe, quae iam ſui partem antea perdiderit, praecipue, ſi in veſiculas, ſero turgidas, cuticula exſurgat, gangraenae ſphacelique acceſſum manifeſto innuentes. Si etiam tunc ex naturali inteſtini recti orificio, meconium exeat, vixiſſe in partu foetum non nulli adſerunt, quod tamen ad vitam, poſt natiuitatem actam, cognoſcendam nihil facere, cum et mortuis fluat, adſtruit HEBENSTREITIVS *k*), niſi forte ipſa, de qua alibi exponemus, partium interiorum diſquiſitio, magnam inteſtinorum craſſorum euacuationem factam fuiſſe declaret. Vix autem attinet dicere, clauſum et concretum

k) Lib. cit. Sect. II. membr. II. cap. II. §. 31

cretum ani orificium, vel aliós meatus nondum apertos, non vitalem foetum indicare, vt HIPPOCRATES vult, cum huic etiam afferto refragetur medica experientia et illis malis tollendis auxilia praecipiat chirurgia. Maior tandem et confidentior eft in totius corporis membrorum proportione vitalis foetus fignificatio, quam vero talem adfumimus, vt decens eorum ad fe inuicem relatio fit. Licet namque ea ad amuffim haberi nequeat, atque in magnitudine aeque ac in reliquis conditionibus diuerfarum partium in viuis etiam hominibus innumera paene fit difcrepantia, communis tamen cognitio, et quam anatome fuggerit, quid deficiat, vel fuperfit, medicum poterit certiorem reddere. Adnotentur autem fimul ante omnia, quae fupra de vitalitate diximus, et quae ad incompletam membrorum conformationem pertinent. Leves quidem defectus, vt digitorum coalitus, in manibus forte pedibusque obuios, non curamus, quos alii *l*) ad imperfectum foetum referunt, cum vnusquisque has partes, fimilesque deficientes vel mutilatas vitae infidias non ftruere intelligat. Magis ad conformationem capitis, pectoris, immo etiam imi ventris refpiciendum eft; collatis ibi reperiundis mutationibus cum illis naturalibus, quas anatomes beneficio medicus nouerit. Sic nimirum ab aquis intus fufceptis nimium turgens caput fiue hydrocephalus, valde angufta-

tum

l) *Zacch.* l. cit. p. 48. *Loew.* theatr. p. 24.

tum compreſſum et vix ſufficienter dilatabile pectus, abdominis anguſtia eiusque nimia breuitas, circa vmbilicum retractio, magis ſi ſimul fuerint cuncta haec momenta, vel ſi ſeorſim aliqua appareant, aut ſimilia, de vitalitate ambiguum reddunt iudicium. Interim membrorum omnium efformatio perfecta in foetu, cuius naturam ſoleter expoſuit ROEDERVS *m*), ita militat pro vita, vt de illa praeſumtio non incerta fiat.

§. VI.

β) ex pilis.

Quam quidem maturitatis et vitae continuandae ſuſpicionem ſimul porrigunt capilli et crines, capiti inhaerentes ſuperiori. Mirum quidem eſt, quod, quum pilorum ſedes profunda ſit ſub cutis infima ſuperficie, ibidemque ex bulbillis ſuis vegetabilium more propullulent *n*), eos tamen a reliquis, nutritionem ſufficientem corporis producentibus, cauſſis non excitari, ſed derelictos quaſi diu immutatos perſiſtere, deinde etiam aliquos demum prorumpere, aliis ſemper adhuc intactis et quieſcentibus. Siquidem in natis et recte valentibus pueris obſeruatio doceat, barbam et pubem ſtato

m) Diſſ. de foetu perfecto. Goetting. 1750. in Opuſc. medic. Gotting. 1763. 4. editis p. 71. ſequ.

n) Naturam pilornm egregie declarat *Ludwig* Diſſ. de humore cutem inungente, Lipſ. 1748.

to tempore progerminare, vt non incongrue inde perſpiciatur, ad incrementum pilorum aliquem requiri corporis vigorem et virium eam menſuram, quae ſit ſuperior neceſſitatibus nutritionis debitae faciendae. Confirmatur id exinde, quod foetus tenellus adhuc ſuo toto corpore politiſſimus inueniatur, nec in capite minima capillorum lanugo appareat, et quod vltimis demum menſibus capillitio inſtruatur. Ex quo conſequitur, vt, dum natura in reliquis partibus perſiciendis occupata eſt, ea ad has non niſi aliis perfectioribus redditis, deueniat, medicus itaque ex repertis in capite pilis, maturitatis pene terminum et vitalitatis ſignum dignoſcat. Interim, quae in copia ſeu multitudine, longitudine et colore non raro occurrit diuerſitas, ſingularis notae momentum non eſt: nimis enim ſubtiliter argumentaretur, qui imbecilliorem paucis et breuibus, fortiorem multis et longis capillis ornatum iudicaret foetum. Adultis ſane eadem ratio eſt, nec robori corporis inde quidquam detrahitur, niſi ab aetate cauſſae quaedam deterioris nutritionis ſimul acceſſerint, in primis, quod primum nati infantum capilli frequentius ſenſim iterumque cadere ſolent.

§. VII.

γ) Ex unguibus.

Eadem ratio vnguium eſt, laminarum ſcilicet earum cornearum, quae apicibus vtriusque extremitatis digi-

digitorum appositae conspiciuntur. Nam et hi ex profundioribus locis enascuntur et ex periostei continuatis fibris promanare dicuntur *o*). Ea vero est tenuioris et immaturioris foetus conditio, vt licet iam fissa manus et in digitos diremta, sicuti pes extremus, appareat, obtusus tamen digitorum apex vnguiculos nondum ostendat *p*). Si paullo maturior euaserit ille, habet quidem delineatorum vnguium formas, sed molles, flexiles, membranaceos fere, quae duritiem pene corneam vltimis gestationis mensibus demum acquirunt. Caussae, duriorem hanc substantiam compingentes, non satis quidem manifestae sunt, eas tamen ab aere deducendas non esse, suadet illa vnguium durities, quae cornea statim in maturo recensque nato infante, dum ex vtero prodit, detegitur. Vt exinde ad eam praestandam efficiendamque vim vitae non exiguam requiri recte arbitremur, et eos ad perfectioris foetus signa referamus, praecipue, si eos cum cute ita cohaerere videamus, vt qvamuis omnia mollia, et carti-

o) Confer *Ludwig* de ortu et structura vnguium progr. Lips. 1748.

p) *Hippocrates* περὶ ἐπικυήσιος de immaturo foetu scribit: ἡ σὰρξ ὑπερέχει τῶν ὀνύχων. Οἱ δὲ ὄνυχες ἐλλείπουσι τῶν χειρῶν καὶ τῶν πόδων. Et *Haller* I. cit. Vol. VIII. p. 323. septimestrem foetum vnguiculos nullos habere.

tilaginea pene subsint ossicula, aliqua tamen ad eos resoluendos opus sit vi adhibenda.

§. VIII.

δ) ex ossibus.

Ingens etiam illa, quae a tenerrimo puncto surgenti foetui accidit, nutritio, sicuti corneos indurescere facit vnguiculos, ita quoque sensim in ossibus eam, quae duritiem ipsis conciliat, materiam congerit, ita, vt ossificationis historia omnino possit aetatis atque maturitatis foetus signa aliqua exhibere. De his vero nunc differere supersedere possemus, quod ex proposito nobis scopo externas tantum notas diiudicare animus est, et in medicina legali ossium disquisitio minus frequens esse solet. Attamen huius perscrutationis necessitas ingruit, si forte talis demum offeratur foetus, qui iam per longum tempus sepositus, partes molliores omnes putredine resolutas habeat, vt earum indoles plane nequeat disquiri, nec nisi ossa supersint. Quandoquidem ex his solis corpus delicti certum de vita foetus reddi non potest, quin potius ambiguum signum praebeant, sunt tamen in ossibus signa sufficientia de aetate foetus, quibus edoceatur physicus, num, quem pro abortu excluso venditat rea, cuiusque mors ipsi imputari non debeat, inter eos quoque sit referendus. Sic, vt ex multis tantum capitis mentionem faciamus, centra in ossibus eius iam indurata, ossificationis puncta nominant, reliquo am-

ambitu molli et membranaceo, in immaturo foetu reperiuntur, longa etiam ſic dicta oſſa extremitates informes, cartilagineas referunt, carpi tarſique oſſicula pene omnia abſunt, nec niſi punctula quaedam adhuc continent, ſternum, nucleis oſſeis diuiſum, apparet, vt reliqua taceamus, quae in his determinandis oſteogenia ſuppeditat *q*). Scrupuloſior ſane indagatio adhuc plura, neque tamen, ſi ſoli huic ſigno ſidere velimus, exceptione maiora argumenta exhibet, quod ex ſtudioſe collectis conditionibus ab HOFFMANNO *r*) clarum eſt.

§. IX.

ε) ex nutritione.

Deinde in foetu ipſo nutritionis, ad illud tempus factae, quod ſpem facit vitae continuandae, ratio ex ſignis, in habitu corporis externo inueniendis, habetur. De cute ſupra §. V. diximus. Ea vero, ſi rugis et ſulcis deſtituta eſt; vbiuis quaſi repleta, egregium nutritionis rite factae indicium praebet. De quo eo minus dubitandum

 eſt,

q) Obuerſari potiſſimum debent animo medici perſcrutantis, quae accuratiſſime exponuntur a *Bern. Sigfr. Albino* in Icon. Oſſ. Foetus hum. Leid. Batau. 1737. 4. et in *Kerckringii* Oſteogenia foetuum. Amſteld. 1670. 4.

r) D. *Wilh. Chr. Hoffmann* diſquiſ. de oſſibus foetus, quatenus inſeruiunt eiusdem determinandae aetati in caſu ſuſpecti infanticidii. Francof. et Lipſ. 1751.

est; quod foetus aliquando, abortu reiectos, trium quatuorque mensium *s*), quos casus excusserat ex matribus, ceteroquin sanis, ita plenos conspeximus, vt turgidi quasi viderentur. Longe etiam plures foetui ac nato fontes concessos esse constat, ex quibus nutritio deriuetur. Siquidem non ex bene praeparatis et elaboratarum molecularum congerie onustis succis tantum, iisque a matre aduectis, corpus struitur, sed in suo quoque corpore foetus glandularum quarundam officiis vtitur, quae natis nulla sunt, vt itaque facile in eo abundans nutritio fieri debeat, torosus euadat, omniaque membra, nunc natus, rotundula habeat, licet mollities imbecillitatem roboris ostendat. Haec ipsa tamen mollities telae cellulosae, sub cute reperiundae, distentae signum, adipis collectionem factam esse significat, quam a lymphaticis particulis nutritiis deducunt physiologi, quaeque in futuros reponatur vsus. Marcor itaque corporis, flaccidus eius adspectus, facies torua, quam ruga senili similis arat, membrorum deficiens repletio, in foetu satis testantur vitam, quae in vtero iam ita comparata non fuit, vt euoluendis partibus par sit, eam quoque, extra vterum viventi sufficere non potuis-

s) In embryone trium cum dimidio mensium, abortu reiecto, qua faciem externam nitidissime descripto in progr. a *G. A. Langguth* Viteb. 1751; *artus superiores et inferiores admodum torosos* animaduertit. p. 8.

tuisse. Copiosissima quaeque quae in foetu adsunt vascula, et rubicundum externi corporis vbique colorem faciunt, suis destitui sanguineis humoribus per pallorem si docent, debilem vitam manifestant, arguuntque vitalitatis penuriam. Quodsi nihilo minus post partum denatus sit infans, et tunc liuida in superficie stigmata cum his signis obseruentur, tunc cauere debet medicus, vt violentiae adhibitae signa aestimet, quae ex humorum spontanea resolutione nascuntur, evidentius adhuc, si maculae, putredinis testes §. V. deprehendantur. Non possumus tamen non adnotare, constantiora adhuc signa colligi posse, si nempe nutritionis foetus doctrinam plene intelligere velimus, ex statu matris, dum vtero gerebat, suumque nutriebat embryonem.

§. X.

5) ex pondere.

Haec quoque nutritionis historia sponte nos ducit ad pondus, quod foetui naturale est, considerandum. Incipiamus autem a maturo, per nouem consuetos menses gestato. Qua in re facile quidem largimur, non vnam sed multiplicem varietatem esse debere, idque haud immerito coniici a rerum peritis, quum omnis conditio redeat ad nutritionis in vtero diuersitatem. Nec negamus, robustas, labore induratum corpus habentes, rusticasque matres, vt meliorem praebent infantibus succum, ita etiam prae tenerioribus, vrbanis et delicatulis femellis, ponderosiores eniti foetus, vt cer-

tam ponderis normam inuenire sit impossibile. Inter ea tamen, quod ea foetus incrementi in vtero est ratio, quae ab euoluendarum partium perfectione et ab vteri cedentis resistentiis definitur, quos, si attigerit foetus, fines, in vtero amplius retineri nequeat, sed emittatur, parum vtique erit in vitae genere et reliquis conditionibus diuersitatis, quae certum quoddam pondus non admittat. Licet autem inter tot foetuum disquisitiones propter reliquorum signorum sufficientium syndromen mihi eam necessitatem nondum obuenisse ingenue fatear, quae pondus recens nati trutinari absolute exegerit, idque nostrates etiam feminae, aliquando superstitiosae, admittere recusent, tam multae tamen, a ROEDERERO *t*) factae experientiae, et in maturis aeque ac immaturis foetibus coeptae, in centum et tredecim diuersis subiectis, quibus pondus maturi septem inter et octo libras ambigere obseruatur, vt iis adstipulemur, fere nos cogunt. Adnotauit quidem HALLERVS *v*), neogenitorum pondus ad nouem, decem, duodecimque libras, quot sint nouem mensium periodicae expensae sanguinis *x*), adce-

t) Diss de temporum in grauiditate et partu aestimatione. Gotting. 1757. in Opusc. p. 29.

v) Elem. Physiolog. Vol. VIII. p. 372. et p. 416.

x) Sed sanguinis etiam menstrui pondus variare probat alibi. *Idem* Vol. VII. Part. II. p. 145.

cessisse, immo CRANZIVM foetum viginti trium librarum, alium viginti septem reperisse; nec non LOESERIVS *y*) viginti libras et vltra, tanquam naturae conuenientes adsumit, sed hae discrepantiae eo minus inutilem aut ineptam ponderis animaduersionem reddunt, vt potius, si cum aliis conferantur conditionibus, inde satis distinctum euadat de maturitate foetus iudicium. Quod ad eam molem corpus tenellum deuenire non potuisset, nisi ea adfuisset virium vitalium quantitas, quae ad illam sustinendam requiritur et quae porro illam fulcire valet, ita quidem, vt regulam ponat ROEDERERVS: *Immaturorum foetuum pondera inter quintam sextamue libram media esse, maturorum sex libris raro minora, immo immaturum foetum certa fide non probare sexta libra pondus inferius, sed probabili saltem, et ex comparatis reliquis indiciis limanda.*

§. XI.

ζ) ex longitudine. Eodem quoque modo de longitudine foetus et certa inde sumenda mensura iudicandum est. Etsi in hac, vt mox monstrabimus, constantiorem quandam normam obseruauerimus, tamen eorum iterum vix euitare poterimus dubitationes, qui, praeter supra adductam hominum discrepantiam, grauidae staturam bene pensitandam esse autumant,

 quo-

y) Physiol. cap. 35. § 427.

quoniam abdominis, quibus coercetur vterus, limites magis extensionem foetus, quam molem eius definiunt. Fauentia quoque huic opinioni aliqua habuimus exempla foetuum, ex ordine naturae natorum, sed exiguorum, quorum vero matres, paullo studiosius examinatae, in partu quidem sanae, tempore gestationis tamen variis conflictatae sunt morbis, sine dubio non adeo egregiae nutritionis et incrementi auctoribus. Porro staturae diuersitas in gemellis conspicitur, quorum alter magnitudine non raro ac robore alterum superet, et quorum multa notata legimus exempla, vt etiam superfoetationis lubricae hypothesi inde argumentum sumi soleat. Staturam a matre patreque deriuandam esse coniicit HALLERVS *z*), quam vtriusque parentis saepe discrepans longitudo vix determinare permittit, si recte sentimus, ni crebrioribus obseruationibus veritas confirmetur. Longitudinem recens natorum plerumque viginti vnius pollicis esse PETITVS *a*) adserit, atque vix decem, supra pedem vnum, pollices maturos foetus attingere ROEDERERVS *b*) auctor est, intercedentes etiam differentias ex permultis obseruationibus collectas definit. Cum quo nostrae etiam conspirant adnotationes, quibus constitit, viginti et vnum, non raro

z) Lib. cit. p. 424.

a) Hist. d. Acad. Roy. de Scienç a Paris. Ann. 1733. p. 1.

b) Opusc. citat. p. 46.

raro duos, pollices vlnae Lipsicae adaequasse plerosque, aliquos ad decem et nouem accessisse, duos etiam viginti et quatuor pollices pene superasse, hos vltimos autem a rusticis matribus progenitos fuisse. Hoc itaque e ponderis phaenomenon, normam exhibebit, ex qua non plane inanis ad vitae praesentiam neogeniti conclusio fieri potest a medico legali, quod vtique vltimis mensibus grauiditatis longitudo minus ac molis augmentum crescat, hinc, quae pede vno et dimidio minor non est, perfectionem euolutionis praesagiat, quae ceteris phaenomenis certior euadat.

§. XII.

η) Ex funiculo vmbilicali.

Porro, qui primam et vltimam foetui nutritionem liberaliter porrigit, funiculus vmbilicalis considerandus est. Succis ille vitalicus, qui ad foetum feruntur, et ab eo recedunt, irrigatus perpetuo, externis super inductis inuolucris, ita tutus praestatur, vt vasorum licet vario flexu, progressus tamen intus contentorum humorum non impediatur, quamdiu nexus funiculi manet atque placentae in vtero. Si autem eueniat, vt funiculus, restitante adhuc in vtero foetu, rumpatur aut destruatur, nisi breuissimo ante partum tempore id contigerit, valde dubitamus, num superesse diu foetus possit, aut vitam extra vterum vlterius durantem recipere, quum reliquae, quae foe-

 tum

tum seruare creduntur ab aliis propositae viae admodum sint obscurae et incompetentes *c*). Nec de his quaestio in foro mouebitur, quod foetus sine vmbilicali funiculo natus, ex iam dictis caussi merito pro talis habetur, qui matris culpam in se nullam agnoscat. Ex praesente e contrario funiculo semper indicia requiruntur, quae vel de vita in vtero testantur, vel eam post partum adhuc declarant. Longitudinis eiusdem, licet homini inter reliqua animalia maxima sit, diversa quidem est ratio, is tamen aliquando, si aliena occupet loca, et v. c. collo obtorqueatur, *d*), nec prudenti manu obstetricantis, vt artis est, in partu remoueatur, suffocationis periculum iuducere valet. Quare tunc medicus legalis signa, in corpore conspicua, testes antegressae suffocationis, colligere debet, non poterit tamen, si aliunde cognoscatur, parientem solam fuisse, foetumque auxilio destitutum, in matrem culpa sola coniici, quae etiamsi cupida, noxam auertere nequiuisset. Ceterum eadem longitudo conueniens motum et incrementum foetus in vtero liberum fuisse denotat, et reliquis signis vitae felicioris adnumerari potest. Gracilis autem, collapsus, et rugosus, qui eam, quae vasa eius interce-

c) Legi meretur. *G. A. Langguth.* Diff. de nutritione foetus per solum vmbilicum. Viteb. 1751.

d) *Hebenstreit* Anthropol. Sect. II. membr. II. cap. II. §. 44.

cedit, spongiosam gelatinosamque substantiam nimis parcam obtinet, aeque ac colore peregrino, flavescente vel nigricante imbutus, magis, si eius quoque tegumenta putredine secedant, vel totus mollis, facile fatiscens, id, quod prae reliquis partibus hic citius fit, reperiatur, in neogenito certum dat, vitae iam ante partum suppressae, indicium, cui adstipulari debent aliae, in corpore obseruandae conditiones. Quod vero in cadauere non effluit sanguis, nisi summa putredine, fermentatione quasi facta, excussus, vacui et sanguine destituti funiculi, cum integritate reliqui corporis animaduersio, vitae etiam post partum testis haberi poterit, si cadaueris dissectio vasorum interiorum vacuitatem significet. In primis, si nimis breuis ab exitu eius in corpore contigerit resolutio, quae in foro praecipue attendi meretur. Quaeritur etiam, an resectus ille vel dilaceratus, nec vinculo constrictus, vitae magis insidias faciat nec ne? In vtramque autem partem multum quidem disputatur ab auctoribus; circumspecte tamen iudicandum esse remur, denuoque monemus, solum hoc signum fidem non facere. Quo longior enim funiculus, omnium minime si cum placenta connexus, generatur, eo difficiliorem haemorrhagiam letalem futuram esse opinamur, nisi nimis praecox, in vegeto foetu, eius separatio tentetur, id, quod etiam stantibus et praecipitem foetum emittentibus, matribus accidere potest. Siquidem vigor circula-

culationis ad has partes ſanguinem determinet, libereque eum effundat. Perinde nihilo minus eſt, ſiue reſecetur, ſiue diſrumpatur, vita namque foetus confirmabitur ex his tunc demum, ſi reliquarum et internarum partium ſcrutinium ſuſcipiatur ſimul.

§. XIII.

ϑ) ex ſugillationibus.

Pergit autem in perquirendo corpore foetus, de vitae certitudine ſtabilienda ſollicitus medicus, vt poſt mortem apparentia ſtigmata liuida, rubicunda vel alius coloris ſupra §. IX. adducta, num vitae poſt partum praeſentis vel mortis antecedentis effectus ſint, curatius diiudicet. Multum certe intereſt iuſtitiae, certa poni ne inſons ſeueriori ſententia grauetur. Quippe quum et noſtris temporibus quibusdam, exterioris ſuperficiei a ſtatu ſano recedentem mutationem coloris quamcunque vitae naſcentis ſignum offerre, arrideat opinio *e*). Et, licet facile largiamur, in cadauere iam frigido, coagulati ſanguinis maſſam ex vaſis exire multo minus ex minoribus exprimi non poſſe, hinc maculas etiam non excitari, tamen adeo difficulter veritas eluceſcet, ſi alibi iam apparentes putredinis notae affirment, eas

e) Nihil certi e contrario in hoc genere medicum poſſe aſſerere, nimis inſufficienter ſtatuit *Fortun. Fidelis* de relat. med. Lib. IV. Sect. V. cap. 2.

eas, quae ſuperficiem tantum alieno colore pingunt, nec profunde penetrant, effectus huius cauſſae exiſtere. Quoniam perſpicuum eſt, putredinem, denſas ſolidasque partes deſtruentem, ad ſoluendos ſuccos minimaque vaſcula eo magis aptam fieri, idque eo citius poſt mortem contingere, ſi conditiones aliae, vt tempeſtatis calidioris, foetus ſub ſtragulis retenti, vel ſimiles concurrant. Sed, ſi rubicundus ſanguis, ex vaſorum receptaculis emiſſus, ſub cute haereas, eamque in tumorem excitet, tunc ſerius ea de re cogitandum eſt. Si enim demortuum demum natum fuiſſe ponas, in vtero iam ſugillationes factae praeſumerentur, quod ob vteri amplitudinem, et aquarum circumfuſarum defendentium copiam, partiumque mollitiem nullam veri prae ſe fert ſimilitudinem: ſi vero in partu ipſo excitatas eſſe ſtatuas, tunc non deerunt alia ſigna, ex quibus certiora intelliguntur. Partui enim difficultates multae obiiciuntur. Fieri itaque inter alia poteſt, vt caput vel diu impactum haereat in exitu, compreſſa ergo integumentorum vaſa et rupta ſanguinem fundant, vel obliquus eius ſitus ſit, id, quod, ſi ex matris etiam confeſſione non conſtet, ex figura capitis, plerumque elongata, ex faciei tumore, tandemque ex interiorum viſcerum diſquiſitione pateſcet. Cautos eam ob cauſſam iuniores medicos eſſe volumus, ne in ſectionibus, ob ſanguinis, ſub capitis integumentis aut ſub pericranio praeſentiam, violentiae externae

teſtem

testem certum se detexisse concludant. Idem esto de extrauasato in dorso et scapula deprehendendo sanguine iudicium. Est quidem infallax vitae, in partu adhuc vigentis *f*), indicium, violentiae vero accedentis ambiguum, ad cuius confirmationem pluribus, ex cadauere collectis signis opus est. In memoriam venit recens nati puerulli, nuper in foro dissecti exemplum, cuius in capitis sinistro latere, ab auribus ad collum vsque plures rubicundae diuersae magnitudinis maculae detegebantur, immo similes thoracis latera ad costarum spuriarum sedes vsque occupabant, quae, dum studiose corpus abluebatur, non disparebant. Remotis etiam integumentis, in his distenta vasa occurrebant, nihil autem illius erat effusum. Sub pericranio quoque supra os bregmatis sinistrum serum, sanguine tinctum, sed parca quantitate, aderat *g*). Vitam foetus in partu adfuisse negandum non est, eam tamen extra vterum non continuasse, suadebant pulmones subsidentes, nec a matris culpa foetum periisse, omnis exterioris laesionis absentia asseuerabat, turgida etiam et plena cruore omnia conspiciebantur

tur

f) Quod pluribus argumentis confirmat *H. F. Delius* in diss. Sugillatio quatenus infanticidii indicium. Erlang. 1751

g) Serum sanguinolentum sub caluariae integumentis phlegma partu duriore collectum nominat *Hebenstreit* l. c. §. 43. et *Ludwig* Institt. Med. forens. §. 268. seq.

tur vasa, nec durae piaeque matris et plexus choroidei exceptis. Nimis autem elongatum, compressumque caput et pectus quoque sinistrorsum vehementer obliquum redditum, partum difficilem fuisse, in exitu foetum enecantem, ostendebant, vt cum fiducia renuntiari potuerit, mortuum fuisse natum.

§. XIV.

1) ex laesionibus externis.

Non solum autem extra vasa subsistens sanguis vitae est confirmatio, sed etiam, si omnis ex vasis effluxerit, vt pallidum corpus nati eodem destitutum occurrat, sine hac id non contigisse, iure censetur. Effluit autem ille per vmbilici vasa aut per externa illata vulnera. Haec aeque ac laesiones aliae quaecunque etsi inquirentibus sponte patent, non tamen protinus, an vitam ademerint, manifestum est, praecipue, quodsi per reliquas notas vitae praesentis certitudo nondum est reddita. Sicuti vero in laesionibus inquirendis primo occupatur medicus, ne aliarum partium disquisitione laesi loci mutatio quaedam producatur, ita etiam per partium adfectarum cognitionem demum definiet, quantum intersit vitae integritati harum partium oblata destructio. Sed quis est, quin intelligat, externi corporis indagationem non sufficere, sed ad interiora penetrandum esse. Leuiores certe integumentorum corruptelae, etiam animo occidenti inflictae, vitae

tae durationi nihil detrahunt, immo luxationes, fractūrae artuum reſtitui poſſunt arte chirurgica, et rarius periculoſae euadunt neogenitis, vt iudicis potius, quam medici ſit in ſimilium laeſionum occaſiones inquirere. Vnicum tantum momentum adducemus, fonticuli nempe ſeu fontanellae, cuius depreſſionem inter ſigna illatae vis externae referre ſolent. Quum enim rhomboidalis ille ſincipitis hiatus ſubiectam habeat nobiliſſimam cerebri partem, eius ſane compreſſio animales vitalesque functiones debet eo certius delere, quo fortior vis adhibetur. At in mortuo ſubſidens cerebrum etiam huic loco ſpontaneam permittit depreſſionem, quae, niſi iniuriae perpeſſae externa ſigna, vt liuidus circulus *h*). vel alia occurrant, demum ex ipſius encephali et vaſorum ſanguiferorum ſtatu penitius diiudicatur.

§. XV.

x) ex calore, mo tu poſt partum et et ſpuma eris.

Ab illis nunc ſignis, quae in mortuis, quos in foro diſquirendos ad vitae rationem reddendam habemus, infantibus detegimus, ad ea veniendum eſt, quae in viuis adhuc conſpiciuntur. Sed, pauciſſima de his dicenda ſunt, quod nemo, ſi circulationem et reſpirationem videat, de vita dubitet. His eminentibus tamen actionibus non ſatis diſtincte apparentibus, ad

h) Exemplum adducit *Aberrti* l. cit. P. II. p. 119.

ad calorem in mox nato deprehendendum, ad motum, ab illo praeſtitum, et ad ſpumam, in ore conſpicuam, prouocatur, tanquam ad fida poſt partum viuentis indicia. In illis autem, quae clanculum pepererunt, haec, etiamſi confeſſae fuerint, tamen dubitationibus obnoxia ſunt. Calere namque poſſunt neogeniti, quibus mox in partu vita ademta eſt, perdunt autem calorem, viribus internis non ſuſtentatum, ocyſſime. Deinde in partu iam ſuffocati, eximio docente ROEDERERO *i*), artus quandoque mouent, nec vlterius viuunt. Niſi, ſubtilius vitam profecto imperfectam, dicere velimus, quae in moliminibus ſine effectu conſiſtit, quae etiam, ſi alia ſigna reſpondent, ab inſuperabilibus in corpore obſtaculis mox praepeditur. Spuma tandem, ſi in vniuerſum abeſt putredinis ſuſpicio, a viſcido, natura faucibus inhaerente, ſub vel poſt partum poteſt excitari. Quare adnotari quidem debent haec, ſed ad enucleanda illa phaenomena denuo alia requiruntur ſubſidia.

§. XVI.

λ) ex placenta.

Craſſa tandem, ſpongioſaque ſecundinarum pars, quae placenta appellatur, et quam partem foetus nuncu-

i) Obſeruat. de ſuffocatis ſatura. Obſ. 4. ſqq. Opuſc. p. 291. ſpq. vbi ſimul reliqua conſideranda momenta traduntur.

nuncupat HARVEVS *h*), vitalitatis documenta praebere creditur, dum illa vel ſimul cum foetu ſequitur, vel ſucculenta et turgida occurrit atque magnitudine ſua ſpem facit ſufficientium per eam adductorum ſuccorum. In his tamen notis nihil eſt perpetui. In facili namque aeque ac in difficili partu nunc facilius nunc aegrius ſecedit placenta, nec non parenchymatis eius maſſae et magnitudinis frequens occurrit diſpar ratio. Si vero in flocculos ſecedat, mox extracta, vel per partes ſoluatur et putredo appareat, tunc euidentius ſane in vltimo ſtadio geſtationis embryonem male nutritum fuiſſe indicat, et cum ſignis deficientis nutritionis in foetu §, IX. conferri meretur.

§. XVII.

μ) ex puerpera.

Poſſunt autem, ſi matris ſimul copia detur, in eius quoque corpore, ad diagnoſin vitae foetus probabiliorem reddendam, notae quaedam inueniri, quae ad tria genera referre liceat. Alia nempe anamneſtica ſigna ſunt, de ſtatu ſanitatis in grauiditate, alia in partu, alia poſt eum adnotanda. Sed in anteceſſum monendum eſſe arbitramur, haec fere omnia mature colligenda eſſe, quum breui poſt partum abſolutum tempore vel euaneſcant,

h) De Generat. Animal. in additamento de placenta vterina. p. 394. edit. Amſteld. 1651. 12.

nescant, vel ad demonstrationem inutilia euadant. Sanam gestationis tempore grauidam communia indicia sanitatis docent, medico suae artis guaro non obscura. Magna deinde bene valentis foetus praesumtio est, si grauida nec leuioribus quidem, multo minus grauibus conflictata fuerit morbis, si vehementiore animi commotione eam perturbatam fuisse non probetur, si externa corpus eius violentia non afflixerit, quae noxam foetui intulerit, si mala corporis, in primis peluis, conformatio partum difficilem esse debuisse non vero simile reddat, si tandem illa, ad abortum promouendum, intempestiuis remediis non fuerit vsa. Quum contra, ex praesentibus hisce conditionibus, quarum vestigia tunc vel in corpore parientis supersunt, vel fide dignis testibus corroborantur, praecipue, si neogeniti diquisitio idem declarat, insidias vitae nascentis letales inde affirmare cogamur. Nec minor probabilitatis gradus quidem oritur, foetum recte valere, dum motus in vtero se percepisse non solum, sed etiam successiue intensiores se expertam esse grauida confiteatur, siquidem id naturae consentaneum sit. Ast, quod motus hosce circa gestationis finem defecisse adstute plerumque fingunt reae, non poterit rei veritas, nisi ex ipsius foetus perlustratione, luculenta reddi. Euidens quoque partus ipse signum exhibet, si nempe debito et quo maturus factus est foetus, tempore contingit. Hoc itidem ex perfectione illius intelligitur, quae,

 si

si etiam seriori, ac solenne est, partu prodeat, eo plenior habebitur. Comparatus autem neogenitus, cum eo, quem puerperae nonnunquam indicant, conceptionis termino, veritati obductam nubem discutiet. Addunt quidem, facilem, quae breui temporis spatio absoluitur, partum, qualis clandestinum partum edentibus non infrequens esse solet, vitam foetus arguere, quod propriis ille viribus motibusque sese expediens eum acceleret, dummodo, abortus aeque subito ac facile generari, immo post mortem matris aliquando foetus excerni, non obstaret. Difficilium autem partuum ea est ratio, vt sine auxilio accedente fieri raro possint, et notis quoque §. XIII. externis dignoscantur. Quod autem post partum etiam singularem in suscipiendis consuetis negotiis puerperae aptitudinem ad diagnosin vitae foetus referunt, eam pari modo non in vniuersum valere iudicamus, quoniam ex abortu et difficili partu eadem ratione nonnullas breui interiecto spatio refocillatas restitui experientia docet; ac alias a facillima solutione foetus grauiter decumbere. Hinc multum ad corporis puerperae dispositionem et caussas accedentes referendum erit. Plus certe in lochiorum natura certitudinis est: haec enim sanguinea, nec peregrini odoris, sine acredine prodeuntia et sensim imminuta plerumque viuos subsequuntur; putrida vero, grauiter olentia, dolorem ex erosione partium, per quae delabuntur, excitantia, putrilaginosis placentae

par-

particulis ſimul exeuntibus, emortuos, immo iam putridos foetus. Interim et hi, quatenus opinionem hanc fulciant, ex ſupra dictis intelligitur.

§. XVIII.

Quae itaque iam expoſuimus, ad externam tantum corporis foetus et neogeniti ſuperficiem pertinent, atque generales inſtituendæ diſquiſitionis notas oſtendunt, ex quibus haud difficilis eſt futurus medici forenſis labor, ſi ſingularium partium indicia ſubtilius percurrendo, cum vniuerſa oeconomia animali comparare libuerit. Etiamſi aliquae ex his ſolae certitudinem non habeant, eam tamen collectae conſequuntur non raro, et tandem fallere amplius non poſſunt, ſi ſimul cum iis conferantur, quae ex perſcrutatione interni et diſſecti corporis pateſcunt, quo demum, quae in foro deſideratur, corporis delicti certitudo firmiſſima euadat. Haec autem momenta ad aliam differre occaſionem nunc iubemur.

XV.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE.

Diſſertatio poſterior,

De

Diagnoſi vitae foetus et neogeniti.

Lipſiae, 1771.

Reſpond.

CAROL. CHRISTLIEB BETHKE.

§. 1.

Inſtituti ratio.

Conſiderauimus alio tempore * externam tantum recens nati hominis ſuperficiem, ex qua, quantum de vita eiusdem ante et poſt partum haberi poſſint indicia, medicum forenſem inſtruentia, declarauimus, ſimul autem interius in diſſecto corpore inuenienda momenta his iungenda eſſe monuimus, de quibus itaque iam nobis agendum erit. Certitudo namque corporis delicti omnem pene abſoluit paginam et fundamenta ſuggerit iuris perito, qui de culpae, et laeſione

* Vid. Diſſert. antec.

ne vitae enatae, poena velit iudicium ferre. Et talis pene est omnium horum signorum inter se perpetuus nexus, vt collecta demum inde omni exceptione maiorem ferant sententiam. Quare aliqua iam superius dicta etiam huc referenda esse vnusquisque facile perspiciet, qui cuncta simul sumta recte aestimauerit. Si nempe extus iam appareant putredinis notae; facile, num intus penetrauerit illa et quousque, scita docebit dissectio. Haec autem nunc suscepta, ita plerumque solet institui, vt de infimo ventre incipientes physici ad superiora loca disquirenda adscendat, quem, etsi consuetudinis magis quam necessitatis sit norma, morem tamen et nos nunc sequemur, vt quantum possit demonstratio vitae ex successiua partium contemplatione confirmari, intelligatur. Vnicum id tantum addimus, si verae et euidentes quaedam corporis externi laesiones, ad internas partes continuatae, occurrunt, eas primo loco studiose indagandas esse, ne forte in directione et via earundem mutatio exoriatur, dum per reliquarum partium administrationis indagationem situs, qui per naturam partibus inest; turbatur. Quam quidem animaduersionem summe necessariam esse iudicamus, quo grauior redundat culpa in secantem, qui haec neglexerit, et quo plura defendendi reum inde enascuntur argumenta, si delicti corpus sufficienter non probatur. Deinde, quum in legali corporis sectione vno quasi obtutu partium internarum sedes et cohaesiones diiudi-

care debeat medicus ſecans, per ſe patet, non leuem in eo eſſe debere anatomes peritiam, ne forte fiſſuras mollium partium et naturales diuiſiones, vel oſſium ſeiunctas in infantibus partes, adhibita quadam violentia externa laeſas fuiſſe atque male tractatas opinetur et enunciet, quippe quum hac ratione inſontem accuſet. Nos vero dum haec praeſupponimus, excuſationem nos inuenturos eſſe arbitramur, ſi generales tantum quasdam adnotationes paſſim ſubiunxerimus.

§. II.

Generalis abdominis et viſcerum conſideratio.

Perpenſis itaque omnibus illis, quae ex corporis ſuperficie externa colligi poſſunt, conditionibus, protinus communia, quae vocantur corporis tegumenta, a parte tamen antica corporis praecipue remouentur, quo nempe ad intenas viſcerum ſedes aperiatur via. Sub his occurrens, ſingulari dignitate inſtructa, tela celluloſa, *a*) eaque pinguedine vt plurimum farcta, primum quaſi vitae indicium praebet, anteactae. Siue enim illa in hoc loco, ſiue etiam intermuſculorum interſtitia, praecipue quae pectoris muſculos intercedunt, copioſa

a) De hac legi meretur *Schobingeri* Diſſ. de telae celluloſae in fabrica corporis humani dignitate, ſub praeſidio *Halleri* habita Goeting. 1748.

ſa inueniatur, eaque in vegeto ceteroquin nec putrido infante, vt eſſe ſolet, denſa et compacta reperiatur, quamuis infantum pinguedo ſoleat prae adultorum tenuior eſſe, tunc vitam ante partum non concuſſam aut perturbatam arguit. Idque eo magis ex corruptelae abſentia poteſt intelligi, quod inter omnes fere corporis noſtri ſuccos oleoſa adipis natura a morte facillime acris reddita, quaſi fatiſcat. Haud parum tamen iuuat ipſa muſculorum contemplatio, quippe qui rubicundi et egregie colorata ſua carne integritatis cauſſarum, vitam facientium, argumentum praebent. Quodſi tandem externae ſuperficiei indolem denuo cum his comparauerit ſcrutator, quantum ponderis ſententiae hinc accedat, clare perſpiciet. Hinc absque vlteriori mora ad ea, quae in imo ventre, ſeu ſic dicto abdomine continentur, perluſtranda properare poteſt, Multa quidem ſunt eaque varia, hic per naturam concinne diſpoſita, viſcera, quorum aliqua magis ad vitam faciendam concurrere, alia minus, nemo ignorat earum rerum gnarus, Singula vero ſtudioſe perueſtiganda ſunt, ne, ſi forſitan vni alterique aliqua labes ineſſe inueniatur, haec, quod vitae continuandae obfuerit, in aliam, violentam forte aut malitioſe inductam coniiciatur cauſſam. Quodcunque etenim viſcus in habitu ſuo externo, interiorique ſubſtantia, immo in ſede proportioneque ſua, nec non ſi debitam habuerit mollitiem, denſitatemque, naturae conueniens inue-

nitur, illud pro ſano et integro recte iudicatur. Si vero aliquod ex his marcidum, flaccidum, obſtructum, induratum aut ſcirrhoſum, inflammatum, lividum, corruptumque detegatur, nec in reliquo corpore, quod alibi monuimus, quaedam appareant ſigna perpeſſae iniuriae, in his iam iam ſufficientes ineſſe conditiones concludimus, quae vitae foetus inſidias ſtruxerint, vel quo minus poſt partum illa diu ſupereſſe potuerit, effecerint. Singulare etiam eſt, naturae auctorem cuique horum viſcerum eum deſtinaſſe ſitum, qui functioni praeſtandae maxime ſit conueniens, a quo, ſi deflexerint, ſequi oeconomiae animalis confuſio neceſſario debebit, et quamuis leuis mutatio, quod in herniis ſaepe obſeruamus, protinus incommoda talia non producat, quae manifeſtis pateant ſignis, non poſſumus tamen non, quin peruerſam plane atque a natura abhorrentem viſcerum diſpoſitionem ita validam iudicemus, vt vitae vix incipientis igniculos celerrime poſſit extinguere, vel in aere viuentis noua ratione hominis, cito delere. Sed haec in vniuerſum dicta, ad ſpeciales partium indagationes ſollicite referenda eſſe cenſemus. Quum vaſorum, per vmbilici funiculum vlterius progredientium, riuuli euidentius detegantur, ad eorum quoque vacuitatem vel plenitudinem prima eſt conuertenda attentio. Hos enim in naſcente quoque homine ſanguine plenos eſſe decet, quo ſatis euictum ſit, ſine acceſſu ſanguinis redituque foetus vitam

ſer-

seruari nullo modo posse. Collabi eosdem et siccari ex funiculi vmbilicalis destructione sponte consequitur, quid tamen de hoc sentiendum sit supra docuimus. *b*) Nunc demum in foetu, cui nullas corruptionis notas inesse obseruamus, vasa vmbilicalia, praecipue arterias, sanguine destitui, profecto ita diiudicare cogimur, vt caussae improuidae quae sanguinem effluere permiserit, culpam accessisse merito adfirmemus idque magis, si arteriarum itinera ad vesicae vrinariae latera prosequimur, quae proxime disquirenti patent. Vena vero, ad hepar directa, nunc quidem non negligenda est, hanc autem a morte citius vacuam offendimus, quod sanguinis reditus per hanc, dum vita aderat, ex impetu maternorum vasorum et ex caussis communibus circulationis, adiuuabatur et instante morte vltimam quasi sanguinis accepti particulam ad hepar vrgebat. Vasorum ergo vmbilicalium ad hepar directio in huius visceris perscrutatione nos detinet, si igitur illud, absentibus supra notatis momentis, integrum est, quod vena vmbilici cum portarum vena coit, num ea sanguinem habeat, inquirendum est. Amplius siquidem hoc sanguinis receptaculum, abundantiam potius quam defectum cruoris ostendat quod ipsa mors sanguinis massam in venis eorumque truncis coaceruat. Nisi enim haec κενεαγγεια in obseruato corporis macilento et male nutrito statu aliquod patrocinium inueniat, quod ex aliis

b) Vid. Diss. nostra prior. §. V. et XII.

aliis caussis a medico secante noscitur, vtique effusio aliqua post partum demum ex soluto nec deligato funiculo umbilicali, debuit contingere. Radices porro multas et copiosas eadem vena portarum per omne spargit ac dissenimat mesenterium, hinc illud liberius mox dignoscendum, eadem opera, ad confirmandam sententiam de haemorrhagia praegressa, sedulo potest ac debet perscrutari. Nec vnica tantum eius plica sed, qua late patent, intestinorum gyri, disquirendum est, nec tamen praepostere et subito, ne forte, motu intempestiuo minores rami venarum mesaraicarum euacuati dicantur a reae defensoribus, sed quod eorum distributio plenorumque ramulorum dispositio pateat. Etsi namque in ea re peccari non posse videatur, nimisque subtiliter excogitata haec caussa(ceteris momentis simul collectis nil valeat, cauere tamen debet physicus, ne leuioris momenti culpa in eum coniiciatur, sanguis quippe ex venulis ad trunculos tandem ad truncum vrgetur, ibidemque congeritur. Accedit et his, quod ad praesentiam sanguinis idoneam, ratione quantitatis, non ramorum praecipue minorum, sed truncorum, sufficienter plenorum, ratio sit habenda. Reliqui venae portarum rami, ad lienem praecipue decurrentes, quod sine ventriculi pancreatisque solutione non deteguntur, eidem examini, dictis hisce visceribus antea lustratis, subiiciantur; albus autem lienis, ventriculi et intestinorum color, qui in neogenitis

nitis solet laete rubicundus, egregia quasi pictura variegatus esse, non leuem abseptis cruoris necessarii suspicionem mouet. Vacuitatis quoque testimonium dissecta hepatis, magis lienis interna substantia offert, quae vtraque in statu naturali solet sanguine perfundi. Parum autem iuuaret bilis vias percurrere, ductum scilicet hepaticum vel cysticum studiosius inquirere, quod secreti huius humoris nec magna est foetui quantitas, nec ea, quae hominis adulti indoles et spissitudo, simulque, si hosce similesque liquores deficere inuenerimus, tunc non sine aliis iisque manifestis magis signis atrophiae futura est diagnosis. Fieri itaque non posset, quin pancreatis etiam glandula, turgida alias succis et tumidula, nunc flaccida et collapsa, exsuccaque reperiatur, immo durior magis euadat.

§. III.

Specialis disquisitio α) Intestinorum.

Tenera admodum intestinorum omnium fabrica, quae protinus impressas iniuriae notas percipit, etiam non leuem postulat medici disquirentis solertiam, atque propter tum in externis, tum in internis quibusdam notis obseruandis sollicite versetur. Coloris eorundem, quo sanguinis defectus indicetur, mox mentionem fecimus, totus autem eorum ambitus, sunt autem multiplices gyri et anfractus, si eam habet, quam natura iubet, amplitudinem, nec constrictionibus aut

angustiis laboret, iam certam satis spem facit in hisce visceribus caussas non fuisse, quae potuerint liberiori obesse eorum incremento, functioni et humorum progressui. Nam intestina quamuis atque connexus ventriculus a variis alimentorum, quibus nati solent homines vti, renitentibus et acribus saepe particulis non afficiantur, secretis tamen et huc depositis liquidis resistere, subigere eadem ac inspissare coguntur, quod sine debita non fit opera, et, dum conuenienter peractum est, de egregio et suffiicienti testatur robore. Num ex amnii liquore quidquam, facta deglutitione, huc deponatur, iam non disquirimus, licet non plane veri specie destituatur haec opinio *c)* quod viscidi copiosique in crassa praecipue intestina collecti, succi meconii nomine occurrant, quibus illa sic repleta videntur, vt omnes eorum interna superficies farcta turgeat. Hoc autem vitae neogeniti etiam extra vterum signum secum fert, si nempe pene intestina suo destituantur meconio. Fluit aliquando mortuis, *d)* quod laxata morte omnia, facile vt exeat particula, permittit, integra autem nunquam euacuantur. Quippe quae euacuatio caussas praesupponat validiores, in incitato motu inte-

sti-

c) Quae de alibili liquoris amnii natura in vtramque disputantur partem ea doctissime collecta inueniuntur ab *Hallero* Elem. Physiol. Lib. XXIX. §. 10. Vol. VIII. p. 198. sq.

d) Diss. nostra. I. §. V.

ſtinorum periſtaltico, per reſpirationem ſcilicet, quaerendas. Nec aliud ſuadet quotidiana experientia, qua ſcimus, ad ſeruandos recens natos non raro opus eſſe, vt inquilina illa ſpurcities multo expellatur ſtudio et longinquiore euacuantium remediorum vſu. Interim his incitabitur diſquirens medicus ad interiorem quoque ſuperficiem perueſtigandam, quam neque eroſam nec alio quocunque modo violatam eſſe decet, quum per ſe villoſa interna inteſtinorum tunica, numeroſiſſima minimorum vaſculorum grege ſtipata, naturalibus ad auertendas iniurias inſtruatur praeſidiis. Hinc ſi receſſerit, vel leui admodum ratione ſeparetur iam notata tunica, vbi in corpore alia deſunt putredinis, reſolutionem facientis, documenta, viuente adhuc dum nato aliquid acceſſiſſe, quod hunc effectum produxerit, confidentius adſerere poterimus, nec non aliis ſimul obſeruatis momentis confirmare. Solent etiam in vtero iam demortuorum foetuum inteſtina non plane quidem collabi et rugis inde exorientibus defoedari, nunquam tamen multum diſtenta, praecipue ab intus haerente aere inueniri, vt hanc itaque expanſionem, in viuis demum eueniſſe non inmerito ſuſpicari debeamus.

§. IV.

β) Viſcerum vropoeorum.

In viſceribus autem his, quae peritonaeo quaſi obuoluuntur, ſolis indicia vitae non tantum ſunt, ſed etiam

etiam in reliquis. Ea tamen ambigua et paullum obſcuriora per ſe viſa, in metiendis, ad vitam requiſitis, conditionibus omnibus, aliquam facultatem decidendi adquirunt. Vropoea nimirum viſcera, in auerſa peritonaei facie collocata, quae in recte nutritis hominibus adultis plerumque in magna adipis copia ſepeliuntur, in foetu quidem omni aliquam, in rite valentibus etiam multam ſecum habent pinguedinem, vitae ex voto actae in vtero ſignificationem. Hanc ergo deficere maſſam pinguem ſi deprehendimus, totius corporis nutritioni detractam fuiſſe debitam praeſtantiam intelligimus atque ex variis, aliunde deſumendis notis euidenter cognoſcimus. Sola namque mala et morboſa diſpoſitio in ipſis quoque renibus, ſi nempe, vel praeter naturam durior et ad ſcirrhoſam indolem declinans ſit ſubſtantia, vel intus arenoſam et calculoſam ſaburram contineat, totius corporis integritati vel vitae foetus iniuriam non faceret, aut vitalitatem, quam dicunt, imminueret, quum adultos morboſis eiusmodi affectionibus diu labefactari inueniamus, quod de abſceſſibus etiam, ſi hic forte occurrant, ſentiendum eſſe remur. Quid? quod et ipſa renum ſedes mutata, et in pelui oſſea v. c. collocata aliquando fuerit, innocue quidem, quod et nos in adulti hominis cadauere conſpeximus. Ea quippe huius viſceris ſecernentis ad vitam foetus, nondum abſoluta eſt neceſſitas, quum per totum geſtationis tempus tanta vix

lotii

lotii quantitas, quae vesicae receptaculo commode excipi nequeat, secernatur ex sanguine. Hinc assiduam in stabilienda vrachi via et quaerenda eadem sollicitudinem, a multis susceptam, adhibere medicus secans vix oportebit. quum ROEDERERVS *e*) NOREEN *f*) et HALLERVS *g*) breuitatem eius sufficienter demonstrarint, hic etiam foetus vesicam vrina nunquam plenissimam esse docuerit. Si e contrario vacuam illam, et plane destitutam lotio detexerit in foetu nato physicus, certius et magis indubitatum habebit argumentum, vitam post partum adhuc superfuisse, quod in vtero, deficiente nimirum respiratione, euacuatio fieri non potuerit. *h*)

§. V.

γ) Vasorum maiorum.

Exoptata deinde nascitur opportunitas, melius inquirendi in vasorum quae in abdomine continentur, maiorum sic dictorum statum, aortae arteriae atque venae cauae earumque propaginum. Idque eo magis requiritur, si vmbili-

e) Diss. de foetu perfecto. Goetting. 1750. §. 28.

f) Diss. de mutatione luminum in vasis hominis nascentis in specie de vrachno. Goetting. 1749.

g) Elem. Physiolog. Lib. XXVI. Sect. II. §. 7. Vol. VII. p. 311.

h) In lucem editus homo non continuo mingit. *Haller* Elem. Physiol. Lib. XXIX. Sect. III §. 13. Vol. VIII. p. 210. not. t)

licalis funiculi vasa sanguine depleta inueniantur, quo tutius de vitae foetus ablatae caussa iudicium feratur. Etsi enim sufficere posset, illa mesaraicorum vasorum et vmbilicalium inuestigatio §. II. quorum vacuitas probabilem mouet suspicionem, in aliis connexis vasis similiter defectum inuentum iri, omnis tamen euellitur dubitandi ratio defendentibus, si relatum legant, eos quoque fontes, ad quos sanguis, ceu vitalis liquor, omnis deuenit, illo dustitutos fuisse. Hinc truncos venae cauae, et iuxta positae arteriae aortae dissecando rimari conuenit, itidemque alios maiores vt v. c. venae portarum, vel in capite sinuum durae matris, venarum iliacarum, et iugularium in collo, et tandem ipsius, de quo deinceps exponemus, cordis. Vniuersalis siquidem sanguinis in toto corpore deprehendendus defectus tam fidum est antegressae haemorrhagiae, illiusque enormis documentum, vt nulla alia caussa sit vel excogitari queat, nullus morbi effectus, qui idem valeat praestare. Viuere itaque desiit ex vitae necessitatibus subtractis non foetus sed neogenitus, qui nullas praeter ea offert imminutarum virium, in debilitate, ex marcore corporis dignoscenda, conditiones, et desiit quidem propter effluentem ex vmbilicalis funiculi arteriis cruorem. Nam si aliud quidquam in corpore non inueniatur, vel extus conspiciendum vulnus, vel intus vllibi obseruanda ruptura, ecchymosin producens lethalem, via, qua euacuatus fuerit

sanguis

sanguis alia non superest. Saepe, auguror autem id serio factum non fuisse, quo excusatio inculpati delicti inueniatur ex matris imbecilliori statu gestationis tempore, ex improuiso casu, foetui nocente, ex nimia constrictione imi ventris, similibusque, legi argumenta ad contrarium statum demonstrandum muniendumque adduci, quae vero vel leuiter intuentibus collegiis medicis tam parum probari possunt, vt propter absentiam aliarum notarum in definienda sententia patrati facinoris culposi haec sola sufficiat.

§. VI.

δ) noxarum internarum. Dum vero, hac praesente caussa manifesta et lethifera, reliquas negligere posset animaduersiones de variis visceribus hinc inde visis, incommodis medicus inquirens; etsi nec minimam conditionem praetereundam esse sedulo moneamus quum illa, si mortem non fecerit, ad eam tamen accelerandam contulerit vel ad conuenientia auxilia adhibenda impedimenta obtulerit: sunt nunc nihilo minus alii casus, qui, quod haemorrhagia non accesserit, per se, non sine metu inde dependentis suppressionis vitae, satis validae iudicari possunt. Accurate ergo scrutando omnium viscerum habitum, tum eorum, quorum iam mentionem iniecimus, tum etiam reliquorum omnium, si quid obuenerit, quod a natura

deflectat, id etiam adnotandum esse censemus, licet ob leuitatem parum inesse ponderis ad decidendum videatur, ne in eum cadat culpa, quae aliunde pendet. Potest vero, praeter ea signa, quae ab externis notis desumi demonstrauimus, nunc euenire, vt alia et similia in internis quoque occurrant partibus atque visceribns, nullam enim partem eximimus, vt inflammationis species adsit, vasa infarcta et oppilata, hinc liuida, maculataque videantur, praecipue, quae interius posita, ab externis pressionibus et iniuriis liberiora iudicantur, vt ipsa viscera sanguinem coagulatum contineant, et sic porro, quae momenta non plane ambigua sunt habenda. Denotant enim vitam adhuc superfuisse, dum partus instabat, quod ea sanguinis motum et circulationem perpetuam requirit, sine qua stasis non est futura. Eodem fere modo sub cute factas sugillationes, liuidaque stigmata, si nihil contradicat, vitae praesentis indicia dare diximus, *i*) quae nunc euadunt certiora, quoniam et ipse partus eiusque labores, in internis locis producere eiusmodi noxas nequeunt, Num vero vita haec perfecta extiterit et continuandae eiusdem suffulta subsidiis, non aeque facile perspicitur, vel a secante adfirmatur. Parum enim abest, quin morbosa eiusmodi labes detecta doceat, caussam mutatae integritatis non subitaneam, sed sensim factam fuisse, et in ea quoque rationem contineri, quae

i) Diss. nostra I. §. XIII.

quae prorogandae vitae aduersa sit. Interim simul maturitas foetus consideranda est, eiusque incrementum, et illud conferendum cum ceteris corporis disquirendi conditionibus. Quicquid enim ex parte matris grauidae, eiusque diaeta et fouendi foetus minus debita cura noscitur, si quid huc contulerit, illud, quum ex perscrutatione corporis non intelligatur, iudicis peritiae et sollicitae magis inquisitioni relinquendum est, illeque monitis, si tale quid subsumserit physicus, adiuuandus. In genere nimirum quaecunque oblata morbosa dispositio attente perlustranda, deinceps cum aliis notis comparanda, vt arbitramur, lucem accendet ad veritatem cognoscendam, quum in natis quoque hominibus per omnem fere vitam morborum prouentus admodum ferax, interdum non satis euoluendas caussas, vel haud raro alias, ac praesumuntur, habeat. In organicis certe, partium internarum quoque, vitiis producendis, extra corpus quaerenda efficiens caussa non est, quicquid etiam imaginationis vim valere eredatur. Sunt etenim morbi aliquando congeniti, ex quibus varias tantum herniae species adnotasse sufficiat. *k*)

§. VII.

Pectoris contemplatio generalis.

Nihil tamen ad vitam nostram suauius, nihil ad eam seruandam magis necessarium est, quam quae a physiologis

k) *Roederer* Obseruat. de foetu 4. In Opuscul. p. 101.

logis nominantur, actiones vitales, quae, dum a ſanguinis motu et reſpiratione ſuam repetunt originem, vtique in omni foetus corporis diſquiſitione, ſicut ſunt praeſtantiſſimae, ſic omni quo fieri poteſt, ſtudio rimandae et diſquirendae veniunt, in iis nempe, quibus perficiuntur, viſceribus. Medico ſcilicet forenſi, de vitae naſcendi et nati hominis indole ſententiam laturo, incumbit, vndiquaque colligere phaenomena ex corpore eiusdem, quae per deſtinata his actionibus organa vere aut producta fuiſſe aut produci non potuiſſe, euincunt. Si quid enim ambiguum in ceteris omnibus occurrat conditionibus, nunc demum ex hiſce ſi fieri vnquam poteſt, ad certitudinis et veritatis gradum ita deducendum eſt, vt cum perſuaſione recti conſtet, vitam adfuiſſe, nec ne. Duplex autem haec actio altera circulationis, corde, altera reſpirationis, pulmonibus conficitur. In vtraque omnia ante actae vitae ſigna confluunt. Sed quod multa de his in foro diſputantur, de vtraque quidem, de reſpirationis autem negotio, quod vberiori controuerſiae occaſionem dedit, curioſius exponemus. Ne tamen dubitationis locus detur, praemonemus opus eſſe, vt non ſolum curatius phyſicus pectoris ambitum vndiquaque perluſtret, num rite conformatus ille ſit, et cauum idoneum, quale natura exigit, conſtituat, in quo organorum vitalium conueniens ſedes et accommodata eueniat actio, verum etiam perpendat ſimul, num ſi aliquas mutationes externas

ternas detegat, v. c. compreſſionem, obliquitatem, inconuenientem anguſtiam, ne pro violenter inductis habeat illas, quae per naturam a prima quaſi conformatione naſcebantur, vel quae laborioſo partu tales fuerant redditae. In poſteriore ſane caſu non deerunt in externis quoque partibus documenta, quod alibi probauimus, in priore autem ſentiet opinionem corroborari ex earum partium, quae intus ſunt, huic formae ſeſe adaptantium, diſpoſitione. Immo in violentis quoque iniuriis diiudicandis attentum eſſe decet diſſectorem, ſi enim coſtas a ſuis ſolutas, vnam vel alteram, reperiat cartilaginibus, quod periculoſum eſt et pene in foetu lethale, num viuente adhuc neogenito vel poſt mortem illata ſit ex ſanguinis effuſſione, quae durante vita abſolute mox ſequeretur, ex inflammationis praeſentia, et ſimilibus declarabitur phaenomenis et contra.

§. VIII.

Specialis α) Cordis.

Hinc aperto iam pectore primo quidem in pleurae ſtatum inquiritur, a quo, vt in externis locis, omnis abeſſe debet putredinis atque deſtructionis labes, eaque praeter ea interna ſuperficiei glabrities et ſplendor, qui nullius interioris partis accretioni faueat. Menti etiam ſecantis obſeruetur omnis cordis naturae conſentanea proportio et libertas. Pericardium nimirum circumeat quidem et complectatur cor, ſed nullibi eidem adhaereat inde-

 cen-

center, nec illud, quae paucissima est recenter nato, aqua nimium distendatur inhaerente, nec amplum et praeter naturam dilatatum cor contineat. Quandoquidem vel effusio aquarum vel inconueniens amplitudo cordis non fortuito accedentem impetuoseque agentem aliquam caussam, sed lente sensimque productam et insidiosam magis morbi indolem manifestet, quae etiam iam ante partum in corpore foetus saeuire coeperit, et in parturientis culpam male conuertatur, aeque ac, si cardianastrophe, cuius ratio in peruersa esse solet delineatione, obseruaretur. Varia porro, quae natura egregie fabricauit in corde, caua, auriculae eius et ventriculi, in quibus perpetuam esse scimus sanguinis mouendi vicissitudinem, perlustrentur, in iis autem naturam quoque sequi debere, ne confusio enascatur, secantem volumus. Quum sanguis ex anteriori in posterius cordis cauum deferatur, etsi vltima maxima cum probabilitate actio posteriori tribuatur cordi, *l*)eius caua, quippe quae vacua esse oportet, vltimo, anterioris primo loco perquirere conueniet. Haec, praecipue auriculae anticae, si sanguine plena inueniantur, cruoris, ad vitam vlterius ducendam idonei, sufficientem vim adfuisse

l) *Haller* Elem. Physiol. Lib. XXX. Sect. II. §. 22. Vol VIII. p. 122. *Primus* inquit, *ventriculus sinister quiescit ad quem nullus de obstructo pulmone sanguis venit.* — *Denique etiam dexter contrahi desinit.*

ſe praeſagiunt, quae impedita tantum a cauſſarum reſiſtentium virtute nunc cum morte remiſerit, ſin minus et plane euacuata reperiantur, quod ſupra adnotauimus, §. V. ex vaſorum maiorum depletione, vitalem ſuccum neogenito detractum fuiſſe ſuadent, et vita cur perierit, luculentiſſime aperiunt. Quibus peculiaris in corde foetus mechaniſmus, oualis ſcilicet foraminis ex anteriori ad poſteriorem auriculam via, diuerſitatem facere videretur, ii parum haberent ponderis ſententiae, ſi perpendant, cordis caua eadem, vti in vita ſimul agunt, ita in morte etiam ſimul deficere, vt vltima expulſio per illud iter ſanguinis impoſſibilis euadat. Coaceruari quoque ſanguinem et abundare illo cor poſſe tunc probabile ſit, ſi ſuffocatio praeceſſerit, quod tamen, vbi factum eſt, in anteriori etiam tantum corde detegitur, et per alia in corpore praeſentia maioris momenti ſigna diſcitur luculentius. Alius praeter ea ſuccis plenus et irriguus fons in cordis ponitur vicinia, glandula ſic dicta thymus, quae more reliquarum glandularum in foetu plenior, hac ipſa tamen perfectione reliquis excellentior exiſtit, in cuius quoque medio loco cauum a BARTHOLINO animaduerſum, confirmauit HVGO, quodque in recens natis ſemper lacteo humore diſtenditur. *m*) Hanc ſane notam nutritionem foetus bonam et conſtantem arguere per ſe patet, defectum vero eius ſubſtantiae glandulo-

D 5 ſae

m) *Haller* Elem. Phyſiol. Vol. VIII. p. 362.

ſae ſicciorem naturam manifeſtare certum eſt, vt vitae vegetae teſtimonium etiam ex hoc deſumatur.

§. IX.

β) Pulmonum.

Alteram partem vitalium ſic dictorum viſcerum pulmones conſtituunt, quorum nunc ſumma opus eſt cura disquiſitionis ſuſcipiendae. Ea vero quum ſit pulmonum natura, vt ſuis defungi actionibus non poſſit, niſi in ea, qua nati nos verſamur, atmoſphaera, reſpirationem conſiderare debemus tanquam actionem, quae ad foetum, quamdiu in clauſtris vteri materni retinetur, plane non pertineat. Quicquid enim de aeris ſubtilitate et penetrandi eius virtute in contrarium moneri poſſet, *mm*) id tam parum ad euincendam ſententiae vel probabilitatem tantum faciet, vt per aquas vterinas ad pectus et pulmones foetus tranſitur potius aeris impoſſibilis, hinc reſpiratio inde conſequutura nulla reddatur. Etſi vero ſcopus noſtrae tractationis minime requirere videatur, vt totius reſpirationis quaedam nunc addatur expoſitio, omnes tamen, quaeſo, in memoriam reuocent, non pectoris tantum et in eo contentorum pulmonum motum ad faciendam reſpirationem

mm) Egregie de his ſomniauit Io. *Bapt. Mazini* Oper. ſuor. To. III. de Reſpiratione Foetus. Diſſ. VII. Brixiae 1743. 4.

tionem pertinere, sed liberioris quoque nec compedibus impediti aeris accessum. Lubenter quidem cum ROEDERERO *n*) primam respirationis rationem post partum in ea, quae ab externa, corpus grauantis excitatur atmosphaerae irritatione positam esse, largimur, quae et agitationem totius corporis omniumque musculorum, et eorum etiam, qui thoracem mouent, producit. vehementer tamen dubitamus, immo negamus, num caussae quaedam sint, quae ad vterum penetrent, similium effectuum auctores futuri. Liberior certe vtriusque pulmonis in thorace situs est, nulla per omnem superficiem, nisi, quae posterius per membranas et vasorum in eos deriuatorum varii generis fit, cohaesio, vda omnis et polita tum pleurae tum pulmonis superficies, ex qua dispositione naturali consequi posset, vt leuissima caussa mutationem formae inducere valeat, praecipue, si elegantioris cratis osseae, quae pectus conficiat, et adaptata musculorum concinne adpositorum, conformatio simul perpendatur: ea vero naturalis pulmonum amplitudo, quae totius pectoris caueam sibi destinatam, integram repleat, et quae docente multis argumentis HALLERO *o*) pleu-

ram

n) Obseruatt. med. satura de suffocatis §. 9. Opusc. p. 209. Paullo aliter explicat. *Petit*. mem. de l'acad. Roy. de Scienc. a Paris. 1733.

o) *Haller* Elem. Physiol. Lib. VIII. Sect. II §. V. Vol. III p. 127. Experimenti instituendi

ratio.

ram non deserat, in mortuis natis similiter deprehenditur, vt si aer antea ingressus fuisset, ad hunc sane statum redire pulmo non potuisset. *p)* Haud parum ponderis deinde additur, si coloris, qui in foetus est pulmonibus, et in natis inter se comparatio suscipiatur. Non enim profunde rubicundus, nigricans tantum et fuscus color in foetu inuenitur, ita fere iis, qui frequentiores foetuum et mortuorum natorum dissectiones instituerunt, cognitus et familiaris, vt solo conspectu certissime pulmonem non respirasse, adfirment, sed densiorem etiam longe et compactiorem offerunt substantiam, tactu quoque distinguendam. Quum e contrario pulmo, vnica tantum vice ab aere distentus, vel eius tantum particula quae aerem hausit, rubedini dilutiori admixtam albedinem ostendat, omnemque suum habitum leuem laxum et spongiosum sistat, qualem in adultis deprehendimus, eo quidem modo, vt nulla iterum arte, queat expelli *q)*. Haec autem coloris differen-

rationem et phaenomena describit Lib. de respiratione Sect. III. Vid. *Eius* Opera minora Tom. I. p. 301.

p) Solent quidem omnes pene medicinae forensis scriptores, foetubus mortuis natis pulmones collapsos tribuere, quod vero ita cum nostra conciliari potest sententia, vt collapsi appareant demum, si aperto in sectione thorace exterioris aeris accessus eius tetigerit.

q) *Haller* Elem. Physiol. Lib. VIII. Sect. IV. §. XXIV. Vol. III. p. 279. Nisi per antliam pneumaticam educatur aer omnis. *Petit.* loc. cit.

ferentia constans est, adeo resistens validioribus caussis, vt putredo quoque accedens non inspirati pulmonis colorem protinus non mutet *r*). Paullo subtilior etiam his accedit nota, quae ex vasorum sanguiferorum statu in pulmonibus deriuatur. Quod enim sanguinis per foetus pulmones progressus exigit, vt maxima illius pars, propter oualis foraminis adiumentum, ipsum viscus non attingat, sed praeterlabatur, arteriae aeque ac venae pulmonales paucam admodum, nec plenario vasa distendentem, copiam recipiunt. Quare paucus ille sanguis nondum respirantem, multus vero inspiratum significabit pulmonem. Densam vero, quam diximus, pulmonum substantiam eam esse volumus, quae ex morbosa accedente conditione non participet. Insit itaque neque scirrhosa quaedam, nec tartarea aut calculosa concretio, et quamuis rarissime in tenerrimo foetus corpore eueniat, vt eiusmodi nascantur mala, quibus producendis mollissima increscentis corpusculi natura vix faueat, fieri tamen posset, vt immunis non maneat pulmo, vel fingatur ab aliis ad excusationem reae talis adfuisse, quoniam morbose affectos pulmones et induratos in adultis quoque hominibus aqua grauiores subsidere viderint HALLERVS *rr*) et

r) *Büttner* in Erörterungen einiger bey Gelegenheit einer todten unreifen menschlichen Frucht — die Lungen-Probe betreffenden Fragen. Koenigsberg 1745. 4. p. 11.

rr) Vidit peripneumonias et sanguinis in carne pul-

et HAEN s). Nec minus prouidum esse decet physicum in circumspiciendis et attentendis aliis momentis, quae forte obicem respirationi potuissent ponere. Liberam esse peripheriam vbique pulmonis anatome confirmat; spuria nihilo minus ligamenta, aut fibrosa vel membranacea nonnunquam generantur vincula, quae illum totum vel partem eius ad pleuram adnectunt, iterumque ob varias caussas facilius in adultis, quam in foetubus. Immo in exequenda respiratione raro aliqua inde percipiuntur incommoda, si vero tale quid occurrat, vt adnotet secans necesse est, quum, si infanticidii suspicio exoriatur, illae pariter, quae inculpandi ac defendendi vim habent, notae sedulo sint recensendae. Id, quod similiter de omnibus tenendum est reliquis, quae praeter naturam adesse obseruantur, affectionibus, si v. c. collapsus esset, nec rite euolutus aliquis pulmonis lobus. Securus autem erit, qui sic egerit in deducendis inde iudiciis, ex sic dicto cum pulmonibus, quod in foro nunquam omittendum est, ad vitae foetus diagnosin stabiliendam, experimento. Cognitum quidem idem in vulgus esse sentio, volo tamen tyronum caussa

pulmonum vesiculari effusiones aut scirrhos lymphaticos adeo pulmones mutasse, vt fundum peterent. Opusc. Patholog. p. 29. 31.

s) Pulmones infiammatos et induratos subsedisse adnotauit in Rat. medend. P. IX. Sect. II.

caussa, quod in illo instituendo aliquando oscitantius actum esse percepi, quum adeo multum celebretur, breuem eius rationem delibare. Peruestigati scilicet studiosius pulmones vtriusque lateris simul cum adhaerente corde eiusque vasis maioribus atque cum glandula thymo caute resecantur et integri adhuc in vas amplum, aqua pura frigidaque plenum blande impositi immittuntur. Aquae copia ea demum esse debet, quae sustinendis illis partibus par sit, nec scupulosiorem vasis, aquam recipientis, figuram exposcimus. Tunc vero connexa haec viscera aut supernatant, aut fundum petunt. Ne in his etiam fallaciae locus supersit, vterque pulmonum locus denuo separatus integer primo, in minores dissectus partes postmodum eidem, aut si inquinata et sanguine conspurcata fuerit aqua, in puriorem reponitur, quo pateat, num eadem omnibus particulis natura sit, et aeque subsideant aut leuentur. Hoc itaque tentamen ita volunt nonnulli vitae testimonium esse, vt reliquis fere omnibus anteponendum, infallibilem, cui legislatores inhaereant, praebeat normam, alii e contrario tanquam fallax et insufficiens, nisi reiiciendum ad probationem tamen veritatis adhibendum non esse clamitant. Vtramque opinionem perlustrare liceat.

§. X.

§. X.

Experimenti cum pulmonibus diiudicatio.

Qui vtrumque ſuſcepti cum pulmonibus tentaminis phaenomenon tum medicis concludendi, tum iuris peritis agendi regulam ſuppeditare ſibi perſuadent, eo potiſſimum nituntur fundamento, vt in natantibus aeque ac ſubmergentibus pulmonibus factae reſpirationis et antegreſſae vel denegatae luculentiſſimum exemplum inueniri autument, praeterea vero, quum ſine reſpiratione vita eſſe nequeat, ad abſolutam vitae praeſentiam concludant. *ff*). Qua quidem in re, ſi ad adultum hominem res referatur, nulla ſupereſſe videtur dubitandi cauſſa, in quo nimirum cum ipſo reſpirationis impedimento vita, breui intercedente temporis ſpatio, peſſumdetur. Vtique in his, ſi aliqua apnoeae cauſſa accedat, ni protinus auxilium adferatur, mortem inſtare certum eſt. Sed ad foetum ſi reſpiciamus, eiusque viuendi morem perpendamus, aliter longe erit decidendum. Vitam is uiuit ſibi propriam, et peculiaribus quoque, vt ſupra innuimus, fabri-

ff) Qui non reſpirat non viuit. *Richter* Deciſ. Medic. Forens Lipſ. 1732. 4 p. 360. vbi ſimul plura, ad hoc tentamen pertinentia ex auctoribus excerpta occurrunt. In genere notamus, nos ea propter citandis multis vtique ſcriptoribus ſuperſediſſe, ne lectoribus taedium excitetur, quod in medicinae forenſis ſcriptoribus plurimi allegentur.

bricae specialioris momenti innixam, quae et sine respirationis accessu integra maneat, vt vixisse foetum nec respirare debuisse intelligatur. Num autem idem ille foetus, extra vterum egressus, relicta scilicet, quae eius singularem vitam definiebat, statione, vlterius continuare queat hanc vitam magis quaerendum est. Id quod in foro experimento illo confirmari volunt iudices. Verum tamen, quod nunc eam, qua nos vtimur, viuendi rationem ingreditur neogenitus, illum respiratione amplius carere non posse, absque omni erroris metu asseueratur. Hinc, dum respirationem cogitur instituere, eam quoque pulmonibus leuitatem conciliabit, quae, vt aquis illi innatent, efficiat, sic vt, extra vterum vixisse infantem, ipso tentamine euidenter probetur, sin vero natum iam infantem, hanc in pulmonibus mutationem expertum non fuisse eadem non innotescat ratione, clarissimum inde fit, ita, quae vitam facere debebant decentem, caussas fuisse comparatas, quae respirationi non suffecerint, et pulmones tam graues, quo aqua non sustineantur, reddiderint. Generalis tamen haec contemplatio veram quidem inde elicere conclusionem permittit, quae si nullam dubitandi vel excipiendi relinqueret conditionem, *t*) tam accepta foret medicis et iudicibus,

t) Vt alios taceamus, absolutum inde vitae et mortis haberi testimonium iudicant Francofurtenses. Vid. *Ammann.* Praxis Vuln. Lethal. p. 422.

bus, vt in hac sola obseruatione reliquis fere posthabitis, esset acquiescendum. Sed inde fallax et insufficiens dicitur esse experimentum.

§. XI.

Fallaciae natantium pulmonum.

Natare quidem et in aqua suspendi solent iniecti in eam pulmones, si aere, per respirationis organa accedente, replentur, exsoluuntur quasi, et dilatata spongiosa compactaque sua substantia in amplius expanduntur spatium. Quodsi in vtero eiusmodi excitentur caussae, quae hac ratione pulmones afficiant, simillimos sequi debere effectus, vtique a vero non abhorret. Quam multiplex et insidiosa sit varia humorum male mixtorum labes, quam diuersae morborum species, ex cachexiae inquinamentis ortae, ex sola venereorum morborum consideratione patet, quippe qui durissima ossa tumefacere et emollire possint, molliorum partium etiam destructiones producere. A quo foedo sane morbo nec immunes esse, hereditate accepta, neogenitos, non infrequens demonstrat experientia. Cui morbo id etiam peculiare est, vt in quodam prae aliis loco manifestiora virulentiae suae offerat indicia, vt, ad pulmones hic vel similis traductus malus succorum character, diruat natiuam indolem. Si moriatur in vtero talis foetus, tunc etiam natantes pulmones fallacem vitae suspicionem mouebunt, non aere inspirato sed fermentatione quasi corruptorum succorum le-

leuiores redditi. Quum autem fida eiusmodi corruptionis pedisequa putredo sit, quae longe citiorem resolutionem solidarum fibrarum producit, in iis praecipue locis, quae reconditae sunt et generandae putredini aptissimae, et qua simul fixus liberior exsoluitur aer, in superficie corporis putrescentis nonnunquam plenis ampullatisque vesiculis conspicuus, hac sane laxam pulmonis substantiam celerius distendi posse eo minus est negandum, quo luculentius illae in hisce visceribus, putridis conspiciuntur. Perinde autem est, siue äer ille solus siue effusis etiam sit commixtus humoribus, quales in substantiam pulmonum, hydropem fingentes, colligi, vel hydatidum more adhaerentium, bullarum specie contineri obseruamus. Magna porro dubitatio nascitur, si foetus, in vtero adhuc detentus, ad partum pronus, euacuatis, quae eum circum fluebant, aquis, nunc spatiosiore in receptaculo aeris externi accessum non arcente respirauerit, et hinc pulmonum massam rariorem, et natatilem effecerit, prius autem quam partus absoluatur, in ipso hocce loco mortuus fuerit. Nec absque omni probabilitate casus est, siquidem foetum diu aliquando in vtero retineri et ob varias corporis aut sui aut materni conditiones difficulter demum expelli, demonstret experientia. Immo, ita quidem iam factum partum esse supponamus, vt caput, quod iam exiit, vel vteri spasmo, vel funiculi vmbilicalis contorsione, strangulетur, tunc pulmonis, aere distenti, ex-

perimentum vim, ipsi adscriptam in definienda sententia reddet insecuram. Notatu quoque dignum est, pulmones aliquando ita fuisse inuentos, vt ex vna parte tantum natauerint, ex altera vero protinus fuerint submersi, quorum itaque ambigua sit futura diagnosis, quae ipsam veritatem titubantem efficiat. Quibus si addatur, quae pariter animaduersa sunt, et quale HEISTERI exemplum est insigne, *u*) foetum in vtero diu haerentem, liuidum et putridum, nigricantes pulmones habentem, hos tamen in aqua natantes praebuisse, etsi de eius morte in vtero nulla superesset dubitatio, tunc quo minus ex pulmonum statu vitae indicium sumatur, omnino sequi videtur. Tandem, si protinus post partum, dum deesse signa vitae in motu et respiratione deprehendenda, obseruentur, ad refocillandum foetum, adhibito artificio quocunque modo aer in pulmones protrudatur, tunc quod illi hac ratione expandantur, fieri contendunt, vt noua oriatur ambiguitas, quae efficiat, vt vere mortuum natum viuum et respirantem fuisse adsumatur.

§. XII.

Refutatio. Haec autem aliaque, quae passim huic obiici solent tentamini, argumenta, ex quibus maioris momenti visa quaedam tantum decerpsimus, tam valida esse credunt medici

u) Diss. de fallaci pulmonis infantum experimento. Helmstad. 1732. p. 20

dici nonnulli et iudices, vt abstineri malint ab eodem, quam insufficiens admitti Sed salua res est, quum in eo saepe haereat culpa, vt quibus inquirendorum corporum datum est officium, omnia, quod ab iis exigitur, vndiquaque occurrentia momenta eo sane studio, eaque cura nec collegerint nec rite pensitauerint, quae difficultatibus et fingendis defensorum argutiis omnem praescide-rint occasionem. Humorum nostrorum partes facillime fatiscere, et nouas corruptiones facere nemo, qui medicam artem tractat, quamuis neget, negabit tamen signa in viuo, multo magis demortuo corpore non adesse, quae similis labis praesentiam manifestent. Has itaque, si secans praetermiserit medicus, nec adnotauerit fideliter, pulmonis experimento soli confisus, non experimento, sed sibi facit iniuriam. Et quod ad venereum pertinet malum, illud, vtut in dedecus humanae gentis et summum reipublicae damnum frequentius nunc ac olim, nunquam externis destituitur indiciis, quin valde dubito fore, vt speciarim pulmones aggrediatur, eorumque compagem sit laxaturum, vt aquis supernatent, potissimum in foetu. Putredinis vero vix coercenda progressio facilius deteriores valeret, producere effectus, nisi experientia declararet in clauso adhuc pectore pulmones diutius intactos ab illa seruari, ac putatur. Cuius rei experiundae caussa, tum ab aliis, me peritioribus, tum a me ipso, data opportunitate, reiterata facta sunt ten-

 tamina.

tamina. Sic enim ad finem iam praecedentis seculi, AVG. QVIR. RIVINVS et CHRIST. IOANN. LANGIVS, vterque Lipsici medici celeberrimi, quum dubitaretur, num pulmonum submersio a morte foetus dependeat solum, vitulinos pulmones, ex viuis vitulis desumtos, alios terra recondere, alios in aquam submergere, alios aere exsiccare iusserunt, vsque dum toti foeterent et putrescerent, nec in iis natandi facultatem ablatam fuisse deprehenderunt, idque eapropter ab iis institutum est, vt contrarium demonstretur; siquidem concludant, dum pulmones respirantes et natantes nulla ratione possint ad subsidendum disponi, nec subsidentes vt emergant, mutatione introducta cogi posse, *x*) Quodsi in hac demonstratione inesse quaedam non negemus, quae non omnem dubitationem eripiant fidem sane merebitur HEBENSTREITII nostri *y*) cuius memoria et exteris et academiae nostrae et mihi semper adhuc sacra est, auctoritas, qui mortuorum in vtero foetuum humanorum pulmones, data opera ad summum putredinis gradum prouectos, semper demersos vidit, BOHNII quoque consensu adiutus. Et quis refragetur, qui cum multa non solum solertia, sed aeque adhibita singulari cum prudentia instituta lege-

x) Vd. *Ammann.* Prax. Vulner. 425. *Richter* l. c. p. 371.

y) Anthropolog. Forens. Sect. II. membr. II. §. 28. *Ludwig* Institt. Med. Forens. §. 248. sqq.

legerit experimenta HALLERI z) in viuis capta et mortuis, ex quibus vnicum adducere liceat, quo infantem tertio post mortem die repertum, tempestate calidissima, totum putridum, pulmones continuisse subsidentes obseruauit. SCHMIDELIVS deinde ex foetu, qui per tres menses in cloaca latitarat, vbique praesentibus manifestis putredinis signis cum foetore insigni, liquore etiam cruento in pectore pulmones continuo alluente, inuento, hos densos, sanissimos, altero adhuc die subsidentes notauit. IDEM pulmones ex foetu desumtos, qui ex defunctae matris vtero mortuus exsecabatur, quinto a matris mortis die subsidere vidit, deinde autem vtrumque et sinistrum decimo sexto ab immissione die supernatare a). Conueniunt quoque obseruationes IAEGERI, qui ex mortuo foetu, putredinis indicia copiosa offerente, pulmones, aquae inditos, constanter fundum petere animaduertit, redeunte submersione, quum aqua turbida sanguinolenta renouaretur, et per octo et vltra dies ita subsistere. In alio post quinquaginta dies nondum emergere coeperunt, iterumque alium adducit, in quo

E 4 putri-

z) De Respiratione Lib. Sect. IV. de pulmone foetus et animalium submersorum. Opp. minor. To I. 320. seqq. Eadem experimenta prostant in Commentar. I. de formatione pulli.

a) Diss. de Pulmonibus natantibus. Erlangae 1763. §. V. p. 8.

putrida licet in aqua detentis pulmonibus, per viginti quinque dies in fundo vasis restitasse eos accurate perspexit b). In meis tandem, eadem ratione institutis tentaminibus, quae vberius describere, quod cum iam adductis plurimum conspirant, ne taedium lectoribus enascatur, nolo, desumti scilicet pulmones partim ex mortuis recens natis foetubus, integris nec vlla labe adfectis, partim etiam ex iis, quae iam externas resolutionis putridae notas eminentes offerebant, semper mox ad fundum, in aquam immissi, abierunt. Integros autem lobos, vel minora tantum eorum frustula, ita diuisi, vt vel in eadem, in quam primo proiecti erant, aqua sanguine et putredine licet conspurcata, retinerentur, vel noua, qua abluebatur putridum coenum, adfusa, repurgata seruarentur, semper tamen descendere et in fundo detineri obseruaui, vsque dum tandem summa putrilagine resolutis quibusdam enatare necessum fuerit. Caui nihilo minus sedulo, ne aquae sufficiens copia desideraretur, uel alius in obseruando error immisceretur. Omnes itaque, quibus haec nouis confirmandi exemplis fit opportunitas, hortor atque precor, vt eam sibi eripi non patiantur, siquidem hac tolli animaduersione crediderim de putredinis effectu in

b) Conf. *Christ. Frid. Iaeger* Obseruatt. de foetubus recens natis iam in vtero mortuis et putridis. Tubing, 1767. p. 7. 10. sqq.

in pulmones dubitationem, securum potius constansque exhiberi de vita foetus criterium. Id solum adiicere liceat eas nondum indubias reddi historias, quibus partem quandam pulmonis natasse, alteram non aeque probatur vel adducitur. Huius rei rationem, si in experimentis, per tempus continuatis, contingat, in macerationem conüciendam cum SCHMIDELIO *c*) esse opinamur, si in legali cadaueris dissectione, dum studiosa disquisitione accedentium conditionum effectus detegi, prout KALTSCHMIDIVS retulit, qui pulmonem sinistrum infantis, post octo a partu dies nondum aere distentum, immo in aqua submergentem miratus, a bronchiis sinistri pulmonis viscida pituita exacte obstructis id effici reperit. *d*) Quare omnes concident protinus contra natantes pulmones excitatae exceptiones, si prout supra §. IX. praecepimus, secantes nihil intactum relinquant, quod vel leuissimam, multo magis grauiorem, cuiuscunque morbi caussam designat. Aeris autem ingressus in pulmones ante partum eos expandendo certissime obstaret experimenti veritati, si, quae a multis adsumta est sententia, et quorum magnam, sic statuentium

c) Loc. cit. §. XI. p. 19.

d) Progr. de experimento pulmonum infantis aquae iniectorum, adiecta obseruatione anatomica de dextro infantis lobo aquae immisso supernatante. sinistro fundum petente. Ienae 1751. 8.

tium cateruam adducit HALLERVS, *e*) eam pariter non plane abnegans, firmissimo insisteret talo. Praeter enim id, quod ROEDERERVS *f*) adeo necessariam pectoris ad respirationem dilatationem in vtero impossibilem iudicet, varia experientia suffultus capite iam natos non respirasse conspexit. Quod itidem de vagina, intra quam haeserit foetus, valet, quae non arctissime tantum foetum cingit, sed etiam, si, vt in priori casu, retardet partum, videtur manibus egere auxiliatricibus, quibus clanculum parientes destituuntur. Abscondita quidem in mortuo nato pulmones natantes illustratura ratio est, in obseruatione Heisteriana, sed quoniam et multa exstabant putredinis signa, et multo quoque labore protrahi debuit, nec sponte nasci foetus, vereor, vt vnquam in foro exciturus sit eius modi casus, qui similia ostendat, quid, quod praeter eam natandi facultatem de omni reliquo pulmonum statu

e) Elem. Physiol. Lib. XXIX. Sect. IV. §. LV. Vol. VIII. p. 399. Rarius nimirum foetui in vagina eam potestatem esse adserit, neque nisi fauente cum robore situ foetus. In Opp. Minor. To. I. p. 337. autem, obiectionem hanc subtilem magis quam seriam pronunciat et credit, matri infanticidii recte vnici illius casus probationem incumbere, in quo infans in transitu per vaginam mortuus sit.

f) Obseruat. satur. de suff. §. 10. Opusc. p. 313.

tu viſcerumque aliorum habitu relatum legatur nihil. Parum tandem in contrariam nos abire ſententiam perſuadere poteſt ſtudioſe ſuſcepta pulmonum inflatio. Qui enim ſecum perpendit, difficulter haud raro primam inſtitui ſpontaneam neogenitorum reſpirationem, propter varia ad eam producendam ſuperanda obſtacula, quibus in primis a debilibus natis, etiam ſi ſtudioſiſſima ſubueniens illis opera adhibeatur, quod itidem ROEDERERVS g) confirmat, reſiſti nequit, quique porro cogitauerit, in iis profecto feminis, quae clandeſtino partu foetum edunt, eumque abſcondere magis quam ad vitam reuocare malunt, vt ea ſolertia adhibeatur, vix praeſum, nec protinus poſt partum, quod tamen tempus eſſet conuenientiſſimum, a ſola matre, adhuc a partu vehementer debilitata, praeſtari poſſe, in rigido et emortuo infante autem plane irritam euadere, is praetendi magis ad excuſandam ream hoc argumentum, quam ad experimentum inſufficiens demonſtrandum pertinere, intelliget.

§. XIII.

Fallaciae ſubſidentium pulmonum.

Ex altera nunc parte, eae conſiderandae ſunt conditiones, quae pulmones ita diſponere valent, vt ex cadauere reſoluti, et aquis impoſiti, ad fundum vaſis dimittantur, cui quidem obſer-

g) Loc. cit. Opuſc. p. 365.

obseruationi similiter decipiendi vim inesse autumant. Quamuis enim nemo fere audeat inficiari, naturalem illam nondum respirantium pulmonum densitatem eam esse, vt ob pondus expulsae, cui superimponuntur, aquae ab ea sustentari nequeant, accedere tamen arbitrantur caussas, quae attentionem mereantur et iudicium inde ferendum limitent. Est itaque in debilibus praecipue neogenitis, vt putatur, talis aptitudo, quae impediat, vt licet viui exclusi sint ex vtero, spiritum tamen non trahant, nec respirationem instituant. Cui quoque sententiae egregie fauet antea prolata animaduersio et alterum HEISTERI *h)* exemplum, in quo per nouem horas viuens et aliquantulum vagiens infans, post mortem pulmones subsidentes exhibebat, manifesto indicio, vitam recens nati ex eiusmodi pulmonum statu male et ambigue declarari. Impediri porro recte iudicant ex similibus non solum caussis, sed etiam ex inhaerentibus variis morbosis concretionibus et inde deprehendendis pulmonum indurationibus natationem, vita licet praesente et respiratione facta. Hanc pariter irrito deberi effectu suscipi, si mala conformatio et clausura laryngem afficiat, vel si eiusmodi in suffocatis ad pulmones quantitas sanguinis restagnet, quae nimium replendo eorum substantiam praeter consuetas naturae regulas eos graues efficiendo et subsidentes in aqua, vitae, cum qua natus erat embryo, obicem producat.

§. XIV.

§. XIV.

Refutatio.

Confitemur ſane nec hiſce, per ſe conſideratis obiectionibus, grauitatem deeſſe, quae ad demonſtrandam infantis vitae ineptitudinem facere videantur, niſi curatius penſitatae docerent, plus tribui huic periculo ac decet. Quicunque enim debilem natum eſſe volunt infantem, non adſtruere, ſed confirmare debent opinionem. Totius corporis diſpoſitio, membrorum habitus et viſcerum reliquorum indagatio, quae notas offert plurimas, a phyſico relatas, facile, num recte illa ſupponatur debilitas naturalis, declarabit. Rectiſſime hinc et accommodate iudicat MORGAGNVS i) *priusquam ex pulmonum ſubſidentia arguamus, mortuum infantem editum eſſe, iudicia magnae eius imbecillitatis quaeremus ex matris praegreſſis aut praeſentibus etiam nunc morbis, ex partus difficultate, ex cadaueris ipſius infantis conſtitutione, aliisque eiusmodi: quorum ſi nulla ſint, neque aliud obſtet: quin mortuus emiſſus fuerit, non dubitabimus.* Quare alia ad medicum alia ad iudicem referuntur, quae ſi cuncta ſimul non iunguntur, in ſe non ſufficiunt. Ob hanc etiam cauſſam pulmones diſſecare praecepimus et ſingulas eius particulas rimari, quod in ex-

i) De ſedib. et cauſſ. morbor. Lib. II. Epiſt. XIX. art. 46. To. II. p. 113. Edit. Lugd. Batav.

exemplo HEISTERI factum non esse dolemus, vt ea propter de veritate eius decernere non audeamus, aut eam tanti habere, quae aliis omnibus solum contradicat vti iam monitum ab HEBENSTREITIO fuisse deprehendimus. *k*) Si autem a morbo grauis reddatur pulmo vt in aqua mergatur, oscitantiam defendere physici secantis nolumus, quin ipsi culpam adscribere debemus, incuriae et neglectae disquisitionis. Siue nimirum vel totum occupet pulmonem labes, vel partem, illa eius effugere non posset sollicitudinem, in referendis etiam momentis, quae, vt mox monuimus, ex partibus dissectis habentur, admodum solertem. Eadem itaque adserimus de organicis vitiis, a perito anatomico detegendis, nec non de muco, qui asperae arteriae itinera praecludit, vel de quibuscunque demum aliis caussis et tumoribus, in vicinis locis vel ipsa trachea adsurgentibus et respirationem supprimentibus, quorum effectuum omnium vis, iusta ratione aestimata, experimenti egregiam suppeditat explicationem. Fieri tamen potest, vt, si v. c. mox post partum in aquam, vel cloacam praecipitetur natus, illi prius, ad respirationem quam deueniat, eius instituendae facultas adimatur, et pulmo vitae defectum indicet, in quo iterum casu, ob factam suffocationem, signa alia inueniri debent, quae vitae iam praesentis efficaciam

com.

k) Anthropolog. Forens. Sect. II. Membr. II. cap. II. §. 26.

comprobent, ex quibus accumulatus et protruſus in vaſa pneumonica cruor eſt. Vnicum tandem et grauius forte illud eſt momentum, quod partim ex inflati et natantis, partim ex denſi et ſubmergentis in vno eodemque cadauere pulmonis lobulis depromitur, cui et affirmandae et negandae vitae poteſtas ſit adſcribenda, prout ſupra §. XII. docuimus. Egregie admodum decipiuntur ita ſentientes, quod nolint ſecum reputare, reſpirationem inceptam fuiſſe in iis, quibus vel vnica pulmonis particula inflata diſtenditur, eamque viribus vitae praeſtitam, etſi completa illa, fractis protinus iisdem viribus, euadere non potuerit; has vero vires ſcrutari et metiri ſi nequeat phyſicus, multo minus definire et ex phaenomenis coniicere, ad iudicem res redit, vt explorationi cauſſarum inhaereat, ex vario ſaepe fonte promanantium.

§. XV.

Generalis inde concluſio.

Saepius quidem a nobis dictum eſt, in vnico vix acquieſcendum eſſe pretioſiſſimae vitae hominis definiendo ſigno, quare nunc eadem de tentamine, cum pulmonibus foetus inſtituendo, profitemur, qnae vero certo inde conſequuntur, ex collatis inter ſe omnibus, libere docebimus. Apparet nimirum, ſine aeris atmoſphaerici acceſſu pulmones nec diſtendi nec natare, ſed ſubſidere

in

in aqua, hic vero, quod in pulmones sua sponte non irruit, siquidem alias nullibi collapsos perspiceremus pulmones, nisi praecedat thoracis, eum inuitans quasi, motus, quem sola natura, caussis vitae compositis vtens, perficit, cum aliqua firmae stabilisque sententiae persuasione iudicamus; natantem pulmonem indicium vitae post partum, subsidentem mortis esse testem. Nec errorem ab iis suspicamur committi posse, qui hanc tuentur sententiam, dummodo caussas, quae vitae perfectionem, durationem aliasque circumstantias determinant, quarum nunc praecipuas adduximus, sedulo perscrutentur, digerant et veritatis indubiae perfectiorem conciliare perspicientiam non refragentur. Vt summa ergo physici attentio esse debeat, iam repetere non opus est, sed vt summa quoque iudicis esse debeat ne infanticidium perpetratum credatur, vel negetur, simul euidenter noscitur. Sicut namque nullus iuris peritorum in caussa ciuili eum confestim reum iudicabit, qui vnico, nec satis probato momento, legi contrarius egisse inculpatur, sic in caussa sanguinis et criminali, toti rei publicae maxime damnosa, suspicionem, quin ex omni parte confirmatae veritatis signum acceperit, vitae poenam infligere vix arbitrabitur. Praeuideo etiam, non nullos hanc limitationem, a nobis additam reprehensuros esse, quod multos labores requirit et indefessum studium, eos tamen in re dignissima praemium bene actae

con-

conscientiae reportantes, quae summa est felicitas, acquieturos confido.

§. XVI.

Generalis capitis disquisitio.

Nondum autem suo fecit officio satis physicus, si etiam haec cuncta exegerit, quum in nobilissima capitis officina supersint conquirenda ad vitam determinandam indicia, quae cum prioribus tandem rem conficiant. Itaque peruestigata eius figura, quae non raro solet de difficultate partus luculenter testari, ex varia scilicet compressione, obliquitate, sugillatione et sic porro cognoscenda, remotis deinde exterioribus integumentis, in primis, si serum illud sanguinolentum in conspectum veniat, cuius mentionem fecimus, *l)* circulantium humorum et vitae ante partum, non aeque inde manifestum habebit signum. Fracta et depressa ossa, sicut certo mortem inferunt, ita violentiae exterioris accedentis indubium documentum praebent, etsi male sit acturus, qui laesiones eiusmodi semper a parientis arbitrio deduceret. Non deficient autem ob vasorum exteriorum, hic decurrentium, copiam notae haemorrhagia exhaustorum canalium. Quum etiam aliquando in vulgus soleat recenseri, acicula, per fonticulum impacta, necari neogeni-

l) Vid. Diss. I. §. XIII.

F

genitum, spongia illum repurgatum disquirere conueniet, si id factum fuerit, tunc sinus durae matris, et profundius immissa acicula etiam corpus callosum offenditur, quod vtrumque mortiferum esset. Durae deinde matris, itidemque piae vasa sanguifera, sicuti, sanguinem dum continent, vitam declarant, ita nimium repleta, aut magis rupta, facta ecchymosi suffocationem indicant. Animaduertimus autem eo loco, quo exterius, praecipue in iis, qui difficili partu editi fuerant, sugillatio aderat, vasa quoque interiora non raro sanguine accumulato magis turgida apparuisse, quod etsi multa inde concludi nequeant, nobis tamen vitae actionem designare videtur. Molle praeter ea neogenitorum est cerebrum, immo, si putredinis externae vestigia detegantur. partibus reliquis internis adhuc intactis, facillime corrumpendum, fluxile, vt aperto cranio pultis in modum sponte effluat. In quo nisi sanguinis, ex vasis effluentis, magna quantitas immixta conspiciatur, quae ruptorum vasorum suspicionem faciat, vix internarum partium conueniens aliqua disquisitio poterit institui. Quare collata reliqua, in cadauere obuia, phaenomena, hoc demum ad ferendam sententiam confirmabuntur. Si tamen sectionem ferat encephali substantia, cognita eius natura integra, pari ac in reliquis visceribus modo, rectae, in vtero factae, nutritionis documenta exhibet. Ventriculos eius in statu naturali vacuos et rore tantum

tum humectatos esse decet, itaque si in eos, vel vtrosque laterales, vel alterutrum, vel magis in tertium quartumque effusae aquae portio inueniatur, quod etiam suffocatis fit, si nullae aliae notae praesto sint, ad iniuriam, in vtero passam, declarandam inseruient. Aliquando haec non solum loca, sed medullam etiam spinalem et basin cranii, quorum locorum nullus est negligendus, occupat sanguis, qui soperoso et apoplectico morbo ortum suggerens, lethum faciat, vt ad efficientem caussam admodum attentum reddat physicum. Siquidem dubitari non possit, eum sanguinem exiuisse, praesente adhuc et durante vita, quam, si respiratio accesserit, etiam post partum continuasse, in aprico ponatur. Quam insidiosa enim vitae sit sanguinis effusio in cerebrum, et quam cito, docet apoplexiae sanguineae ex ruptis vasis cerebri occidendi celeritas. De vulneribus encephalo inflictis, et de ipsis cranii ossibus etiam in basi laesis, fissis aut fractis iam nihil vlterius monemus, quum de eorundem efficaciae et vitae subsequente suppressione omnes chirurgorum libri exponant, et, vt antea notauimus, abunde externae vis adhibitae significationem prodant.

§. XVII.

Itidem faucium.

Superest et tandem faucium et interni oris caui indagatio, quippe

per quod adpharyngem et laryngem via patet, quam deteſtanda infanticidarum aſtutia quandoque obturare dicitur, ad reſpirationem, ſi fieri poſſet, praecauendam. Fatemur autem, num protinus a partu, ſi ſola pepererit femina et clam, et prius ad reſpirandum aptus ſit neogenitus, hoc poſſit contingere, nos ſubdubitare, eo potiſſimum permoti argumento, quod ſub vltimis partus moliminibus in ecſtaſi quaſi conſtituta pariens vix idonea ſit ad celere eius modi conſilium capiendum et exequendum. Meminimus quoque, nos coenum et quisquilias, varii generis in ore recens natorum reperiſſe, quibus non obſtantibus pulmo reſpirauerat, natараueratque. Sin nihilo ſecius contigerit, aliae in conſilium vocandae ſunt conditiones in cadauere conſpiciendae, quo pateat, num reſpiratio et vita hac ſola, vel ab aliis cauſſis fuerit intercepta. Certius profecto intelligetur, num mucus, nimium in oris cauitate accumulatus, num incongrua conformatio ſuffocationi fauerit. Quandoquidem et hic collo obtorti funiculi vmbilicalis, aut alius compreſſionis diagnoſi perfecta habeatur, nec aliunde de rationibus, ſupra §. XIV. adnotatis, conſtabit.

§. XVIII.

Vitae debilis determinatio.

Quae itaque a nobis expoſitae ſunt externae atque internae, in cadauere foetus et neogeniti obſeruandae notae, vitae quidem certitudi-

tudinem reddent, nolumus tamen hunc locum deserere, prius dubitationis caussa quaedam quam fuerit remota. Diximus nempe debiles quandoque nasci et imbecillos, quibus non inesse supponitur facultas et robur, quod ad vitam vlterius ducendam requiritur. Hinc autem a medico forensi non raro postulatur accurata admodum et determinata virium potestatis definitio; quum is, qui viuenti intulerit iniuriam, qui protinus ipse viuere desiisset, poenam, quam vitam extinguens validiorem meretur, luere non debere videatur, est autem tunc imbecillitas natiua, ex variis conditionibus noscenda, ex ipsa nempe corporis plenitudine, nutritione, perfecta membrorum conformatione, deinde ex iis, quos in partu ipso perpessus est, laboribus foetus, immo si ille scitur, ex matris statu sanitatis, denique ex viscerum internorum integritate, tandemque ex conditionibus illis, quae post partum accedunt. Etsi nunc de omnibus disserere nequeamus, et pleraque ex supra adductis intelligantur, id tamen certum est atque indubitatum, quo plures in cadauere neogeniti inspiciendo et secando earum caussarum signa occurrunt et seorsim perpensa ad vniuersam vitam conspirant, eo tutiorem fieri ad vitam conclusionem. Non vna enim caussa vitae est, sed multiplex et composita, quam homo nunc demum natus requirit, si sufficere debeat exequendis functionibus singulis et praestando vlteriori incremento. Quicunque hanc

ademerit homini potentiam vel fregerit decentem caussarum impetum, is vitam abstulit et est infanticidii reus. Denuo tamen monemus, praerogatiuam inesse sanguinis viis, quibus circulatio praestatur, et respirationi, in vtrisque scilicet actionibus, si impedimenta sunt, vita deletur. Cum fiducia ergo concludimus, qui respirat, viuit, licet oppositus status limitationem admittit, et porro, qui non respirat neogenitus, extra vterum viuere nequit. Deinde qui respirat, eius pulmones, instituto experimento, natant, a labe si immunes sint, et cuius non natant, sed merguntur in aqua, eum non respirasse iudicamus. Quare vitae debilis et sufficientis hoc testimonium, a secante confirmandum est per demonstrationem illarum conditionum, quae vitae normam stabiliunt, vt inde iudici pateat, num vitae intermissio a natura vel aliunde arcessita fuerit. Attamen et hic a medico plus, quam fieri aliquando potest, vt protinus declaret, exigitur, siquidem aliqua, ex actis iudicis, si debita cum assiduitate instruantur, colligi et curatius definiri debeant, nec non deinceps a collegiis medicis, collatis omnibus inter se documentis, distinctius doceri, vera vt de vitae natura constet.

§. XIX.

Conclusio.

Interim, vt, quae nunc dicta sunt, contrahamus, in diiudicanda vita foe-

foetus et neogeniti medico forensi eodem, quo in morborum diagnosi vtuntur clinici, more procedendum est, quo signorum non tantum eorum quae praesentis, sed etiam, quae antecedentis status significationem habent, comparationem instituat. Sic enim, quam laboris plenissimam esse apparet operam, facillimam sibi reddet. Ita namque comparatae non raro sunt, inspectioni et anatomiae cadaueris dicata tempora et conditiones reliquae, vt promptum eius et expeditum laborem cupiant, quibus ipsis tamen sese accommodare discet, si in externis aeque ac internis signis dispiciendis praetermittat nullum, quod ad expiscandam veritatem pertinet, et ad corpus, quod vocant, delicti certissimum reddendum. Constare scilicet debet de vita, num adesse potuerit, debuerit, et quibus ex caussis abierit. Laetabimur, si ex apertis nunc riuulis haurire et exsatiari possint egentes.

XVI.

DR. ERNESTI GOTTLOB BOSE.

Progr.

De

Iudicio vitae ex neogenito putrido.

Lipsiae, 1785.

Quum data hac scribendi necessitate in dissertatione inaugurali de morte foetus eiusque diagnosi disseremus, in mentem venit disquisitio sententiae num in corpore putrido, quod ob hancce rationem certissime pro demortuo est habendum, in primis si de vitae eius antecedente quaestio mouetur, possint inueniri notae aliquae, quae vitae praesentiam reddant indubitatam. De neogenito tantum sermonem esse, vix opus esse arbitror, vt moneam, quum de enecato adultioris corpore, num vixerit, qui quaerere sustineat, puto esse neminem. Multae quidem caussae sunt, quae neogenito adimere potuerint vitam, in ipso non solum partu, sed etiam dum is, ex vtero dimissus, nobiscum in communi aere vitam continuare debet. Aliquae ex his dolosae vel culposae. aliquae non aeque. De singulis iudices quaerunt, iudicio potissimum arbitrioque medicorum con-

confirmati, et poenas iis, qui merentur, decernunt vel remittunt. Sed, quod iis, si, infanticidii reae accusantur, multum intersit, nosse ex argumentis firmis, num viuus aliquis natus sit nec ne, plerumque ea solent defendi ratione illae, quae in culpa versantur, vt, qui earum partes tuentur caussarum patroni ad putredinem, corpus delicti incertum reddentem, lubentissime prouocent, eo sane fine, quo documenta, vitam consilio vel intentione, immo ipsa re deletam esse, demonstrantia, ambigua atque minus animaduersione digna reddant. Quod quidem eorum consilium etsi ex omni parte improbandum non esse videtur, quod in caussa sanguinis mitiorem, si fieri potest, amplectendam esse sententiam omnes boni iudicant, meliusque putetur, liberasse sontes ac damnasse innocentes: tamen veritatis inquirendae caussa nihil omittendum est, quod ad eam dilucidandam quidquam conferre potest. Largimur vtique, foetum cum putredinis signis ex ipso vtero emissum, quum vita cum putredine non subsistat, pro vitali nunquam esse habendum, atque hinc de eius morte dubitationem quoque nuspiam iri motam; verum, quia de iis foetibus, quorum in foro disquisitio suscipitur, plerumque non constat, an recens nati fuerint, an per aliquot tempus asseruati demum putredinem contraxerint, necessum est, caute circumspicere, num non obstante hac putredine obseruata, quaedam de vita eorum, post partum scilicet

licet superstite nec ne, queant declarari. Partus immaturus in hac perscrutatione eam ob rationem in censum non veniet, quo ex eius magnitudine, membrorum conformatione, imperfectione, aliisque similibus conditionibus iam patet, vitalitate sic dicta eundem carere. Nec facile credendum est, tali violentas manus inferri, partium incremento vitam extra vterum continuare nequit. Quo magis tamen ad maturitatem accesserit, a septimo sane ad nonum gestationis mensem vsque, eo magis etiam is, si conueniens ipsi adhibetur cura, ad vlterius pertexendum vitae filum disponetur. Sed de eodem tunc aeque ac de maturo et perfecto foetu idem erit iudicium, illudque ex fundamentis certis atque in ipso indagando corpore inueniendis, desumendum, quandoquidem in caussa sanguinis nihil est committendum, quod vel scrutatori in opprobrium, vel reo in detrimentum aut fauorem vergat.

Obstare tamen potest, in certitudine facti stabilienda ea propter impediri disquirentem, quod a putredine, iam nata, eiusmodi partium destructio proficiscatur, quae efficiat, vt decentem et naturalem earum indolem amplius dignoscere nequeamus, ex quo consequatur, fallax esse fierique iudicium. Sed, qui ita sentiunt, eum videntur putredinis gradum praesumere, quem summum dicere conuenit, quique omnem partium com-

compagem ſoluerit, vincula naturalia et cohaeſionem labefactauerit, foetidiſſimam induxerit ſraccedinem, carnes emolliuerit, oſſium nexum deſtruxerit, viſcerum habitum eo laceſſiuerit modo, vt diffluens illorum materies nihil diſcernendum relinquat. Nec diffitemur, nobis aliquando eiusmodi neogenitorum cadauera fuiſſe oblata, in quibus eadem euenerint, quae corporis delicti definiendi omnem propemodum eluſerint operam. Limites tamen quum habeat putredo, ea tantum medicum forenſem in determinanda vitae, quae adfuerit, veritate conuincet, quae aliquas, et a putredine facillime corrumpendas partes tetigerit, nec plene eas deſtruxerit, quin potius earum rite diſpiciendarum reliquerit copiam. Etenim quotidiana docet experientia, carnes vel alias partes animalium, liberiori expoſitas aeri, non totas mox putredine colliqueſcere; ſed lente ab initio ſolui, facta deinde maiore ſolutione integras demum deſtrui, itidem in cadaueribus, in viis quandoque publicis occurrentibus obſeruatur, quare idem de humanis quoque valebit corporibus. Diuerſa nimirum partium, corpus noſtrum conſtituentium, compages eſt, firmior laxiorque cohaeſio, mollities, durities, flexilitasque admodum diſcrepans, quarum ſingula pro determinato cohaeſionis gradu maiorem minoremque exſerit reſiſtentiam, quae a putrilagine non protinus vna eademque afficitur ratione. Hinc eluceſcit, in iis cadaueribus, quae ſubiiciuntur

untur legalibus inſpectionibus atque perſcrutationibus, leuioris putredinis corruptione tactis, ſupereſſe partes aliquas poſſe, quae ad dilucidandas conditiones, vitae poſt partum praeſentis indicia adhiberi queant. Non membrorum proportionem hic memoramus, quae num maturitatem ſuam aſſequutus fuerit neogenitus, nec ne, immutata a putredine permanens diſtincte ſignificat, quum ex ſolis ſuperſtitibus oſſibus eorundemque comparatione inſtituta, aetatem foetus declarari iam poſſe anatomicos non lateat. Illa ſuſpicionem quidem mouebit, foetum ob id, quod perfectus ex vtero exiuerit, ad partum vsque viuum ſupereſſe potuiſſe, praeſertim, ſi capillis in capite, vnguibusque digitorum pedumque, nec non capite membrisque extremorum perfectis inſtructus, partium ſuarum plenitudinem roburque oſtendit; at num extra vterum vixerit, inde vix intelligetur. Id etiam multo minus certitudinem largitur iudicii, ſi, quod nunc ſupponimus, per varias cauſſas natus ſit putridus eius ſtatus, qui notas haſce accedentes delendo eo magis reddiderit fallaces.

Varietas autem diuerſorum graduum putredinis, eiusque eminentiae multum cum illis conſpirat cauſſis, vnde haec ſuam accepit originem. Si iam in vtero vita deceſſerit embryo, nullus mirabitur, eundem in lucem editum, facillime atque citiſſime diſſolutum iri, ſi nimirum euentui

re-

reſpondent fauentes tempeſtatis conditiones. Aeſtate et vehementer calido tempore demortua animalium cadauera mox corrumpuntur, in febribus putridis, petechialibus, ipſaque peſte celerrimam exoriri putredinem, confirmat obſeruatio, teſtatur immanis exhalans mephitis, idonea propagandi miaſmatis ſpargens ſeminia. Coniuncta itaque potenter agentia haecce momenta cum inhaerente putredinis cauſſa feliciorem magis deſtructionis producent effectum, qui in calido et pene feruente vtero, quo mortuus detinebatur foetus, egregium ſumſerat initium. Hyemali quidem tempore et frigore rigente bruma, qua ſolidae aeque ac fluidae animalium partes, calido deſtitutae motore, arcentur a putredine, effectus ille longe erit lentior, ſed euidentior quoque et magis furens facta iterum temperie. Quare ipſius tempeſtatis notitiam habendam eſſe ad veritatis genuinae explanationem inde pateſcit. Si porro, quod non raro ſolet contingere, neogenitus terrae mandatus, per aliquot dies ibidem detentus, tandem demum iterum effoſſus, ſcrutinio offeratur, inprimis, quod nudus plerumque ſepeliatur, hinc humidioris terrae virtuti et deſtructionis minis obnoxius fiat, egregiam nanciſcetur opportunitatem, augendae putredinis et corporis delicti ambiguitatis. Plurimum efficaciae quoque additur, ſi recens natus in aquas proiectus, intercedente demum aliquo tempore inuentus fuerit atque protractus.

tractus. Arbitramur autem, ipsarum aquarum diuersitatem esse ponderandam, aqua scilicet pura, clara, semperque mota afficiet quidem vehementerque emolliet cadauera, sic, vt eadem ex naturali grauitate atque pondere antea subsidentia, succedente tempore, vtpote leuiora reddita, surgere atque levari videamus, tamen, si ex hac eripiantur, teste dissectione, ea, quae corporis superficiem cingunt, integumenta potissimum, minus subiectas partes statim labefactatas comperimus, vt earum disquisitioni et diiudicationi exoptatus supersit locus. Impura e contrario, stagnans, putris et ex affluentibus similibus inquinamentis foetida atque paludosa aqua prout liberaliter porrigit suam indolem corporibus, ita quidem, vt pisces stagnorum squalidi putrilaginem olere deprehenduntur, ita demortua magis corpora in sui trahit consensum. Quam ob rem educti ex his neogeniti breui macerati quasi et fluxiles inueniuntur. Penes beneuolos tandem esto lectores iudicium, qui sentiant de foetibus, in cloacas, foeculenta lotiique spurcitie refertas, quales in magnis plerumque vrbibus diu clausas, fermentationi aut euolutioni putridarum moleculárum apprime accommodatas, deprehendimus, viuos aut mortuos proiectis, quos pauco interiecto tempore tantam subire mutationem aliqua nobis oborta exempla declararunt, vt in his aegerrime quidquam detegatur, quod vel vitam an-

anteactam praeter mephitim ſubolfacere permittat.

Quae quum ita ſint, iure videri poſſet omnem concidere opinionem, qua adſtruere conamur, in putrido quoque neogenito ſupereſſe criteria, quae dubitare non ſinant medicum forenſem, quin vitae poſt partum aliqua adhuc extent veſtigia. Non poſſumus quidem non ambabus concedere contradicentibus, in abſoluta, ſi ita dicere fas eſt, ſeu conſummata corporis putredine nihil eſſe, quod inſtruere poſſit aliquem, tunc enim deperdita fere ſunt omnia, niſi quae ex magnitudine et incrementi priſtina nobis dignoſcuntur, vti iam aſſeruimus: in interioribus partibus autem, dum externae iam maximam partem conſumtae occurrunt, relicta gliſcit flammula cognitionis. Quod vberius pateſcet illi, qui percurrere diuerſas partes corporis non detrectauerit. Externam corporis ſuperficiem, per diuerſas cauſſas multum pati eaque propter celeriori deſtructioni ſubiici, antea conceſſimus, quare illae quoque deficient, quae coniecturis tantum fauent, notae, quamuis cutaneus habitus, ob denſam, qua conficitur, fibrarum intricatum nexum reſiſtendi exercet poteſtatem, ſuperato tamen reniſu eo lubentius diſſoluatur. Suppoſitae his carnes, vtpote per ſe ſucculentiores, tum per putredinoſum miaſma, tum per proprios inhaerentes ſuccos, eosque facillime corrumpendes,

dos, fatiſcunt, ſic autem eam, quam ex robore earundem, et firmitate, ceu congruae nutritionis factae teſte, concipimus ſpem demonſtrationis irritam reddunt, ſiquidem ſimul inueniantur frac ſcere. In muſculis praecipue abdominalibus, in naturali etiam defunctis morte, facile tertio iam quartoque poſt obitum die divideſcentes liuidesque maculas detegunt diſſectores. Nec maius expectandum eſt ſolatium ex perſcrutatione viſcerum quorumcunque, quae abdominis cauo inſunt. Peritonaeum, eadem comprehendens valide diutiusque reſpuit vim putredinis, nequit autem impedire, vt inteſtina, vtpote ſtabulum variarum quisquiliarum, ſponte in interioribus exorta putredine abſumantur, eademque viciniam inficiant. Vaſa, quae per abdomen decurrunt ſanguifera, eademque maiora, niſi iam diuturniore putredine, quam continent, ſanguis fatiſcere ceperit, id confirmant, neogenitum exhauſto ſanguine aut haemorrhagia lethali non periiſſe, quae tamen in mortuo nato pariter locum non habet. Nobilia porro, quae in capite collocantur, ſub encephali nomine viſcera parum tuta ſunt a reſolutione putrida, quippe quae ſaepius in ſatis adhuc firmis, minusque deſtructis infantibus offendimus in pulpam fluxilem conuerſa fuiſſe. Quo non parum confert naturalis illa et mollis teneritudo cerebri in neogenitis, quae aetate demum maiorem ac-

quirit

quirit confiftentiam, denfo licet elafticoque durae matris inueftitur aulaeo. Dum vero in his iam dictis partibus parum occurrit, quod conuincere cum certitudine queat indagantes, fupereft tantum, vt ad vifcera, quae vitalia vocari folent, nos recipiamus. Eadem ftudiofe admodum in pectore recondita, cor atque pulmones puta, de vita etiam poft partum indubitata offerent documenta. Minor quidem nec omni exceptione maior eft in corde vitae fignificatio, in quo, praecipue in anteriore eius finu, auricula atque ventriculo, non nifi grumofus continetur fanguis, cuius exfpirante foetu vel neogenito adhuc motum adfuiffe cognofcimus, idem ecchymofes atque fugillationes confirmant. Praebet autem non obfcurum vitae ad partum vsque praefentis teftimonium. Longe autem euidentior, cui fidem denegare nequeas, in pulmonum ftatu erit inuenienda, quippe qui omni eo tempore, quo in vtero reftitabat foetus, feriantes nunc demum ad actionen quandam excitati, äere fufcepto agere incipiunt. Hi in crate pectoris claufo collocati miro modo diutius ab iniuriis putredinis immunes manent et diffluentibus iam pene reliquis vifceribus intacti perfiftunt. Aperto hinc pectore follicite exempti ad confuetam deinde adhibiti docimafiam, fi fubfident, refpirationem poft partum nondum factam fuiffe docent fimulque plenam vitam

non-

nondum adfuiſſe indigitant, ſin leuantur et aquis innatant, reſpirationem contigiſſe declarant atque ſic poſt partum recens natum vixiſſe, is licet alibi putredine infectus reperiatur. Quo vero omnem ex animis aliorum de hoc tentamine euellamus ſcrupulum, bene tenendum eſt, reſectos cum corde pulmones ſimul aquae imponendos eſſe, illud vero deinde ſeparatum ſponte ſubmergi debere. Nam ſi cor ſeorſim natat, maiorem gradum putredinis denotat, hinc certitudini experimenti obeſt. Caute porro inquirendum eſt, num laeſio pectori acceſſerit, aut eroſio ad interiora penetrauerit, quae efficiat facillime, vt äeris liberior introitus pariter interiora corrumpat, excitata nimirum hic putrida diatheſi. Neglecta namque hac animaduerſione, ab errore libera non eſt diſquiſitio. Quod nuper demum ipſi cognouimus in neogenito admodum putrido, in quo diſrupta iam pleura, quae, magis tamen ac peritonaeum tenax, reſpuit impetuoſum putredinis furorem, pulmones valde emolliti ſimul cum corde natabant, quod pariter ſeparatum aquis continuo inhaerebat liberaliter, ob liberrimam äeri nociuo viam patentem.

XVII.

IOANN. DANIEL REISSEISSEN.

Dissertatio,

De

Veneficio doloso.

Argentorati, 1781,

Auct. et Resp.

IOANN. FRANC SC. EHRMANN.

L. B.

Plura in hac Dissertatione invenies, quae propius ad Medicinam, quam ad Jurisprudentiam spectare videntur. Ab iis tractandis plane abstinuissem; ni ex Praelectionibus Chemicis Clarissimi SPIELMANNI Nostratis et ex quotidiana conversatione cum optimo Patre, hujus civitatis Physico, plura didicissem, quae materiam electam illustrare queant.

In digerendo hoc opusculo Consultissimi Praesidis usus sum consiliis; qui tamen meo arbitrio reliquit, eam, quae mihi arrideret, amplecti sententiam. Attamen haud raro argumentorum pondere victum, in suam, me pedibus ivisse, honori duco.

Da veniam erroribus; maturior aetas maturiores forte fructus dabit.

Sectio I.
DE VENENO.
CAPUT I.
De eius nomine et definitione.
§. I.
Veterum auctorum.

Veneni vocabulum vario apud Romanos veniebat sensu. Paullo latius acceptum omne id continet, quod adhibitum est, eius naturam, cui adhibitum est mutat *a*). Quum autem illorum nonnulla naturam in melius, quaedam in pejus mutent, sive, ut cum CAJO *b*) loquar, tam medicamenta, quam quae nocent, *veneni* nomine contineantur; illa *venena bona*, haec autem *venena mala* vocaverunt. Secuti in eo Graecorum exemplum, qui τὰ φαρμακα distinxerunt in ἐσθλὰ et λυγρὰ *c*). Sed haec epitheta non semper adjecta deprehendimus

a) CAJUS in *L.* 236. *ff. de V. S.* Hanc L. erudite explicat *Hubertus Gregorius van Vryhoff* in Diss. *ad L.* 6. *§.* 5. *π. de Divis. rer. et qualit.* *L.* 16. *§.* 8. *de Poen. et L.* 236. *π. de V. S. Lugd. Bat.* 1735. Eam exhibet *Oelricht Thesaur. Diss. jurid. selectiss. in Acad. Bel. hab. Vol. I. T. III. Diss.* 24. *p.* 191.

b) *l. c.* cum eo conspirat *Marcianus in L.* 3. *ff. ad L. Corn. de Sic. et venef.*

c) *Homer. Odyss. IV. v.* 230.

mus, et idem nomen mox bonum quid, mox eius contrarium significat, prout id suadeat verborum connexio. Ejusmodi vocabula nominaverunt *media* sive *communia* d). Attamen ut plurimum in malam partem dicuntur *venena*, in bonam φάρμακα. Illud ex MARCIANO e), hoc ex ARISTOTELE f) et HIPPOCRATE g) patet; qui ad designandum *venenum malum*, voci φάρμακον adjicere solent δηλητήριον, θανατήφορον, τοξικὸν et similia, quae verba, si omittunt, φάρμακον eis plerumque medicamentum est h).

Apud Latii poëtas *veneni* vox saepe pro pigmento vel tinctura et praecipue purpura sumebatur, quam *Assyrium venenum* vocat VIRGILIVS

d) A. GELL. *N. A. L XII. c. 9. Ulp. in L. 1. §. 3. de Serv. corrupt. et* MARCIAN *l. c.*

e) In *L. 1. §. 1. ff. ad L. Corn. de Sic. et venef.*

f) *Problemat. Sect. 1. Probl. 48.*

g) *Aphorism. L. IV. Sect. 4. Aph. 21. L. VII. Sect. 7.* aliisque locis.

g) Immo quandoque pro cibis delicatissimis sumebatur ÆL. SPART. in *Adriano c. 21. Inter cibos unice amabat* tetrapharmacum *seu potius* pentapharmacum, *quo postea semper Adrianus est usus, ipse dicitur reperisse, hoc est sumen, phasianum, pavonem, pernam crustulatam et aprugnam.* LAMPRIDIVS in *Alexandro Severo c. 30. Usus que est Adriani* tetrapharmaco *frequenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur.*

vs *i*) hunc vero ſignificatum priori originem debere non abs re ſuspicor, quod pleraque pigmenta atque tincturae reapſe venena ſint vel bona vel mala, et a veteribus iis adnumerentur, id quod de purpura in ſpecie ad illorum claſſem pertinente abunde probare poſſum ex HIPPOCRATE *k*), DIOSCORIDE *l*) atque PLINIO *m*).

Venenum ſenſu quoque magico occurrit apud HORATIVM *n*) qui ſic:

Quae ſaga, quis te ſolvere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit deus?

Reliquas apud veteres uſitatas *Veneni* ſignificationes, quae plerumque metaphoricae ſunt, tanquam a ſcopo noſtro alienas mittamus, et quid recentiores in deſcribendo definiendoque veneno praeſtiterint, videamus.

§. II.

Recentiorum auctorum.

Temporum lapſu *veneni* nomen fere ſemper de *veneno malo* ſumebatur, atque nocivum quid deſignabat. In illo autem definiendo tam a veteribus, quam inter ſe ipſos, mirum in modum diſcrepant recentiores ſcriptores. Quodſi hae dif-

i) *Georg. II. v.* 465.

k) *de Victus ratione Sect.* IV. *Lib. II. p.* 25. *edit. Frf.* 1595. *fol.*

l) *Lib. II. c.* 4.

m) *Hiſt. Nat. L.* XXXII. *c.* 6. *S.* 21. *ed.* HARD. etc. 10. *S.* 41.

n) *Lib. I. od.* 27.

differentiae jurisprudentiam non tangerent, JCti non esset, se his tricis immiscere. Quum vero in crimine veneficii judex sententiam veneni superstruere definitioni teneatur: illius notionem sollicite definiri, JCtis quam maxime interesse, quis non videt? Nam si justo latior est veneni definitio, innocentis fama, quinimo vita periclitatur. Quod si e contrario paullulum restrinxeris veneni limites inpunitate gaudebunt facinorosi. Jamjam video JCtos, qui vnico verbo, tanquam Alexandri gladio, huncce nodum solvere cupiunt. Haec, ajunt, nos minime curamus, ableganda sunt ad forum medicum. Verum enim vero, si ipsi Medici, de quibus praecipue hic sermo est, satis diversas definitiones exhibent, prout ex hac aut ex illa schola exierunt; si etiam non paucis medicorum omnes hactenus, vel a celeberrimis auctoribus datae veneni definitiones aut descriptiones nimis vagae ac incompletae videntur; quo se vertat tandem JCtus? Juramentum quod Medicis, qui in his caussis consuli solent, defertur vel jam ratione officii praestitum eos obligat, judicem securum praestare non potest, quum conscientiam tantum stringat, non autem illorum opiniones corrigat.

Duo praecipue media, quibus his incommodis obviam eatur, superesse mihi videntur. Alterum, ut legislator ipse, quid sub *veneni* voce intelligi vult, dicat, quod pro temporum ra-

tione fecerunt *Romani o*) et *Galli p*). Alterum, ut JCtus quod legislator omisit, suppleat, adeoque ipse celeberrimorum Medicorum definitiones rimetur, eamque eligat, quae intentioni legislatoris consentanea magis esse videtur. Eundem in finem quoties decisioni medicae locus sit, artis peritos adigat judex, ut, veneni definitionem, cui favent, responsis adjiciant, praesertim si respondentium doctrina pluribus nondum inclaruerit testimoniis. His rationibus adductus, omnes, quas vidi, definitiones veneni ac descriptiones *q*) examinavi atque comparavi; ex quo

o) v. *Tit. ff ad L. Corn. de Sic. et venef.*

p) EDIT DV ROI *pour la punition de différens crimes*; donné à Versailles au mois de Juillet 1682. *Registré en Parlement le* 31. *Aout audit an.* art. 6. et 7. Renouvellé par la DECLARATION DU ROI *concernant les Empoisonneurs*; donné à Versailles le 14. Mars 1780 *Registré en Parlement le* 20. *desdits mois et an.* Edictum illud exhibent quoque *les Causes célébres T. I* art. *célébre Empoisonneuse et Recueil d'Ord. d'Alsace* nouv. éd. T. I. p. 112.

q) Multas a medicis, qui superiori aetate vixerunt, datas veneni definitiones exhibet LANZONI *de Venenis. In eius oper. Lausannae* 1738. 4. *T. I. et* LINDENSTOLPE edit. a STENTZELIO *de Venen. Fr. et Lips.* 1739. 8. Inter recentiores talia dederunt MEAD *de Venen.* HEBENSTREIT *Anth. forens.* GMELIN

quo labore mox compertus ſum, pleroſque ſcriptores venena *propria* cum *impropriis*, in *ſenſu lato* ſumta cum *ſtricte* ſumto confundere, et praeterea alios magis ad forum juridicum, alios ad medicum magis reſpexiſſe. Inde mirum in modum a ſe invicem diſſentiunt. In tanta rerum confuſione optimum factu erit, ſectae ſtudium penitus abjicere et vagas notiones, quantum fieri poteſt, definire. Miſſis igitur quae ſcopo medico, non autem juridico inſerviunt definitionibus; miſſa *veneni* notione in *ſenſu lato* ſumta, qua omnis materia, quae humano corpori applicata nocet, comprehenditur; illud praecipue videamus, quid ſub *veneno* in *ſenſu ſtricto* intelligi debeat.

§. III.

Verae definitionis illuſtratio.

Venenum Τοξικόν, Poiſon, Gift, *r*) in *ſenſu ſtricto* eſt corpus, quod nunquam alit; ſed

LIN Joh. Fried. Allg. Geſch. der Gifte, 1. Th. Leipz. 1776. 8. et multi alii, quae de venenis ſermonem fecerunt.

r) A Geben. Leg. SS. Joh. de S. Franc. do duchte in wi im riche *Gift* were an derſelben tat gegeben. vid. *Gloſſarium Germanicum medii aevi auctore* JOH. GEORG. SCHERZIO, *editum, illuſtratum. ſuppletum* J. J. OBERLINO, fol. T. I. prodibit. *Argentorati* 1781. v. *Gift*.

ſed naturam animalem mutat, et ultra certam quantitatem experientia determinatam aſſumtum necat.

Ex hac definitione ſequentes fluunt propoſitiones. I. Venena nunquam alunt. II. Illa naturam animalem mutant, et III. Ultra certam quantitatem experientia determinatam aſſumta necant.

Quum igitur venena *nunquam alunt*; prono alveo inde fluit, huc non pertinere, quae *alimentis* accenſentur *s*) niſi corrupta illorum naturam induerint.

Quumque porro toxica *naturam animalem mutent*; ſequitur, ea eſſe *Φάρμακα*, *medicamenta*, vocabulis his ſenſu lato ſumtis *t*).

Ultimum atque praecipuum illorum requiſitum in eo conſiſtit, quod *ultra certam quantitatem experientia*, quantum fieri poteſt, *determinatam necent*. Exinde ſequitur, nihil intereſſe, an corpus aliquod revera mortem intulerit, an vero lata ope evaſerit aeger; dummodo illud in ea quantitate, qua ſumtum fuit, lethiferum eſſe, experientia edocti ſimus. Ex eodem principio ſequitur, in foro criminali nihil intereſſe, majus ne an minus ſit materiae mortiferae volumen, adeoque omittenda eſſe, quae plerique auctores venenorum notioni addunt, nimirum, quod

s) SPIELMANN *Inſt. Mat. Med. Proleg.* §. 2.
t) *Idem l. c.*

quod *parva* vel *minima* quantitate lethifera ſint. Haec enim limitatio, ut taceam, quod ſit vaga, definitionem veneni in venificio nimis ſtrictam reddit, adeoque, licet Medicis forſan utiliſſima ſit, JCtum certe in errorem ducere poteſt. Nam corpora minora veneficiis quidem aptiora eſſe, nullus dubito, cur autem corpora in majori quantitate demum certo necantia e venenorum numero eliminari debeant, non video; quum ex hac claſſe periculoſiſſima, quod difficilius detegi queant, ut plurimum parentur toxica, ſcilicet *venena lenta*, in quorum applicatione eo potiſſimum artificio utuntur ſceleſti, ut per temporum intervalla, et diviſis portionibus, magnam veneni quantitatem corpori ingerant, et ita pharmaco in magna doſi dato mortem afferunt, quod in parva lethifera haud fuiſſet. Ex his omnibus denique colligi poteſt, quaedam venena, in minori quantitate ſumta, poſſe medicamentorum locum obtinere, et vice verſa, medicamenta in majori quantitate data, vera venena evadere, uti videre eſt in *Tartaro emetico*, *Mercurio ſublimato* etc. et in genere omnibus fere hactenus cognitis in noſtris regionibus venenis. Talia itaque venena *relativa* ſunt ad quantitatem doſis, qua ſubiecto cuidam applicantur. An vero dentur *venena abſoluta*, quae in omni quantitate applicata mortem inferunt *u*) ignoro.

Sunt

u) Eam differentiam agnoſcere videtur cum aliis

Sunt, qui ne *Arsenicum* quidem inter venena absoluta referunt, immo dantur medici, inter quos SLEVOGT *x*) FRICCIUM, *y*) et JACOBI *z*) nominasse sufficit, qui Arsenicum intus et extus adhibendum publice commendant, et prior hujus pharmaci utilitatem in his morbis, per experimenta in quinquaginta hominibus facta ostendere conatus est. Quantum veritatis horum eruditorum assertionibus insit, Medicis decidendum relinquo. Nec magis certi quid pronunciare ausim de utriusque Indiae toxicis, quorum mentionem faciunt, de Orientali *Macassariensi* ex sauciata arbore *Jpu.* s. *Upa* collecto, KEMPFER *a*) de Americanis *Ticunas*, *Lama*, etc. *de la* CONDAMINE *b*) HERISSANT *c*) et FONTANA *d*); nec non de venenis morsu quorundam

aliis BOEHMER *Obs. II. ad Carpz. P. I. Q. XXI.* dum venena *in quali et in quanto* nocentia agnoscit.

x) In ejus *Propemtico de permissione prohibitorum et prohibitione permissorum* ad Diss. KRAUSII et BAIERI *de Capillis.* Jenae 1701.

y) in Tract. *de Virtute venenor. medica, Ulm* 1701.

z) v. *Acta Acad. Mogunt. T. I.*

a) *Amoenitat. exotic. Fascic. III. obs.* 10. *p.* 579. cf. STENZEL et NULLER Diss. *de Venenis acutis. Viteb.* 1732.

b) *Mém. de l'Acad. R. d. S.* 1745. *p.* 489.

c) *Phil. Transact. Vol.* 47. *p.* 75.

d) *Phil. Transact. Vol.* 70. *p.* 163.

dam animalium venenatorum aut furiosorum illatis. His saltem, si absoluta sint, non adnumerandum esse videtur canium rabidorum venenum, quod varias observationes adducit VAN SWIETEN e) quibus patet, plures homines demorsos fuisse eodem tempore, et ab eodem cane rabido; quosdam periisse hydrophobos, licet variis medendi methodis usi fuerint; alios vero nullum aut leve modo malum, neutiquam tamen rabiem, inde percepisse, licet nullam omnino medelam adhibuissent. Haec de nomine et notione veneni sufficiant. De illius divisionibus, quae dicenda sunt, videamus.

CAPUT II.

De veneni Divisionibus.

§. IV.

Prima divisio.

Venena varie dividi possunt, prout vel in modum, quo agunt, vel in applicandi modum, vel agendi velocitatem inquirere cupis.

Secundum modum, quo agunt venena, dividi possunt in *mechanica* et *physica*. Illa sunt, quae per se innoxia, uti cetera scindentia instrumenta cutellatis suis fibris intestina vulnerando morti causam praebent. Haec sunt quae interna a natura insita vi agunt. Omnia nunc hucusque

e) *Comment. in Boerhave Aphor. T. III. §. 1137 p. 548.*

que nota venena recensere animus non est, partim, ne maiora sint, quae aliorum causa complectimur, quam ipsa illa, quorum haec causa praeparantur; partim, quod, qui de venenis scripserunt, auctores largam messem fecerunt, quam adire cuivis licet; partim etiam quod, qui vitae venenis insidiantur plura illorum aut non noscant, aut tanquam furiali scopo minus commoda, intacta relinquant, ideoque non tantus sit venenorum in foro criminali obvenientium numerus. Quamobrem praecipua quaedam solummodo perlustrabo.

Ad *Mechanica venena* referuntur *Adamantis*, *Crystalli* et *Vitri* ramenta, quorundam metallorum limatura, et similia; quae omnia eodem modo agunt, si in asperiori pulvere assumuntur. Quodsi autem in tenerrimum pollen redacta sunt, absque mortis periculo deglutiri posse dicitur, nisi in corpore resolvi queant. Tunc autem non forma sua externa; sed interna potius qualitate nocent, adeoque ad sequentem venenorum classem pertinent. Ex harum notionum confusione orta est opinionum diversitas, ita ut ab aliis quaedam horum corporum venenis adnumerentur, quaedam ab aliis ex eorum serie excluderentur *f*). Cautum atque circumspectum JCti ut et Medici

f) LINDENSTOLPE *de Ven. c. III. thes.* 29. HOFFMANN et PARREIDT Diss. *de cauta et circumspecta veneni dati accusatione. Halae Magd.* 1735. §. 22. *sqq.* LANZONI *de Ven. c.* 12. HEBENSTREIT *Anth. for. S. II. m. II. c.* 2. *art.* 5.

ci judicium et hic rem conficere, non eſt, quod moneam.

Venena Phyſica iterum dividuntur in *corroſiva*, *ſtupefacientia* ſ. narcotica, *adſtringentia* et *animalia*.

Inter corpora, quae venena largiuntur *corroſiva*, quae ſicuti mechanica, ſolutionem continui inferunt, quaeque ex terrae viſceribus potiſſimum deſumta ſunt, eminent *Arſenicum* et omnis ejus gleba, *Regulus Antimonii*, *Acida foſſilia* ſive per ſe, ſive ope metallorum concentrata *g*). Ex regno animali *Cantharides*; *Euphorbium* ex vegetabili nominaſſe ſufficiat *h*). Ad rodentia venena optimo jure referuntur etiam *medicamenta*, quae ob ſummam agendi vim *draſtica* vocantur, quales ſunt: *Tartarus emeticus*, *Gummigutta*, *reſina Scammonii*, *Jalappae* etc. juſto majori ingeſta doſi *i*)

Illa venena, quae, dum ſenſorium commune ob-

g) cf. SPIELMANN *Inſtit. Mat. Med.* v. *Arſenicum*, *Antimonium* etc. MACQUER *Dict. de Chemie*, art. *Arſenic*. HOFFMANN diſſ. cit. STENZEL et MULLER Diſſ. *de Ven. acut.* Vit. 1732. ESHENBACH *Medic. Leg.* C. I. S. I. §. 12. *ſqq.* GMELIN Allgm. Geſch. der Mineral-Gifte.

h) SPIELMANN l. c. v. *Cantharides et Euphorbium*. GMELIN Allgem. Geſch. der Pflanzen-Gift.

i) cf. BOEHMER *El. Jrpd. Crim.* S. II. c. 20.

obnubilant, ναρκωσιν inducunt, ideoque *narcotica* s. stupefacientia dicuntur, regno vegetabili potissimum debentur. Talia praebent prae reliquis *Cicuta*, *Opium* k) *Solanum furiosum* s. Belladonna, *Mandragorae* radix *hyosciami* semen cum radice, qua, uti WEPERVS l) narrat, integer conventus Benedictinorum Rhinoviensium a. 1649. una coena in magnum periculum adducebantur. De his similibusque plantis evolvi merentur SPIELMANN et GUERIN m) JOH. FRIDERICUS GMELIN n) ut et EBERHARDUS GMELIN o).

Adstringentia venena, quae vasa arctant, oriuntur inprimis ex *praeparatis saturninis* sive ex plumbo factis, quorum venenatae vires, lentae, nihil-

20. §. 236. *et Med. ad* C. C. C. *art.* 130. §. 1. *Meister Princ. Jur. Crim. S. II. c.* XXII. §. 1. *Eschenbach Med. Leg. C. I. S. I.* §. 9. *et* HOME *Princ. Med. P. II. S.* 3.

k) TRALLES *Usus opii salubris et noxius in morb. medela. Vratislaviae* 1757. 4.

l) *de Cicutae aquaticae noxis p* 231.

m) Diss. *de Vegetabilibus venenatis Alsatiae. Argent.* 1766.

n) *Tract. cit. et Ejusd. Hist. venenor. vegetabil. Sueviae indigenor.* in append *Nov. Act. Phys. Med. Acad. Nat. Curios. T. VI.*

o) *Experimenta et Observationes scepticorum et antiscept. indolem illustr. in Nov. Act. Phys. Med. Ac. Nat. Curios. T. cit.*

nihilominus tamen certae ſunt; *p*) licet quidam Medici, inter quos HOFFMANNVM *q*). eſſe doleo, de illorum virtute nos admodum ſecuros reddere tentent. Haec etiam baſin, ſicuti fere omnium venenorum lentorum, ita et decantati illius pulveris *poudre de ſucceſſion* dicti, conſtituere admodum probabile eſt; licet de eo, an unquam extiterit aut adhucdum exiſtat, et annon potius ad commenta medica ablegandus ſit, dubitet ESCHENBACH *r*).

Singulare genus conſtituunt *venena animalia*; quorum naturam et indolem huc uſque fere incognitam eſſe, vel magni nominis Medici ingenue fatentur. Huc refertur virus ſerpentum, aliorumque animalium venenatorum, ut et furioſorum, quorum ſupra jam mentionem fecimus (§. 3.). Haec venena, ut plurimum non necant, niſi morſu, ictu aut alia vulneratione ſanguini immediate admiſceantur.

§. V.

Secunda diviſio.

Altera diviſio ad modum ſpectat, quo corpori applicantur. *Primo* enim multa ſunt, quae cum inſpiratione attracta caput aut pulmones extem-

plo

p) *Spielmann Inſt. Mat. Med.* v. *Plumbum*,
q) *Diſſ. cit.* §. 25.
r) *Medicin. legal*, C. I. S. I. §. 17.

plo feriunt. Talem effectum producunt vapores et fumi venenati ore vel naribus hausti. Deinde, cum tota cutis vasis bibulis resorbentibus sit instructa, cuti quoque illita venena ad interna corporis descendere possunt, ibique lethales producere effectus, uti de linimento arsenico divite fertur. *Pleraque* non nisi cum cibo aut potu assumta nocent, quod plumbi et cupri praeparata ostendunt. Viperae *denique* virus impune bibitur, sed in vulnere lethiferum est. Hae autem toxicorum divisiones cum grano salis accipiendae sunt; non enim omnia venena unico tantum modo nocent; dantur etiam, quae pluribus, quin omnibus modis nociva sunt. *s*)

§. VI.

Tertia divisio.

Ultima venenorum divisio a majore vel minore velocitate pendet, qua in corpora animata agunt. Scilicet illorum quaedam, uti rodentia potissimum toxica, subitam et inexpectatam inferunt mortem, *acuta* inde vocata. De his agit STENTZEL. *t*) Alia vero toxica eam habent naturam, ut minoribus utplurimum dosibus semel aut repetitis vicibus data, in primis viis noxiam mutationem producant, qua functiones naturales

s) HAHN *Orat. de ven. usu in med. p.* 10. *sq. edit. Lips.* 1775. 8.

t) in Diss. medico-juridica supra allegata *nota* 30.

les vario gradu laeduntur, et ex harum demum laesione progrediente tempore ipsi quoque vitae periculum imminet; venena *lenta* vocantur. Huius generis venena ex plumbo praesertim confici, supra (§. 4.) notatum est. Eruditam venenorum lentorum historiam exhibet JOH. BECKMANN *u*) atque inter alia refert *Carolum XI.* Sueciae regem tali veneno interfectum esse.

Plures adhuc venenorum divisiones addi possent, vereor autem, ut quadrent ad rhombum, quod nimis exacta pleraeque nitantur veneni definitione. Talis esse videtur divisio quorundam in *connata* venena et *propinata*, quum in primo divisionis membro venenum sensu improprio sive methaphorico sumatur. Nec magis admittenda videtur divisio in *lethalia* et non *lethalia*, quam quidam fecerunt, quoniam notioni venenorum aperte contraria sit.

Perlustratis *Veneni* nomine, definitione atque divisione; de *Veneficio* ipso age nunc dispiciamus.

u) Beyträge zur Geschichte der Erfindungen, 2tes Stück, Leipz. (Göttingen) 1781. 6ter Aufsatz.

SECTIO II.

DE VENEFICIO DOLOSO.

CAPUT I.

De huius criminis natura et indole.

§. VII.

Veneficii definitio generalis et divisio.

Veneficium in genere quamvis noxiam animali factam veneni applicationem designat. Illud, quod in homines committitur, quia vel *dolo* vel *culpa*, vel *casu* fieri possit, dividitur in *dolosum*, *culposum* et *casuale*. De isto nunc, de illo alia occasione disputare est mihi propositum. Hoc, quod delictum non sit, in censum haud venit.

§. VIII.

Veneficii dolosi definitio.

Veneficium dolosum in legibus appellatur primum illud crimen, quo quis venena mala necandi hominis causa fecit, vendidit, dedit vel habuit *x*). Qui talia commiserunt *Venefici* in *sensu stricto* *y*) aut *Venerarii* *z*) vocantur. Quum deinde *magicas*, uti vocant, artes cum veneno-rum

x) L. 1. §. 1. L. 3. pr. §. 1. 2. et 3. L. Corn. de Sic. et Venef.

y) Citatae LL.

z) Sueton. Neron. c. 33, L. 28. ff. de Poenis.

rum applicatione coniungere tentabant facinorosi; inde factum est, quod *Veneficium dolosum* vocaretur, etiam tale crimen, quo quis susurris magicis hominem occidit *a*). Cum huius criminis reo pari fere passu ambulant, qui mala sacrificia fecisse, habuisse, *b*) aut pudicos animos ad libidinem deflexisse *c*) aut similia prohibita didicisse, docuisse *d*), exercuisse, vel qui ea exercent, consuluisse *e*) deteguntur, et in genere, qui sub *Titulo Cod. de Malef et Mathem.* comprehenduntur; quorum omnium nomina erudite explicat ALOYSIUS CREMANIUS *f*). Missa, horum criminium explicatione, quibus THOMASIUS *g*) colophonem addidisse fertur; de illo potissimum, quod veneno committitur nobis sermo erit.

Veneficium igitur *dolosum*, veneno commissum; quod et κατ' ἐξοχὴν *Veneficium* vocatur, secundum datam a legibus *Romanis* descriptio-

 nem;

a) §. 5. *J. de Jud. publ.*
b) L. 13 *ff. ad L. Corn. de S. et V.*
c) L. 4. C. *de Malef. et mathem.*
d) L. 8. *eod.*
e) L. 5. *eod.*
f) Senensis in regio archigymnasio Ticinensi Antecessoris *de Jure Criminali Libri duo* T. I. et II. qui Librum I. continent, prodierunt *Lucae* 1779. 8. *maj.* T. II. L. I. P. III. c. 2. *art.* 4.
g) Diss. *de Crimine magiae.*

nem, definire poteſt: crimen, quo quis veneno hominis vitae inſidias ſtruit. *h*)

Aliam definitionem ſuppeditat CONSTITUTIO CRIMINALIS CAROLI V. Haec enim per veneficium illud deſignat crimen, quo quis dolo hominis vitae vel ſanitati veneno nocet *i*). Conjuncta utraque definitio ſequitur, Veneficium I. eſſe crimen. II. Non intelligi ſine dolo. III. Veneno committi IV. Ut quis hujus criminis reus ſit, ſufficere *jure Romano*, inſidias vitae ſtructas, *jure Carolino*, ſanitatem laeſam eſſe.

§. IX.

Eſt crimen.

Veneficium ſecundum Romanorum et hodiernos mores *crimen* appellari poteſt. Apud Romanos ita vocatum eſſe dubium non eſt, quia inter judicia publica referebatur *k*) Hodie *crimen* et *delictum* pro ſynonimis fere habentur. Illius tamen denominatio veneficio magis conuenire videtur, quod voce *criminis* maiora plerumque delicta hodie notari, plures contendant *l*). Eſt autem veneficium absque dubio atrociſſimum deli-

h) L. 1. §. 1. L 3. *p.* §. 1. 2. *et* 3. *ff. ad L. Corn. de S. et V.* §. 5. *J. de Publ. jud.*

i) C. C. C. *art.* 130.

k) L. 1. *ff. de Publ. jud.* §. 5. *J. eod.*

l) cf. *Meiſter Princ. Jur. Crim. S. II. c. I.* §. 1. *not.*

lictum, et divino humanoque jure pro tali habetur. Veneficus enim quoniam animo deliberato occidit et per insidias; jure Mosaico et Canonico *m*) ab ipso altari ad supplicium rapi potest. Romanis plus erat *hominem extinguere veneno, quam occidere gladio n*). Nam, ut cum CICERONE *o*) loquar, eum, qui palam est adversarius, facile cavendo vitare possis, occultum vero malum non modo non existit, verum etiam opprimit, antequam perspicere atque explorare potueris. Hinc est, quod crimen veneficii *homicidiis qualificatis* connumeret cum plerisque DD. MEISTER *p*) quin a quibusdam ad *homicidia proditoria* referatur *q*).

§. X.

Non intelligitur sine dolo.

In Veneficio doloso *dolum malum* requiri inter omnes constat, Quid autem sub *dolo malo* intelligendum sit, disputant auctores KRESSIUS *r*) et HEINECCIUS *s*) et alii *voluntatem necandi* re-

m) *Exod.* XXI. 24. *c.* 1. X. *de Homicid.*
n) L. 1. C. *de Malef. et mathem.*
o) *in Verr.* L. 1. *c.* 39.
p) *l. c.* S. II. *c.* XIX. §. 5.
q) *Lauterb. Coll. Pand. ad L. Corn. de S. et V.* § 19.
r) *ad* C. C. C. *art.* 130. §. 3.
s) *Elem. J. C. s. o. Inst.* §. 1357. Acad. Reden, *ad eund.* §. *Elem. J. C. s. o. Pand.* P. VII. §. 201. et 208.

requirunt. Hic nititur *L.* 1. *§.* 1. *L.* 3. *pr. et §.* 1. *et* 2. *ff. ad L Corn. de Sic. et Venef.* ubi verba *necandi hominis caussa* occurrunt. Ille ex analogia juris praecipue concludit, sine *animo necandi* non dari verum veneficium, quemadmodum nec sine *affectu furandi* verum committatur furtum. CARPZOVIUM in eorum sententiam, qui pro *animo necandi* pugnant propendisse videtur; licet non satis clare loquatur, dum animum necandi cum *animo nocendi* coniungit *t*). BOEHMERUS *u*) ad veneficium dolosum in regula non requirit *animum necandi*, sed *nocendi animum* sufficere putat, suamque sententiam probare conatur ex L. 38. §. 5. *ff. de poenis*, quae capitalem poenam irrogat ei, qui sinistro eventu poculum amatorium non *animo necandi*, sed tantum *nocendi animo* cum materiae noxiae scientia conjuncto, quemque animum *occidendi indirectum* vocat, praebuit. Quod ad poenam vero attinet ordinariam, quae ex C. C. C. *nota* est, infligendam, *propositum necandi* sive, ut ipse loquitur, *animum directum* adesse vult. Verum BOEHMERI sententiae accedere me vetant leges, quae *necandi animum* in regula expresse requirunt.

§. XI.

Interpretatio L. L. de dolo.

Leges, quae huc pertinent, sequentes sunt:

L. 1.

t) *Pract. Nov. Rer. Crim. P.* I. *q.* XX. *n.* 1. cf. *q.* XXI. *n.* 13. *sqq.*

u) *ad* C. C. C. *art.* 130. *§.* 2. et *Obs.* III. *ad Carpz. P.* I. *q.* XXI.

L. 1. §. ff. ad L. Corn. de S. et V. Tenetur, qui hominis NECANDI *caussa venenum confecerit, dederit. L. 3. pr. eod. Legis Corneliae de sicariis et veneficis capite quinto, qui venenum* NECANDI *hominis caussa fecerit, vel habuerit plectitur. §. 1. eod. Legis* Corneliae *poena adficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit, vel hominis* NECANDI *caussa habuerit.*

In his legibus *animus necandi* disertis verbis requiritur. Non obstat his *L.* 38. §. 5. *ff. de poenis, ad quam* BOEHMERUS provocat; en legis verba: *qui abortionis aut amatorium poculum dant, etsi dolo non faciant: tamen, quia mali exempli res est, humiliores in metallum, honestiores in insulam, amissa parte bonorum relegantur: quodsi eo mulier aut homo perierit, summo supplicio adficiuntur.* Legem hanc non regulam, sed exceptionem a regula, quae hunc in casibus non exceptis firmat, tradere, sequentibus probo argumentis.

I. Lex haec desumta est ex PAULI *Recept. sent. Libro V. tit.* 23. tanquam ex fonte suo. Ibi autem ea, utpote specialem casum continens, regulae generali, quam ab initio refert PAULUS, subjungitur.

II. Lex haec fugitiva est, neque enim in titulo *L. Corn. de Sic.* sed in titulo *de poenis* continentur.

III. Non negandum, Legem hanc paullo obscuriorem esse; cum autem sola sit, non potest evertere principia, pluribus aliis Legibus, quas supra allegavimus, clarissimis verbis exposita.

IV. Ipsa verba *L.* 38. *etsi dolo non faciant*, nostrae sententiae favent, quicquid etiam sub voce *dolo*, intelligere velis. Nam, ut quis L. Corneliae reus sit, *dolum* requiri, omnes consentiunt. Quum autem dolum abesse, in L. 38. diserte asserat PAULUS, meridiana luce clarius est, dictam legem exceptionem a regula continere.

V. Dubium est an verba *etsi dolo non faciant* indicent, *animum necandi* solummodo abesse, non autem *nocendi animum*; annon potius ita accipienda sint, quasi PAULUS dixisset, „Unum idemque est, utrum dolo (quicquid sub „eo intelligas) faciant, an sola culpa." Quae interpretatio verior esse videtur, quia et sola culpa amatorium et abortus poculum porrigi possunt; licet saepe dolus adsit. Et ita BOEHMERI argumentum nimis probaret, quia tunc etiam culpa sufficeret ad reatum.

VI. Alia ratio decidendi in *Lege Cornelia*, alia in *Lege* 38. Illa Lex *malam intentionem*, haec *malum exemplum* pro ratione decidendi agnoscit.

§. XII.

Interpretationis conclusio et defensio.

Stat igitur haec, Romanis Legibus firmata pro-

propositio: In veneficio doloso requiritur *dolus malus*, qui non *animo nocendi*, sed *necandi animo* in regula absolvitur.

Quae, cum ita sint, non admitti potest BOEHMERI *x*) distinctio inter *reatum et poenam ordinariam*. Dum ita distinguit hicce autor, sub *reatu* non eius conditionem intelligere potest, qui criminis veneficii *accusatus* modo est, quemque *reum* in sensu lato vocant; quum *accusato* nulla poena dictatur, nisi et *condemnatus* fuerit, sed voce *reatus* criminis convictionem indicat *y*). Nemo autem *veneficii dolosi convictus* dici potest, nisi qui etiam de *dolo* adhibito convictus sit. Et ita semper redit quaestio, *quid sub dolo intelligendum sit?* quam modo decidimus.

Quod ad distinctionem attinet inter animum necandi *directum et indirectum*, si eam justam esse in aliis criminibus vel maxime concedamus secundum propria tamen BOEHMERI principia in veneficio doloso locum habere non potest. Nam quatuor requirit: I. ut factum sit sponte commissum, II. cum animo nocendi conjunctum, III. illicitum, ex quo scit vel facile scire potest, ac debet, IV. mortem plerumque ac per se inde sequi posse ac solere *z*) Equidem tria priora requisi-

x) *ad* C. C. C. *art.* 130. §. 2.

y) Hoc sensu vox *rei* occurrit in *L. f. C. de Accus.* et in c. *ult.* C. 15. *q. ult.*

z) *Elem. Jurispr. Crim.* S. II. c. 16. §. 202.

quisita adesse possunt absque animo necandi, quartum vero nunquam adesse potest in veneficio, quin animus necandi, sive ut cum BOEHMERO loquar, *dolus directus* adsit. Ratio enim, ob quam dolus indirectus in aliis homicidiis locum habere potest, nimirum quod fere impossibile sit, hominem sanae mentis ea aetate, qua doli capax est, nescire vulnerum inflictionem, quae non ad mensuram fieri potest, incerti eventus esse et saepissime ad stygias undas mittere, in veneficio cessat; ubi vel doctissimi haud raro in incerto haerent, an corpus aliquod salutiferum, nocivum, an lethiferum sit, et ita justae ignorantiae locus esse potest. (§. 3. et 4.)

Itaque vel *scit* aliquis se venenum praebere; et tunc *animus directus necandi* adest: nam *scienter* venenum praebere, et *animum necandi* habere, correlata sunt; *vel nescit*, quo casu, etsi *animo nocendi* dederit, atque sciverit rem nocere posse, *necandi animus* abest, vel *dubitat*, quo in casu delictum *animo nocendi* commissum quidem aggravatur, non autem propterea *propositum necandi* habet a). Mera igitur praesumtio *ani-*

a) Immo, si, quod verum, dicendum sit; *dolus indirectus* commentum D.D. est, quod contradictionem in adiecto, uti in schola loquuntur, involvit. Quid enim est illud: *propositum non habere* aliquem occidendi et tamen per consequens *propositum habere* aliquem occiden-

animi necandi ex *nocendi proposito* colligi potest in veneficio doloso, quamvis cum notitia materiae noxiae conjuncto; nullum vero argumentum omni exceptione maius, quod tamen *de animo necandi indirecto* praedicat BOEHMER *b*). Ergo *animus necandi indirectus* in veneficio doloso locum non habet.

§. XIII.

Quis et contra quem Veneficium committitur? nec non, quomodo probatur dolus?

Quum ergo *animus necandi*, requiratur, facile redditur ratio, cur *personarum et sexus* differentia cesset, dummodo *doli* alias capaces sint rei. Inde etiam patet veneficium contra omnem hominem committi posse, in quem dolus exerceri possit, adeoque etiam in agonizantem. An in monstra admittatur, videant alii; equidem judicium suspendo.

Ex eodem principio consequitur, poenam veneficii infligi non posse, nisi animus necandi probatus fuerit. Hanc autem probationem mul-

cidendi? *Dolus* itaque sic dictus *indirectus* revera nihil aliud est, quam *animus necandi* praesumtus. Haec autem praesumtio contrarii probationem admittio; adeoque non argumentum omni exceptione maius largitur.

b) l. c. cf. *S. II. c.* 20. §. 235. *et* C.C.C. *l. c.* §. 2.

multum juvant *indicia auctoris* c) sive quaevis argumenta judici de auctore criminis commissi fidem facientia; licet, si eorum naturam inspicias, nemo ex iis *perfecte* convinci possit. d)

Legitima indicia propria atque proxima secundum NEMESIN CAROLINAM e) sunt: reum I.) emisse vel praeparasse venenum, *usumve* ejus legitimum allegare non posse; II.) *inimicitias* ei cum defuncto intercessisse, aut emolumentum ex ejus morte sperasse; III.) alias de tali facto suspectum esse. *Duobus prioribus* aut *primo et tertio* conjunctis quaestio decerni potest. Addit legislator IV.), *emtionem* veneni a reo in judicio *negatam* atque satis postea probatam ad torturam sufficere; quod ultimum tamen per se sufficientem satis rationem illis haud subministrare, qui inde peculiare *indicium* proximum cum GARPZOVIO f). SVRUVIO g). BEYERO h). eruunt, asserit cum KRESSIO i) BOEHMER

c) Quae ab indiciis *corporis delicti* bene distinguit MEISTER *Princ. Jur. Crim. S. III. c.* 10. §. 6. *sq.*

d) BOHMER *Elem. Jur. Crimin. S. I. c.* 6. §. 108. *et c.* 11.

e) *Art.* 37.

f) *P. I. q.* CXXI. *n.* 17.

g) *De Indiciis C.* 2. *p.* 27.

h) *ad* C. C. C. *Posit.* 32. *art.* 37.

i) *ad* C. C. C. *art.* 37. §. 2.

MER *k*) cuius ſententia in generalibus principiis jurisprudentiae criminalis et analogia juris ſatis fundata eſſe videtur. Adverſariorum tamen interpretationem menti Imperatoris conſentaneam magis ob eam inprimis rationem autumo, quod propoſitio: Item ſo eyner Gift kauft etc. cum priori non cohaereat et huic articulo, a CAROLO V, demum adjecta ſit. In antiquioribus enim Conſtitutionibus criminalibus *Bambergenſi* et *Brandenburgica*, ex quibus ſuam Imperator deſumſiſſe videtur, plane omiſſa eſt. Praeter haec indicia, et alia allegant DD. uti v. gr. ſi reus cibum aut potum propinatum ſecreto tractavit *l*).

§. XIV.

Exceptiones rei.

Haec omnia tamen indicia, quam maxime labefactantur quoties illa exceptionibus elidit reus, allegans v. gr. ſe ad occidendas muſcas, mures atque glires vel ad uſus venatorios *m*) ad

k) *ad* C. C. C. *art.* 37. §. 1.

l) *Carpz.* *P.* I. *q.* XXI. *n.* 4.

m) De venatoriis venenis DIOSCORIDES *Mat. Med.* L. *IV*. c. 73. ſcribit: *Radice Aconiti alterius ad venationem luporum uſus eſſe, crudis carnibus inſerta*, item: *Apocyni foliis cum adipe in pane coctis necari canes, lupos, vulpes, pantheras, et his ſtatim ab eſca coxendices reſolvi.* cf. *Cicero de Nat. Deor. II*, 50. CELSIUS *de Medicina L. V*. c. 27.

ad compositiones metallorum aliasque operationes chemicas vel ad pingendum emisse vel adhibuisse venenum; quod tamen peritorum examini subjiciendum est, ut exinde judici innotescat, an omne, quod reus consumsisse dicit venenum reapse ad eum usum adhibitum sit? Huc quoque pertinet, si reus homo *bene* moratus; *occisi* amicus fuerit; si ipse cibum potumve *praegustaverit n)*. Tum etiam si *violentiam materiae datae* se ignorasse allegaverit, sive ad acuendam memoriam aliumve bonum finem incaute noxis praebuisse asseruerit, sive alia probabili excusatione usus fuerit. *o*)

Ex his patet animi necandi probationem in veneficio difficillimam immo fere impossibilem esse, nisi confessio rei accedat, aut reo qui ad ignorantiam virtutis veneni dati provocat, probari possit contrarium. Tunc enim de animo necandi, tanquam scientiae correlato (§. 12.) satis superque constaret.

Praecipuas quaestiones veneficii reis proponendas sistunt *C. C. C. art.* 50. et Viri docti in *notis* ad hunc locum.

§. XV.

n) *Zacchiae Quaest. leg.* L. *II. T. II. quaest.* 8. *n.* 26. STRYK *de Jure sens.* D. *VI. c.* 4. *n.* 28.

o) cf. KRESS. *ad* C. C. C. *art.* 27. §. I. *et art.* 130. §. 3. *Boehmer ad* C. C. C. *eod. art.* §. 2.

§. XV.

Veneno committitur. *Corpus delicti.*

Quum porro veneficia *veneno comittantur*, obſcurum non eſt parum intereſſe utrum *directo* ſ. immediate, an *per indirectum* ſ. mediate veneficium commiſſum ſit.

Directo praecipue fit, quando, quod plerumque accidit, cibo, potui aut medicamentis immiſcetur toxicum. Fit porro venenis alio modo, quam per os corpori ingeſtis. Huc referri merentur famoſi iſti, quos nuper Pariſienſes viderunt venefici; qui amicitiam ſimulantes, oblato Nicotianae pulvere veneno mixtae, lethale hominibus induxerunt ſomnum, ſopitosque diripuerunt, *Sopientes, Endormeurs*, inde vocati *p*).

Nefandis horum criminibus frena injecerunt non ſolum Curia Suprema Pariſienſis atque Summus Politiae Praepoſitus; ſed et ipſe rex qui memoriae elapſam de veneficio legem nova ſanctione poenali munivit *q*). Similis farinae homines ſunt,

p) BUC'HOZ *la Nature conſidérée ſous les differens aſpects ou Journal de trois Regnes de la Nature II. Epoque n. 3. 15. Fev. 1780. p.* 133. V. DECLARATION DU ROI *conc. les Empoiſ.* ſupra cit. (not. 15.)

q) *cit. Edict. et Decl. Reg.*

ſunt, qui per capillamenta aſcititia *r*) chirothecas, ſedilia, clyſmata *s*) epiſtolas et ſimilia venenum corpori inferunt; ſi, quae de plerisque narrantur, non potius tanquam aureae fabulae accipienda ſint Haud melioris notae ſunt, qui furiale venenum auribus dormentium infundunt *t*), Nec aliter de eo ſentiendum, qui armis venenatis *u*) alterum ſauciat vel perimit, modo venenum reapſe mortis cauſſam praebuerit. Quodſi enim vulnus, licet telum haud toxico tinctum fuiſſet, lethale reperiatur; multi DD. poenam ſimplicis homicidii, gladium ſcilicet, imponendam eſſe ſtatuunt. *x*)

Per *indirectum* ſ. mediate veneficia committunt qui äerem venenatis ſuffimentis aut pulvere infi-

r) Tali modo Duci Holſatiae inſidias ſtructas eſſe, memoratur in Schleſiſch. Geſch. der Natur und Kunſt. 20 Verſ. 1722. *M. Maj. art. XIV. pag.* 512.

s) *Hebenſtr. Anthr. for. S. II. m. II. c.* 2. *art.* 5. *§.* 21.

t) Tale quid ex *Journ. Encyclop.* occurrit in *Mag. Hiſt. L. IV.* n. 2.

u) De Juris naturae praeceptis ratione armorum venenatorum uſus contra hoſtes v. *Treuerus* ad PUFFENDORF, p. 116. et ab illo citati.

x) BOEHMER *ad C. C. C. art.* 130. *§.* 1. *et ult.* Venenorum, quibus olim ad inficienda tela utebantur, nomina et compoſitiones ex veteribus auctoribus collegit *Petrus de Aba-*

y) inficiunt; qui fontes et puteos *z)* cerevisiam, infusionem fabarum Caffae aut Theiiae similiaque in loco publico vendenda; tum etiam, qui bruta animalia, quorum vel carne, vel productis uti lacte, vescimur; multo magis, qui pascua et vivaria, piscinas, columbaria et similia venenant, modo animus necandi homines adfuerit, et reapse horum sanitas laesa sit. Quod autem CARPZOVIUS *a)* singulis brutis insectis, gladium sufficere existimet, ejus argumentis non probari. demonstrat BOEHMER *b)* atque ostendit, vel homini nocitum esse, vel non; in illo casu poenae ordinariae locum faciendum esse, in hoc extraordinariam dictandam esse. In nullo tamen casu poenam ordinariam rotae obtinere existimo; si animus necandi homines abfuerit. Mediati quoque veneficii rei sunt, venena ho-

 mi-

Abaunza Praelect. ad tit. de Sagittariis n. 67. in Meermanni Nov. Thes. Jur. Civ. et Can. T. II. p. 741.

y) Id quod dicti venefici *sopientes* fecerunt.

z) De tali veneficio cum aliis locis, tum in nostra urbe a. 1349. Judaeos accusavit pelbs furibunda. Die 14. ejusdem anni Judaeoorum prope duo millia sexus utriusque combusta sunt. Quorum tamen maximum crimen divitias fuisse, *Schwarberus* Consul eo tempore civibus objecit. v. *Schoepelini Alsat. illustr. T. II. §. 636 p. 343.*

a) *P. I. q. XXI. n. 24.*

b) *Obs. IV. ad Carpz. q. cit.*

minis necandi caussa componentes, vendentes, procurantes *c*), Ejusdem commatis denique sunt applicationem toxici jubentes atque mandantes.

Ex eodem principio, quod scilicet *veneficium absque veneno non committatur*, sequitur, omnia indicia auctoris nihil operari, nisi de certitudine delicti veneno commissi, sive, ut cum DD. loquar, de *corpore delicti* constet.

Corpus delicti jure Romano, laesione non secuta, versabatur praesertim circa quaestiones, *an quis necandi hominis caussa venenum confecerit, vendiderit, habuerit?* Laesione autem secuta, *Corpus delicti* jure Romano et Carolino, *noxia et illicita veneni applicatione homini facta*, absolvitur. Pro illo eruendo de duobus momentis constet, necesse est I.) De *noxia* hominis sanitati vel vitae illata II) De *applicatione veneni*; ex qua patet, an illicita sit? Sub PRIORI et mortem intelligo et quodvis damnum, quod ille sentit, cui venenum applicatum esse dicitur. Alterutrum requirunt verba NEMESEOS CAROLINAE *art.* 130. an Leib oder Leben beschädigt. De his ex oculari inspectione Medicorum praecipue, nec non aegroti atque testium effatis constat. POSTERIUS requiritur, quia danturet aliae caussae, quae, uti

c) L. 1. et 3. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.

uti mox videbimus, eundem cum fortissimis venenis effectum producere valent. Ut de hoc constet, omnia judici conquirenda sunt indicia, quae eum certiorem de ea r e facere possunt, *indicia corporis delicti* inde vocata *d*) Haec cum auctoris indiciis haud parum conjuncta esse, vix est, quod moneam.

§. XVI.

Indicia corporis delicti.

Primus modus illud detegendi.

Indicia, quae de noxia veneni applicatione testantur, varia sunt pro diversis modis, quibus haec corporis delicti pars eruitur. Illud autem quatuor praecipue modis fieri potest. I.) Symptomatum et signorum externorum observatione. II.) Interna cadaveris inspectione. III.) Testium post sepulturam examine et confessione rei. IV. Quandoque forsan cadaveris, aut ejus partis concrematione. In colligendis per *primum* modum argumentis, caute atque circumspecte procedendum est, ob dictam effectuum ex diversis plane caussis ortorum similitudinem.

Certa enim corpora immo alimenta venenorum interdum symptomata excitare possunt. Sic esum mytilorum der Muscheln, subinde eadem

 sym-

d) *Meister Princ. Jur. Crim. S. III. c.* 10. §. 7.

ſymptomata, quae venenum praeſentiſſimum, excitare, ter quaterve in neceſſariis ſuis et familiaribus non ſine horrore ſe vidiſſe teſtatur LEYSER *e*). Similes effectus a comeſtione coturnicum obſervavit NEBELIVS *f*) Idem de alaudis teſtatur HOFFMANN *g*) qui rationem in eo ponit, quod conturnices et alaudae certis temporibus lolio temulento abunde veſcantur. Plures alias hujusmodi cauſſas nobis exhibent ZACHIAS *h*) HOFFMANN *i*) HEBENSTREIT *k*), ESCHENBACH *l*) aliique.

Haec iam ſufficerent ad hunc motum corpus delicti detegendi dubium reddendum; ſed his inſuper illud accedit, quod, licet quorundam ſymptomatum praeſentia nocivam applicationem arguere poſſit; non tamen unius aut alterius abſentia applicationi repugnet, ſiquidem facinoroſorum artes clandeſtinae mirifice creverunt, quibus applicati veneni veſtigia tegere ſolent. Sic

e) *Spec.* 609. *m.* 3
f) *in Ephemerid. A. Nat. Curioſ. Cent.* 9. *obſ.* 60
g) Diſſ. *de caut. et circumſp. ven. dat. accuſ.* §. 7.
h) *Conſ.* XII. *n.* 6.
i) *Medic Syſt. T. IV. P. III. S II. c.* 8. §. 6. *et* 11 *et T. IV. P. I. S. I. c.* 11.
k) *Anthrop. for. S. I.* §. 10 *ſq.*
l) *Medic. legal. S. I.* §. 10. *ſq.*

Sic ex faucium infectione saepius colligunt quod ex actis observavit BOEHMER *m*), venenum propinatum fuisse, quum tamen hoc nonnunquam datum esse possit, ita involutum, ut fauces non inficiat. Quae dum ita sint, prudens cautusque judex parum certitudinis tribuere debet hisce indiciis, nisi adhibito prius Medicorum consilio et auxilio. Quum enim omnia haec signa in aegroto aut mortuo absque cadaveris sectione observata, vel peritissimos in arte medendi fallere possint, ut citati auctores probant; quanto minus suis sensibus confidere debeant JCti, in HIPPOCRATIS schola ut plurimum peregrini? Unde optimo jure BOEHMERO *n*) vapulat CARPZOV, quod judicium *Medici* circa talem rem neglexerit, in qua omnis fere certitudo a summa artis medicae peritia pendet.

§. XVII.

Secundus modus.

Multo magis *secundus modus*, interna nempe cadaveris inspectio ad forum medicum pertinet. Ut haec inspectio rite procedat, *legalis* uti vocant, *Sectio* instituenda est, omnia accurate inspicienda sunt, et in exactam atque specificam relationem, quam *Visum repertum* practici vocant, redigenda; ut non temere, sed cauto judicio de re tanti momenti judicari possit. Hanc inspe-

m) *ad* C. C. C. *art.* 130. §. 2. *Ejusd. Obs.* I. *ad Carpz. q.* XXI.

n) *Obs. cit.* cf. *ad* C. C. C. *l. c.*

inspectionem leges quidem non diserte jubent; eum autem defectum analogiam *art.* 149. C.C.C. supplere monet BOHMER *o*).

Quod ad modum attinet, quo sectio peragenda sit, is non semper Medicorum arbitrio indistincte reliquendus est; sed quandoque pro re nata Medicis injungendum, ut ad hoc vel illud magis attendant *p*). Non obscura est huius petiti ratio. Quum enim venena pro modo applicationis hanc vel illam partem magis afficiant, et judici de eo nasci suspicio queat, oportet, ut haec instituta sectione vel diluatur, vel confirmetur. Quare, si judex suspicatur, venenum non cum cibo potu vel medicamentis interne captis propinatum fuisse; sed vel per aures dormienti, vel herbae Nicotianae immixtum *q*), vel alio quocunque modo applicatum fuisse; illud

o) *l. c.* §. 1.

p) Id quod *etiam in* aliis criminibus locum habet. Immo sectioni adsistentem judicem, ubi id fieri solet, quandoque medicum, ut hoc vel illud accuratius perscrutetur, monere posse, recte tradit. Joh. Pet. Brinkmann Anweisung für Aerzte und Wundärzte, um bey gerichtlichen Untersuchungen vollständige *visa reperta* zu liefern; und wie die Rechtsgelehrten wissen können, ob von Seiten der erstern das Gehörige beobachtet worden. Düsseldorf 1781. 8. I. Abschn.

q) cf. BOEHMER *Obs. cit.* et §. 32. *nostrae Diss.*

lud Medicis eo fine indicandum est, ut non modo *truncum* sed et *caput* aperiant, et de iis, quae ibi detexerint, judicem certiorem reddant.

Aperto cadavere, vel sola partium internarum laesio apparet, vel residuum quid de materia applicata invenitur. *Prior casus* indicia praebet, ob easdem fere rationes, quas supra allegavimus, dubia atque fallacia. Nam si de veneni deglutione quaeritur; oesophagi inflammationem, sphacelosam corruptionem atque perforationem in ventriculo, intestinis et aliis visceribus, maculas nigras, liquamen viride, vesicas et similia signa, quorum multa pro veneni genere diversa recenset CREMANIVS *r*) et modo citati auctores, illa, quae externe observari solent, certitudine non multum superare probat ALBERTIS) HOFFMANN *t*) et ESCHENBACH *u*).

E contrario METZGER *x*) casum adducit, quo quis deglutito arsenico mortuus est, quamvis nihil de hoc veneno ad canalem intestinorum

I 5 per-

r) *de Jur. Crim. T. II. L. I. P. III. c.* 2. *art.* 4. *§.* 199. *not.* I

s) *Jurisprud. Med. P. I. c.* 13. *§.* 29. *sqq. p.* 266. *et P. II. casus* 19. *p.* 134.

t) II. citt.

u) *Med. leg.* I. c.

x) Gerichtliche medicin. Beobacht. I. Jahrg. Königsb. 1778.

pervenerit. NUM denique responsis, quae cum HEBENSREITIO *y*) denudatam ventriculi superficiem internam et crustam eius villosam liquidis ventriculi innatantem, pro indubitato veneficii signo habent, a judice plena fides habenda sit, dubito. quum ea expendam, quae laudatus HOFFMANN *z*) de incertitudine indiciorum tam externorum quam internorum in genere docet. Verba notatu digna hic appono. *Ardua* inquit *sane provincia ei imponitur, cui determinandae ejusmodi quaestiones exhibentur, a quarum affirmatione, vel negatione fama, quin vita hominum dependet. Valde ancipites enim plerique de veneficiis sunt casus; cum primis, si anatomica defuncti corporis sectio deficiat. Hac facta; si venenum in substantia adhuc intra ventriculum reperitur, res est clarissima: ubi vero illud haud deprehenditur, res adhuc dubii plena existit. Inflammationes enim ac siderationes intestinorum, in omni cholera, sive a veneno, sive aliis caussis enata, quin et in aliis morbis, dysenteria, colica convulsiva etc. vitae imponunt finem; nec ideo certi quidpiam ostendunt. Nec ex omni dubio extricamur per intumescentiam externi cadaveris, aut maculas coeruleas ac livescentes hinc inde in corpore efflorescentes: quippe*

y) *Anthropol. forens. S. II. m. II. c.* 2. *art.* 5. §. 21.

z) *Med. Syst. T. IV. P. III. S. II. c.* 8. *obs.* 1.

quippe quae phaenomena in plerisque corporibus, quae ſanguine turgent, ac ſubitanea abripiuntur morte, videre licet. Quamobrem in tali, caſu praeter ſymptomata, et externas notas, ad morales quasdam circumſtantias reſpiciendum eſt.

Cum HOFFMANNO conſpirat MORGAGNI *a*) Immo GALENVS *b*) jam hanc incertitudinem agnovit, dum, *eosdem fieri affectus, obſervabat, et a lethalis veneni potione, et a corruptione quae a corpore ortum habeat,* ſcilicet *poſſe* hanc eſſe adeo *vehementem, ut veneni tum qualitatem, tum vires aequet.* Hanc incertitudinem adhuc magis confirmat *Trufaniae* ſ. *Truſſaniae* infamis veneficae Neapolitanae exemplum, quae a 1720 tanta arte ſuum componebat toxicum, *Acquetta* (*di Napoli*) dictum, ut non ſolum colore, ordore, et ſapore aquam fontanam referret, ſed nullum fere in corpore humano veſtigium relinqueret, et qui illo perierunt, pectoris morbo e vita deceſſiſſe viderentur. *c*).

Po-

a) *de Sedibus et cauſis morborum* T. *II.* L. *IV.* *Ep.* 59. *n.* 17. *ſqq.* *p.* 382.

b) l. 6. *de loc. aff.* c. 5.

c) *Cauſes célebres* T. 1 *p.* 230. *Edit à la Haye* 1747. 8. art. *célèbre empoiſoneuſe.* Joh. Beckmann Beyträge zur Geſchichte der Erfindungen. 2 St. 6ter Auff. *Commerc. Litter. a.* 1737. *p.* 182.

Posterior casus, ubi nempe residui quid de materia applicata reperitur, solus veneni applicati certitudinem promittit. Ut itaque haec obtineatur, quanta unquam fieri potest, industria; vasa corporis, ad inveniendas veneni cujusdam reliquias exploranda sunt. Quod si non amplius in forma naturali appareant, contenta vasorum mediis chemicis examinanda sunt; qualia de multis toxicorum generibus tradunt, qui de chemia, de venenis, de medicina legali et similibus scripserunt eruditi. Aliud medium minus artificiale ad residuum explorandum proponit ESCHENBACH *d*), experimenta scilicet in canibus aliisque brutis instituenda, quibus vasorum contenta propinari deberent. Concedit quidem hic auctor ab effectibus quos in *brutis* exserunt venena, ad effectus in *homine* non simpliciter valere consequentiam. Quodsi autem *effectus plane eosdem* iterata experientia testetur; hanc conclusionem tuto admitti posse, autumat, atque statuit: de hisce effectibus a venenis in specie *corrosivis* tam in *homine*, quam in *brutis*, iisdem, dubium post tot experimenta superesse nullum. Quam fallacia tamen sunt huiusmodi experimenta, ostendit MORGAGNI *e*), qui observationem adducit, ex qua patet, bilem aeruginosam infantis, a brutis devoratam fortissimi veneni effectus edidisse. Quod e contrario fortissi-

c) *Med. leg.* c. I. S. I. §. 11.
d) l. c. n. 18.

fortissima venena rodentia, a brutis quandoque sine mortis periculo sumantur, probat SPROEGELIVS *f)* qui canibus vitrum Antimonii et Cobaltum, Arsenici mineram propinavit; quae venena incolumes evomuerant. Experimentum ipse feci, atque catulo totam Arsenici albi drachmam propinavi. Elapsis duabus circiter horis Arsenicum atque carnem cui immixtum erat, evomuit; propinatam deinde aquam in se ingurgitavit, atque elapsis duodecim horis sanitatem recuperavit. Eundem catulum nuce vomica deinde necatum dissecui, atque nullam plane inflammationem in intestinis deprehendi.

§. XVIII.

Tertius modus.

Quaecunque hucusque de modis posteriorem corporis delicti partem in mortuis praecipue eruendi dicta sunt, locum habere possunt, si cadaveris inspiciendi copia sit. Quodsi autem cadaver jam terrae mandatum sit; illud effossum quoquo modo examinandum est. Cadavere vero jam temporis lapsu corrupto; ad *tertium modum* perveniendum est, nimirum testium examen, ita instituendum, ut illorum depositiones super signis veneni atque symptomatibus bene

f) *Experim. circa varia venena etc.* Experimenta cum brutis instituta pro fallacibus in genere declarat quoque LUDWIG *Inst. Med. for. Lips.* 1765. 8. §. 331.

ne ponderentur atque examinentur et ut postmodum jurato Medici sententiam suam aperiant atque judicem de hac re instruant *g*). Hunc modum omnium fere incertissimum esse, quilibet videt. Hinc etiam talia testimonia ad veneni propinationem probandam minime sufficiunt. Nec magis acquiescendum in sola depositione aegroti vel rei, venenum applicatum esse affirmantium, siquidem hic vitae taedio, ille odio vel alio animi affectu, uterque autem vana persuasione adacti esse possint. *h*).

§. XIX.

Quartus modus.

Concremationi denique vel totius cadaveris, vel illius partis ceu *quarto modo* nonnunquam fortasse locus esse potest, licet illud per sat longum tempus jamjam humatum fuerit; dummodo veneficii Arsenico commissi fundata suspicio talem effossionem suadeat, alias ob imminens infectionis periculum non temere peragendam. Concrematio haec eo nititur fundamento, quod minimam illius pharmaci quantitatem, oculis vix distinguendum, quando igni exponitur, aëra longe lateque alliaceo odore gravissimo inficere, notum sit. Haec Arsenici quali-

g) CARPZOV *P l. q.* XXI. *n.* 7.
h) OLDEKOP. *T. IV. observ.* 3. STRYK *de jure sens. D.* I. *c* I. *n.* 27. *Theod. Coll. crim. c. VIII. Th.* 6. *n.* 14.

qualitas forsan in caussa est, cur apud Romanos venefici ex regno ut plurimum vegetabili venena desumserant, uti ex Latii scriptoribus patet; ne scilicet rogus, eorum occulta facinora tam facile manifestaret. Melius adhuc *quartus* hicce *modus* procedere videtur, si concrematio in vase clauso instituitur. Quem in finem intestina retortae, uti chemici loquuntur, commissa sufficienti igne destillantur; quaeque destillationis ope obtenta fuerint, variis modis examinantur.

Sublestae fidei esse videntur, quae PLINIVS *i)* et SUETONIUS *k)* tradunt: cor in veneno interemptis cremari non posse, et exemplum adducunt *Caesaris Germanici* cuius mortem ulcisci voluit *Vitellius* in *Cn. Pisone*, quem veneficii, jussu Tiberii in illum commissi reum coarguit, illo usus argumento. Quicquid sit, res adeo probata non est, ut eam cum CARPZOVIO *l)* tam facile inter indicia veneni dati referrem; tum, quod ipse PLINIVS addiderit, idem de illis praedicari, qui cardiaco morbo obierint, et *Pisonem* genere morbi defensum esse; tunc praecipue, quod THUANVS *m)* idem de *Ulrico Zwinglio* in historia reformationis notissimo narrat,

i) *Hist. Nat. L. XI. c. 37. Sect. 71.*
k) in *Caligula c.* I. cf. TACIT. *Ann. III.*
l) *P. I. q. XXI. n. 3.*
m) *Hist. L. I. ad a.* 1531.

rat, quem veneno necatum fuiſſe, ex hoc ſcriptore nullus eruet; ſed potius fontem inveniet, ex quo eiusmodi hauriri ſolent traditiones. *Tigurini* inquit, *vincuntur, ipſe Zwinglius in primis ordinibus fortiter pugnans occubuit. Religioni tributum a Tigurinis et qui cum illis ſtabant, quod, cadavere flammis ab hoſtibus tradito, cor exuri non potuerit; cum tamen conſtet, in quibusdam corporis humani, partem eſſe quandam, in quam nihil ignis poſſit... adeo turbatis odio aut amore animis ... pro ſe quisque omnia ſuperſtitioſe interpretatur.*

XX.

Detectae materiae examen.

Detecta qualicunque modo materia, cuius applicationi morbus aut mors inſecuta adſcribitur; inquirendum eſt in ejus indolem et qualitatem; an ſcilicet illa naturam humanam alat aut mutet? Quaenam ſit illius quantitas, et an ea, quae data fuit, doſis, homini mortuo vera necis cauſſa ſit, aut ſaltem illo non mortuo talis, neglecto auxilio fuiſſet? Quarum rerum diſquiſitio rurſus a Medicis inſtituenda et ſupradictae ſpecificae relationi inſerenda eſt, ut tandem judici innoteſcat, utrum *venenum malum*, an *materies nociva* modo porrecta ſit, et in quantum ideo de *corpore delicti* conſtet. De hoc autem conſtare debet plus vel minus, prout vel ad condemnationem, vel ad torturam, vel ad ter-

ritio-

xitionem, vel ad jusjurandum purgatorium, ubi haec locum habent, veniendum ſit *n*); quae omnia certis limitibus includi nequeunt, ſed ſoli fere judicis arbitrio relinquenda ſunt.

Illud quidem certo affirmari poteſt, plerosque veneficos, ſi certitudinem in ſolis veneni reliquiis poſueris, atrociſſimum crimen impune patraturos eſſe, quum venenum propinatum raro in cadavere reperiatur, et illius veſtigia ſaepius a reo ſubdole aboleantur. Itaque ad condemnationem ſatis conſtare videtur, de corpore delicti, ſi cum criminis probatione ex indiciis auctoris petita, concurrunt luculenta propinati veneni ſigna *o*) quo etiam abolitionem veſtigiorum pertinere praejudiciis firmat LEYSER *p*). Quod ultimum vero non tam facile admitterem, morte non ſecuta, niſi aliunde de quantitate veneni dati conſtaret, vel venenum abſolutum porrectum eſſe, probari poſſit.

Illud autem reſpectu poenae parum referre videtur, quo *genere* veneni laeſio illata; dummodo verum venenum applicatum ſit *q*). Plane puta-

n) BOEHMER *ad* C. C. C. *art.* 6 §. 11. *ſqq.*

o) *art.* 6. C. C. C. ſo viel möglich, und nach geſtalt und gelegenheyt eyner jeden Sache geſchehen kann, erkundigt werden muß.

p) *Spec.* 609. *med* 7.

q) cf. tamen §. 39. h. Diſſ.

putativum veneficium vere tale non esse, si opinio propinantem fefellit, et nulla materia venenosa intercesserit, recte adnotat BOEHMER *r*).

§. XXI.

An morte non secuta ordinaria poena locum habeat?

Quum porro in veneficio constare debeat, jure Romano *insidias vitae structas esse*, jure Carolino autem *vitam vel sanitatem laesam esse*; sequitur ratione poenae ordinariae nihil interesse, utrum alter mortuus sit, nec ne. Et ita ad celeberrimam illam pervenimus quaestionem: *an sanitate veneno laesa, morte autem non secuta, in veneficio poena ordinaria locum habeat?* Quam alii ita proponunt: *an Conatus, qui ad actum proximum pervenit, in veneficio poena ordinaria puniendus sit?* qui ita loquuntur, sub *conatu* actum intelligunt, quo quis facti consummationem intendit; et sub *consummatione* talem effectum, qui intentioni delinquentis respondet *s*), adeoque mortem ad veneficii

r) *ad* C. C. C. *art.* 130 §. 1. *fin.*

s) cf. *Carpz. P I. q. II. n.* 51. *et P. I. q. XXII n* 33. *sqq. Zoller et Wilke* Diss. *de Poena veneficii attentati quamvis irreparabile inde oriatur damnum, ad mortem non extendenda. Lipsiae* 1761. §. 2. *Vogel* Diss. *de Veneficii s. Homicidii per venenum attentati in casu, ubi mors non ipsa secuta, poena non capitali*

cii consummationem requirunt. Sub *ordinaria* poena eam intelligunt, quae in quodam delicto a lege expressa est. Eas vero poenas, quarum definitio judicis arbitrio relicta est, *extraordinarias* sive *arbitrarias* vocant *t*). Quum vero nonnulli dubitent an hae poenae, lege haud diserte prohibente, ad mortem usque extendi possint *u*); hinc in iis criminibus, in quibus gravius mortis genus pro ordinaria dictatur, DD. distinguere solent, inter poenam *ordinariam*, poenam *mortis* et poenam *extraordinariam* s. *arbitrariam* *x*). Multa hic forte dicenda essent, si haec accuratiori examini subjicerentur; sed si vel maxime illa admittimus, nostram tamen sententiam cum legibus convenire extra omnem dubitationis aleam poni posse, arbitramur.

Quod ad leges Romanas attinet, earum verba exhibemus. In *L* 1. §. 1. *ff.* ac *L. Corn. de Sic. et Venef* dicitur: Lege Cornelia *tene-*

 tur,

capitali. Dresd. 1715. opposita *Wagneri* Diss. *de Venef* *s. homic. etc. poena capitali. Erfurti* 1715.

t) *Carpzov P. III q.* CXXVIII. *n.* 1. *et* 13. cf. *Boehmer Elem. Jprd. Crim. S. II. c.* 1. *§.* 9. *Meister S. II. c.* 1. *§.* 19.

u) *Püttmann El Jur. Crim. L. I. c.* 2. *§.* 84.

x) KRESS *ad* C. C C *art* 178. §. 2. *not.* 6. *n.* IV *Boehmer Obs. IV. n. ad Carpz. P. I. q. II,*

tur, qui hominis necandi caussa venenum confecerit, dederit. In L. 3. pr. ff. eod. *Ejusdem Legis Corneliae de sicariis et veneficis capite quinto, qui venenum necandi hominis caussa fecerit vel vendiderit, vel habuerit plectitur et* §. 3. *Alio SCto effectum est, ut pigmentarii, si cui temere cicutam, salamandram, aconitum, pituocampum aut bubestrin, mandragoeam et id, quod lustramenti caussa dederint cantharidas, poena teneantur hujus Legis.* et §. 5. I. de publ. jud. Item *Lex Cornelia de sicariis, quae homicidas ultore ferro persequitur, vel eos, qui hominis occidendi caussa cum telo ambulant . . . Eadem Lege et venefici capite damnantur, qui artibus odiosis tam venenis, quam susurris magicis homines occiderint, vel mala medicamenta publice vendiderint.*

NEMESIS CAROLINAE *art* 130. verba haec sunt: Item. wer jemand durch Gifft oder vbenen an Leib oder Leben beschädigt, ist es eyn Manßbildt, der soll eynem fürgesazten Mörder gleich mit dem Radt zum Todt gestrafft werden. Thät aber eyn solche Mißthat eyn Weibßbilde, die soll man ertrencken, oder in andere Weg nach Gelegenheyt vom Leben zum Tod richten. etc.

Plane sunt hae Leges, et nulla ulteriori explicatione indigere videntur. Disertis enim verbis

bis conatui, qui ad actum remotum pervenit, ordinariam poenam dictat legislator Romanus. Quare non video, cur ALOYSIUS CREMANIUS *y*) iis adstipuletur, qui jure Romano mortem secutam esse volunt. Minus severe statuit CAROLUS V, quum in conatu actum consummationi proximum scilicet laesionem corporis aut vitae requirat, ut ordinaria poena locum habere possit.

§. XVII.

CARPZOVII sententia rejecta.

Quae cum ita sint, rejicienda mihi videtur illorum sententia, qui cum CARPZOVIO *z*) pro extraordinaria poena pugnant, et ne ullam quidem capitis poenam admittunt. Missis, quae ex jure Saxonico adducuntur, praecipua CARPZOVII argumenta quatuor propositionibus includi possunt.

I. In delictis etiam atrocissimis, conatum, quantumvis ad actum proximum devenerit, ordinaria poena non esse puniendum, nisi Leges expresse contrarium disponant.

II. Jure communi in conatu hic nullam capitis poenam statutam esse.

III. Contra jus commune aliud introductum esse, et de consuetudine generali co-

y) *de Jure crim.* l. c. *§.* 198.
z) *P. I. q.* XXI. *n.* 33. *sqq.*

natum mortis poena non puniri, effectu non secuto.

IV. Particulam **oder** ex more stili Carolini pro **und** positam esse.

Quod ad *primam* propositionem attinet, ea regulam sistit ex JULIO CLARO desumtam, quam perperam *C. C. C. art* 178. approbatam esse contendit *a*); immo inferius docebo, contrarium plane ex hoc *art.* probari posse (§. 25.).

Quum *secundae* propositioni supra citatae leges Romanae aperte contradicant, auctor concedit quidem, eos qui necandi caussa venenum vendunt, retinent vel tractant, poena L. Corn. teneri; sed poenas L. Corn. varias. in *L.* 3. *§. pen. ad* L. *Corn. de Sic.* recenseri asserit.

Verum enim vero diversitas haec poenarum, non ad varias criminum species, quae in hoc titulo occurrunt, respicit; sed ad personas, sintne honestiores aut viliores, et quidem ita, ut, hac ratione habita, unica modo poena sive potius idem poenarum gradus observetur. Id quod ex primis juris Romani principiis fluit *b*). De hac diversitate poenarum adhuc dabitur dicendi occasio, quando de poena nobis sermo erit (§. 36. sq.). Non dicam, quod hic auctor juris communis asylum perperam in LL. Romanis quae-

a Carpzov. l. c. *n.* 38. cf. *q.* *XVII. n.* 11. *sqq.*

b) cf. *L.* 41. *ff. de Poen.*

quaesiverit, quod in Carolina quaerere debuisset, ex quo ipsa crimina potissimum aestimanda judicavit, ea propter a BOEHMERO *c*) jam notatus.

Tertiam propositionem haud probatam esse, idem ostendit auctor *d*) et invitus confitetur CARPZOV, dum illam ex LL. scriptis probare vult; quod superfluum foret, si generalis consuetudo earum dispositionem sustulisset.

De *ultima* propositione vix est, quod moneam, quum ea a magni nominis DD. BEYERO *e*), LEYSERO *f*) WAGNERO *g*) BOEHMERO *h*) MEISTERO *i*) et PUTTMANNO *k*) satis superque refutata sit. Illud tantum addo; nos fere omnibus hactenus a DD. prolatis argumentis forsan carere posse; quum Imperator alio loco distincte explicat, quid sub verbis Leib oder Leben beschädiget intelligit; scilicet *art.* 136. C. C. C. ubi verba an Leib oder Leben

 Scha-

c) *in Observ. V. ad Carpz. P. I. q. XXI.*
d) l. c.
e) *ad* C. C. C. *art.* 130. *Pos.* 11.
f) *Spec* 609. *m* 16. *sq*
g) Diss. *de Veneficii s. Homicidii per venenum attentati in casu ubi mors non ipsa secuta, poena capitali.*
h) *El. Jur. crim S. II. c.* 20. *§.* 236. *not. e, in cit. Obs. V. ad Carpz.*
i) *Princip. Jur. crim. S. II. c.* 22. *§.* 1. *n* 2.
k) *Elem. Jur. crim. L.* I. *c.* 22. §. 361.

Schaden thun möchte mox ita exponit Schaden thät oder entleibt, quae verba absque dubio disjunctiva sunt. Qui, quaeso, cum bonae hermeneuticae artis regulis conveniret, eandem locutionem, sub eodem rubro, paucis interiectis articulis, mox *disjunctive* mox *copulative* sumere?

§. XXIII.

CARPZOVII assectarum argumenta ex jure Romano.

Infirmitatem CARPZOVIANI *ratiocinii* plures viderunt eius assectae; quapropter nova, tam ex Iure Romano quam communi Germanico excogitaverunt argumenta *l*) quibus probarent, poenam ordinariam in crimine veneficii, morte non secuta, exulare. Ad hanc classem cum aliis pertinet WILKE *m*) qui inter alia nostrae sententiae opponit verba PAPIANI *n*): *Fraudis interpretatio semper in jure civili non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.* Ex quibus concludit, quodsi unum ex his *eventus* sive *consilium* desit, poenam ordinariam locum habere non posse. Ut taceam, de fraude in caussis civilibus hanc Legem loqui, quod ex Lege, quae nostram praecedit, et utrius-

l) cf. VOGEL Diss. cit.
m) Diss. cit. §. 9.
n) L. 79. ff. de R. J.

utriusque Legis inſcriptione paret; falſam conſequentiam ex illa infert WILKE. Nam illud quidem verum eſt, quod etiam in delictis non ſolus eventus ſpectari debeat, ſed et conſilium; quoniam alias de facti qualitate, utrum dolo, culpa vel caſu commiſſum ſit, conſtare non poſſet, et ſic unus ex praecipuis modis deficeret, quos in puniendo iudex conſiderare debet *o*), Sed exinde non ſequitur, conſilium ſolum, quod eventu caret, poena ordinaria puniri non poſſe. In Lege Cornelia certe ſolum conſilium ad poenam ordinariam ſufficere, probant verba PAULI *p*): *In Lege Cornelia dolus pro facto accipitur* i. e. dolus ad poenam L. Corn. ſufficit, etiamſi eventus non fuerit ſecutus. Cum verbis PAULI conſpirant dicta D. HADRIANI *q*). *In maleficiis voluntas ſpectatur non exitus*; et ULPIANI *r*). *Nihil intereſt, occidat quis, an cauſſam mortis praebeat.* HADRIANI tamen verba non tam ſtricte capienda ſunt, ut in *ſola voluntate* nullo plane facto externo declarata ſubſiſtendum ſit, cogitationis enim nulla poena eſt *s*); ſed eorum ſenſus hic eſt; poena ordinaria reum afficiendum eſſe, ſi factum aliquod

 com-

o) L. 16. *ff. de Poenis.*

p) L. 7. *ff. ad L. Corn. de S. et V.* cf. L. 1. § 3. *eod.* et L. 16. §. 8. *ff de Poenis.*

q) L. 14. *ff. ad L. Corn. de S. et V.*

r) L. 15. *ff. eod*

s) L. 18. *ff. de Poenis.* c. 14. et 20. *de Poenit.* D. 1.

commisit, ex quo dolus a lege praesumitur, licet eventus intentioni non responderit.

His non obstant, quae in contrarium allegari solent leges: *L. 1. §. ult. quod quisque jur. in alium stat. L. 1. pr. et §. ult. ff. de extr. crim. L. 6. L. 22. §. 4. ff. ad L. Corn. de fals. L. 21. §. 7. ff. de furtis. L. 3. ff. de his, qui not. infam.* in quibus delicto non consummato, poenae ordinariae locus non datur. Hae enim leges primum ad alia delicta pertinent. Deinde verba HADRIANI: *in maleficiis voluntas spectatur, non exitus,* haud generalem regulam sistunt, quae in omnibus aut plerisque delictis obtinet, uti quidam existimant *t*), generalibus seducti verbis: in *maleficiis*; sed regulam specialem, quae ad casus in L. *Corn. de Sic. et Venef.* expressos, non autem ad alius generis delicta pertinet, nisi disertis verbis, voluntatem in hoc vel illo crimine spectandam esse l ex praeceperit *u*). Haec enim est ratio cur *titulo ff. ad* L. *Corn. de Sic et Ven.* inserta est, et non titulo cuidam generali e. gr. *de Reg. Juris* etc.

§. XXXIV.

t) CUJACIUS *Obs. LVIII. c. 22. L. XV c. 25.*

u) Ita quoque sentire videtur *Binkershoeck. Obs. Jur. Rom. L. III. c.* 10. qui existimat *Hadriani* descriptum non de quocunque *malefitio*, sed de *maleficio*, quod ita per eminentiam dicitur, et quod in *Titulo C. Theod. et Justin. de Malef. et Mathm*, damnatur, intelligendum esse.

§. XXIV.

Continuatio argumentorum ex jure Romano desumtorum.

Cui modo respondimus argumento, illud addit WILKE *x*) quod nequidem Lege Cornelia conatus ultimo supplicio punitus fuerit; idque probare conatur ex *Nov.* 115. *c.* 3. *et* 5. *et c.* 2. §. 2. ubi inter caussas exheredationis refertur: *Si liberi vitae parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari tentaverint.* Et *si veneneis aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitae insidiati probabuntur.* Ex his verbis ita suas rationes subducit: quodsi conatus in crimine veneficii ultimo supplicio fuisset punitus, inutilem esse talem exheredationem; quia haec poenam involvit, quam mortuus subire nequit, et liberi ob delicta parentum poenas non luunt, nisi in crimine perduellionis. Hoc tamen ratiocinium, ut taceam illud disertae Legum dispositioni contradicere *y*), falso superstructum est fundamento, quia supponit reum semper ante testatoris mortem ultimo supplicio affectum esse. Haec thesis autem quam maxime vacillat, quum poena quandoque vel *plane non*, vel saltem *post mortem testatoris* demum irrogaretur. *Illud* factum est, si nec ipse testator, nec alius, eo viven-

x) l. c. § 9.

y) *L.* 1. *in f. ff. ad L. Pomp. de Parricid. L.* 1. §. 1. *L.* 3. *pr et* §. 3. *ff. ad L. Corn. de Sic.* § 5. *J. de Jud. publ.*

vente reum accusabat, et illo mortuo, reus querelam inofficiosi testamenti haud movebat eoque exheredationem justam agnoscebat. *Hoc*, contigit, si reus, testamentum dicta querela convellere studebat. Tunc enim probato a herede crimine, non solum exheredatio exitum habebat, sed reus quoque poenis afficiebatur Legibus definitis z) Idem illud dicendum de eo casu, quo accusatio quidem ante mortem testatoris, vel ab extraneo, vel ab ipso testatore instituta fuerit, hic autem ante rei condemnationem testamento facto mortuus sit.

§. XXVI.

Carpzovii asseclarum argumenta ex jure Carolino.

Plures JCti, ut CARPZOVII sententiam defenderent, C. C. C. verba captarunt et in suos usus torserunt. Inter hos occurrunt GRASSUS, WERNERUS, et TEXTOR, quibus autem solide respondit BOEHMER *a*). Superest, ut WILKII *b*) argumenta rimemur. Hic relictis aliis praesidiis provocat ad NEMESIS CAROLINAE *art.* 178. qui in genere poenas dictat in delicta attentata. Quum autem secundum WILKIUM in quaestione, *an morte non secuta poena ordinaria in veneficio locum habeat?* ageretur de delicto atten-

z) *Nov.* 115. *c.* 3. *fin. etc.* 4. *§.* 5. *et §.* 8.
a) *Obs. V. in Carpz. P. I. q. XXI.*
b) l. c. §. 10.

tentato; inde concludit, omnem litem ex hoc *articulo* 178. decidendam esse. Addit, quod si quaestio haec jam alibi in C. C. C. decisa fuisset, frustranea plane opera hunc articulum addidisset legislator. Id autem est, quod negamus. Nam ex eo, quod imperator in uno vel altero *articulo* C. C. poenam conatus in hoc vel illo crimine definiverit; minime sequitur, alium *articulum*, in quo regulam generalem de conatu puniendo tradit, superfluum esse, quum innumeri dentur casus, in quibus hujus articuli dispositione opus est; sed id solummodo sequitur, quod regula generalis, quae in *art.* 178. continetur, jam in *art.* 130. in specie ad crimen veneficii applicata sit.

Sed dabo auctori nostro, litem ex *art.* 178. C. C. C. decidendam esse, nihilominus causa cadet, dum ex hoc articulo probare vult, non modo poenam ordinariam rotae, sed omnem mortis poenam in proposita specie exulare.

Nam verba finalia hujus articuli **an Leib oder Leben** declarant, poenam mortis nonnunquam locum habere in conatu. Quaenam vero sint ista crimina, ubi conatus morte punitur, ibi quidem determinatum non est. De atrocissimis certe, in quorum numero veneficium est, id intelligendum esse, nemo facile negabit. In huius ergo criminis conatu puniendo, si ad actum proximum pervenit; extraordinaria poe-

na

na, quod WILKIO placet, locum habere non potest. Quod autem non solum mortis poenam, sed ordinaria rotae ex mente C. C. C. infligenda sit pluribus docet BOHMER c) et nos supra probavimus. Quod adeo verum est, ut perito judici non tantum mortis poenam dictare, sed et genus supplicii pro re nata determinare, adeoque rotae poenam imponere liceat, ut indicant verba *art.* 178. Aber in eynem Fall herter dann inn dem andern, angesehen gelegenheyt und gestalt der sach, darumb solcher straff halben die Urtheiler, wie hernach steht, raths pflegen, wie die an leib oder leben zu thun gebürt. Qui verborum sensus eo confirmatur, quod eadem dispositio et in aliis articulis C. C. C. clarioribus adhuc verbis obtineat, quotiescunque scilicet ultimi supplicii genus vel plane non, vel non satis definitum est. Huc pertinent *art.* 104. *C. C. C.* ubi haec: Nach ordnung eynes guten Rechtverstendigen Richters.. die formm und weiß derselben tödtung halten und urtheylen et paucis interjectis die formm und maaß... erkantnuß verstendiger Richter bevelhen, und in derselben willführ setzen, die straff nach gelegenheyt und ärgernuß der übelthat... zu ordnen und zu machen *art.* 124. C. C. C. ubi arbitrio committitur juris peri-

c) *Obs. IV. n. 5. ad Carpz. P. I. c. 1. §. 24. et ad C. C. C. art. 178. §. q. ll.* Eiusd. *El. Jur. crim. Sect. l. l. 8 sqq.*

peritorum; an dissectionem post decollationem, an vero dissectionem sine decollatione dictare velint. *art.* 172. *C. C. C.* cuius verba finalia diese Dieb seyndt zum todt, nach gelegenheyt der sach und Rath der Rechtverstendigen, zu straffen. Haud leve pondus addunt verba finalia *art.* 130. et 137. *C. C. C.* quibus arbitrio judicis relinquitur externi apparatus augmentum vel deminutio, vil oder wenig, nach ermessung der Person und tödtung. Quocunque igitur se vertat *Carpzovianum* Lyceum, nil nisi leges offendet, sibi aperte contrarias,

§. XXVI

Leyseri et Kressi sententiae non admissae.

Facilius admitti posset illorum sententia qui cum LEYSERO *d*) tres conatus constituunt gradus; in *primo*, quando valetudo eius; cui venenum datum, irreparabile damnum accepit, ordinariam C. C. C. poenam dictant, eo tamen addito temperamento, ut judex, si hoc ei aequum videatur, rotam et culeum in gladium mutare possit; in *secundo* gradu, quo is, qui venenum sun sit, pristinam valetudinem recuperavit, poenam ultimo supplicio proximam statuunt; in *tertio* denique gradu, quum venenum, antequam sumeretur, deprehensum sit, omnia judi-

d) *Spec.* 609. *m.* 15. *sqq.*

judicis arbitrio permittunt. Attamen ne quidem haec sententia legibus ex asse respondet; *tum*, quod *art.* 130. C. C. C. verba an Leib oder Leben beschädigt. indistincte quamcunque laesionem *sanitatis* i. e. integritatis actionum corporis et animi *e*) comprehendant; et non distinguente Lege, JCti non sit distinguere; *tum*, quod in criminibus atrocioribus non tam *laesio* illata attendatur, quam sceleratus ac hostilis *animus f*): *tum* etiam, quod difficillima immo incerta sit Medicorum decisio, quaenam laesio sit sanabilis, quaenam insanabilis; praesertim, quum venena acuta, depulsis symptomatibus violentis, haud raro abeant in venena lenta, quorum actio tam occulta est, ut mors, elapsis demum quibusdam annis secuta, alienae causae adscribatur *g*), et ita periculosissima veneficia, venenis quae scilicet lentis committuntur, impunita maneant; *tum* denique, quia judici permissum non sit, sub aequitatis specie poenam ordinariam in mitiorem gladii commutare,

Ob easdem rationes multo minus legibus conveniens est KRESSII *h*) sententia, qui spreta

e) *Hoffmann Med. System T. II. P. I. c.* 2. *§.* 4 *p.* 56.

f) BOEHMER *Obs.* IV. *n.* 5. *ad Carpz. P. I. q. II et ad* C. C. C. *art.* 178.§. 11.

g) cf. STENZEL *de Venenis temporar. Hoffmann* l. c. T. IV. *p* III. *S. II. c.* 8. *obs.* 4. *p.* 606.

h) *ad* C C C. *art. §.* 130. *§.* 4.

na in omni Conatu ordinaria poena, in casu, quo perpetua invalitudo supervenerit, ad summum decollationem admittit.

§. XXVII.

Decisio ex C. C. C.

Stat ergo haec veritas: in crimine veneficii, quamcunque laesionem veneno illatam, ordinaria C. C. C. poena plectendam esse. Haec sententia non dura est, se aequitati satis amica. Neque enim, aequitatem solo justitiae temperamento et *misericordia*, ut vulgo sentiunt, absolvi, sed in rationabili et objecto convenienti juris applicatione consistere, et rigorem poenarum ordinariarum ob singulares rationes aeque comprehendere, bene observat BOEHMER *i*). Quam sororio vinculo haec sententia cum sanae Jurisprudentiae criminalis juncta sit principiis, erudite demonstravit quoque ALOYSIUS CREMANIUS *k*) licet aliter de LL. Romanis sentiat (§. 22). Eidem fere nostrae sententiae favere videntur praecipue ZIRIZIUS *l*), et BEYERUS *m*), et modo laudatus BOEHMER *n*) qui tamen in duobus

i) *Obs. V. ad Carpz. P. I. q.* XXI.
k) *de Jur. crim. T. I. L. I. P. I. c.* 1. *§.* 31 *sqq. et c* 5 *§.* 51.
l) *ad* C. C. C. *art.* 130.
m) *ad* C. C. C. *art. cit. Posit* 13.
n) *ad* CCC. *art. cit.* §. 1. *et* 3.

duobus me quidem non habet consentientem. *Alterum*, quod statuat, cessante laesione eaque antidotis *tempestive*, antequam nocere potuit, impedita, propinationem quidem in factum illicitum degenerare, sed a notione veneficii abesse, et *ausum* non *consummatum* continere. Aliud dicendum esse, si alter tormina sensit, et *status morbosus* secutus, sed medicamentis sensim repulsus, a quo laesio abesse nequit. Quodsi haec verba, prouti posita sunt, sumas; contradictionem involvere videntur; quid enim cessans *laesio* antequam *nocere* potuit? Si autem auctoris sententia haec est, quod effectus veneni tempestive interruptus, ita ut sanitas brevi restituta esse videatur, non tanquam laesio considerari debeat; justo strictius interpretatur verbum beschädiget, sub quo levior aeque ac gravior, transitoria, aeque ac permanens laesio comprehenditur. Nec rationes desunt, quae legislatorem ad talem decisionem perducere potuerint. Ut enim taceam, quod reus ex sua parte omnia ad consummationem necessaria fecerit; vix est, quod talis homo ob rationes de incertitudine laesionis allegatas perfecte sanatus dici queat. Haec tamen quaestio rarius occurret, quum in levissima laesione vel veneni suspicio haud facile oriatur, vel, quod datum est, venenum non sit.

Alterum in quo BOEHMERO non adsentior, est; quod, morte ne quidem per intervallum secuto

cuto, poenae ordinariae commutationem, in mitiorem quae gladii eſt, non invitus concedat *o*); quod, niſi aliae rationes mitigantes adfuerint, nec in hoc caſu fieri poſſe, ex ſupra dictis patet.

CAPUT. II.

De poena.

§. XXVIII.

LL. Moſaicae, Perſicae, Graecae.

Leges Moſaicae nullam poenam ſingularem in Veneficos ſtatuerunt, ſed mortis poenam in genere iis dictant, qui hominem doloſe occiderunt *p*)

In Perſia veneficos ita punitos fuiſſe, ut in amplo lapide caput impingerent, rurſusque alio ſuperinducto illud effringerent, teſtatur PLUTARCHUS *q*).

Apud Graecos, qui alicui veneno inſidias ſtruxerit, ab Areopagi judicio ad mortem condemnabantur *r*).

o) *Obſ. V. ad Carpz.* l. c.

p) *Geneſ IX* 6. *Exod. XXI*, 12. *Num. XXXV*, 16 cf. c. 1. *X. de Homicidio.*

q) *in Artaxerxe*

r) Potters Archäol. 1. Th. 1. B. Cap. 19. *p.* 212. *et p.* 359.

XXIX.

LL. Romanorum antiquae.

Quum populus Romanus Regum manu gubernaretur, nulla veneficia occurrebant. Quare vix legem invenies, quae hocce crimen vindicavit. Distinctius de veneficio locuti sunt Decemviri circa a U. C. 303. quo priores *XII. Tab.* promulgatae et centuriarum suffragiis probatae fuerunt *s*) Harum *LL. tabula VII.* ita statuit: QUI MALUM CARMEN INCANTASIT, MALUM VENENUM *faxit duitve* PARICIDA ESTO. Nihilominus tamen ex hac L. ad commissa jam tum temqoris veneficia concludi nequit; si vera sunt, quae LIVIUS *t*) narrat, de veneficiis quaesitum non fuisse ante annum ab U. C. 422. quo ad centum septuaginta matronae hujus criminis reae damnatae dicuntur. Non possum, quin haec occasione I. V. GRAVINAM contra inculpationem defendam, quam illi gratuito fecit *auctor* quidam, operis, quod *Encyclopaediam* vocant, socius, *u*), dum asserit, JCtum illum absque ratione statuisse: nullam, ante annum U C. 422. legem contra veneficos latam esse; quum a. U. C. 304. *L. XII. Tabb.* haec facinora coërcuisset. Sed absque ullo fundamento; quum ipse GRAVINA di-

s) *Heinecc Hist Jur.* L. I. c. 2. §. 26.
t) *Hist.* L. *VIII.* c. 18.
u) *Encyclopedie* art. *Poison.*

disertis verbis doceat, LL. Decemvirales poenam veneficiis dictasse *x*) verba autem, quae captat auctor Gallus, ex LIVIO *y*) desumta sint. Quaestionem itaque sive inquisitionem in crimen cum legis poenalis latione confudisse videtur.

Postea temporis *Legem Semproniam* contra veneficos latam esse ex CICERONE *z*) colligi potest.

§. XXX.

L. Corneliae Historia succincta.

Ad celeberrimam nunc *Legem Corneliam de Sicariis et Veneficis* progredimur. Nomen habet ab eius auctore L. CORNELIO SULLA *Dictatore*, qui pluribus LL. suo nomine insignitis rempublicam instruxit, quas omnes anno ab U. C. 671, vel insequentibus perlatas esse putat HEINECIUS *a*). De criminibus, quae *L. Cornelia* vindicabat, non inter omnes constat. Eadem Lege de *sicariis, veneficis et parricidis* fuisse actum, quamvis diversis praetoribus essent demandatae hae quaestiones, cum PITHOEO *b*) et

x) *Orig. Jur. Civ. L. II. c. 62. in eiusd. Oper. ed. Lips.* 1717. 4. *T. I. p.* 222.

y) l. c. cf. GRAVINA l. c. *L. III. c.* 103. *Op. T. II p.* 438.

z) *Orat. pro Cluentio c.* 56.

a) *Hist. Jur. L. I. c.* 3. *§.* 92. *El. Pand. P. VII. §.* 198.

b) *ad collat. LL. Mos. et Rom. I.* 2.

et SCHULTINGIO *c)* putat HEINECCIUS *d)* atque auctores allegat, qui varia huius Legis capita nobis servaverunt. Hodie tria potissimum L, capita de *Sicariis, Veneficis et Incendiariis* superesse idem auctor statuit *e)* Quatuor fuisse Leges, sive potius Capita L. Corneliae I. *de sicariis et veneficis,* II. *de falsis,* III *de parricidis,* IV. *de injuriis,* totidemque a SULLA praetores creatos, qui has quaestiones sigillatim exercerent, existimat GABRIEL DE BELLIS *f).* Denique DRYFHOUT *g)* quod capitis *quinti* mentio fiat in *L.* 3. *pr. ff. ad. L. Corn. de sic* ad minimum quinque capita fuisse statuit, in quorum I. *de sicariis et homicidis.* II. *de magistratu ex proposito innocuum capitis damnante* III. *de veneficiis.* IV. *de falso teste in judicio publico.* V. *de incendiariis* actum sit. Plura de hac re dissernerunt MATTHAEUS *h),* GRA-

c) *ad Pauli Rec. Sent. V.* 24. 1. *p.* 513.
d) *Antiq. Roman L. IV. T.* 18 *§.* 58.
e) *El Pand P VII. §.* 198 *cf. Matthaei de Crim Lib. XLVIII. Tit. V. c.* 1. *pr.*
f) *in Tract. de Delict. in gen. et in sp. de crim. laes maj. sicariis, item de veneficiis; in ej. Oper. posthum. ab ej. fil. ed. Lugd* 1645.4.
g) Diss. *de Homic. venef. et mathem. Lugd. Batav.* 1760. *c.* 2. *p.* 28. Idem etiam *de caussa impulsiva L. Corn.* mentionem fecit *cap. cit.*
h) *de Crim. ad Tit. L. Corn. de S. et V. c.* 1.

GRAVINA *i*) SIGONIVS *k*) RAMOS *l*) aliique.

Quicquid ſit, varia crimina, inter quae *veneficium* legitur, ſub *Titulo ad L. Corneliam de ſicariis et veneficis* in *Digeſta* relata ſunt, poena, quae ibi ſtatuitur, plectenda. Ad hanc legem, tanquam ſupplementa acceſſerunt plura SCta, quorum non omnium auctoros aut tempora producuntur, et quae legis ſententiam extendunt, reſtringunt atque explicant. Eleganter ea pro more ſuo illuſtravit GRAVINA *m*).

§. XXXI.

L. Corneliae Poena.

Legis Corneliae poenam ſiſtit PAVLVS *n*) et MARCIANVS *o*) qui ita loquitur: *Legis Corneliae de ſicariis et veneficis poena inſulae deportatio eſt, et omnium bonorum ademtio etc.*

Quum autem deportationis poena tunc temporis nondum recepta fuerit, ſed ſub *Auguſto* demum introducta *p*); *aquae et ignis interdictionem* deportationi ſubſtituendam eſſe cum

L 4 CVJA-

i) *cap. cit.*
k) *de Judic* L. I. *c.* 31.
l) in *Triboniano ſ. erroribus Tribon. de Poena parric. Lugd. Bat.* 1728.
m) l. c.
n) *Rec. Sent V.* 23. §. 1.
o) *in L.* 3. *§.* 5. *ff. ad L Corn. de S. et V.*
p) CUJAC. *Obſ.* L *VI. c.* 39.

CUJACIO *q*) autumat HEINECCIUS *r*) Sub Imperatoribus deinde *deportatio* in locum prioris poenae successit sine discrimine, cujus quis esset conditionis, uti ex *cit. L.* 3 apparet. Hoc autem postea mutatum fuit ita, ut pro personarum qualitate modo major, modo minor poena locum haberet: *Sed solent hodie* inquit MARCIANUS *s*), *capite puniri; nisi honestiore loco positi fuerint, ut poenam Legis sustineant: humiliores enim solent, vel bestiis subjici, altiores vero deportantur in insulam.* Cum eo conspirat MODESTINUS *t*) et CALLISTRATUS *u*)

Ex his LL. patet, jus Digestorum distinxisse inter *honestiores* s. altiores, i. e. dignitate quadam conspicuos, atque *humiliores*. Quod ad illos attinet, sancitum est *ut x*) *poenam Legis*, scilicet *deportationem sustineant*. Hi autem *solent hodie capite puniri et vel bestiis subjici.* Hanc autem poenam non indistincte ad omnes, qui *humiliorum* denominatione veniunt, extenderem, quod tamen plures cum Glossa fecisse vi-

q) *Interpret. J. Pauli Rec. Sent. V.* 23 §. 1.

r) *Antiq Rom.* l. c. *et Hist. Jur.* l. c. in nota.

s) *in L.* 3. *cit.*

t) *in L* 16. *eod.*

u) *in L.* 28. §. 9. *ff. de Poenis.*

x) *Vulg. et Hal.* habent *quam ut*. Hanc lectionem si admittis, sub poena L. Corn. *capitis poena*, quae proprie non est L. Corn. subintel-

videntur, ſed ſolummodo ad viliſſimae conditionis homines. Perſonas autem, qui inter hos et altiores quaſi fluctuant, quas ſub iis, qui in *ſecundo gradu* poſiti ſunt, intelligere videtur MODESTINVS *y*); cum CVJACIO *z*) SCULTINGIO *a*), HEINECIO *b*), ad gladium damnatos fuiſſe putarem. Ut ita ſentiam, me movent non ſolum dicta MODESTINI verba, *in ſecundo gradu*, ſed et quod Idem capitis poenam in Decuriones facilius admittat *c*) qui tamen in ali-

L 5 qua

telligenda erit. *Cod. Flor.* lectio a conſueta dicendi norma paullulum aberrare quidem videtur; ſed ex altera parte planiorem patitur interpretationem.

y) *L.* 16. *ff ad L. Corn de S. et V.*

z) *Interp. J. Pauli R. S. V.* 23.

a) *ad J. Pauli R S. V.* 23. *§.* 1. in *Jprd. vet. Ante-Juſt.* cui tamen non in omnibus conſentio; uti mox videbimus.

b) *Antiq. Rom. L. IV. T.* 18. §. 71.

c) *L.* 16. *cit.* Nec obſtat contorta SCHULTINGII interpretatio *Pauli R. S. V.* 23. §. 1. in *Jrpd. Vet. A. J. qui τὸ hoc* refert ad poenam deportationis, quaſi illa *facilius* decurioni infligi poſſit. Dubitatio enim in L. 16. exinde orta eſſe videtur, quod Decuriones minori dignitate gaudebant, et eorum honores onera vix aequabant, adeo, ut aliquando cogendi eſſent municipes ad nomina curiae danda. *L.* 38. *C. de Decur.* ut ad decurionatum aliis deficientibus, etiam admiſſi fuerint ſpurii et ex inceſtu nati, *L.* 3. §. 2, *L.* 6. *ff.*

eod.

qua dignitate viventes *d*) insignibus in foro poenali privilegiis gaudebant, vi quorum ad metalla vel ignem vel furcam sive potius crucem, poenam illi bestiarum aequalem *e*) tanquam vilissimorum hominum supplicia *f*) damnari non pote-

eod. itemque filii reorum criminis, L. 1. §. 7. *ff. eod.* ut denique tot privilegiis invitandi essent municipes ad hancce dignitatem obeundam. Ex quorum numero illud L. 15. *ff. de Poen.* et L. 6. §. 2. *ff. de Interd. et Releg.* Hinc *facilius* capite puniuntur, sed nonnisi ex rescripto Principis, quo decurionis privilegium tollitur, si ob criminis enormitatem id Principi visum sit; nisi forte tumultus aliter sedari non possit; tunc enim reum punire debet deinde ad Imperatorem scribere. *L.* 6. §. 9. *ff. de iniusto* etc. Huic quoque sententiae favere videtur *Dionys. Gottofred.* in *notis ad L.* 16. *cit.*

d) *L.* 6. *L.* 7. *L.* 12. *ff. de Decurion et fil. eor.* *L.* 3. *C eod.*

e) PAVL. *R. S. V.* 23. §. 1. Notum est, *Tribonianum* furcam *cruci*, ubi occurrit, fere semper substituisse.

f) *Frid. Esai. Puffendorfii de Culpa Comment. Juris. Nat. et Civ. Lemgoviae* 1741 8. *P. VIII. c.* 2. §. 6 Hinc est, quod *Suetonius* in *Galba c.* 9. hunc Imp. in coërcendis delictis vel immodicum appellat, quod tutorem, qui pupillum, cui substitutus haeres erat, veneno necaverat, cruce affecerit: implorantique leges, et civem Romanum se te-

poterant *g*): Immo, quod plus eſt, *Divus* HADRIANVS et *Divi Fratres* eos plane capite puniri prohibuerunt, niſi qui parentem occidiſſent: ſed ut poena L. Corneliae ſç. *deportatione* punirentur, pleniſſime caveunt *h*). His accedit, quod gradus poenae apud humiliores, qui deportationi apud honeſtiores reſpondet, ordinarie ſit gladius *i*) quam poenam quoque libri *Βασιλικῶν k)* habent. Facilius admitterem, diriſſimam iſtam poenam, ob graviora, quae rem circumſtant, momenta, quandoque perſonis in ſecundo gradu conſtitutis dictari poſſe; regulariter vero decollationem obtinere. Inde lucem capiunt, quae memorat PAVLVS *l*) honeſtiores poena capitis plecti, humiliores vero in crucem tolli aut beſtiis objici. Niſi enim hic ſub honeſtioribus cum HEINECCIO *m*) eos intelligas, qui in *ſecundo gradu* ſunt, hunc locum vix alio modo cum ſupra allegatis LL. conciliare poteris. Lubenter tamen meliorem interpretationem ab aliis exſpecto.

Ex

teſtificanti, quaſi ſolatio et honore aliquo poenam ievaturus, mutari, multoque praeter ceteros altiorem et dealbatam ſtatui crucem juſſerit.

g) L. 9. §. 11. *ff. de Poenis.*
h) L. 15 *eod.* L. 6. §. 2. *ff. de Interd. et Releg.*
i) *Puffendorf* l. c. §. 28.
k) *ad Tit. L Corn. de Sic. et Ven.*
l) *Rec. Sent. V.* 23. §. 1.
m) *Antiq. Rom.* L. IV. T. 18. §. 61.

Ex his itaque sequitur, honestiores personas lenius puniri, quam humiliores, et inter hos durius vilissimae conditionis homines; quae distinctio et in aliis criminibus apud Romanos usitata fuit. *n*).

§. XXXII.

An discrimen personarum abrogatum sit? L. Julia etc.

Denique hoc personarum discrimen sublatum, et omnibus tam honestioribus, quam humilioribus capitis poenam praestitutam esse §. 5. *J. de publ. judic.* asserunt MATTHAEUS *o*) SCHOEPFFER *p*) LAUTERBACH *q*), CARPZOV *r*) et plurimi veteres juris criminalis DD. ab hoc auctore citati Verba §. 5 ita se habent: *Item lex Cornelia de sicariis, quae homicidas ultore ferro persequitur ... Eadem lege et venefici capite damnantur, qui artibus odiosis, tam venenis, quam susurris magicis homines occiderint, vel mala medicamenta publice vendiderint,* Rectius tamen sentire videntur, qui cum HEIN-

n) L 38. §. 9. ff. *de Poenis,* Puffendorf *cap. cit.*

o) *de Crim.* L. XLVIII. T. V. c. 3 § 1. et c 5 §. 3.

p) *Synops Jur. priv. Rom. et forens. Tit. ad l Corn de Sic. et venef.* n 62.

q) *Compend. Jur. eod. Tit.*

r) P. 1. q. XX. n. 15. sq.

HEINECIO *s*) atque BOEHMERO *t*) ſtatuunt, *ordinis* perſonarum rationem et jure *Inſtitutionum* habendam eſſe. Ut enim taceam *Inſtitutiones* ex ipſius JUSTINIANI teſtimonio *mediocrem iſagogen* eſſe *u*) *prima tantum legum argumenta* continere *x*) et in ſpecie titulum *de judiciis publicis* eo fine ſcriptum eſſe, ut tironibus poſſibile ſit ſummo digito et quaſi per indicem ea tetigiſſe *y*) adeoque Imperatorem ſolummodo praecipuas poenas indicare voluiſſe, diligentiorem vero delictorum poenarumque ſcientiam ex latioribus Digeſtorum et Codicis libris hauriendam praecepiſſe *z*); perſonarum diſcrimen haud obſcure confirmat §. 7. *J. de publ jud.* Inſpiciamus ipſa verba: *Ejusque legis* Corneliae de falſis *poena in ſervos, ultimum ſupplicium eſt* (*quod etiam in lege de ſicariis et veneficis ſervatur*); *in liberos vero deportatio*. Num igitur *L. Corn. de falſis* caput fuerit *L. Corn. de Sic.* rimentur alii *a*). Illud tantum volo,

s) *El. Pand.* P. *VII.* § 199. *Ej. H. J. L.* I. c. 3. § 29. *in not*

t) *ad* CCC. *art* 130. § 4. Aliud tamen legitur Ejuſd. *Elem. Jrp. Crim.* S II. c. 16 § 218. noviſ. recuſ. *Halae* 1774.

u) Conſt. *Dedit.* § 11.

x) Conſt. *Tanta* § 11.

y) § *ult. I de Publ. jud.*

z) § 8. *et ult. eod.*

a) Conferas interim L 1. § 13. L *ult. ff. de* L *Corn. de Falſ.* L 22. C *eod.*

volo, quod, si veneficium absque personarum discrimine ultimo supplicio puniri voluisset JUSTINIANUS, tota haec parenthesis absque ulla ratione posita esset atque lectores in errorem duceret.

In alia omnia abit ALOYS CREMANIUS b) qui absque fundamento statuit, veneficii poenam primo aquae et ignis interdictionem, postea deportationem, tandem ultimum supplicium fuisse.

Haec de poena ipsa L. Corneliae. Silentio non praetereundem est, veneficos ut et alios graviorum criminum reos vel die feriato tormentis subjici potuisse c) istos etiam maiorum sepulchro privatos fuisse ex CICERONE d) patet. Denique veneficii damnatae mulieris dos publicari solebat, salvis tamen marito adversus fiscum actionibus; quod in paucis modo a reliquis criminibus exceptis obtinet. Alias enim damnatae mulieris dos penes maritum manebat e). Illa tamen dispositio postea temporis sublata esse videtur f).

Veneficia post L. Corneliam coercuit quoque *Lex Julia de caede et veneficio*, ad quam al-

b) *de Jur. Crim.* T I. S. I. P I c 5. §. 200.
c) L 3 C. *de Episc. Aud.*
d) *Orat. pro Cluentio* C. *ult.*
e) L 3 *sqq. ff. de bon damnat.* cf. h Diss. § ult.
f) N 134. c. *ult.*

alludit NERO *g*) quod autem in Corpus Juris Justinianeum receptum non est. De illa legi meretur NOORDKERKIVS *h*) et SCHVBARTVS *i*).

§. XXXIII.

Praxis veterum Germanicae originis gentium.

Veteres Germanicae originis gentes varie de veneficii crimine sensisse, et pro morum atque temporum ratione a mulcta usque ad poenam *ignis*, immo *vividefossionis* ascendisse docet BOEHMER *k*).

§. XXXIV.

Sententia Juris Carolini.

NEMESIS CAROLINA distinguit inter *masculos et feminas.* Illis *rotam*, his *culeum* dictat. De *modo* crurifragii silet. Illud vero ab *inferioribus* partibus inchoare debere, exinde colligo, quod CAROLVS V. ad poenam exasperandam forcipum inprimis candentium prehensionem dictaverit, quod probabiliter non fecisset, si in ipsi

g) *Sueton. in eius vita c.* 33.
h) *Disquis. de L Petronia.*
i) *de Fatis Jurispr. Exer.* III. § 52. p. 595.
k) *El. Jrpd Crim.* S II. c. 20 § 237. *t ad* CCC. *art* 130. § 5 cf. *Aloys. Garmanius in Epistola ad Lampredium Tract. de Jur. Crim. praemissa p* 24.

ipſa exſequendi methodo poenam aggravandi medium ſupereſſe voluiſſet. In praxi tamen mitior, quae a *ſuperioribus* partibus ſit, executio obtinet, altera ad caſus graviores reſervata *l*). Feminis *culeum*, tanquam mitius ſupplicium, favore ſexus impoſitum eſſe, contra CARPZOVIVM *m*) et WERNHERVM ſtrenue defendit BOEHMER *n*); licet in praxi Saxoniae electoralis etiam feminae *rotae* ſupplicium ſubeant *o*). Quam maxime differt a LL. *Romanis* jus *Carolinum*, quod ſexus, non autem conditionis rationem habeat *p*) adeo, ut etiam Medicum, qui ex propoſito fata aegri medicamentis properavit, eadem, qua veneficium poena plecti jubet CAROLVS V. *C. C. C. art.* 134. **Hett aber eyn Artzt ſolche tödtung williglich gethon, ſo wer er als eyn fürſetzlicher Mörde zu ſtraffen.** Cum illis e contrario in eo concordat, quod levior ſors expectanda non ſit illi, qui veneno *lento*, quam qui *acuto* necavit *q*). Immo illum gravius puniendum putat I. F. W. DE NEUMANN *r*). Vera ne ſit, hujus

l) *Ludovici art* 130 CCC.
m) *P. I q. XX. n* 22 *ſq.*
n) *Obſ.* II *ad Carpz. q c.*
o) *Carpz. et* BOEHMER *II. cc. Leyſer Sp.* 609. *m.* 9.
p) *Beyer ad* CCC. *Poſ.* I.
q) *Wernher P.* III. *Obſ.* 75.
r) *de delict. et poen. Princ. p.* 178.

jus auctoris ſententia, in dubium vocat PÜTTMANN *s)* hujusque quaeſtionis deciſionem aliis relinquit. Liceat mihi aeque ancipiti in utramque partem quaedam diſputare, nulla tamen abſciſſe adiecta deciſione. Ex *altera parte* pro NEUMANNI ſententia afferri poteſt, quod is qui venenum lentum dat, hominem lenta tabe excruciet, adeo, ut ei mors ſit ſolatium. Accedit, quod rei per totum plerumque, quod langueſcenti ſupereſt vitae curriculum, amicitiam ſimulent. Tum etiam exemplo opus eſſe videtur in criminis ſpecie, quae rariſſime detegitur, nihilominus tamen certiſſimam mortem parat. Et quamvis CAROLVS V. poenae exaſperationem inprimis ob perſonarum conjunctionem praeceperit, caſus tamen ſimiles aut plane graviores non excluſiſſe videtur.

Ex *altera parte* opponi poſſet, Imperatorem non diſtinxiſſe inter venenum *acutum et lentum*; ſed ſimpliciter ſcripſiſſe Gift; tum etiam in rubrica *art.* 130. *C. C. C.* verba heymlich vergeben omnia venena comprehendere, quibus uti poſſunt venenarii.

Quicquid ſit, anceps haereo, an non cautum judicem in mitiori potius poena ſubſiſtere deceat, quum interpretatione Legum poenae mol-

s) Elem. Jur. Crim. L. I. c. 22. § 365.

molliendae sint potius, quam exasperandae *t*): nisi et aliae rationes poenam aggravare suaserint, de quibus mox sermo erit. PÜTTMANN *u*) certe hoc discrimen in foro attendi affirmare vix ausit.

Nullum quoque discrimen faciendum esse, an in veneficio mors secuta sit, an non, supra probavimus. In praxi tamen poenam ordinariam, morte non secuta, locum non habere, testantur BOEHMER *x*) MEISTER *y*) aliique. Silentio hic premendum non est, dari casum, ubi venenum propinatum fuisse *dicitur*, et ubi tamen ordinariam poenam ipsae leges non dictant: si scilicet id quod datum fuit, nociva quidem materia fuerit, quae vulgo *venenum* appellatur, revera autem ratione modi quo datum, et ratione personae cui datum est, *venenum* non sit. Hic enim nullum proprie veneficium adest.

Nil denique refert, *directe* an *indirecte* quis nocuerit, modo animus necandi adfuerit.

§. XXXV.

t) *L. pen. ff. de Poenis.*

u) l. c.

x) *El. Jur. Crim. S 2 c. 20. § 238 Obs. IV. ad Carpz. P. I. q. II. et ad CCC. art. 130 §. 6.*

y) *Princ. Jur. Crim. S II. c. 22 § 3.*

§. XXXV.

De Gallia et servis coloniarum Americae.

In Gallia veneficium vi *Edicti* LVDOVICI XIV *z*) a LVDOVICO XVI. confirmati *a*) ultimo supplicio punitur. Verba huius Legis ita se habent. *Art. IV. seront punis de* mort *tous ceux, qui seront convaincus de s'être servis de vénéfices et de poison, soit que la mort s'en soit ensuivie ou non, comme aussi ceux qui seront convaincus d'avoir composé ou distribué du poison pour empoisonner.* Et *Art. V. Ceux qui seront convaincus d'avoir attenté à la vie de quelqu'un par vénéfice et poison, en sorte, qu'il ne'st pas tenu à eux que ce crime n'ait été consommé seront punis de mort.* Edictum hoc illustrat VOUGLANS *b*) et JOUSSE *c*), qui notabiles quasdam condemnationes affert.

z) *Edit du Roi de* 1682 (v. h. Diss. *not* 15) Notum est a 1680. jam speciale judicium quod quaestionem de veneficio exerceret, constitutum esse, *chambre ardente* vocatum. Huic curiae occasionem dedit crescens veneficorum numerus, inter quos chorum duxit famosa *d'Aubray de Brinvillier* ad gladium damnata, accedente apparatu quodam externo. v. *les Causes célèbres T. I.*

a) *Declaration du Roi de* 1780. (v. h. Diss. *not.* 15.)

b) *Inst. au Dr. crim. Traité des crimes. T IV. ch.* 3.

c) *Traité de la justice criminelle de France T. IV. P IV. t.* 42. *p* 41.

Eodem fere modo saluti colonorum in America contra eorum servos, quorum multi veneficiis dediti sunt, prospectum est. Nam *Ordinatione Regia* cautum est, ut qui venenum hominis necandi caussa fecerint, vendiderint, dederint, quamvis irrito conatu, morte punirentur; et illi, qui rei notitiam habuerint, nec Procuratoribus Regiis illud denunciaverint, tanquam criminis fautores et participes tenerentur *d*).

Britanni servos veneficos Jamaicae patibulo vel igne plectunt *e*).

§. XXXVI.

Quando poena exasperatur aut commutatur?

Quandoque ordinaria veneficii poena, ob justam caussam apparatu quodam externo exasperatur, aut plane in gravius supplicii genus commutatur. Si veneficium concurrit cum parricidio, jure Romano *reus culeo insutus cum cane et gallo gallinaceo et vipera et simia inter ferales angustias comprehensus, serpentium contuberniis misceatur; et ut regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare vel in amnem projicia-*

d) ORDONNANCE DU ROI *sur les vénéfices et poisons art.* 1. 2. 1724 *Fevr.* cf. *Ehrlen* Diss. *de Servis Aethiopibus Europaeorum in coloniis Americae. Argent.* 1778 *p.* 60.

e) *Idem* l. c. *p.* 61.

jiciatur, ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, et ei coelum superstiti, terra mortuo auferatur f). Nec quicquam remittitur, si quis emit venenum, ut patri daret, quamvis dare non potuerit *g*). Frater autem eius qui emtionem cognovit tantum nec patri indicavit, relegatur, et Medicus supplicio afficitur *h*). Parricidii poena tenentur etiam criminis conscii, ut et qui ad scelus committendum pecuniam crediderunt, aut credendam quaesiverunt *i*). Hanc culei poenam repetiit *Const. Sax.* 3. *P. IV.*

Jure Carolino poena ordinaria veneficii locum habet, accedente trahae impositione et forcipum ustulatione, modo ab *art* 137. *C. C. C.* ad quem verba **eynem vorgesetzten Mörder gleich,** respiciunt, praescripto. Augmentum poenae sustinere etiam, qui alios *consanguineos affines*, ut et *herum*, non autem, qui *adoptivum* necant, docet BOEHMER *i*). Idem dicendum, si veneficium concurrit cum assassinio. Aggravatur quoque poena, si crimen iteratum fuerit *k*) aut plures inde perierint. Inde

M 3 etiam

f) L. 9 *ff. de L. Pomp. de Parric.* L. *un C. de his, qui par. vel lib. accid.*

g) L. 1 *ff. de L. Pomp. de Parric.*

h) L. 2. *ff. eod.*

i) L. 6. L. 7. *ff. eod.*

k) *ad* C C C. *art.* 130. §. 7.

l) CARPZOV. *q.* XXX. *in fin.*

etiam videtur ratio petenda, cur antiquum *jus provinciale Saxonicum m)* quod veneficis poenam ignis interminabat, retinuit *Conſt. Elect. Sax.* 18. *P. IV.* quod ad eos, qui paſcua inficiunt; modo damnum homini datum fuerit *n*). Id quod tamen ad quadrupedes reſtringi, nec ad volucres extendendum eſſe, exiſtimat LEYSER *o)*. Curia ſuprema Pariſienſis die 31. Martii 1764. eos, qui globulos venenatos in prata ſparſerunt, relegavit *p*).

An verum ſit, *exaſperationem* ponae ad ſolam necem reſtringendam, non autem ad aliam *laeſionem* extentendam eſſe, quod ex verbo tòd=tung cum STEINIO *q)* colligit BOEHMER *r.)* addubito, quum *laeſio* et *occiſio* pari paſſu ambulent in *art.* 130. et vox tòdtung hic ſit nomen genericum, ſub quo veneficium tanquam ſpecies continetur, ut ex rubro eluceſcit, ubi eadem vox occurrit.

In Gallia ſupplicium uſque ad poenam *rotae* diſpo-

m) Landr. L. II. *art.* 13. *verſ.* welcher Chriſtenmann.

n) KRESS *art.* 130. § 5 CCC.

o) *Spec.* 609. *m.* 21. *ſq.*

p) *Arrêt in Journal oeconom. Janvier* 1765. *p.* 27.

q) *ad Jus Lubecenſ. T. III.* §. 422.

r) *ad* CCC. *art.* 130. § 7. In conatu tamen poenam aggravari permittit. v. § *ult in fin.*

aut *ignis* aggravari poteſt. *s*). Hanc ultimam diſpoſitionem nuper quoque ſecutus eſt Senatus Argentoratenſis, in puella, quae fratrem ſuum, ut illius heres exiſteret, veneno necavit, eiusque uxorem et famulam vehementer laeſit; licet ordinarie ſecundum C. C. C. in judiciis criminalibus pronunciet; ea potiſſimum ratione adductus, quod poena aquae, quae in C. C. C. dictatur, jamdudum in noſtra civitate extra uſum ſit.

§. XXXVII.

Quando poena mitigatur.

Nonnunquam ob varias rationes poena ordinaria mitigatur, et vel in gladium vel plane in minorem et extraordinariam commutatur. Sic poenae diminutionem ſperare poteſt reus, qui poenitentia ductus, ſe venenum dediſſe ſtatim confitetur, ut aegroto tempeſtive ſuccurri poſſit; quo in caſu, ſi aeger moriatur aut langueſcente morbo corripiatur, de cuius deſperant cu-

s) DECLARATION DU ROI *conc. les Emp. de* 1780. *cit.* Immo poena ignis in ordinariam fere tranſiiſſe videtur. cf. *Ferriere art. homicide volontaire*, „l'homicide, qui ſe commet par le poiſon, eſt puni de feu." Tanquam ordinaria eadem poena obtinet quoque apud Mediolanenſes. *Conſt. Domin. Mediolan.* L. IV. *tit. de Poen. in princ.* *Al. Cremanius de Jure Crim.* T. I. L. I. P. I. c. 5. §. 200.

curatione medici, gravioris mortis genus, non autem mortis poena exulat *t*). Quodsi relevetur aeger, tunc arbitrariam modo poenam locum habere existimo; non solum ob aequitatem erga reum et analogiam juris *u*), sed et ex ea ratione, ne rei de capitis poena certi maiorem spem in celando, quam in confitendo crimine habere coacti fere sint. Multo magis adhuc illud dicendum est, ubi factum substitit in conatu, effectu non secuto *x*). Ita quoque sentire videtur eruditus Advocatus ille generalis curiae supremae Gratianopolitanae *y*), dum contra LL. quae hocce principium neglexerint, ita exclamat: *Est-il bien juste aussi que le dessein d'un meurtre, soit puni comme l'execution? et pourquoi nos loix nous ont elles oté, contre le scelerat, la resource du repentir?* Non tanta quidem clementia dignus est, qui invitus crimen perficere non potuit *z*); quo et ille referendus est, qui pascua, fontes etc. siue damno dato infecit

t) cf. *Kress ad* CCC. *art.* 178. *§.* 4.
u) CCC. *art.* 178.
x) *Kress* l. c. *§ l. ult.*
y) *Discours sur l'administration de la justice criminelle, prononcé par Mr. Servan, Avocat-Général au Parlem. de Grenoble.* Dans ses (*Oeuvres diverses, II. Vol.* 12. imp. avec permiss. du Roi, *à Lyon* 1774. *T. I. p* 98.
z) CCC. *art.* 178.

fecit; attamen non mortis poenam, sed extraordinariam pro facti ratione vel maiorem vel minorem subire debet. *a)* Indulgentiam porro meretur, qui animo necandi fuerunt destituti; licet vel mera *culpa* vel cum nocendi cupidine conjuncta haud absfuerit.

X.

Mitius quoque punitur reus, si de *corpore delicti* non plene constat, sive quod Medici justas dubitandi rationes circa qualitatem et effectum veneni afferant, sive quod cadaveris inspectio non rite facta sit, sive quod armis venenatis vulnus per se lethale inflictum sit *b)*. Denique ob justum dolorem poenam mitigandam esse censeo, si v. g. reus talem occiderit, qui coniunctissimam sibi personam veneno interfecit; praesertim, si hic mortem occiso minatus sit, et reus eum saepius monuerit, ne minas effectui daret *c)*. Nec tamen impunitate frui debet, qui crimen crimine vindicavit. Quare nullum applausum meretur Areopagi judicium, quod neque damnavit, neque absolvit matrem familias Smyrnaeam, quae maritum et filium interemit, cum ab his optimae indolis juvenem, quem ex priore marito enixa fuerit, comperisset occisum, sed

M 5 in-

a) BOEHMER *ad* CCC. *art.* 130 §. *ult.*

b) *Idem* l. c. *Kress ad* CCC. *ead art.* 130. §. 4.

c) *Arg. Nov.* 117. c. 15.

inspecta caussa, et accusatorem et ream post centum annos adesse jussit *d*).

CAPUT III.

De effectu civili.

§. XXXVIII.

Superest, ut de effectu civili in veneficio pauca commemoremus. Primum illud est, quod filii, qui vitae parentum, aut parentes, qui filiorum vitae per venenum insidiari tentaverint, exheredari possint *e*). Porro coniux, alterum coniugem veneficio occupatum esse ostendens, non solum caussam divortii habet, sed et dotem nec non antenuptialem donationem lucratur *f*). Confirmatum hoc cum quibusdam limitationibus *Nov.* 117. *c.* 8. *et* 9. Deinde occisi cognatis ex venefici bonis aliquid pro satisfactione adjudicatum fuisse ex *Collat. leg. Mos. et Rom.* exsculpit cum CUJACIO *g*) HEINECCIUS *h*). Hanc sententiam vero

d) *Valer. Max.* L. *VIII. c.* I. *et* A. GELLIUS *L.* XII. *c.* 7.

e) v. supra §. 24. h. Diss.

f) *Nov.* 22. *c.* 15. § 1.

g) *Obs.* XIV. 4.

h) *Hist. Jur.* L. I. *c.* 3. §. 92. *in not.*

vero fundamento destitutam esse ostendere conatur SCHULTINGIUS *i*) atque RITTER *k*)

Quicquid sit, per veneficium laesis, poena publice licet reo inflicta, privatim quoque succurrendum esse nullus dubito; quum privatam satisfactionem, delicto laesis praestandam, ex principiis juris tam naturalis quam civilis fluere satis doceant BOEHMER *l*) atque MEISTER *m*). Ita quoque *Curia suprema Parisiensis* contra famosam veneficam ex nobili genere ortam, in favorem cognatorum pronunciavit *n*). Plura de quaestione, quatenus satisfactio privata in delictis locum habeat, legi merentur apud QUISTORP *o*), qui illam ex professo pertractavit.

i) *ad Collat. LL. Mos. et R in Jrpd.* v. *Ante-Just. T. I.* § 11. *p.* 734.

k) *in Not. ad Heinecc.* l. c. cf. NOODT *ad L. Aquil. c.* 2.

l) *El. Jurispr. Crim. S II. c.* 1. § 30.

m) *Princ. Jur. Crim. S. II. c.* 1 § 38. cf. Frölich *ad* CCC. L. II. *T.* 20 von Abtrag der beleidigten Freundschaft.

n) *Arrêt du Parlement de Paris rendu contre Dame Marie Marguerite d'Aubray Epouse de Sieur Marquis de Brinvillier du* 16 *de Juillet* 1676. dans les *Causes célebres T. I.*

o) Beyträge zur Erläuterung verschiedener mehrentheils unentschiedener Rechtsmaterien aus der bürgerlichen und peinlichen Rechtsgelehrsamkeit I. Band Rostock und Leipzig, 1780. 8. 4tes Stück 14te Abhandl.

XVIII.

XVIII.

IOANN. FRANCISCI EHRMANN.

Dissertatio,

De

Veneficio culposo.

Argentorati, 1782.

PRAEMONENDA

De Veneficio culposo.

In Genere.

V*eneficium culposum* est delictum, quo quis culpa hominis vitae vel sanitati veneno nocet.

Ex hac definitione fluit; I. Veneficium culposum esse delictum. II. Sine culpa non intelligi. III. Veneno committi. IV. Hominis vitae vel sanitati nocere.

Quum itaque Veneficium culposum sit delictum sive factum contra legem poenalem commissum: sequitur, in statu civili non omnem usum

usum veneni nocivum esse delictum; sed illum modo, qui lege poenali est prohibitus *a*).

Quum porro sine culpa non intelligatur: consequens est, in hac potissimum differentiam positam esse inter veneficium *dolosum et culposum*.. Quae cum ita sint, notio *culpae* paullo accuratius explicanda erit

Culpa in genere est omissio debitae diligentiae. *Diligentia* hic est, cura in dirigendis actionibus nostris adhibenda. Quumque cura vel maior vel minor adhiberi possit; hinc orta est vulgata illa *culpae* divisio in *latam, levem et levissimam b*). Ulteriori huius culpae divisionis explicationi haud immoror. Illud tantum moneo, re ad unguem sumta, *culpae gradus* ratione imputationis dari *infinitos*; prouti quis principia, contra quae peccavit, magis aut minus cognoverit, vel cognoscere potuerit. Ita fere bene hanc doctrinam paucis verbis explanare videtur IOH. AUG. EBERHARD *c*).

Ut in *dolo*, ita in *culpa* alia contra leges civiles admittitur, et in *negotiis civilibus* occur-

rit

a) *Meister Princip. Jur. Crim. S. II. c. II.* §. 11.

b) cf. *Frid. Esaj. Puffendorfii de Culpa Comment. Lemgoviae* 1741. 8. *P. II. c.* 4.

c) Neue Apologie des Socrates. Berlin und Stettin I. Band 1776. 8. p. 388.

rit; alia autem contra leges poenales committitur et *culpam in delictis* sistit; et sicut delictum *dolo* commissum vocatur *dolosum*, ita, quod culpa commissum est, *culposum* audit. Haec autem non tam stricte capienda sunt, quasi semper delicta dolosa *mero dolo*, et culposa *mera culpa* constarent. Dolus enim et culpa saepissime concurrunt in uno eodemque delicto, ita, ut in genere effectus in delicto *partim* ex dolo, *partim* ex culpa oriri possit. In his tamen casibus, nisi legibus aliud definitum sit, *a potiori* fieri solet denominatio. Huius autem regulae applicatio multum pendet a notione *doli*, an hic *in sensu lato* pro *animo nocendi* an vero *in sensu stricto Legis Corneliae de Sicariis et Veneficis* pro *animo necandi* sumatur. Illo casu delictum aliquod *culposum* audit, si plus *culpae*, quam *animi nocendi* adest; hoc casu delictum aliquod referri potest ad *culposa*, licet *animus nocendi* haud absit, dummodo non adsit *animus necandi*, sive *Dolus in sensu Legis Corneliae.* Exemplum praebet *poculum abortus et amatorium*, de quo, ultimo praecipue, in Diss. *de Veneficio doloso* d) verba feci, et in praesenti opusculo quaedam disputaturus sum. Hoc delictum, secundum JCtorum Romano-

d) quam Praeside *Joh. Dan. Reisseissen, J. U. D. et Jur. Canon. P. P. O. Capit. Thom. Canon.* defendi *Argentorati d. XI. Sept.* 1781. *§.* 11. *sqq.*

manorum Stoae plerumque addictorum principia, ad *culpoſa* refertur; non quod *omnis* plane *dolus* ſemper adſit; ſed quia talis *dolus*, ſive gradus doli, qualis in *Lege Corn.* requiritur, abeſt, ſcilicet *animus necandi*; licet *dolus in ſenſu lato* adeſſe poſſit, qui et *animum nocendi* comprehendit. Haec eſt ratio, cur veneficium culpoſum non inter *quaſi delicta* referam, quippe quae *ſola culpa* abſolvantur, ſed in denominatione *delicti culpoſi* ſubſiſtam, ſub qua omnia delicta, culpa omiſſa, ſive *dolus* concurrat ſive abſit, commode comprehendi poſſunt. Alia quidem principia recentiores agnoſcunt Philoſophi et JCti. Hinc quaedam delicta, quae apud Romanos ad *culpoſa* referebantur, hodie *doloſis* adnumerantur. Mihi autem placuit, ratione diſtributionis delictorum in *doloſa et culpoſa*, ad *Legem Corneliam* magis reſpicere, quam ad hodiernos mores, quia in prima mea Diſſertatione dictam Legem pro fundamento adſumſi.

In tertia propoſitione diximus, *venenum requiri* in veneficiis culpoſis. Quum autem *venenum* vel in *ſenſu ſtricto* ſumi poſſit, pro corpore, quod nunquam alit, ſed naturam animalem mutat et ultra certam quantitatem, experientia determinatam, aſſumtum necat *e*); vel in *ſenſu lato*, quo omnis materia, quae humano

e) v. Diſſ. mea cit. §. 3.

no corpori in data dosi nocet, comprehenditur *f*); veneficium culposum quoque haud inepte dividitur in *Veneficium culposum stricte sic dictum* et *V. culpos. late sumtum.*

Denique in Veneficio culposo tam strictius quam latius sumto, *aut vitae aut sanitatis laesio requiritur*, ut in veneficio doloso; quoniam alias nulla plane de qualicunque veneficio quaestio esse possit.

Quemadmodum veneficium *dolosum*, ita et *culposum* tam *immediate* quam *mediate* multis modis committi potest. Inde varia oriuntur delicta, quae prouti magis aut minus nota sunt, prout ad veneficium culposum in sensu stricto aut lato pertinent, vel speciali nomine gaudent, vel eo destituuntur. De illorum praecipuis disserere animus est; et quidem primo de veneficii culposi reis, qui *immediate* venenis nocent, deinde etiam de iis, qui *mediate* damnum toxicis inferunt.

f) v. ead. Diss. cit. §. 2. *fin.* cf. STENZEL Diss. *de philtris* §. 17. *p.* 53. *Eschenbach Medic. Legal. Sect. l.* §. 9. *p.* 25. BOEHMER. *ad* CCC. *art.* 134. §. 1.

SECTIO I.

SECTIO I.

DE VENEFICIO CULPOSO IMMEDIATE COMMISSO.

CAPUT I.

De poculo abortus.

§. 1.

De abortu procurato in genere.

Inter eos, qui *immediate* veneficium culposum committunt, primo loco nominamus eos, qui *Poculum abortus* dant vel assumunt. Quodsi hoc delictum paullo fusius pertractare vellem, peculiaris de illo conscribenda mihi foret dissertatio. Quod cum a scopo alienum sit: praecipua modo adducam, quae hanc materiam illustrare queant.

Procuratio abortus in genere dicitur illud delictum, quo foetus humanus in utero matris contentus dolo vel culpa expellitur *g*).

Variis modis hoc delictum perpetrari potest. De illa modo specie mihi sermo erit, quae *poculo*

g) *L.* 8. *ff. ad L. Corn. de Sic. et venef. L.* 4. *ff. de extr. crim. L.* 38. *ff. de poen. art.* 133. C. C. C.

culo ſive medicamento abortivo committitur. Ex his ſequitur: I. Procurationem abortus, quae poculo fit, eſſe delictum. II. Et dolo et culpa committi. III. Medicamentis abortivis peragi. IV. Expulſionem foetus requiri.

§. II.

Eſt delictum.

Abortus procurationem, quae poculo fit, *delictum* eſſe dubium non eſt; quia procuratio abortus in genere legibus poenalibus modo citatis eſt prohibita. Huius delicti coërcitionem apud Romanos poſcebant inprimis corrupti mulierum mores, quae ſaepe ob cauſſas leviſſimas partum abigebant; praeſertim, *ne rugis*, ut ait OVIDIUS, *ventrem Lucina notaret h*). Huic pravae conſue-

h) Quorſum alludunt etiam, quae *Idem de Nuce v.* 23. *canit*:
Nunc uterum vitiat, quae vult formoſa videri,
Raraque in hoc aevo eſt, quae velit eſſe parens.
Seneca de Conſol. ad Helv. c. 16. *Nunquam*, inquit, *te foecunditatis tuae, quaſi exprobraret aetatem, puduit: nunquam more aliarum, quibus omnis commendatio ex forma petitur, tumescentem uterum abſcondiſti, quaſi indecens onus, nec intra viſcera tua conceptas ſpes liberorum eliſiſti. Juvenalis Sat.* 6. *v.* 595. ita loquitur:
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto
Tantum artes hujus, tantum medicamina proſunt

Quae

suetudini savisse quodammodo videntur Philosophiae stoicae principia, quibus imbuti plerique Romanorum JCti, quod mater intus gerebat, hominem esse negarunt *i*). In Germania hoc delictum tunc demum invaluit, postquam peregrini maiorum nostrorum mores corruperant. *k*).

§. III.

Et dolo et culpa committitur.

Quum deinde et *dolo et culpa* delictum hoc committatur; consequens est, illud vel *dolosum* vel *culposum* vocari posse, prouti vel *dolus*, qui hic *animum nocendi* denotat, vel *culpa* praevalet. Rationem, cur delictum hoc inter *culposa* referam, quod scilicet id fiat *ratione Legis Cor-*

Quae steriles facit, atque homines in ventre necandos.

Quantum humanae naturae repugnent haec facinora, congrue exprimit OVID. *Amor. L. II. Eleg.* 14. ubi graviter in puellas invehitur:

Quae prima instituit teneros convellere foetus
Militia fuerat digna perire sua.

Et paucis intermissis:

Hoc neque in Armeniis tigres fecere latebris,
Perdere nec foetus ausa leaena suos:
At tenerae faciunt, sed non impune, puellae;
Saepe, suos utero quae necat, ipsa perit;
Ipsa perit, ferturque toro resoluta capillos,
Et clamant, Merito, qui modo cunque vident.

i) L. 9. §. 1. *ff. ad L.* 1. *de ventr. insp. L. eod. etc.*

k) Engau *Elem. Jur. Crim. L.* I. *Tit.* 32. *f.* §. 407. *.

neliae, quae sub *dolo animum necandi* intelligit, supra (*Praem.*) exposui.

§. IV.

Medicamentis abortivis peragitur.

Quum porro de abortu *medicamentis* procurato sermo sit: omnis delicti probatio pendet à quaestione: *Num dentur vera medicamenta abortiva*, id est, talia, *quae conceptum in utero embryonem tamdiu conservari haud sinunt, ut natus inter vivos manere queat, sed ante lapsum illius temporis spatium eundem, sive vivum, sive mortuum exturbant? l*). Quaestio haec inter eruditos controversa est. Negat illam HOFFMANN *m*) caussam foetus expulsi *morbosae* dispositioni corporis et naturae tribuens, graviterque increpat JCtos, quod sine *corpore delicti* poenam definiant. Illum variis argumentis refutare studet BOEHMER *n*) praesertim, quod abortiva *caussam sine qua non*, uti in schola loquuntur, constituant.

Bene distinguit ESCHENBACH *o*) inter quaestio-

l) *Eschenbach Medic. legal. S. II.* §. 20. *p.* 42.

m) in Diss. *de laesionib. extern. abortiv. venen. ac philtr. Obs XII.* in ejus *Opusc. Pathol. pract. seu Dissert. selectiorib. Halae.* 1738. 4. *Decad. II. Diss. V.*

n) *Obs. V. ad Carpz. P. I. q. XI.*

o) l. c. §. 23. p. 47.

ctionem: *Num dentur medicamenta, abortum semper et cum effectu certo procurantia?* et illam: *Num abortus, usum quorundam medicamentorum, abortum procurandi scopo subministratorum brevi secutus, hisce medicamentis adscribi mereatur?* Negat illam aliorum experientia edoctus; hanc vero affirmat, dummodo nulla alia caussa ad effectum secutum aliquid contribuerit. Hanc distinctionem invitus agnoscere videtur HOFFMANN *p*) dum remedia admittit, quae uterum ad abortiendum disponant atque reorum votis nonnunquam satisfaciant; ibique omnia calidiora *emmenagoga* ac *diuretica*, fortiora *purgantia et emetica* refert.

§. V.

Expulsio foetus requiritur.

Quum denique *expulsio foetus requiritur*, sequitur, partum revera abactum esse debere, et quidem *brevi* post assumtionem abortivorum *tempore q*); alias enim cum Medico incertus haereret judex, annon alienae forsan caussae tribuendus esset hicce effectus? adeoque de *corpore delicti* nunquam penitus constare posset. De delicti huius consummatione autem certiores nos reddunt vel *inspectio*, si foetus extat,

 vel

p) *Medicin. Systemat.* T. IV. P. III. c. 9. §. 16.

q) *Eschenbach* l. c.

vel *confessio* feminae indiciis suffulta, aeque ac in infanticidio *r*).

§. VI.

Poena Juris Romani.

Quod ad poenam apud Romanos attinet: SEVERUS et ANTONINUS *s*) rescripserunt, eam, quae data opera partum abegit, a Praeside in temporale exilium dandam esse: *indignum enim*, ajunt, *videri posse, impune eam maritum liberis fraudasse.* Quum itaque *iniuriam marito illatam* pro decidendi ratione allegent Imperatores: facile patet, hanc legem ad exstirpationem foetus ante contractum matrimonium a muliere scienter factam non pertinere. Post contractum vero matrimonium poenae dictatae locus est; sive hoc subsistat, sive divortium factum fuerit *t*) siquidem in utroque casu maritum liberis fraudet uxor. Divi *temporale exilium* interminari Imperatores, et ad hoc probandum cum aliis *Legem* 39. *ff. de poenis* allegavi. Huius autem legis verba finalia, quae de *temporali exilio* mentionem faciunt, pugnare videntur cum verbis initalibus eiusdem legis, quae ita posita sunt: *Cicero in oratione pro Cluentio Avito scripsit, Milesiam quandam mulierem, cum esset in Asia,* quod

r) *Boehmer ad* C. C. C. *art.* 133. §. 4.

s) L. 4. *ff. de extraord. crim.* L. 8. *ff. ad* L. *Corn. de Sic. et venef.* L. 39. *de poenis.*

t) L. 39. *cit.*

quod ab heredibus secundis accepta pecunia partum sibi medicamentis ipsa abegisset, REI CAPITALIS *esse damnatam.* Quid itaque sibi vult TRYPHONIUS, ex cuius scriptis haec lex desumta est, quod poenam duriorem ab initio dictatam, mox elevet? Num sibi contradicit? Minime gentium; regulam enim tradit verbis finalibus, exceptionem initialibus. Huius exceptionis rationem ipse CICERO *u*) in turpissimo quaestu et avaritia ponit, quae spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, heredem familiae, designatum reipublicae civem sustulisset.

Haec de muliere, quae sua sponte sibi ipsi partum abegit. Quodsi alius tale pharmacon mulieri dat: illud vel *scienti* ac volenti, vel *ignoranti* et invitae propinat.

Illo casu citatae leges quod ad mulierem disponunt, nisi quod forsan, pro ratione momentorum, poena mitigari possit. Quod autem ad poenam ejus attinet, qui alii scienti propinavit: leges nil diserte disponunt. Legum autem analogia suadet, talem, si femina periit, graviori poena, quam illa *L.* 3. *§.* 2. *ff. ad L. Corn. de S. et V.* mitiori autem illa *L.* 38. *§.* 5. *ff. de poen.* puniendum esse. Nam in *L.* 3. *cit.* relegatur ea, quae non quidem malo animo, sed malo ex-

u) *Orat. pro A. Cluentio C.* 11. *Oper. Vol.* II. *P.* I. *p.* 564. *Edit. Hal.* 1756. *cf.* *Boehmer Obs.* I. *ad Carpz. P.* I. *Q.* XI.

exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quae acceperat, decesserit; in *L.* 38. *cit.* vero ultimum supplicium dictatur ei, qui *ignoranti* poculum abortus dedit, ex quo decesserit. Is igitur, qui scienti dedit poculum abortus, ex quo decesserit mulier, plus fecit, quam femina, quae in *L.* 3. depingitur, minus tamen, quam ille reus, quem *L.* 38. sistit. Multo magis adeo indulgentiae locus esse debet, si non mortua sit mulier.

Hoc casu, quo quis scilicet *ignoranti* poculum abortus procuraverit, gravior poena reum manet. Humilior enim in metallum, honestior in insulam amissa parte bonorum relegatur *x*).

Quodsi

x) *L.* 38. §. 5. *ff. de poenis.* Quod Lex haec de eo loquatur, qui feminae *ignoranti*, non de eo, qui *scienti* poculum abortus dedit; ex eo conjicio, quod crimen hoc cum amatorio, quale nunquam scienti datur, in eadem lege conjungatur et pari passu cum eo ambulet.

Citatae *L.* 38. speciem olim jam antiquiori Romanorum aevo, impunem non fuisse, licet mulier non perierit, existimat *Aloysius Cremanius de jure Crim.* L. I. *P. III. c.* 5. *art.* 8. §. 231. *not.* (*II.*) non quidem ratione foetus, sed ob iniuriam, quae facta censebatur mulieri, quam vix cogere possumus, ut intempestive pariat, quin uno eodemque tempore in aliquo vitae periculo eam ponamus. *Idem* auctor l. c. jus Romanum recentius mira severitate interpretatur, dum statuit

Quodsi ex eiusmodi poculo mulier perierit summo supplicio afficitur y); etsi dolo non faciant, ut dicit PAULUS in dicta *lege* 38. quicquid sub eo intelligas z); sed *quia res mali exempli est*. Haec sola est ratio decidendi, quam disertis verbis JCtus allegat. Sub *malo* autem *exemplo* non *frequentia delinquendi*, uti nonnullis visum, intelligenda videtur, neque sola *pernicies reipublicae*, dum multi in furorem, alii in insaniam, plerique in vitae periculum incidunt, quod BOEHMERUS a) putat; sed potius eam ob rationem poculum abortus aut amatorium *rem mali*

tuit: et maritum, qui futuram suae conjugis prolem quodammodo abhorrens abortum illi procuraverit, et mulierem, quae sponte et improbo consilio immaturum foetum expellere tentaverit atque expulerit etiam, in *Legem Pompejam de parricidiis* incidere. Ratio, quam allegat haec est; quod homo sit ac filius etiam ille, qui talis est futurus, nec referat, natum quis disturbet animum, an nascentem, perfectum jam, an designatum civem Reipublicae tollat. Quicquid sit, sententia haec in legibus Romanis certe nullum praesidium invenit.

y) In hoc ipso discrimen positum est inter huius delicti reum et veneficum dolosum. Nam hic ordinaria poena plectitur, licet mors non secuta fuerit. v. Diss. mea *de Venef. Dolos.* §. 21. *sqq.*

z) cf. Diss. mea *de Venef. Dolos.* § 11.

a) *ad* C. C. C. *art.* 133. §. 5.

exempli vocasse videtur PAULUS, quod in huiusmodi poculo praesidium facile invenirent, quo contra veneficii *dolosi* inculpationem sese defendere possent, dicendo: se abortum aut amorem, non vero mortem alicui intentasse, adeoque impunitatis, vel saltem levioris poenae spes propensum in atrocissimi criminis animum ad veneficium dolosum committendum alliceret, nedum ab eo repelleret.

§. VII.

Poena Iuris Germanici.

Germani veteres varias poenas in eos, qui partum abigunt, statuerunt; quarum plerasque tamen iis magis, qui mulieri *caussam* abortus dederunt, quam ipsi matri delinquenti, decretas fuisse observat BOEHMER *b*).

Sequitur dispositio NEMESEOS CAROLINAE, quae *Articulo* 133. ita loquitur:

Straff der jhenen so schwangern Weibsbilden kinder abtreiben.

Item so jemandt eynem Weibßbildt durch bezwang essen oder trincken, eyn lebendig Kindt abtreibt, wer auch Mann oder Weib unfruchtbar macht, so solch übel fürsetzlicher und boßhafftiger weiß beschicht, soll der Mann mit dem Schwert als eyn Todtschläger, und die Fraw so sie

b) l. c. §. 6.

ſie es auch an ir ſelbs thette, ertrenk oder ſunſt zu todt geſtrafft werden. So aber eyn Kindt, das noch nit lebendig wer, von eynem Weibßbildt getrieben würd, ſollen die Urtheyler der ſtraff halber bei den Rechtverſtendigen oder ſunſt wie zu endt diſer ordnung gemelt, radts pflegen.

Duplex hic articulus ſiſtit crimen, *partus abacti* et *procuratae ſterilitatis.* De hoc inferius, de illo nunc agendum. Monet Imperator, delictum illud *duplici modo* committi, vel *vi externa* durch bezwang e. gr. fuſte uterum percutiendo, ſe fortiter cingendo et aliis eiusmodi factis; vel *abortivorum* propinatione durch eſſen oder trinken. Hunc modum hic praecipue in ſenſum venire, jam ſupra notatum eſt. Diſtinguit porro legislator in abortu inter partum *vivum* eyn lebendig Kindt, et *nondum vivum* eyn Kindt, das noch nit lebendig wer. Diſtinctio haec originem traxiſſe videtur ab illa inter partum *animatum et non animatum.* de cujus fonte et fatis magni nominis egerunt auctores *c*). Quicquid ſit, recepta

a CA-

c) *Juſt. Henning. Boehmer* in nota 82.) ad *c.* 9. C. 32. *q.* 2. Corp. Jur. Can. ſuae edit. *Joh. Sam. Frider. de Boehmer* in *Obſ.* I. *ad* Carpz. P. I. Q. XI. *Walch, de genuino fonte diſtinctionis inter foetum animatum,*

a CAROLO V. diſtinctione inter partum *vivum* et *non vivum*: JCto nil ſupereſt, quam ut ſana interpretatione legislatoris mentem eruat. Verum enim vero heic magna converſio et perturbatio rerum oritur. Quum enim de termino vitae nil diſerte diſponat CONSTITUTIO CRIMINALIS CAROLINA: quilibet interpres pro ſua fere ingenii fertilitate illum definit, ſimulque de vita rei decidit. *Alii* enim hoc tempus conſtituunt in maſculo poſt diem 40mum, in femina vero 90mo a die conceptionis; *alii* poſt diem 30mum in maſculo, 40mum in femina *d*); *alii* cum THEODORICO *e)* diſtinguunt inter partum *formatum*, ubi de ſexu evidenter conſtat, et *non formatum*, ubi id non conſtat, atque illum pro vivo habent; *alii* porro ſecundum praxin *Saxonicam* et *Auſtriacam* dimidii graviditatis temporis exceſſum pro termino agnoſcunt *f*);

rurſus

matum et inanimatum. Cum his auctoribus conferri merentur KALTSCHMID Diſſ. *de diſtinct. inter foetum animat. et non animat. ex medicina forenſi eliminanda Jenae* 1747. LANGGUTH Diſſ. *de foetu ab ipſa conceptione animato. Witt.* 1747. LUDWIG *Medic. forenſ. p.* 85.

d) CARPZOV. *P. I. q. XI. no.* 6.

e) *Coll. Crim. p.* 1047. cf. *Seigneux Syſteme de Jurisprud. Crim. ch.* 32.

f) CARPZ. l. c *no.* 5. *ſq.* KRESS *ad C. C. C. art.* 133. *ſ.* 5. Nied. Oeſt. Land-Ordn. *art.* 66. §. 6.

rursus *alii* cum LEYSERO *g*) ad Physicorum et Medicorum argumenta *h*) provocant, quae partum a conceptionis momento vivere probant, ideoque omnes, qui abortum qualemcunque procurant, pro homicidis habent.

Infirmitatem harum opinionum agnovit BOEHMER *i*); unde cum BERGERO *k*), ENGAVIO *l*) et aliis ad *motum in utero* recurrit; et quum de hac re vix aliter, quam ex *confessione* matris constare possit: plerumque *purgatorio* vel *tormentis* opus esse arbitratur, secundum qualitatem indiciorum, ream gravantium.

§. VIII.

Quaenam sententia admittenda?

Sed etiam hanc BOEHMERI doctrinam gravissima premunt dubia; quum flatus, spasmos aliasque caussas, eosdem in uteri regione effectus producere posse, quotidiana doceat experientia *m*). Quam parum itaque mulierum ea in re confessioni credendum sit, quis non videt? Dato etiam, sed non concesso, motum in utero

g) *Spec.* 597. *med.* 24.
h) cf. citati in nota 26) h. Diss.
i) ad CARPZ. l. c. *Obs.* 11. *et ad* C. C. C. *art.* 133. *§.* 3.
k) *Elect. crim. p.* 112.
l) *Elem. Jur. Crim.* L. I. T. XXXII. *§.* 408.
m) *Goelike Med. forens. Spec.* IV. §. 9.

ro certum esse vitae signum; attamen minus probabile est, CAROLUM V. tam breve tempus, intra quod foetus se movere incipit, pro vitae termino agnoscere voluisse. Siquidem crimen abortus homicidio aequiparet verbis als eyn Todtschläger. Hoc certe non fecisset, nisi magnam similitudinem inter haec duo crimina invenisset. Haec autem similitudo *maxima* est in necato foetu, qui in vivis manere potuisset, si absque poculo abortus eodem tempore natus fuisset; *minima* vero, si ea aetate abactus est foetus, qua sese movere in utero incipit. Quo propior enim huic termino adhuc est foetus: eo minus in lucem editus vitam agere potest.

Verius itaque videtur, CAROLUM V. sub voce lebendig partum, quem vocant *vitalem* intellexisse, adeoque partum septimestrem demum pro *vitali*, immaturiorem vero partum pro *non-dum vitali* agnovisse; quum hic in lucem editus inter vivos nunquam fere maneat *n*) illi autem nato

n) τὸ *fere* adjeci, quia van Swieten *Comment. ad Boerhaave Aphor. T. IV.* §. 1309. *p.* 512. exemplum affert partus minoris adhuc septimestri, qui recens natus non superabat palmae manus magnitudinem, et tamen a patre medico fuit servatus. Sed talia exempla nimis rara sunt, quam ut ad illa respicere debeat judex.

nato saepissime vita supersit *o*). Quapropter nonnulli eruditorum nondum vitalem partum *vivum* modo vocarunt, eumque a *vitali* distinxerunt *p*).

Haec sententia cum mente Imperatoris optime conspirare videtur, qui verba eyn lebendig Kind paullo ante *q*) conjungit cum verbo gliedmessig; quod non *membra distincta* significare videtur, quum alias quaestio moveri possit: utrum oculus *naturalis* requiratur, an *armatus* ad hoc indagandum sufficiat? uti ipse observat BOEHMER *r*); sed potius partum, cujus

o) HOFFMANN *Med. Syst. T. IV. P. III. c.* 9. §. 2. *p.* 621. Georg Albrecht Fried Anfangsgründe der Geburts-Hilfe, Straßburg 1769. 8. 5. B. 1. Kap. §. 557.

Distinctionem inter partum *vitalem et non vitalem* admittit, optimis rationibus firmat, et modum eruendi corpus delicti indicat CARPZOV *P. I. q. XI. no.* 37. *sqq.* in crimine infanticidii. Ubi autem de abortu verba facit, veterem de partu *animato et inanimato* cantilenam modulatur l. c. *no.* 2. *sq.*

p) ESCHENBACH *Medico. legal. Sect. XVII.* §. 124. Cum his non confundenda est vulgaris illa divisio partus in *maturum* (zeitige Geburt), quae in fine mensis noni editus est, *et immaturum* (unzeitige Geburt), qui ante hoc tempus nascitur. v. Fried l. c. 3 B. 1. Kap. §. 156. *sq. p.* 55.

q) C. C. C. *art.* 131.

r) *ad* C. C. C. *art.* 133. §. 3.

jus artus in ea proportione sunt, ut inter vivos manere queat. Huic interpretationi et illud favet, quod in *C. C. C. art.* 133. ubi verbum lebendig nude occurrit, eadem poena, scilicet aquae, feminam maneat, quae huic dictatur in *art.* 131. in quo verbum lebendig verbo gliedmessig jungitur *s*).

§. IX.

Poena ordinaria C. C. C.

Qui ex proposito abortum procurant, poena ordinaria afficiuntur. Distinguendum hic inter *virum* et *mulierem*. Illi porrigenti, tanquam homicidae, gladius; huic, vel porrigenti vel scienter deglutienti, indistincte *aqua* dictatur, cum additamento **oder sunst zum Tode.**

Ex his sequitur, affirmandam esse quaestionem: *Num pater sub verbis* so jemandt et soll der Mann *comprehendatur?* Verba enim illa generalia sunt, et non distinguente lege, JCti non est distinguere, nec disertis legum verbis duriorem esse *t*). Consentit BOEHMER *u*) *analogiae*

s) Cum hac tamen differentia, quod in *art.* 133. poena aquae simpliciter dictetur; in *art.* 131. autem cum additamento: Wo aber solche übel offt geschehen, wöllen wir die gemelten gewohnheyt des vergrabens nun pfälens, umb mher forcht willen -- auch zulassen.

t) C. G. C. *art.* 104. L. *penult. ff. de poenis.*

u) *ad* C. C. C. *art.* 133. §. 8.

logiae tamen *juris* propius accedere fatetur illorum ſententiam, qui patrem non *minori* poena, quam matrem, dignum eſſe exiſtimant. Affirmative etiam reſpondendum eſt quaeſtioni: *Utrum in tertio abigente ſexus circa poenam habeatur ratio?* Quum ſuffocationem in aqua, tanquam poenam feminis *in genere* propriam dictaverit CAROLUS in *art.* 133. Hoc probat verbum **auch**, ut recte obſervat KOCH *x*), cum quo conſpirant CONST. CRIM. BAMBERGENSIS *y*) et BRANDENBURGICA *z*) ubi: **tett es aber eyn Weybsbild an ihr ſelbſt, oder eyner andern, die ſoll** ꝛc. „Quicquid ſit " inquit BOEHMER *a*) „ diſpoſitio paullo *durior* „ et ob praevalentem *hodie* in infanticidio, lo-„co ſuffocationis poenam gladii, fere otioſa eſt. "

Quod ad illos attinet, qui feminae abortum *perſuaſerunt*, eos, ſi illecebrae *repetitae* fuerint, ut colligi poſſit, ſine his illam facinus auſuram non fuiſſe; capite damnandos eſſe, cum BERLICHIO *b*) ſtatuit BOEHMER *c*). Alias complices ne

x) *Inſt. Jur. Crim.* §. 482.
y) *art.* 158.
z) *art.* 160.
a) l. c. §. 9.
b) *P.* III, *concluſ.* *VII.*
c) l. c.

arbitrarie, pro ratione adjutorii coërceri asserit KRESS *d*). Quo fundamento ENGAU *e*) in puniendis hujus delicti sociis ad cognationem inter eos et foetum abactum intercedentem respicere praecipiat, ignoro; quum ne quidem in ordinaria poena conjunctionis rationem habeat Imperator. Solam aequitatem eum ad hanc distinctionem impulisse suspicor.

A diserta C. C. C. voluntate abit praxis hodierna, quae absque sexus differentia et porrigentem et accipientem *ferro* ultore persequitur. *f*).

§. X.

Quando poena mitigatur?

Finalia legis nostrae verba de *mitigatione poenae* agunt, et arbitrariam poenam dictant quoties partus *nondum vitalis* abigitur; de quo ex Medicorum consiliis constare debet.

Dentur et alii casus, in quibus et Romanorum leges et C. C. C, non quidem disertis verbis, sed ex illorum rationibus poenam minuere permittunt. Talis est, si *mera culpa*, nullo intermixto nocendi proposito peccatum fuerit; e. g. quando quis abortiva sanandi scopo im- pru-

d) *ad* C. C. C. *art.* 133. *§*. 6.
e) *Elem. Jur. Crim.* L. I. T. 32. *§*. 412.
f) *Kress* l. c. §. 5.

prudenter propinavit *g*), aut Medicus personis suspectis talia petentibus incaute dedit aut formulis praescripsit. Statuta tamen *Argentoratensia* hoc in casu quandoque ob graviora momenta, quae factum circumstant, usque ad poenam mortis procedi jubent *h*).

Veniam quoque meretur, quae parentum persuasionibus inducta hausit abortiva; modo minorennis sit, alias illam gladii poenam non evitare statuit BERLICH *i*). Conspirat FROELICH, *k*). hancque sententiam jure *Austriaco l*) receptam esse monet. Cessat quoque poena ordinaria, si non foetus, sed *mola* clam abacta fuerit *m*). Quum denique morbo aeque ac malis artibus foetus exstirpari queat, adeoque de *vi* abortivorum, ceu caussae abortus certo constare debeat: poena ordinaria cessat, quoties medici de ea re dubitant. Quod, quia saepe fit, atque ita de *corpore delicti* plerumque non satis constat: in crimine abacti partus hodie vix ultra poenam ergastuli quatuor per annos sustinendam procedi, adnotat PÜTTMANN *n*).

g) MOLLER *ad Const. Elect. IV.* 4.
h) Bey Leibs- und Lebens-Straffe. v. der *Medicorum* Ordnung § 23. in Strasburgischem *Collegio Medico* 1757. *p.* 19.
i) *P. IV. Conclus.* 8.
k) *ad* CCC. L. II. T. 13. *No.* 6.
l) Nied. Oestr. L. O. *art.* 66. §. 13.
m) *Froelich ad* CCC. *l. c. No.* 5.
n) *Elem. Jur. Crim.* L. I. c. 21. §. 351.

§. XI.

Quando poena exasperatur?

Quemadmodum poena quandoque mitigatur, ita ob momenta atrociora, veluti criminis *iterationem*, turpissimum *lucrum* (§. 6.) coniunctum, *internecionem gravidae* et similia, exasperatio poenae locum habere potest *o)*.

§. XII.

De satisfactione privata.

Superest, ut de eo quod privatorum interest aliquid adjiciam *p)*. Scilicet, eum, cui spes fundata commodumque moraliter certum per foetus abactionem eripitur, indemnem praestare, et leges positivae et naturalis aequitas suadent. *q)*.

CAPUT. II.

De Poculo sterilitatis.

§. XIII.

An talia dentur?

Proxime sequuntur, qui *pocula sterilitatis* feminis,

o) *Engau Elem. Jur. crim.* L. I. T. 32. §. 411. BOEHMER *ad* C. C. C. *art.* 133. §. 11.

p) De hoc quaedam in Diss. *de Venef. dolos.* §. *ult.* praeoccupavi.

q) *Kress. ad* C. C. C. *art.* 133. §. *ult.*

feminis, aut viris impotentiam medicamentis conciliare dicuntur. Quum autem talia remedia dari praefracte negent HOFFMANN *r*). ESCHENBACH *s*) aliique; et, si ejusmodi darentur, de *corpore delicti* non satis constare posset, quoniam probari nequit, hominem, poculo non hausto, ad sobolem procreandam aptiorem fuisse; medicamenti datio, quod pro tali habetur, vix inter delicta referri meretur.

§. XIV.

Dispositio C. C. C.

CONSTITUTIO *C. C. C. art.* 133. procuratam sterilitatem crimini abortus exaequat verbis: **wer auch Mann oder Weib unfruchtbar macht** etc. Sanctionem hanc principiis primis jurisprudentiae criminalis manifeste contrariam esse, adnotat BOEHMER *t*). Quod autem cum BERLICHIO *u*), KRESSIO *x*) aliisque poenam *arbitrariam* concedat, de prava intentione intelligendum esse autumo, quam impunem relinquere, quia tale factum mali exempli res est, consultum non foret.

r) Diss. *De laesionib. ext. abortiv. venen. ac philtr. Obs.* 13.
s) *Medic. legal Sect. XV.* §. 119.
t) *Obs. IX. ad Carpz. Q. XI.*
u) *P. IV. Conclus.* 8. *No.* 58.
x) *ad* C. C. C. *art.* 133. §. 4.

Num vero dispositio C. C. C. plane inutilis est? Minime gentium; recte enim BEYER *y)* castrationem cum hoc crimine coincidere et ab omnibus fere gentibus graviter vindicari testatur. Hanc sententiam confirmant verba *art.* 133. durch Bezwang, generalia et de omni medio violento, quo sterilitas procurari potest, intelligenda. Me tamen in eo haud consentientem habet idem auctor, quod *ultimo supplicio* locum non faciat; Nam *vel* castrationis crimen cum crimine sterilitatis procuratae coincidit, *vel* ab eo differt. Dum prius assumit BEYER: absque regularum sanae interpretationis offensa, poenam crimini sterilitatis dictatam, quae illa mortis est, tanquam consequens declinare nequit; praesertim, si invito virilia exsecantur. Immo, et tacente C. C. C. jus Romanum *poenam Legis Corneliae* dictat ei, qui etiam volenti virilia exsecaverit z).

Excipi tamen debet ille, qui jussu principis masculum castravit *a*). Si modo hodienum adhuc principes dentur, qui effeminatas voces humanae felicitati praeferre cupiunt; postquam

y) h. art. ad C. C. C.

z) L. 4. §. 2 ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. Illi, qui thlibias faciunt in eadem caussa sunt cum iis, qui castrant. *L. 5. eod.*

a) Engau Elem. Jur. Crim. L. I. T. 33. § 415.

quam φιλάνθρωπος CLEMENS XIV. Summus Pontifex sapienti consilio spadones fieri prohibuerat.

CAPUT III.

De philtro, poculo odii etc.

§. XV.

Philtrum.

De *Philtri propinatione* quaedam in priori Dissertatione *de veneficio doloso* jam praeoccupavi *b*). Nunc eius naturam et indolem paullo accuratius rimabor.

Philtri propinatio est delictum, quo quis medicamento, quod *philtrum* vocant, alteri invito amorem excitare studet, malo eventu secuto.

Ex hac definitione sequentia fluunt: I. Philtri propinatio est delictum. II. Dolo vel culpa committitur. III. Conficitur philtro. IV. Effectus philtri requiritur.

§. XVI.

Est delictum.

Philtri propinationem *delictum* esse, non modo ipsius facinoris natura, sed etiam leges poenales

b) §. 11.

nales docent, ad illud coërcendum latae *c*). Quum delicti hujus indoles ab illa philtrorum pendeat; de ea in sequentibus demum, quando de his sermo erit, dicturus sum.

§. XVII.

Dolo vel culpa committitur.

Quandoquidem non solum *dolo*, sed et *culpa* admittatur hoc delictum: consequens est, vel *meram* culpam, a qua omnis dolus absit, poenam licet leviorem, mereri. Unde miror, BOEHMERUM *d*) Areopagi judices excusasse, qui mulierem, quae amatorium poculum marito dedisse fertur, quo is perierat, penitus absolverunt, adeoque veneficiis refugium quodam modo aperuerunt. Quod ad *dolum* attinet, eum a se declinare nequit vir, qui probare vult, se mulierem, cui poculum amatorium dedit, in uxorem ducendi propositum habuisse; aut vice versa mulier, quae probare vult, se animum nubendi habuisse viro, cui philtrum propinavit; quum ille, qui inscium ac invitum violento remedio in sui amorem rapere studet, animo nocendi haud vacet.

§. XVIII.

Conficitur philtro.

Philtrum f. Poculum amatorium, φίλτρον *e*), Phil-

c) L. 38. §. 5. ff. de poen.

d) Obs. III. ad Carpz. Q. XXI.

e) a φιλεῖν amare.

Philtre, Liebestranck in *sensu stricto* vocatur remedium, quod ei, cui datur, amorem erga certum alterius sexus hominem excitare potest. *f*).

Philtra dari et veteres *g*) et quidam recentiores *h*) crediderunt, eorumque effectum, modo magiae, modo consuetis naturae viribus adscripserunt. Ad corpora, quibus veteres potissimum has virtutes adscripserunt, spectant *Hippomanes* *i*), Ἴυγξ (*torquilla*) *k*) *stel-*

f) *Eschenbach Med. leg. Sect. III.* §. 24. STENZEL et WOLF Diss. *de Philtris rite examinandis Vitembergae* 1726. §. 2. *et* 8.

g) De Aegyptiacis v. HELIODORUS. *Lib.* 3. *Aethiop.* De Babilonicis v. HERODOTVS Lib. I. *Hist.* De Thessalicis v. *Juven. Sat.* VI. *v.* 609.

Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

cf. HORAT. L. I. *od.* 27. OVID *L. III. Eleg* 7. *Amor.* Plura de philtris apud graecos praecipue exhibet Potter Griechische Archäologie, aus dem Engl. übers. von Rambach. Halle. 1776. *III. T. VIII.* L. IV. c. 10 *T.* 11 *p.* 545 *sqq.*

h) cf. *Quercetanus Diaetet. Polihist. Sect.* I. *c.* 5.

i) Excrescentia carnosa in fronte equi nascentis, quam equa statim post partum devorat. ARISTOT. *Hist. Anim* L. *VI. c.* 17. cf. BAYLE Diss. *sur l'Hippomanes* in calce *Diction.*

k) avicella. SVIDAS h. v. PINDAR *Pythionic.* od. 4. *v.* 384.

lio l), *anguium ossa m*), *vespertilionis sanguis n*), *stergethron o*) *mandragora p*) et sexcenta alia.

Haec tamen omnia ceu aniles fabulas multi derident, quibus facem praefert OVIDIUS *q*), qui sic canit:

Fallitur, Aemonias si quis decurrit ad artes;
Datque, quod a teneri fronte revellit equi.
Non facient, ut vivat amor, Medeides herbae;
Mistaque cum magicis mersa venena sonis.
Phasias Aesonidem, Circe tenuisset Ulyssem;
Si modo servari carmine possit amor.

Hujus poëtae vestigia presserunt fere omnes medici, e quibus HOFMANNUM *r*), HEBENSTREITIUM *s*), et ESCHENBACHIUM *t*) nominasse sufficiat. Quum itaque ex horum sententia sequeretur, nullum omnino *corpus delicti* in philtri porrectione adesse posse, de cujus tamen existentia, tanquam de quaestione praejudicali ju-

l) lacertae species PLIN. *H. N.* L XXX. c. 10 *S.* 49 *Ed. Hard.*
m) *Propert.* L. *III. Eleg.* 5.
n) PLIN. l. c.
o) Planta. *Idem* L. *XXV.* c. 13. *S.* 102. *E. H.*
p) Planta. *Levinus Lemnius* c. 2. *Explic. herb. bibl.*
q) *de Arte amandi* L. *II* v. 99.
r) Diss. *de laes. ext abort. ven. ac philtr Obs.* XVI.
s) *Anthropol. forens.* S. *II.* m. 2 c. 2 § *art.* 5. 17.
t) *Med. leg.* S. *III.* §. 25.

judex ante omnia certus esse debet; factum illud e foro criminali statim eliminandum esset. Verum enim vero verbis ludere, qui philtra dari negant, re ipsa non dissentire ab eis, qui talia dari statuunt, bene observat BOEHMER *u*), quum omnes fere in eo consentiant, quod plura corpora, pro philtris dari solita, licet amorem erga *certam personam* conciliare non valeant; phantasiam tamen obnubilare, amores igneos et furorem *x*) excitare, immo ipsam mortem *y*) haud raro afferre possint ac soleant *z*). Hoc affirmat jam OVIDIVS *a*)

Nec

u) *Obs. III. ad Carpz. P. I. Q. XXI.*

x) *Caligula* amatorio a Caesonia uxore in furorem actus fertur. *Sueton. in eius vita c.* 50. *Juven. Sat. VI. v.* 613. Quam infinita mala ex furore oriri possunt experientia docet. Exemplum praebet inter alia Theologus quidam, qui teste *Petr. Borello Hist. Med. Cent. I Ob.* 65. hausto philtro tanto furore correptus fuit, ut proprium occideret patrem.

y) *Lucullum* Imperatorem clarissimum amatorio periisse tradit PLINIVS *H. N.* L. *XXV. c* 3. *S.* 7 *Ed. Hard.*

z) Eiusmodi philtra *venenata* vocat *Stenzel* Diss. cit. § 9. et 13. Pleraque eorum ad venena narcotica pertinent. Eiusdem farinae sunt, multa ex *aphrodisiacis* sive istis corporibus, quae ad venerem languentem resuscitandam commendantur, quaeque exinde etiam *philtra* quandoque dicuntur C f. *Christ. Vateri Physiol. Experiment. Append* C. I. Q. 4 *p. m.* 843.

a) *de Art. am. L. II. v.* 105.

Nec data, canit, profuerint pallentia Philtra Puellis;
Philtra nocent animis; vimque furoris habent.

Idem fatentur modo citati HOFFMANN *b*), HEBENSTREIT *c*) et ESCHENBACH *d*).

Concedi itaque poteſt iis, qui philtra dari negant, talia in *ſenſu ſtricto* forſan dari nulla; attamen dubitari nequit, philtra dari in *ſenſu lato*, quo in ſenſu omnia medicamenta nociva pro philtris ſtricte ſic dictis propinata, ſub *Philtri* nomine veniunt.

§. XIX.

Effectus Philtri requiritur.

Effectum denique *requiri*, dubium non eſt; quum alias de *corpore delicti* haud conſtaret. Hinc ad delicti probationem non ſufficit amatori-

b) Diſſ. *de laeſ. ext. Obſ. cit. Medic. Conſult. P. I. Dec. III. Caſ.* 8. *et Med. Syſt. T. II. P. II. c.* 2 §. 10. *p.* 178. ubi tradit, amorem inſanum per philtra ex certis materiis parata in aliis excitari poſſe. „*Neque enim*, adiicit, „*ex toto inſuper habendae ſunt illae obſervationes, quae de philtrorum noxa nos certiores reddant.*" Immo ipſe, ſibi non conſtans vera philtra dari, aliquo modo concedere hoc loco videtur. cf. *Ejusd.* Diſſ. *de Saliv. et eius morb. p* 11.

c) l. c.

d) l. c.

rium propinatum esse, sed vel mortem, furorem, insaniam, amorem invitum, vel aliam sanitatis laesionem secutam esse oportet. Ex laesionis genere ac gradu constat, an ordinaria, an vero extraordinaria poena locum habeat (§. 21. *sqq.*). Ut autem judex certo sciat, an effectus secutus dato philtro tribuendus sit; etiam in hoc delicto Medicorum responsis quam maxime indiget.

§. XX.

Poena Juris Romani.

Qui philtrum dant, eadem poena plectuntur, quae iis imminet, qui poculum abortus propinant *e*) Scilicet, si nemo ex amatorio perierit: *humiliores in metallum, honestiores in insulam, amissa parte bonorum, relegantur*. Ut autem ordinaria haec poena locum habeat, non quamvis leviorem ac transitoriam laesionem sufficere, existimo; sed graviorem atque stabilem quodammodo, furorem e. gr. insaniam et similia requiri sentio; partim, quia eiusmodi effectus Romanorum tempore philtris in genere tribuebantur (§. 8.); partim, quod dicta poena adeo gravis sit, ut parum distet ab illa *Veneficii dolosi* *f*).

Quod-

e) *L.* 38. § 5 *ff- de poen.* cf. § 6. h. Diss. et Diss. de *Venef. dol.* § 11.

f) v. Diss. mea *de Venef. dol.* §. 31. cf. *Frid. Esai. Puffendorfii de Culpa Comment. Lemgoviae* 1741. 8 *P. VIII. c.* 2 §. 8 *et* 23.

Quodsi homo perierit philtro: *ultimum supplicium* locum habet g). Sub *ultimo* autem *supplicio*, cuius mentionem facit citata *L.* 38. §. 5. *ff. de poen.* non instincte mortem naturalem, sed *poenam Legis Corneliae de Sic. et Venef.* intelligendam esse videtur, quae altiores ad *deportationem*, eos, qui in secundo gradu sunt, ad *gladium*; vilissimae autem conditionis homines ad *bestias* damnat h). Sententiam hanc duobus praecipue argumentis firmabo.

I. Non probabile est, leges Romanas philtri porrectionem, tanquam veneficium *culposum* (*Praem.*) majori poena afficere voluisse, ac ipsum veneficium *dolosum*; quod tamen accideret, si personarum altiori loco positarum non haberetur ratio.

II. Cum hac interpretatione egregie concordat *L.* 3. §. 2. *ff. ad L. Corn. de S. et V.* in qua dicitur, amatorium, *quod hominis necandi caussam* i) *habet*, *i. e.*

i. e.

g) L. 38. *cit.*
h) L. 3 §. 5. *ff. ad* L. *Corn. de S. et V.* cf. Dist. cit. l. c
i) Sic enim legendum esse putat cum *vulgata*. *Codex. Florent.* habet *caussa.* Sed minus recte, ut mihi videtur, quum sensus contortus reddatur.

i. e. quod *venenum in sensu stricto* est, in Lege Cornelia *notari.* Haec autem verba cum verbis finalibus *L.* 38. §. 5. *ff. de poen.* collata, nullum alium sensum admittere videntur, quam hunc: „ qui venena (*in sensu stricto*) pro amatoriis „ propinant, iisque hominem interficiunt: „ poena Legis Corneliae plectendi sunt. "

Quod ad philtra *magica* in specie attinet, de iis loqui videtur Imp. CONSTANTINUS in *L.* 4. *C. de malef. et math.* ubi severissimas poenas hujus legis infractoribus infligi jubet.

§. XXI.

Poena Juris Carolini.

De philtri propinatione nil diserte disponit C. C C. BOEHMERUS in *Meditationibus*, quas in illam scripsit *k*) gladium cum LEYSERO *l*) dictat ei, qui aliquem amatorio interemit ob *intercedentem*, ut ait *infimum doli gradum m*) Nec LEYSERVS ultimum supplicium remittit; quamvis homo post aliquot demum annos ex isto veneno perierit; quod in PETRO LOTICHIO *Secundo* accidisse adnotat. BOEHMERI atque LEYSERI sententia ex jure Romano defendi

k) *ad* C. C. C. *art.* 130. § *ult.*

l) *Med. ad ff. Sp.* 609. *m. sq.*

m) BOEHMERVS sub *dolo* animum nocendi intelligit.

defendi poteſt *n*); quod toties obtinet, quoties C. C. C. tacet.

In alia omnia abeunt THEODORICUS *o*), CARPZOV *p*) atque KRESS *q*), qui morte licet ſecuta, ultimum ſupplicium exulare ſtatuunt, parum firmis, ut ipſe KRESSIUS fatetur, argumentis ſuffulti.

Quodſi mors ſecuta non fuerit, proximam a gladio poenam recte dictat LEYSER *r*). Cur autem hic auctor damnum irreparabile requirat, non video, quum graviorem laeſionem ſufficere ex prioribus fluat.

Quicquid ſit, hodie in praxi arbitrariam tantum mortis poenam obtinere, teſtatur PÜTTMANN *s*).

§. XXII.

Quando Poena mitigatur?

Quemadmodum in aliis delictis rationes adeſſe poſſunt, quae judicem ad mitigandam vel aggravan-

n) L. 38. §. 5. *ff. de poenis*. Licet poena *gladii* LL. Romanis non ex aſſe conveniat (*v.* § *praeced.*) Moribus tamen hodiernis adaequata eſt, qui perſonarum diſcrimen in poenis infligendis utplurimum ſuſtulerunt.

o) *Colleg. Crim. Diſp.* 7 *Th.* 7. *Lit. A.*

p) *P. I. q. XXI. no.* 14. *ſqq.*

q) *ad* C. C. C. *art.* 130 *§* 3.

r) *Spec. cit. m.* 25.

s) *El. Jur. Crim. L. I. c.* 22. §. 364.

gravandam poenam movere possunt; ita et in his facinoribus quandoque accidit. Sic indulgentiam meretur, tum, qui ob vehementiam amoris, summo melancholiae gradu laborat *t*); tum, qui poenitentia ductus tempestive, quod fecit, indicaverit, ut auxilium aegroto ferri possit *u*); tum etiam conjux, qui conjugi, ad incitandum conjugalem amorem philtrum propinaverit *x*); tum denique, qui laesionem levioris momenti intulerit.

§. XXIII.

Quando poena exasperatur?

Aggravatur crimen, si reus, infelici successu secuto, misere decumbenti non subvenerit, rem gestam enunciando; vel auxilii ferendi occasionem dolose praeciderit; si philtrum adulterii committendi caussa datum fuerit; si vilis abjectaeque conditionis homo principis vel alius in majori dignitatis gradu collocati filiae tale remedium praebuerit; siquis denique philtrorum prae-

t) *Carpz.* P. *III.* q CXLV. No. 53 ZACHIAS *Quaest.* Med. Legal L. II. T I. q. 10 No. 48 *sqq.* Amoris affectum pulchre depingit PLAVTVS in *Poen. act. IV Sc.* 2.

u) *Theodoric. Colleg. Crim.* DIO *Th*, 4 *lit.* Q.

x) *Carpz.* P, I, q XXI. *no*, 23.

praeparationem ad publicam artem retulerit *y*), et hujus generis alia *z*).

§. XXIV.

Poculum odii et furoris. Philtra enthusiastica.

Quae hucusque de poculo amatorio dicta sunt, fere omnia quoque locum habent in *poculo odii* sive tali pharmaco, quod amoris extinguendi atque odii excitandi caussa datur; absque discrimine, sive quae pro talibus dantur, revera his vitutibus gaudeant, sive alio modo noceant. Illorum mentionem faciunt PLINIVS *a*) ORIGENES *b*), QVINCTILIANVS *c*) aliique auctores.

Idem dicendum est de *furoris* et *dementiae poculis* qualia dari experientia testatur *d*). Hujusmodi medicamentum ideo datum, ne maritus uxorem adulterii posset accusare, memorant *Leges Wisigothicae e*). Talis poculi propinationem inter caussas exheredationum refert JVSTINIANVS *f*). Imp. LEO *g*) maritum, qui uxorem in furorem egit, ut divortium obtineret, at-

y) *Kress ad* CCC. *art* 130 §. 3.
z) *Stenzel* Diss. cit. § 16 *et* 18.
a) *H. N. L XXVIII. c.* 8 *S.* 27 *f. Ed. Hard.* 27.
b) *contra Celsum* L VII.
c) *Declam.* 15 *et sq.*
d) *Zacchiae* l. c. *q.* 17.
e) *Lib. III.* T. 4 L 13.
f) *Nov.* 115. c. 4 §. 5.
g) *Nov.* L III.

attondere et monasterio inclusum nequitiae suae poenas luere jussit.

Huc quoque referenda sunt *Philtra* quae vocant *Enthusiastica*, quibus fanatici homines quandoque non mutuum tantum inter se et inter alios, qui non ad illorum classem pertinent, amorem conciliare, sed et Enthusiasmum in se et aliis excitare, dicuntur *h*). Horum naturam, compositionem, modum quo agunt, atque diversas circa illa eruditorum opiniones fuse pertractat STENZEL *i*), atque ea venenorum instar agere, ostendit.

Varia haec pocula in eo tantum ab amatariis differunt, quod maior plerumque illis doli gradus adsit, adeoque minorem indulgentiam mereantur.

CAPUT IV.

De porrectione cibi et potus corrupti.

§. XXV.

Cibus et potus per se corruptus.

Committuntur quotidie facta nociva; quibus

h) Ex similibus medicamentis unguenta et alia remedia parata fuisse videntur, quibus sagae utebantur: atque hoc modo caput obnubilando sibi persuadebant, se per caminum iter fecisse, conventum in monte *Bructerorum* Blocksberg egisse, atque similia f[illegible]a habuisse. Ex variis ejusmodi pharmacis unicum *semen Hyosciami* nominasse sufficiat.

i) Diss. cit. §. 11.

bus magistratui quam maxime invigilandum est, ne quid respublica exinde detrimenti capiat; quaeque in omni bene constituta civitate vel statutis prohibita sunt, vel data occasione legibus poenalibus interdicuntur. Si prius obtinet, eos, qui talia facta admittunt, delinquere, dubium non est; si posterius, proprie quidem non delinquunt; peccant tamen contra regulam generalem, quae cuique civi prohibet vel dolo vel culpa alterius sanitatem laedere. Quodsi eiusmodi facta *venenis* in sensu *stricto* vel *lato* sumtis committantur: quid impedit, quo minus ea ad *Veneficium culposum* vel proprie vel improprie sic dictum referam?

Inter eos, qui tale veneficium culposum et quidem immediate commmittunt, refero primo illos, qui cibum aut potum vetustate, vitio interno aut simili modo corruptum propinant *k*); dummodo sanitatis laesio exinde secuta sit et propinantis culpa adfuerit e. gr. si lucrum fuerit caussa impulsiva.

§. XXVI.

Cibus et potus per vasa *corruptus.*

Altero loco huc refero famulos, qui cupri qua-

k) *Hebenstreit Anthropol. for. S. I c.* 2 § 22 *Leyser Spec.* 609 *m.* 28. exemplum affert oeconomi, cuius fraude et improbitat a. 1677 duodecim convictores in academia Lipsiensi interierunt, quemque gladio dignum censet.

qualitatem norunt, et nihilominus vasa ex hoc metallo conflata adeo imprudenter ac negligenter tractant, ut illorum venenum, viride aeris puta, sese alimentis immisceat; quum integrarum familiarum vitam et sanitatem eo periclitari experientia docuerit *l*).

Severius animadvertendum est in caupones, pharmacopolas, distillatores *m*) pistores et similes, qui debitam his rebus diligentiam non adhibuerunt; praecipue, si statuta loci vasorum

l) *Hoffmann* in Diss. *de caut. et circumsp. venen. dat. accus.* § 5 Recentem casum narrat BUCH'HOZ *la nature consid. sous ses différens aspects II. Ep. no.* 4 *d.* 29. *Fevr.* 1780 *p.* 176 Plura eiusmodi exempla collegit quoque *Hueber* Diss. *de aenea culinaria suppellectili Argent.* 1766 § 3. eo magis mirandum, quod *Zimmermann* Erfahrung *T. II p.* 282 refert: *Ellerum* Academiae Berolin. ostendisse, vasa cuprea non tam nociva esse, quam vulgo creditur. cf. *Mém. de Berlin a* 1754 *p.* 3 *sqq.* Tales autem conatus damnat SPIELMANN *Inst. Mat. Med.* § 41 v. *Cuprum.*

m) Spiritum vini, quo utimur quotidie, cupro saepe inquinatum esse, et inde varios morbos produci, quorum caussa ignoratur, experimentis clare demonstrat *Plouquet* (Wilh. Gottf.) Warnung an das Publicum für einem in manchen Brantewein enthaltenen Gift samt den Mitteln es zu entdecken und auszuscheiden. Tübingen 1780. 8.

cupreorum usum vel plane proscripserunt, vel in quibusdam tantum permiserunt, vel saltem stanno illa voluerunt esse obducta. Hoc ultimum *Argentorati n)*, *Nanceji o)*, aliisque locis obtinet. Talia statuta, si non modo feruntur, sed frequentiori examine et quidem improvise instituto observantur, sanitatem satis tueri valent; dummodo personae huic examini assistant, in quos non cadit avaritiae suspicio.

Quod de vasis cupreis dictum est, et de aurichalco valet; nec vulgare illud praejudicium tolerandum est, quod, proh dolor! multis inhaeret hominibus, aurichalcum, similesque metallorum compositiones, quae sub nominibus Ehern (*bronze*) Tombak aliisque veniunt, innocuas esse; siquidem cuprum harum omnium basin

n) Apothecker Ordnung §. 37. Die Wasserbrenner u. s. w. in Strasb. *Collegio medico* 1757. *p.* 34. Verordnung eines Löbl. Policey Gerichts. *d. a.* 1763. 28. *Novembr.* et Extract aus E. Löb. Policey-Gericht memoriali *d a.* 1764 den 2 April contra H - und L-- bede Pastetenbeck und Bürgere; quibus vasa quaedam cuprea confiscata sunt, et mulcta imposita est. cf. quoque Obrigkeitl. Verordnung den Kauf und Verkauf des Gifts betreffend *d. a* 1769 *art* 18.

o) BUC'HOZ l. c. *T. I. no.* 1 *d.* 1 *Janv.* 1780 *p.* 27.

basin constituere, notum sit *p)* licet merum cuprum citius viride aeris producat, quam hae compositiones *q)*

CAPUT V.

De Medicamentis nocivis.

§. XXVII.

M. n. ab iis data, qui Medicinam profitentur.

Veneficium culposum porro immediate com- P 4 mit-

p) Multum quoque invigilandum est argenteae suppellectili, quippe quae ubique fere cupri societatem habeat; tum etiam stanneae, cui saepe plumbum admisceri solet, quod in acidis, alcalinis et oleosis solutum ad *venena lenta* pertinet. v. Diss. nost. *de Venef. dol.* §. 4. et 6. cf. *Hoffmann* Diss. cit §. 8. *Spielmann Inst. Chem.* §. 67. *Recherches chimiques sur l'étain faite et publiées par ordre du gouvernement. p. MM. Bayen et Charlard.* Paris 1781. 8 p. 209. 254 et 270. Haec stanni mixtio etiam in caussa est, cur non indistincte vasis aeneis stanno obductis confidere liceat. Ne dicam, quod fabri aerarii saepe cuprum vel plumbum stanno addant; si metallicam superficiem inducunt. G. A. Hofmann Unterricht in der Chimie, Metallurgie, Oekonomie ɩc. Gotha 1774. 8. §. 310. p. 179

q) *Hueber* Diss. cit. § 11.

mittunt, qui medicamenta nociva, licet ad bonum finem obtinendum dant. De his *in genere*, iusto severius statuit jus Romanum antiquius, uti ex PAULO *r)* constat; en eius verba: *Si ex medicamine, quod ad salutem hominis vel ad remedium datum erat, homo perierit, is, qui dederit, si honestior fuerit, in insulam deportatur; humilior autem capite punitur.* Haec autem sententia in *Corpus Juris Justinianaeum* recepta non est.

Delictum hoc *speciatim* vel ab iis committitur, qui artem medicam *non profitentur*; vel ab iis, qui *illam profitentur*. Priori loco de *illis* nobis sermo erit. Huc pertinent, qui poculum ad conceptionem dederunt, ex quo laesio secuta est. De his ita disposuit *L. 3. §. 2. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. Sed ex SCto relegari jussa est ea, quae non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quae acceperat, decesserit.* Ubi sub *malo exemplo* refugium, quod veneficio *doloso* aperitur, uti in *L. 38. §. 5. de poenis* intelligendum esse autumo (§. 6.).

Sequuntur nutrices atque famulae audaces, quae, suo indulgentes genio infantibus opiata *s)* dosi magna, inscientibus parentibus in os illinunt,

r) Recept. Sent. E. V. T. XXIII. § ult.

s) Olim in nostra civitate quaelibet fere nutrix, quaelibet infantium custos opiata secum ge-

nunt, ne illorum quiritatu in somnis, negotiis aut amoribus turbentur. Quo facto, infantes ocyus serius gravissimis saepe corripiuntur morbis, quos pallida mors haud raro sequitur *t*). Eo periculosius hoc delictum esse videtur, quod fere nunquam detegatur.

Huius delicti reo, si crassa negligentia concurrit, poenam citatae *L.* 3. *§.* 2. *ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.* dictari posse non invitus concederem. Huic sententiae favet NEMESIS CAROLINA, quae *art.* 134. medicamentorum abusum cöercet. Civitatis nostrae Magistratus quoque sapienti consilio sub mulcta prohibuit, ne obstetrices publice receptae, medicamenta interna absque Medicorum consilio aegrotis darent *u*). Quanto magis contra Legem hanc poe-

 nalem

gestabat. *Tryphera magna* praecipue utebantur.

t) De opiatis ita sentit. Cl. *Spielmann Inst. Mat. Med. v. Opium. Illud* (Opium) *sensuum et motus muscularis organa ita obtundere, ut eorum functiones imminuantur, immo aucta eius dosi, sensus internos turbari, musculos resolvi, lethali sopore opprimi homines, per omnia secula annotatum fuit, ipsa hilaritas et audacia, quas levior ejus quantitas assumta inducere solet, iam species delirii esse videtur* cf. HOFFMANN *Med. Syst. IV. P. III. S. I. c.* I *de Epil. §* 5.

u) v. Der *Medicorum* Ordnung § 3. in Strasb.

nalem peccant nutrices et famulae, quae insciis Medicis, immo ipsis parentibus, medicamenta nociva temere infantibus praebent?

Optandum foret, ut parentes ipsi de hoc abusu satis instructi liberorum saluti invigilarent. Utinam Medici et Chirurgi eruditi atque habiles obstetrices omnia inveterata praejudicia felici successu extirpare possent.

§. XXVIII.

M. n. ab iis data, qui Medicinam profitentur.

Postquam de iis locuti sumus, qui medicamenta nociva dant neque tamen Medicinam profitentur: nunc posteriori loco de iis ago, qui medicamentis nocent, licet pro peritis in arte medica haberi velint, et hanc artem profiteantur *x*).

Ut igitur delicta, quae circa scientiam salutarem committuntur, bene dijudicari queant: qua

Strasb. *Colleg. Med. p* 11 Ordnung der Hebammen §. 25 et Ordn vor die in denen unter der Bottmäßigkeit hiesiger Stadt stehenden Aemtern sich befindende Hebammen § 9. in vermehrt und verbesserter Ordnung des Hebammen-Meisters und sambtlicher Hebammen der Stadt Strasburg 1757. *pag.* 19 et 27.

x) *Zachiae Quaest. Med. leg. L. VI. T. I.*

quaedam de ſtatu hujus artis in genere praemittemus.

Apud Romanos olim *Medicus* erat, quicunque ſaluti aegrotantium ſuccurrendi artem profitebatur; adeoque haec vox *Chirurgos*, *obſtetrices* et ſimiles *y*) comprehendebat.

Peculiarem Medicorum ſectam conſtituerunt Empirici *z*).

Aliam formam recentiori aevo Medicina induit. Nam Empirici nomen, quod olim honorificum erat, hodie ignominioſum eſt, et nemo *Medici* nomine condecoratur niſi ille, qui ſcientiam ſalutarem neceſſariis theoriae atque Praxeos ſubſidiis fultam didicit, atque ab arte peritis publice ad hoc officium conſtitutis examinatus eſt *a*). Quicunque autem his principiis Medico

y) L. 7 § *ult.* L. 8 *pr.* L. 9 *pr. et* § 1 *ff. ad L. Aquil.* L. 1 §. 2 *et* 3 *ff. de extr cogn.*

z) Ἐμπειρικὴ ſecta in Sicilia coepit et *Acronem Agrigentinum*, *Empedoclis* Phyſici auctoritate commendatum, auctorem agnovit teſte PLINIO *H. N.* L. XXIX. *c.* 1 *S. IV. Ed. Hard.* SUIDAS v. Ἄκρων. PLINIUS l. c. non bene de Empiricis, ut et de Medicina in genere ſentire videtur. Contra *Celſus de Medicina Praefat. p.* 3 *Edit. Lugd. Bat.* 1665. 12. Empiricos *non mediocres viros* appellat. Idem auctor *Serapionem* pro primo Empirico habet cf. *eiusd Praef. p.* 8.

a) Cf. Conſtitutio *Friederici II.* Imp. in *Conſt.*

Medico tanquam artem facere conantur: e Medicorum ordine excluduntur et nominibus *Empiricorum*, *Medicastrorum*, *Agyrtarum*, *Uromantium*; Gal. Empiriques, Charlatans; Germ. Pfuscher, Quacksalber, Marckschreyer, aliisque notantur *b*).

Definitio, quam de *Medico* adduxi plana esse videtur, et quae nulla explicatione indigeat. Alteram, quam de *Empiricis* dedi, ulteriori examini subjiciam; ea potissimum ratione adductus, quod nullibi exactam de illis definitionem inveni; a qua tamen omnis decisio juridica pendet. Ex hac definitione patet: Empiricum I. Medicinam facere. II. Theoreticis et practicis principiis Medico necessariis destitutum esse. III. Medicinam tanquam artem exercere.

§. XXIX.

Const. Sicul. L III. T. 34 apud Lindenbrogium *Cod.* LL. *Ant.*

De his agit eosque (in *sensu lato* sumtus) in tres classes dispescit Koechlin in Diss. *de Felicitate empiricorum medicastrorum diversa a felicitate veri medici.* *Basileae* 1755. § 9 *sqq.* cf. Behrens *Selecta medica.* *Francof.* et *Lips.* 1708. 4 *Sect. V. de Curationibus Empiricis.*

Distinctionem inter *Medicos et Medicastros* admittit. C C C. *art.* 134. *Illos* vocat Aerzte, *hos* leichtfertige leut, die sich Arzney underſtehen, und der mit keynem Grundt gelernet haben

§. XXIX.

Medicinam facit.

Empiricus *Medicinam facit.* Sub voce *Medicina*, quae hic in *ſenſu lato* venit, quo et *Chirurgia* comprehenditur *c*), non ipſam Medicorum ſcientiam intelligendam eſſe, quilibet videt, ab ea quippe longe abſunt empirici; ſed illorum functionem et operationem corporis. Sic Medicorum inſtar aegros vident, vel ab iis viſuntur, eosque de ſtatu morbi interrogant: iis medicamenta praeſcribunt, dant, applicant; vulnera, ulcera, luxationes, obligant, ſecant, reponunt. Qui talia agunt, in ſenſu juridico *Medicinam facere* dicuntur; licet ipſi forſan *Medici* nomen ſibi non tribuant *d*).

§. XXX.

c) *Medicis* autem in *ſenſu ſtrictiſſimo* ſumtis i. e. qui morbis internis curandis operam dant, non licet Chirurgiam, nec *Chirurgis* Medicinam in *ſenſu ſtrictiſſimo* ſumtam pro lubitu exercere; ſi legibus ſeparata ſunt haec munera. Haec ſeparatio in plerisque locis obtinet. Argentorati prohibitum eſt Medicis *externa* et Chirurgis *interna* remedia aegrotis dare v. der *Medicorum* Ordnung §. 2 in *Colleg. Med. p.* 10 *et* Erneuerte und verbeſſerte Artickel Eines Löbl. *Corps* derer *Chirurgorum* oder Wund-Aertzte der Stadt Strasb. 1757. *art. XV.*

d) Cf. BAYLE *Dict.* art. *XV.*

§. XXX.

Theoreticis et practicis principiis Medico necessariis destitutus est.

Praecipua, quae empiricum a Medico distinguit, nota, in eo consistit, quod hic *necessariis* ad artem, quam profitetur, *principiis* imbutus sit, quibus vel in totum, vel magna ex parte *caret empiricus.*

Illud etiam monendum est, quemcunque, qui Medicinam exercet, utut eruditissimum, in foro ut plurimum praesumi scientia medico necessaria destitutum; nisi per supra dictum (§. 28.) examen probaverit contrarium; quia in arte salutari nimis periculosum est, rempublicam eventu demum de ejus, qui medicinam facit, scientia, certiorem fieri *e*).

§. XXXI.

Medicinam tanquam artem exercet.

Quum denique empiricus *Medicinam tanquam artem exerceat*, id est, gloriam vel opes Medicinae exercitio quaerat: sequitur, illis adnumerari non posse, qui amicis unum alterumve remedium dant seu suadent, cuius bonum effectum, vel ipsi, vel alii ex eorum amicis experti

e) Inquisitio in has res vel ad delationem Medicorum aliorumque civium vel ad famam, magistratui ex officio, vel procuratori fisci plerumque incumbit.

perti ſunt, vel quod a medico acceperunt. Multo minus ad empiricos pertinent, qui homini in praeſenti periculo, quod Medici auxilium requirit, conſtituto, pro viribus opem fert, ſi Medici non ſit copia *f*).

Propius ad empiricos accedunt, qui medicamenta quaedam *arcana* absque magiſtratus permiſſu in vulgus vendunt.

Haec de ſtatu Medicinae dicta ſufficiant. Nunc de delictis, quae circa medendi artem a Medicis et medicaſtris committuntur, age diſpiciam.

§. XXXII.

De delictis, quae circa Medicinam a Medicis et medicaſtris committuntur.

Ordo nunc requireret, ut primo de delictis agerem, quae Medicis et medicaſtris in genere *communia* ſunt, et tunc de delictis, quae cuilibet horum in ſpecie *propria* ſunt. Quum vero delicta, quae a medicaſtris committuntur, non niſi *culpae gradu* ab illis Medicorum differant: de horum praecipue delictis ſermo erit.

Medici vel *dolo* vel *culpa* circa artis ſuae exer-

f) In utroque tamen caſu aegrotum, quamprimum fieri poterit, ad Medicum ablegandum eſſe, ſana ratio ſuadet. Niſi ille, qui conſilium dedit, de ejus bono eventu certus ſit; quantum ſcilicet humana fragilitas patitur.

exercitium peccant. Si *dolo*, qualis in Lege Cornelia requiritur, i. e. *animo necandi* delinquunt: incidunt in crimen *Veneficii dolosi*, de quo alio loco verba feci *g*). Si *culpa* delinquunt, tunc eorum delicta graviora vel leviora sunt, pro diverso culpae gradu, quem admiserunt. Duplicis generis culpae mentionem facit *C. C. C. art.* 134. *Negligentiae* **Unfleiß** et *Imperitiae* **Unkunst**. Hanc *latae culpae* adscribunt JCti *h*) eiusque probatio non valde difficilis est. Illa autem, quum in facto consistat et varios gradus habeat, ut *oscitantiam, impatientiam, temulentiam i) audaciam etc.* difficilius probationem admittit; praesertim, quod Medici, quorum consilium CAROLUS V. exigit, in reprobanda morbos curandi methodo quandoque inter se discrepent.

Haec ad culpam a Medicis admissam in genere spectant. Nunc praecipuas quaestiones rimabor, quae huic materiae lucem afferre queant.

§. XXXIII.

g) v. Diss. mea de *Venef. Dolos.* §. 10. *et* 34.

h) BOEHMER *ad C. C. C. art.* 134. §. 3. cf. §. 7. *l. de L. Aquil.*

i) Quam perniciosa sit ebrietas in personis, quarum curae corpus nostrum committimus, haud ita pridem vidit civitas nostra in obstetrice, cujus temulentia mater una cum partu interiit. Sed meritas luit infelix mulier poenas.

§. XXXIII.

An Medicus possit veneno necare volentem?

Maximi momenti haec quaestio est, quia ab ea pendet decisio quaestionis, *an talis Medicus ad veneficos dolosos, an vero ad culposos referendus sit?*

Secundum principia veterum quarundam gentium, quae mortem miserae vitae praeferebant *k*), quaestio proposita affirmanda foret. Quodsi saniorem jurisprudentiam sequimur: pro negativa nobis pugnandum esse, extra omnem dubitationis aleam positum esse videtur. *An* vero *medicus, qui volentem occidit, ultimo supplicio puniendus sit?* expediti juris non est. Affirmativa verior videtur argumento *L.* 4. *§.* 2. *et L.* 5. *ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.* Vi harum legum ii, qui *etiam volentes castrant*, poena Legis Corneliae plectuntur. Quanto magis ergo, qui *vo*-len-

k) Quantum priscae quaedam gentes ea in re indulserint, patefaciunt exempla *Ceorum*, apud quos consuetudo infirmos senes cicutam (plantam, qua *Socrates* periit) bibere jussit. *Aelian Var. Hist. L. III c.* 37 Νόμος Κείων κατὰ γερόντων. *Massilienses* praeparatum venenum publice custodiebant, quod dabatur ei, *qui causas Sexcentis* (*id enim Senatus ejus nomen erat*) *exhibuit, propter quas mors sit illi expetenda. Valer. Max. L. II c.* 6. *ex.* 7. 8.

lentes necant, ad Legem Corn. pertinent? Nec aliud evincit *Nov.* 142. in qua JUSTINIANUS poenam talionis in genere dictat iis, qui castrant. Nam argumento ex hac Lege ducto, qui occiderunt etiam volentem, occidendi sunt.

Nullum dubium relinquit NEMESIS CAROLINA, cujus *art.* 134. disertis verbis praecipit: **hett aber eyn Artzt solche tödtung williglich gethon, so wer er als eyn fürsetzlicher Mörde zu straffen.** Haec verba tamen ob rationes, quae crimen hoc circumstant, mitigantes, ex *art.* 137. *C. C. C.* verbis: **unn sonst auch gemelte entschuldigung** *l*) **nit hat**, limitanda sunt, ut ita non rotae, sed gladio locus sit. Neque nimis dura est haec sententia; nam, rationibus jam allatis accedit, quod delictum hoc pessimi exempli sit, et hoc velamento fere omnia veneficia dolosa a Medico commissa tegi possint *m*),

Negativam sententiam tuetur KRESS *n*) atque inter alia minoris momenti argumenta asserit,

l) Quid sub voce **entschuldigung** intelligendum sit, CAROLVS V. in sequentibus articulis explicat; ex horum articulorum nec verbis, nec rationibus, *excusationem* pro medico volentem occidente, quis exsculpet. Sensus itaque *art.* 137. hic est: „qui non est latro, neque sequentes vel similes excusationes habet, gladio punitur" Atqui Medicus etc. Ergo.

m) Arg. L. 38. § 5. *ff. de poen.*

n) *ad* C. C. C. § 4.

rit, legem criminalem vix adduci posse, quae poenam capitalem irroget, in C. C. C. minimum nullam occurrere. Leges, quas ex Jure Romano allegavi, evertere studet illo potissimum argumento, quod ratio decidendi harum legum sit *facinoris*, ut ait, *noxietas et nefandi commercii species*, quae *subest*. Sed oleam et operam perdidisse videtur; nam magis noxium est *occidere*, quam *virilia exscindere*, et *nefandum commercium* non ratio decidendi principalis esse potuit *Legis* 4. *et* 5. *cit.* ut poenam Legis Corneliae dictaret; quoniam ei, qui commercium hoc fecit, levior poena, quam illa L. Corn. dictatur in *L. 6. eod.*; reus nempe *pro parte dimidia bonorum multatur.* Veram decidendi rationem indicat JUSTINIANUS o), *quod* nempe *saepenumero e multis vix pauci evadant incolumes, usque adeo, ut quidam ex his, qui servati fuerunt, sub nostro aspectu deposuerint, e nonaginta aegre tres servatos esse.* Cur autem KRESSIUS altum in C. C. C. silentium de huius delicti poena capitali deprehendat, non video, quum verba *art.* 134. quae allegavi, contrarium clare ante oculos ponant.

Ex dictis patet, multo magis ultimo supplicio puniendum esse Medicum, qui aegrotum incon-

 sul-

o) *Nov.* 142 *pr.* Huic rationi favent quoque praecedentia verba *cit. L.* 4 § 1. *ff. ad L. Corn.*

ſultum veneno ex propoſito necavit, quod de eius ſalute deſperaverit.

A quaeſtione tractata de Medico volentem occidente, differt illa quaeſtio: *An Medicus ex voluntate aegroti male curans, culpae reus ſit, eamque ob rem tam civiliter quam criminaliter conveniri queat?* Ejus analyſi ſuperſedere poſſum, quum fuſe ac erudite eam tractaverit BASTINELLER *p*) qui negativae ſententiae impenſe favet. Duo praecipue allegat argumenta, quibus opinionem ſuam probet: alterum, quod jure civili *q*) et canonico *r*) permiſſum ſit virilia exſcindere, ut quis gravi morbo liberetur; alterum, quod volenti, ſive ſcienti conſentientique non fiat injuria *s*) Quicquid ſit, equidem exiſtimo, quaeſtionem hanc verbis generalibus propoſitam, vix exactam deciſionem admittere; ſed in quibusvis caſibus obvenientibus modo affirmandam eſſe, modo negandam, pro variis, quae rem circumſtant, momentis.

§. XXXIV.

p) *Commentatio juridica de Medico ex voluntate aegroti perperam curante.* Recuſa *Vitembergae* 1741. 4.

q) *Nov.* 142. *c.* 2 cf. Comm. cit §. ult.

r) *c.* 5 *X. de corp. vitiat. ordin. vel non* cf. Comm. cit. l. c.

s) L. 1. § 5. *ff. de Injur.* L. 145 *ff. de R. J. c.* 27. *de R. I. in* 6 cf. Comm. cit. l. c.

§. XXXIV.

Num Medicus, qui veneno tanquam medicamento usus, occidit, veneficii culposi reus sit?

Quaestio proposita ab illa pendet: *An in genere licitus sit venenorum in Medicina usus?* Hanc quaestionem hodie, si non inutilem, certe tamen nimis sero institui, putat HAHN *t*); postquam usus ille per multa secula viguit; praesertim, cum idem etiam nostro aevo admodum sit frequens, multisque probatus et acceptus. Hinc quaestionis formulam mutandam, et potius inquirendum esse existimat: *Num ars medica*

t) *Oratio de usu venenorum in Medicina. Traj. ad Rhen.* 1773. 4. recus. *Lis.* 1775 8 *p.* 97. *h. ed.* In hac oratione auctor argumenti huius historiam singulari eruditione atque elegantia tradit atque ostendit, Sec. XV. XVI XVII. et nostro, quod ideo *toxicophilum* vocat, atrocissimorum venenorum in Medicina usum satis familiarem fuisse. Magnos, inter alia. patronos *Arsenicum* (cf. Diss. nost. *de Venef. dolos.* § 3) habuisse, adnotat; omnes autem, qui post hominum memoriam de medico venenorum usu scripserunt, excelluisse *Stephanum Wespremum* Pannonium, qui in *Tract. de inoculanda peste Londini* 1755. novum plane et inauditum de peste ipsis hominibus inoculanda consilium iniit, et cum spe utilitatis, publice proposuit. v. *Orat. cit. p.* 56. 65. 74. 78. 84. 90.

dica venenis carere queat u)? Ad hanc quaestionem in calce operis ita respondet: *Possunt ergo venena prodesse, neque illicitus eorum usus haberi debet; sed scrupulorum et suspicionum et discriminis plenus est... Ingesta pharmaca extra potestatem medici sunt. Mirabilis partium, e quibus homo constat, consensus et sympathia difficultatem augent... Satius ergo est venenis omnino abstinere, quam frequenter et promiscue uti.*

De periculoso venenorum, *Arsenici* potissimum, in morborum curatione usu testantur quoque HEBENSTREIT x), LEMERY y), SPIELMANN z) aliique.

Quodsi ergo, quae dicta sunt, juridica expendamus trutina; propositam priori loco quaestionem, *Num Medicus, qui veneno tanquam medicamento usus, occidit, veneficii culposi reus sit?* affirmandam esse, vix est, quod dubitemus; dummodo ex Medicorum consiliis constet, incertum et vagis principiis innixum medicamentum venenatum adhibitum fuisse. Nec aliud pati videntur verba *C. C. C. art.* 134. oder sich ungegründter unzulessiger artznei, die jm nit gezimpt hat understanden. Non ideo omnia ex-

u) HAHN l. c. *p.* 97.

x) *Anthropol. forens. p.* 510. *et* 515.

y) *Mém. de l'Acad. R. de Sciences* 1734. *p.* 264.

z) *Inst. Mat. Med. v. Arsenicum, Antimonium etc.*

experimenta cum venenis instituenda medicis Imperator penitus interdixit; sed justam requirit caussam, quae in sola necessitate quaerenda est. Quum autem perdifficile sit, de necessitate certi quid constituere, et perquam rari sint casus, qui ultimum illud telum exigant *a*): veneficii culposi poenam vix effugiet Medicus; nisi doctos Medicos, si illorum copia ei fuit, consultaverit.

Quaestioni tractatae quasi comitem jungo aliam illi affinem: *Num Medicus, qui innocuis aliis et salutiferis medicamentis, intempestive tamen datis, mortem affert, veneficii culposi reus sit?* Affirmare hanc quaestionem videntur verba *cit. art. C. C. C.* daß er die Artznei leichtfertiglich und verwegentlich mißbraucht. Hoc autem delictum ad medicastros propius spectare, quam ad Medicos, ex utriusque indole supra (§. 30.), indicata, prono alveo fluit.

§. XXXV.

De poena veneficii culposi a Medico vel medicastro commissi.

Antiquioribus Romanorum temporibus Medicorum imperitia summa impunitate gavisa est*b*).

 Postea

a) HAHN l. c. p. 101 *sq.*

b) PLINIUS *H. N. L.* XXIX. *c.* 1. *S.* 8. *Ed. Hard. Nulla*, inquit, *lex, quae puniat inscitiam: capitale nullum exemplum vindictae. Discunt periculis nostris, et experimenta per mor-*

Postea Medicorum delicta *extra ordinem* coërceri coeperunt, uti ex *L. 6. §. 7. ff. de offic. praesid. L. 3. ff. de extr. cogn. et L. 3. §. 3. ff. ad L. Corn. de Sic et Venes.* patet. Ratio allegatur in *L. 6. de off. praes. quia praetextu humanae fragilitatis delictum decipientis in periculo homines innoxium esse non debet.* Huic rationi accedit, quod nemo se rei immiscere debeat ad se non pertinenti *c*); inprimis si ab eius exitu salus hominum pendet.

CONSTITUTIO CRIM. CAROL. *art.* 134. Straff so eyn Artzt durch seine Artznei tödtet, poenam arbitrariam Medico, inprimis autem medicastro dictat, qui culpa hominem medicamentis necaverit. Hanc poenam in levioribus culpae gradibus *mulctam* aut *suspensionem* ab artis exercitio esse; in gravioribus autem non ultra *relegationem* extendendam esse existimat KRESS *d*). Consentit BOEHMER *e*) ratione Medicorum, quod dignitas, qua plerumque pollent, et exceptionum copia, qua se tueri solent *f*), graviorem

mortes agunt, medicoque tantum hominem necasse summa impunitas est. Haec tamen verba accipienda modo esse videntur de legibus poenalibus. Etenim de actione civili ad damnum resarciendum loquitur jam LABEO in *L. 9. 9. ff ad L Aquil.*

c) *L. 36 ff. de R. I. c. 19. de R. I. in 6.*

d) *ad* C. C. C. *art.* 134. §. 1.

e) *ad* C. C. C. *eod* §. 3.

f) De praesumtionibus medico inservientibus v. KRESS *ad* C. C. C. *art.* 134. §. 5.

viorem poenam prohibeant. Contra *medicastrum* vero etiam poenam corporis afflictivam admittit, ob evidentiorem culpam, et deficientes rationes de medico allatas, inprimis, si non semel mors ab iis illata sit. Ob easdem rationes et difficultatem examinis post mortem aegri et de morbi statu instituendi, praxin harum poenarum intuitu vulgi frequentiorem esse, quam intuitu Medicorum, idem observat auctor et terra medicorum culpam tegere dicitur.

Quae de procurata nece sancivit *cit. art.* ob similitudinem rationis ad *noxiam* quamcunque sanitati illatam recte extendunt KRESS *g*) et BOEHMER *h*). Prior exemplum adducit Medici, qui adhibitis remediis, quibus pestis tempore usus esse solet, rumorem falsum de peste grassante excitaverat. Illum arbitrarie punitum esse refert, suumque MERITO acclamat. Sed dubito an juste damnatus sit, quum specifica contra pestem remedia inventa non esse fateantur magni nominis Medici *i*). Poenam vero meritus est *malignus* iste, qui teste KRESSIO, Medici illius formulas pharmacopolae surripuerat, aliam in urbem miserat, et inde dicti rumoris caussa fuerat,

g) *ad* C. C. C. *art.* 134. §. 2.
h) l. c.
i) HOFFMANN *Med. Syst. T. IV. P. I. S. I. c.* 12.

In Gallia CAROLUS VI. jam seculo XIV. constituit; ut Medicorum imperitia justis poenis coerceretur *k*).

§. XXXVI.

Cura Magistratus circa Medicos.

Ex posteriori parte *art.* 134. *C. C. C.* Doctores curam exsculpere solent, quae magistratui circa publicam constitutionem Medicorum incumbit *l*). Hoc quidem magistratus officium non ex disertis *C. C. C.* verbis fluit; attamen intentioni legislatoris et principiis bonae politiae ex asse respondet, quum ita, quod severissimis poenis plus valet, ipsa mali scaturigo obturetur.

Romanis ab *Augusti* praesertim temporibus Medicorum constitutionem curae fuisse, testantur innumera privilegia, quae illis concessa erant *m*).

Exemplum hoc et alias gentes secutas esse; testes sunt, quae passim prostant *Ordinationes medici-*

k) *Ordonance de Charles VI. du 17. Août.* 1390.

l) KRESS l. c. *§.* 3. *Boehmer* l. c. §. 4.

m) DIO CASSIUS *Hist. Rom.* L. XLIII. L. 6 *§.* 1 *et* 2. *ff. de excusat.* L. *ult. ff.* §. 5. *de munerib. et honor* L. 6. *et ult.* C. *de Prof. et med* L. 16 C. *Theod. de Med. et Prof.* L. *fin.* C. *Just. cod.* JAC. GOTTOFR. *in Comment. ad* L. 1 *ff. de decret. ab ord. fac.* cf. SYMMACHUS L. X. *Ep.* 40.

dicinales, Collegia medica, aliaque statuta, quibus cautum, ut

Tonsor, caupo, coquus, lanius sua limina servent n).

et ne quis in Medicorum ordinem alicujus civitatis admittatur, nisi qui prius publicum eruditionis specimen ediderit, peritorum in arte examini se subjecerit, atque gradum Doctoris rite obtinuerit *o)*. Utilissimam curam circa scientiae salutaris exercitium longe etiam ultra Europam ex-

n) MART. *L. VII. Ep. 60.*

o) Argentoratensis civitatis Magistratum a multis jam retro temporibus civium saluti optime consuluisse testantur sequentia Ao. 1384. Meister Gutleben der Juden Arzt, erhielt von der Obrigkeit die Freyheit 6. Jahr allhier zu wohnen sambt Kindern und Gesind, und um daß er unsern Burgern und den Unsrigen mit seiner Meisterschaft zu Hilfe kommen soll, darum soll man ihme 300 Gulden geben von unserer Städte wegen vor die 6. Jahr in gewissen Terminen. vid. Strasb. Ordnung-Buch *ad h. a.* Archiv. Haec tamen, si dicendum quod res est, simul probant, raros illis temporibus in nostra civitate fuisse peritos Medicos. Qui enim nisi urgente necessitate, Medicum Judaeum Argentoratenses Praemiis allicere potuissent; quum deploranda Israëlis progenies Argentinae civibus adeo exosa fuerit, ut illam a. 1388. in perpetuum expulerint? *Albertus Argent. Chron. p. 147. Koenigshov. C. II.*

extenderunt principes. Nam, cum homo libertate naturali privatus, saepe illicita conquirat media, quibus se a servitute liberaret: servis Europaeorum in America Medicinae exercitium plerumque est interdictum *p*).

Multis

C. II. §. 212 C. *V.* §. 78. *Schoepflini Alsat. illustr. T. II.* § 636. *p.* 343. cf. Diss. nostr. *de Venef. dolos.* § 15 *not.* 93. His accedit, quod Jus Canonicum sub gravissimis poenis prohibeat Christianis, Judaeorum adhibere Medicos. *c.* 13 C. 28 *q.* 1 *c.* 16 *X. de Judaeis.*

Eidem curae Patrum Patriae adscribendum est, quod a. 1660 *Tarquinium Romam* famosum agyrtam repulerint, qui sua contra praesentissimum venenum antidota jactaverat; revera autem fumum civibus vendendo, populari gloria decorari voluerat. v. cit. Strasb. Ord. B. *ad h. a.* Creato postea *Collegio medico*, prodiit statutum de medicis, der *Medicorum* Ordnung, recusum in Strasb. *Colleg. Med. d. a* 1757. *fol. p.* 10.

De Gallia vid. Robert *rer. judic.* L I. C. 5.

Ordinatione Blesensi cautum: *que nul ne pourroit pratiquer en Medicine, qu'il ne fut Docteur en ladite faculté* v. *l'ordonance de Blois de* 1579 *art.* 87 cf. *Code de la Police ou analyse des Reglemens de Police Trois. Edit. Paris* 1761 8 *P. II. Tit. VIII.* § 2 *sv.*

p) Servis Promontorii Hispaniolae, ne sub specie exercendae artis medicae veneno damnum

Multis quoque malis, quae ab imperitia et audacia oriuntur, obviam iri poteſt, ſi libros, qui de incertis atque periculoſis medicaminibus agunt, lingua vernacula ſcribere aut in eam transferre, non indiſtincte permittitur *q*).

Denique ſilentio praetermittendum non eſt utiliſſimum inſtitutum Clementiſſimi Regis noſtri, SOCIETAS puta, REGIA PARISIENSIS MEDICA anno 1778. Litteris patentibus eum in finem creata, ut obſervationes, quas tum ipſa praeſens et ſtatis temporibus conventus agens ſocietas, tum celebriores regni et exterarum gentium Medici fecerint, ſedulo colligendo, omnium morborum, et praecipue epidemicorum cauſſas diligentiſſime rimaretur. Huic quoque ſocietati medicamentorum, quae vocant, ſpecificorum et aliorum, nec non aquarum minerali-

um

num afferant, medicamenta componere ac diſtribuere, nec non morborum, ſolo viperarum morſu excepto, curam ſuſpicere, ſub poena corporis afflictiva, imo et ultimi ſupplicii interdictum eſt. v. DECLARATION DU ROI *ſur les nègres qui compoſent des remedes* d. 1 Fevr. 1743 DECLARATION *ſur la garde des vénéfices* du. 30 Décembr. 1746 *art.* X cf. EHRLEN Diſſ. *de ſervis Aethiopibus Europaeorum in coloniis Americae Argentorati* 1778 *p.* 61.

q) cf. BUC'HOZ *la Nat. conſid. ſous ſes diff. aſp.* II *Ep. no.* 3 15 *Fevr.* 1780 *p.* 133.

um et medicinalium examen et inspectionem Rex commisit *r*). Eum in finem remedia, quae suo examini subjecta fuerint, quaeque vel approbavit, vel reprobavit, ut et quae sibi non exhibita fuerint, et tamen cum laudibus venduntur, publice indicat *s*). Ad tollendos denique innumeros, quae in arte medica committuntur abusus hortatur, ut quivis eorum conscius eos Societati Regiae indicet *t*).

SECTIO

r) LETTRES PATENTES DU ROI *portant établissement d'une societé Royale de Médicine*, Données à Versailles au mois d'Août 1778. *Registrées en Parlement le* 1. *Sept.* 1778. De interna huius societatis constitutione Rex dedit *Lettres Patentes du Roi portant Reglement pour la societé Royale de Médicine.* Données a Versailles le 1. Fevrier 1780. *Registrées en Parlement le 25 Avril. audit an.*

s) AVIS *au public sur l'examen des Remedes pour lesquels on demande des permission ou brevets.* *Paris* 1778 *Second Avis au Public concernant les remedes pour lesq. etc. Paris* 1779.

t) *La Societé invite ses Correspondants, et en général tous les citoyens zélés pour le bien public, à lui faire connoîtres les abus, qui pourront être commis par les Empyriques, Operateurs et Distributeurs de Remedes dans toute l'étendue du Royaume.* v. *Second Avis* v. *la fin.*

Depuis son établissement, elle a fait tont ce qui a été en elle pour detruire le charlatanisme

SECTIO II.

DE VENEFICIO CULPOSO MEDIATE COMMISSO.

CAPUT I.

De iis, qui aëra inficiunt.

§. XXXVII.

Contagia hominibus infeſta.

Veneficia culpoſâ multis atque variis modis *mediate* perpetrari poſſunt. Principem locum tenent, qui lanae, pellium et aliarum rerum commercio furtivo, omnium venenorum maximum, funeſtam peſtem in regionem quandam importaverunt; praeſertim, ſi harum mercium advectio, ob peſtem aliquo graſſantem prohibita ſit. Dignus eſt talis, qui ſuo opere pereat. Ejusdem fere commatis eſt, qui a loco contagii ſuſpecto vel terra vel mari adveniens legibus praeſtitutum tem-

me; - - *elle prie les Médecine et Chirurgiens des Provinces* - - *de requérir auprès des Magiſtrats l'xécution* de l'art. X. *des* L e t t r e s P a t e n t e s (qui remediorum a ſocietate Regia non approbatorum diſtributionem prohibet) - - *à la quelle leur juſtice ne ſe refuſera point.* v. AVIS *ſur la correſpondence de la ſocieté Royale de Médicine, et ſur les objets dont cette compagnie eſt chargée.*

tempus, quod 40 utplurimum diebus absolvitur (*la quarantaine*) non expectat, sed magno civium discrimine posita claustra transcendit, vel merces transmittit. Huius criminis rei pluribus in locis, pro re nata, quandoque morte puniuntur *u*).

Alia quoque contagia, hominibus infesta, qui contra statuta poenalia inconsulte propagant, puniri debent. Curia Parisiensis suprema a. 1497. omnibus malo venereo laborantibus sub poena suspendii Parisiorum urbe interdixit *x*). Nostris temporibus *Bernensium*, *Lugdunensium*, *Audomarensium et Divionensium* statutis cautum est, ne variolarum inoculationes intra urbem fierent, neve personae variolis correptae, ante 40 dies, in locis publicis ambularent, aut si extra urbem degant, ne ante dictum tempus urbem ingrederentur, sub mulcta vel ab ipso reo, vel a parentibus, tutoribus, heris etc. solvenda *y*).

§. XXXVIII.

u) vid. *l'ordonance de Louis XIV. du* 8 *Août* 1713 *et le Reglement du* 20 *Juillet* 1752 *concernant l'admission des vaisseaux étrangers.* cf. *Code de la Police. P. I T. IV. §.* 7.

x) v *l'Arrêt du Parlement de* 1497.

y) *Extrait de registres de Délibérations de la chambre du Conseil et de Police de la Ville et Commune de Dijon du* 25 *Septembr.* 1779.

§. XXXVIII.

Lues brutorum.

Eodem fere modo, quo humanum pestilentiale virus propagatur, brutorum quoque lues regioni cuidam infertur. Unde, si quo pestilentia in gregem incidit, prudentes vicini principes atque magistratus; pecorum, lanae, pellium, lactis, butyri et similium rerum commercia, pro re nata, sub poena restringere vel plane interdicere solent *z*). Et, quum propagationem hujus mali per canes quoque fieri posse docuerit experientia: *Deputatio Senatus Francofurtensis a*) sapienter constituit, canes extra civitatis moenia absque domino vagantes necandos et eorum dominos, si innotuerint, puniendos esse.

§. XXXIX.

Recens conclave.

Veneficium culposum porro committit caupo, vel alius, qui hospiti recens conclave calce viva, gyp-

z) Exemplo sunt *Conclusa Senatus Francofurtensis* ad Moenum, *de d.* 30 *Nov.* 1776. *d* 21 *Oct.* 1777. *d.* 25 *Nov. ejusd. A. d.* 8 *Dec. ejusd. A. d.* 24 *Febr.* 1778

In Gallia prodiit *Arrêt du Conseil d'état du* ROI, *portant défenses de faire entrer dans le Royaume de cuirs en verd ou préparés, venant de Ports de la mer Baltique ou de la Hollande du* 7 *Avril.* 1780.

a) *d. d.* 21 *Nov.* 1777.

gypſo vel ſimili materia nociva obductum dedit, ex quo ille periit, aut gravi morbo correptus eſt. Ita Imperatorem *Jovianum b)* et *Catulum c)* periiſſe, fertur.

CAPUT II.

De iis, qui aquas, fontes etc. inficiunt.

§. XL.

De Romanorum temporibus,

Veneficium culpoſum ſapiunt et eorum facta, qui publicas aquas, fontes, puteos, fiſtulas, lacus, caſtella quodve aliud uſui oeconomico deſtinatum fimo, coeno, luto aliisque ſpurcant. Quodſi res hae ad privatos ſpectaverint: interdicto *quod vi aut clam* tenentur rei *d*). Si autem publicae fuerint: in illos *extra ordinem* animadverti, leges Romanae jubent *e*).

§. XLI.

b) EVTROP. L. X. c. 18 *Sozomen, Hiſt. Eccleſ.* L. *VI. c.* 6.

c) Q. *Catulus* a C. *Mario* propter civiles diſſenſiones mori juſſus: recenti calce illito, multoque igni percalfacto cubiculo ſe incluſum peremit. VALER. MAX. L. *IX. c.* 12 *Cicero Tuſcul. Quaeſt.* L. *V. c.* 19. APPIAN. *de bell. civ.* L. *I. p.* 395. *D. ed. Henr. Steph.*

d) L. 11. *pr. ff. quod vi aut clam.*

e) L. 1 § 1 *ff. de extr. crim.* L. 12. C. *de re militari* L XII.

§. XLI.
De nostro aevo.

Simili modo delinquunt, qui cannabim in profluenti rigando, non modo pisces necant *f*), sed et brutis, quae siti compulsi ad talem rivum veniunt, quam maxime nocent. Immo ipsis hominibus haud leve periculum minantur virulenta illius aquae effluvia; praesertim, si multos continet putrefactos pisces. Quod adeo verum est, ut Pestem quae a. 1576. Venetiis sexaginta millia hominum prostravit, at putredine minutorum piscium quorundam originem traxisse FORESTUS memoret *g*).

R 2 Hinc

f) Huius rei aud ita pridem triste exemplum in nostra provincia habuimus, quod multos pauperes piscatores in magnas rerum angustias adduxit.

g) *Observationum et Curationum medic. et chirurgic. Op. omn. T. I. L. VI. Obs. IX. No. 17.* De nocivo aquae putridae effectu jam loquitur GALENVS *de Febr. different. L. 1. c. 4.* Apud Graecos certi quidam magistratus erant, qui aquaeductuum curam gerebant Ἐπιςάται τῶν ὑδάτων dicti; et alii, quibus puteorum inspectio commissa erat, κληνοφύλακες vocati. Utrosque sub Ἀςυνομίᾳ comprehendisse asserit Potter Archäol. 1 Th. 1 B. Kap. 15. p. 173. et citat HARPOCRAT. h. v. Hic locus tamen POTTERI assertum haud ex asse probat.

Zimmer

Hinc in Alsatia pluribus de hac re Ordinationibus politicis saluti civium prospectum est a *Summis Rei Judiciariae, Politicae et Aerariae in Alsatia Praefectis.* g). Novissima est, quam occasione damni, de quo modo diximus, a rusticis dati (*not* 190. tulit, qui hodie summa cum laude illo munere fungitur, Illustrissimus DE LA GALAIZIERE d. 12. *Julii* 1789. in qua priores ordinationes confirmavit et nova sanctione poenali munivit.

CAPUT

Zimmermann Erfahrung der Arzeney-kunst 2. Th. p. 211. narrat, *Cairi* in Aegypto pestem haud raro oriri a vaporibus canalis per urbem ducti, in quem stagnans Nilus sese exonerat et illius urbis incolae omnis generis quisquilias dejiciunt.

In quantum cura aquarum hodie ad Medicos publicos spectat, ostendit HEBENSTREIT *Anthr. forens.* S. I. C. 2 §. 6.

g) Tales dederunt praecipue *Mr. de* BROU *le* 24. *de Juillet.* 1736 *et Ms. de* Lucé *le* 27. *de Juillet* 1761.

Seculo XIII. jam *Fridericus* II. Imp. constituit: *Salubritatem aëris divino judicio reservatam, studio provisionis nostrae in quantum possumus; disponimus conservare: mandantes, ut nulli a modo liceat in aquis cuiuslibet civitatis vel castri vicinis, quantum milliare ad minus protenditur, linum vel cannabum ad maturandum ponere, ne ex eo, prout pro certo didicimus, aërsi*

CAPUT III.

De iis, qui, dum veneno ad animalia nociva arcenda utuntur, hominibus nocent.

§. XLII.

Animalia per se *nociva.*

Ad eos nunc pervenimus, qui dum ad arcenda animalia nociva venenis utuntur, hominum vitae vel sanitati damnum inferunt. Quaeritur: *An licitum sit venenis uti ad necanda animalia nociva?* Respondeo: *licet*, dummodo illud non fiat cum damno alterius; quod variis modis contingere potest.

PRIMO enim toxico utimur ad ea animalia arcenda, quae ab omnibus utplurimum pro nocivis habentur; tales sunt *mures, glires, mustelae, muscae*, et id genus alia. Haec quidem delere, non est, cur prohibendum sit, et qui hoc faciunt, suo jure utuntur. Attamen non omnia venena indistincte ubique adhibere licet; siquidem, quae hominibus etiam, non solis animalibus venena sunt, hinc inde sapienti consilio ad hos usus adhibere legibus poenalibus prohibitum est. Nec obscura est ratio hujus interdicti. Quaedam enim venena, *Arsenicum* praecipue, male

aëre dispositio corrumpatur: quod si fecerit, vel cannabum amittat et curiae applicetur. v. *Const. Sicul. L. III. Tit. 35.*

custodita, saepe pro Sacharo, vel pulvere medicato hominibus propinata sunt *h*). Saepius etiam haec pharmaca, ab ipsis, quae delere volumus animalibus, postquam de iis comederunt, rostro vel pedibus cibis affricantur et admiscentur, vel apud pistores potissimum, tota quanta in farinam et similia vertuntur, quarum rerum innumera, proh dolor! funesta exempla prostant. His rationibus, haud levis momenti, permotus Civitatis hujus Regiae Senatus censuit:

„Jedermänniglichen wird verbotten „Arsenick zur Tödung des Ungeziefers zu „brauchen, mithin weder Muckenpulver, „Rattengift, noch Rattenwürstlein da= „mit anzumachen, indeme die größten Un= „glücke daraus entstehen können; bene= „ben deme andere nicht so gefährliche „Mittel zur Abtreibung des Ungeziefers „befindlich seynd." *i*).

Huius statuti transgressoribus mulctam, immo poe-

h) HOFFMANN *Medic. consultat. Tom. I. p.* 35. *et* 251.

i) Obrigkeitliche Verordnung den Kauf und Verkauf des Gifts betreffend *d. a.* 1769. *art.* 16. Quodsi venenum contra mures atque glires adhibere necessitas, quae perquam rara est, suadet; *Nuce vomica*, sacharo, carne aliisve rebus mista toxici loco uti possumus; de cuius bono effectu certiorem me reddidit Cl. SPIELMANN. Cave autem ne canes aut feles hanc escam dovorent.

poenam corporis afflictivam Senatus interminat *k*). Caute etiam noftrae *Politiae*, ut vocant *Judicium* qualiscunque fere materiae ad delenda animalia nociva venditionem agyrtis et aliis perfonis data occafione denegat; quum experientia docuerit, iftos homines faepe adeo audaces effe; ut corpus quoddam, quod pro innocuo jactant, coram magiftratu deguftent, et in fimilibus chartulis diriffima hominibus venena in vulgus vendant. Quod eo majus crimen fapit, quod non folum tales homines magiftratum decipiant, fed et cives in lethales errores perducant.

§. XLIII.

Animalia ratione loci cujusdam *nociva.*

Altero loco venena quandoque ufurpari folent ad animalia necanda, quae non omnes pro nocivis agnofcunt; fed quae tantum ratione hujus vel illius civis talia evadunt: e. g. depafcendo illius agros, femina etc. Ubi diftinguendum eft inter animantia, quibus vefcimur, et ea, quibus ad cuftodiam, venationem, delendos incommodos cellarum hofpites etc. utimur.

§. XLIV.

Animalia quibus vefcimur.

Qui animalia, quibus vefcimur, fingula vel plura, quadrupeda vel volucria, fera aut manfueta necat, ut eos ab agro, prato, horto, vi-

 nea,

k) cit. Obrigk. Verordn. *art.* 19.

nea, ſilva, hprreo, tecto etc. arceat, ſi venenis utitur homini non nocivis merum damnum patrimonio infert, quod actione civili locum facit ad illud reſarciendum, et levi poena pro facti natura et indole plectendus eſt. Huc pertinent e. gr. qui columbis vicini venena ſpargunt, ne coementum a tectis ſuis abradant.

Quodſi vero ſimul animus lucri faciendi acceſſerit tunc eiusmodi factum in aliud delictum, ſcilicet in *furtum*, vel quandoque in crimen *venationis furtivae* (*bracconer*) tranſit.

Quodſi autem toxica adhibita fuerint, quae et hominibus laeſionem minantur: inſignior temeritas adeſt, quae impunis eſſe non debet. Jndulgentiae tamen haud leve argumentum adeſt, ſi hominibus haud nocitum, licet plura occiſa fuerint animalia; praeſertim, ſi volucria modo interfecta fuerint, et reus crediderit, ſe corvos, milvos ſimilesque aves necaturum eſſe. Nec in hoc caſu gravius evadit crimen, ſi alii ſervitus paſcendi competierit in tractu, ubi venenum quis ſparſit. Ita judicarunt *Scabini Lipſienſes*, qui in ejusmodi caſu, relegationem ad 4 annos dictarunt, reſarto damno atque refuſis expenſis *l*)

De iis autem, qui non animo animalia arcendi [illegible] ſed

l) *Leyſer Sp.* 609. *m.* 22.

ſed ſimpliciter nocendi vel plane necandi homines paſcua inficiunt, jam alio loco verba feci m).

Magnam quoque audaciam ſpirat, illius factum, qui teſte QUINCTILIANO n) veneno tinxit flores ſuos, ut apes alterius occideret; ſiquidem non ſolum animum habuerit alteri damnum inferendi, ſed et ſanitatem, immo vitam hominum gravi periculo expoſuerit, quum redeuntibus apibus, mel infici potuiſſet.

§. XLV.

Animalia quibus non *veſcimur.*

Quod ad illa animalia attinet, quae alimentis non inſerviunt, inter alia lupi, vulpes, feles atque canes occurrunt; de quibus ſingulis quaedam monenda ſunt.

Et quidem lupos et vulpes, non modo cuilibet in ſua domo veneno occidere licet, quin ratione luporum in multis locis praemia eis conceduntur, qui regionem ab illis liberant. Alia autem quaeſtio eſt: *An his beſtiis, veneno in agris poſito, inſidias ſtruere liceat?* Hanc quaeſtionem non facile affirmarem, immo argumentis ex legibus venationum ductis, illum poenis coërcendum eſſe exiſtimo, qui tale factum commiſerit: quia canibus venaticis et feris, quibus veſcimur, damnum exinde imminet. Niſi talis

 natu-

m) v. Diſſ. mea *de Venef. dol.* §. 15 *et* 36.

n) *Declam.* 16.

rae sit toxicum, quod solis fere illis bestiis nocet, aut aliud expresse permissum sit.

Feles et canes, si inde nemini injuria fit, qualicunque veneno occidere licet; dummodo in propinatione ejus caute procedamus; ne haec animalia in furorem agantur, et inde infinita mala oriantur. Quodsi homo a furioso hoc animali morsus fuerit; factum per se licitum in delictum incidit. Nemo enim rei se immiscere debet, quam non intelligit, et de cujus exitu salus hominum pendet.

CAPUT. IV.

De Veneficio culposo animalibus furiosis aut venenatis commisso.

§. XLVI.

Negligentia, quae circa animalia in rabiem prona committitur.

Vidimus in praecedenti §pho, Veneficii culposi reos esse, qui per animalia veneno in furorem acta damnum dant. Eiusdem delicti reatum incurrunt, qui in custodiendis, nutriendis et curandis animalibus, quorum natura in rabiem prona est, negligentes sunt, si haec animalia furore correpta hominem vel bruta, quibus vescimur, momorderint. Nam, ut de terrore taceam, qui ex morsu bestiae, etiam non furiosae incutitur; periculosissimum venenum animale morsis

a be-

a bestia rabida infertur, quod immanem hydrophobiam, horrendae mortis praecursorem, utplurimum producit *o*; atque multi saepe cives in capitis vocantur discrimen. Hinc legislatores prudentes omni tempore operam dederunt, ut haec mala praecaverentur.

Leges Mosaicae jam graviter animadvertunt in eos, qui negligentiam in cura et custodia animalium committunt *p*) Idem apud Romanos praestabant *Lex Pesulania de Cane q*) et *Edictum Aedilitium r*). Eundem scopum sibi proposuit CAROLVS V *s*) dum nocentis bestiae dominum eam removere jussit, atque pro momentis factum concomitantibus modo leviorem, modo graviorem poenam dictavit, si talis bestia hominem laeserit, aut plane occiderit.

Hodie etiam vario modo in plerisque locis cautum est, ut civium vita ac sanitas contra animalium noxiorum in genere *t*) et inprimis canum, impetum in tuto esset.

Scili-

o) cf. Diss. nost. *de Venef. dol.* §. 3.

p) *Exod.* XXI. *v.* 29.

q) RITTERSHUSIVS et SCHVLTINGIVS in notis ad *Sent. Rec. Julii Pauli L. I. T. XV.* I. *in Scultingii Jurisp. Ante Just. p.* 252.

r) L. 40. L. 41. L. 42. *ff. d. aedil. edict.*

s) *art.* 136. C. C. C.

t) Huc pertinet e. gr. quod ante paucos constituit Magistratus Argentoratensis, ne amplius urbem ingrederentur, qui ursorum turpium saltatu, panem sibi comparare student.

Scilicet, quum rabies canina, multis in locis grassaretur: Principes atque magistratus, edictis atque decretis caverunt, ut ii, quorum culpa canes in furorem acti, aut jam furiosi nocuerunt, justis poenis subjaceant. Quinimo, ut stirpem ac semen horum malorum extinguerent atque delerent: varia sanciverunt, quae partim ad diminuendum canum numerum, eorum custodiam *u*); partim

u) Ordinationi *Curiae supremae Manhemiensis*, ut et *Decreto Senatus Argentoratensis*, nemini, exceptis quibusdam personis, quorum conditio canes requirit, licet canes alere; nisi signum iis appendeant, heic pro 3 Libris Turonensibus, illic, pro 10 Imperialibus a magistratu concesso. Qui tale signum Argentorati non petierunt canes suos manu ducere tenentur. Per *Ord. Manh.* porro lanionibus ultra duos canes habere non licet, et quidem in urbe alligatos aut extra eam ductos, praefixis, si illis ad agenda bruta utuntur, rostro capistris. Eadem *Ord.* maiores canes (grose Wind- Hez- und Fanghunde) privatae civilis conditionis hominibus penitus interdicti sunt. Denique canis furiosi vagantis dominus plectitur v. Verordnung der Kurpfälzischen Regierung von den Jahr 1759. 1766. renovatae et auctae d. 19. Jul. Manheim 1779. *art.* 1. 2. 4. 5 et 14. Verordnung gnädiger Herren Räth und Ein und zwanzig der Stadt Strasburg. Die nöthigen Anstalten, so wegen denen mit Wuth befallenen Thieren zur allgemeinen Sicherheit vorzukehren sind betreffend *d.* c 1778. *art.* 3.

Aliis

partim ad furiosorum persecutionem *x*); partim etiam ad hominum morsorum curam; spectant. *y*).

§. XLVII.

Aliis locis, in pagis praesertim, rusticis iniungitur, ut canibus suis fustes alligent.

x) *Ord Manh. cit. art.* 15. *et* 16. cautum, ut, si canis furiosus aliquo vagatur: illud statim campanae signo civibus indicaretur, quo saluti prospicerent. Quo facto duo equites sclopetis armati ad persequendam bestiam emittuntur.

Argentorati quicunque civitatis aut banni incola de animali furioso vel suspecto aut de homine a tali bestia morso certior factus, illud Consuli regenti (regierender Ammeister) indicare debet, qui pro ratione utilitatis publicae, quae respectu personae, canis et suppellectilis venenatae fieri debent, mandat. Et si forsan pauperum suppellectilem cremare suaserit prudentia: damnum magistratus compensat. v. *cit.* Strasb. Verord. *art.* 1. *et* 4.

y) Quod ad curam morsorum attinet, Palatinus ille magistratus in pluribus civitatibus in den Kurfürstlichen, Haupt, und samtlichen Oberamtsstädten, certum locum designari jussit, in quo illorum sanitas ab imminenti periculo liberaretur v. *cit.* Verord. der Curpf. R. *art.* 18.

Magistratus Argentoratensis quoque sapienti consilio adjacens civium nosocomio aedificium extruere curavit, ubi homines a canibus rabidis morsi Medicorum curae mandantur.

§. XLVIII.

Negligentia, quae circa animalia venenata committitur.

Ad eos, qui veneno animali mediate nocent, pertinent denique *agyrtae* et *circulatores*, qui venenatis serpentibus, scorpionibus etc. damnum dant. Hos *extra ordinem* leges Romanae puniunt z).

CAPUT V.

De Commercio illicito venenorum.

§. XLVIII.

Venena simplicia.

Ad Veneficium culposum pertinet quoque commercium incautum venenorum, quae sua natura talia sunt, vel *simplicium* vel *compositorum*. De illis praecipue priori loco dicendum.

Apud Romanos venenorum malorum, *quae nullo modo, adjectione alterius materiae usui nobis esse possunt*, non contrahebatur emtio a). Porro *SCto effectum est, ut pigmentarii, si cui* TEMERE *cicutam, salamandram, aconitum, pituocampas, aut bubrostin, mandragoram et id*

Methodus hosce aegrotos sanandi publica auctoritate hinc inde prodiit.

z) L. *fin. ff. de extr. crim.* Matthaeus *de crim.* L. XLVII. T. V. c. 4. p. 195.

a) L. 35. §. 2. *ff. de contr. emt. vend.*

id quod lustramenti caussa dederint cantharidas, poena teneantur Legis Corneliae *b*). Ubi vocem TEMERE non de *animo necandi*, sed de quovis stulto et imprudente commercio intelligendum esse, recte observat BOEHMER *c*); alias enim SCtum hoc inutile fuisset, quum Lex Cornelia jam eos, qui venenum *necandi caussa* vendiderint, ordinaria veneficii dolosi poena cöercuerit *d*). Illud tamen temperamentum addendum esse existimo, quod ad effectum poenae ordinariae requiratur, ut TEMERARIA venditio mortis caussa sit *e*).

NEMESIS CAROLINA ad promiscuam veneni venditionem impediendam civitatum rectoribus injunxit, ut eos, qui toxica vendunt, jurejurando obstringant, ne ignorante magistratu venena privatis vendant. En verba Legislatoris:

Item es sollen auch alle Oberkeyten an jeden ortten, die Apothecker und ander so gifft

b) L. 3. §. 3. *ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef.*

c) Ob. 1. *ad Carpz* Q. XX.

d) Arg. L. 38. §. 5. *de poen.* quae lex quoque de *temeraria* actione agit, atque etiam exceptionem a regula sistit. v. Diss. mea *de Venef. dol.* §. 11.

e) ll. citt. Hoc itaque Sc. ratione pigmentariorum exceptionem a regula generali sistit, quae *animum necandi* ad effectum poenae ordinariae Legis Corn. requirit.

gifft verkaufen, oder damit handtiern, in glübt und Eydt nemen, das sie niemandt eynig gift verkaufen noch zustellen, ohn anzeygen und vorwissen erlaubung derselben Oberkeyt. *f*).

In Gallia Arresto Curiae Supremae *Parisiensis g*), et paullo post Edicto Regio *h*), haud ita pridem Declaratione Regia *i*) confirmato, indistinctum veneni commercium interdictum est. Huius Edicti *Art. VI.* cautum: *Défendons à toutes sortes des personnes, à peine de la vie; même aux Medicins, Apoticaires et Chirurgiens, à peine de punition corporelle, d'avoir et garder de tels poisons simples ou préparés, qui retenant toujours leur qualité de venin, et n'entrant en aucune composition ordinai-*

f) C. C. C. *art.* 37. Excusationes quae pharmacopolis noxia vendentibus praesto sunt, affert BAJARDVS *ad Quaest.* 68.

g) *Arrêt du Parlement du* 27. *Fevr.* 1677. v. III. *Vol. du Journal des Audiences* L. II. *ch.* 9. cf. *l'Arrêt du Parlement du* 3. *Mars.* 1732.

h) EDIT DV ROI *pour la punition de differens crimes de* 1682. *art.* 6. *et sv.* cf. *Arrêt de Reglement au sujet des poisons.* Extrait de registres du Conseil Souverain d'Alsace, *du* 10. *d'Avril* 1710. et aliud *du* 28. *de Fevr.* 1719. *Receuil d'Ord d'Alsace nouv. édit.* T. I. p. 390. *et p.* 532.

i) DECLARATION DV ROI *concernant les Empoisonneurs du* 14 *de Mars* 1780.

naire, ne peuvent servir qu' à nuire, et sont de leur nature pernicieux et mortels. Art. VII. A l'égard de l' Arsenic, du Réagale, de l' Orpiment et du Sublimé .. Nous voulons ... q'uil ne soit permis qu' aux Marchands qui demeurent dans les villes, d'en vendre, et d'en livrer eux-memes seulement aux Médecins, Apoticaires, Chirurgiens, Orfévres, Teinturiers, Maréchaux et autres personnes publiques, qui, par leur professions, sont obligées d'en employer; lesquelle néanmoins écriront, en les prenant, sur un regitre particulier, tenu pour cet effet par lesdit Marchands, leur noms, qualités et demeures, ensemble la quantité qu'ils auront pris desdits mineraux etc.

Nec deficiunt leges atque statuta particularia, quae inconsultis veneni venditionibus obicem posuerunt.

Seculo XV *k*) iam Argentoratensium statutis cautum est, ne venena nisi hominibus integrae famae et nemini ad mures delendos venderentur. A. 1558. haec prohibitio renovata est *l*) A. 1694. cautum, ne quis, nisi pharmacopola sit

k) vid. Statutenbücher oder Sammlungen. T. XXIV. *fol.* 38. *et* T. XXVIII. *fol.* 244. Strasb. Archiv.

l) v. XXI. Memorial ad h. a. *p.* 14. 15. 50. Ibidem.

ſit, venenum carptim (*en détail*) aere commutaret *m*). Auctius et emendatius ſtatutum prodiit a. 1769. quo omnibus et ſingulis, immo ipſis pharmacopolis ex laudabili eorum conſenſu merorum venenorum inprimis Arſenici commercio in poſterum interdictum eſt; adeo, ut qui contra hoc praeceptum peccat, accuſari atque pro re nata mulcta immo poena corporis afflictiva plecti poſſit. Excepti ſunt duo pigmentarii (Materialiſten), quibus ſub certis conditionibus pharmaci venditio excluſive permiſſa eſt *n*). Huc quoque pertinent prohibitiones factae, cum in ordinationibus *Norimbergenſi* Medicorum *o*), *Luneburgica* ad pharmacopolas *p*) directa, et *Magdeburgica* politica *q*); tum in ſtatutis *Francofurtenſibus r*) aliarumque civitatum *s*).

§. XLIX.

m) v. Raths-Protocoll. ad h. a. *p*. 1162. Ibidem.

n) Obrigkeitliche Verordnung den Kauff und Verkauf des Giftes betreffend *Decret.* bey Gnädigen Herren Räth und XXI. den 11. *Decemb.* 1769. *art.* 1. 11. *et ult.*

o) *d. a.* 1595. *no.* 35.

p) Lüneburgische Apotheker-Ordnung *d. a.* 1606. *c.* 4.

q) Magdeburgische Policei-Ordnung *c.* 4.

r) *d. a.* 1668. *renovat. a* 1718. *et* 1753.

s) cf. VHOMAS. de iure pharmacopol *Beyer ad* C. C. C. *art.* 37. *P.* 35.

s) cf. *Thomas* de iure pharmacopol. *Beyer ad* CCC. *art.* 37. *P* 35.

§. XLIX.

Venena composita. Mangonia nociva.

Haec potissimum de venenorum simplicium commercio. Item dicendum de venenis *compositis.* Ab his tamen probe discernendae sunt illae compositiones, quibus vera venena corriguntur, atque in utilissima medicamina transmutantur *t*). Huc e contrario referendae sunt illae compositiones, quibus res innocuae atque salutares venenorum admixtione adeo mutantur, ut sanitati interitum parent. Huius farinae sunt praecipue *Mangonia nociva.*

Mangonia sive mercium adulterationes qualescunque, si lucri faciendi caussa factae fuerint, illicitas esse, nemo facile inficias ibit; quia cum damno alterius locupletiorem fieri, sine justa caussa non licet. Quodsi haec facta vitae vel sanitati interitum minantur: ad veneficia culposa

t) Sic e. gr. *Mercurius corrosivus*, vehementissimum venenum, certo modo compositus, innocuum, quin saluberrimum medicamentum praebet. Idem de *Opio* similibusque pharmacis dicendum. cf. SPIELMANN *Mat. Med. his vocibus*, *Idem et Ehrmann* Diss. *de Hydrargyri praeparatorum internorum usu. Argent.* 1761. *Tralles Usus Opii.* Cautelas, quas Leges Gallicae in compositione medicamentorum, quibus venena admiscenda sunt, requirunt, exhibet *art. IX. cit. Edicti d. a.* 1682.

optimo jure referuntur. *Venenata* eiusmodi *Mangonia* innumera hominum excogitavit avaritia. Ex hoc fonte inexhausto, quaedam praecipuorum exempli loco in medium proferre liceat.

Quis ignorat, vina mille modis a nequam et improbis oenopolis adulterari *u)*? Carthaginenses et Romani *Calce* et *Gypso* vina corrumpebant. Iisdem et hodie Hispaniae mercatores atque servos Barbariae uti, refert IOH. BEKMANN *x*). Cave autem, ne hocce mangonium, cum illa encheiresi confundas, qua, teste SPIELMANNO *y*) in regionibus calidioribus uvas contusas, ante expressionem calce viva obtegunt, ut aqua imminuta, fermentationis justo maior ob fervidum coelum impetus imminuatur. Pessimum omnium vini mangonium, illud est, quod ex Lithargyro aut alio praeparato plumbeo conficitur, atque horrendum colicarum genus, *Colicam Saturninam* producit quam Galli *Colicam Pictonum* (*Colique de Poitu*) *z*) vocant. Morbum hunc ita, ut

u) Qui bella scilicet haecce artificia cognoscere cupit adeat libellos MStos, qui a patre ad filium, tanquam preciosissima quandoque arcana, apud multos vini mercatores transeunt, quosque vulgo Weinbüchlein vocant.

x) Beyträge zur Geschichte der Erfindungen. II. St. Leipz. 1781. 8. II. Auss. S. 179.

y) *Inst. Chem. Exp.* 125.

z) Quia ibidem valde grassata est, ignorata per quod-

ut seculo praeterito in Suevia saeviit, decripsere GOCKEL *a*), JAEGERSCHMID *b*) aliique. Docimasiam, signa, caussas et noxam vinorum ita infectorum ZELLER et WEISSMANN *c*). MATTHISSEN *d*), STRUVE *e*) et haud ita pridem WOLLIN *f*) atque ROZIER *g*) exhibuerunt. Initio Seculi nostri curia suprema Alsatiae poe-

S 3 nam

quoddam temporis spatium, vera huius morbi caussa; quae in plumbeis instrumentis latuit, quibus Pictones vasa torcularia instruebant cf. *Zittesius de Colica Pictonum.*

a) Curieuse Beschreibung des im J. 1694. 1695 und 1696. durch das Silberglett versüßten sauren Weins und der daraus entstandenen und vormals unerhörten Wein-Krankheit. Ulm 1697. 8.

b) *Tr. de Colica Spasmodica et paresi ex vino, sive detracta mercurii larva sub Schemate litargirii. Giengen* 1698.

c) Diss. sistens *Docimasiam etc. vini lithargyro mangonisati variis exper. illust. Altorfii* 1721.

d) Diss. *de vinis lithargyrio infectis ex colica paretico convulsiva ex haustu eorundem oriunda.* 1745.

e) (Heinrich) von der Prüfung der mit Bley verfälschten Weine In der ersten Fortsetz. des Hanauischen Magazins v. J. 1779. II. Band 2tes St.

f) Von der Verfälschnng des Weins mit Bleyglett. Altenb. 1778. 8.

g) *Journal de Physique T. III. P. I. p.* 114. 133. Eandem rem in compendio exhibet Crell Chemisches Journal 6. Th. Lemgo 1781. 8. III. no. 16.

nam arbitrariam dictavit ei, qui vino rubro, quod *Solano* (de la Morelle Waldnachtschatten) adulteraverat homini mortis caussam dederat. *h*). Historiam vini corruptionum tradit BECKMANN *i*); ubi inter alia narrat: antiquissimam, quam novimus, Germaniae legem contra Lythargirii mangonium a. 1475. latam esse. Sed jam annis 1327 et 1384. in Belgio periculosissima mangonia *Vitriolo, Mercurio et Lapide Calaminari* facta, prohibita esse, idem testatur auctor, et addit, similem quoque sanctionem a. 1371. in Gallia prodiisse. Num malitia eo usque jam processerit, ut et *spiritus*, quos vocant, *ardentes* plumbeis praeparatis corrumperet, sese ignorare testatur PLOUCQUET *k*). Quodsi factum esse suspicaretur, ad consueta plumbum in vino detegendi experimenta recurri jubet.

Illis, qui vina adulterant, non multum absimiles sunt, qui, quod in nostris regionibus saepe fit, ut vile vinum dulce atque gratum per

h) *Arrêt de réglement du Conf. Souv. d'Alsace* du 2 *Sept.* 1718. *Rec. d'Ord. d'Alf. nouv. éd. T. I. p.* 527.

i) Beyträge zur Geschich. der Erfind. II. St. II. Auff.

k) Warnung an das Publikum. (nota 127. h. Diss. p. 41.

per aliquot menses hospitibus propinare possint, recens mustum maiori dolio ita infundunt, ut singulis amphoris per intervalla ingestis, accenso more vietorum sulphure (Faßbrand), fauces obturent, sicque magno sanitatis detrimento fermentationem cohibent.

Gravior censura vexare debet cerevisiarios et caupones, qui acescenti cerevisiae cinerum sal, quod *Alcali* a chemicis vocatur, nimia quantitate immiscent; cuius vis tanta est, ut, qui talem cerevisiam biberunt, sanguinem mingant, articulorum doloribus, aliisque morbis corripiantur. *l*).

Mala fraude solent etiam herbas temulentas incoquere avari *m*).

Perniciosa encheiresi, qua praeparatis plumbeis vina venenant pecuniarum accipitres, nostro aevo varia olea, *lini* potissimum et *napi* eo adducere tentarunt; ut oleo olivarum redderent,

l) *Hebenstreit Anthropolog. for. S. I c. 2* § 17. cf. *Hoffmann* Diss. *de caut. et circum. sp. venen. dat. accus.* § 14. Huc autem non pertinet illa encheiresis, qua paucis guttis solutionis alcalinae vina corriguntur.

m) *Hebenstreit* l. c.

derent, quam simillima. Hoc tamen artificium, quo in *Collect Wratislav.* *n)* laudatur, et Parisiis quoque in usum trahi coepit *o)*, ob pessimos, quos edere possit, in corpus humanum effectus, cum NEUMANNO *p)*, atque REAVMURO *q)* damnat SPIELMANN *r)*, cui accedit LEHR *s)* qui etiam methodum tradit, qua fraus ista detegi queat.

Unius adhuc mangonii mentionem faciam, cuius effectum ipse vidi. Nimirum sana atque robusta puella pulverem crinalem (Puder, *poudre à poudrer*) vulgarem emit; et postquam eodem die depurandis ornandisque operosa capillis, pulvere illo caput insperserat:

n) *Tentam.* XXXI. *p.* 208.

o) *Réaumur Mém. de l'Acad. Royale de Science* 1746. *p.* 495.

p) *Miscell. Berolinens. T. IV p.* 321.

q) l. c. *Ce secret*, inquit, *a eu de facheuses suites pour ceux, qui avoient cru acheter à bon marché, et qui avoient acheté trop cher ces huiles aducies; les funestes effets qu'elles produisirent sur quelques-uns de ceux qui en mangerant, sont rapportés dans les Ephémérides de Curieux de la Nature.*

r) *Inst. Chem. Exp. XVI. p.* 92.

s) Diss. Botan. Med. *de Olea Europaea. Goettingae* 1779. § 41. *sq. p.* 54.

ſerat: craſtina die illud totum fuit exulceratum. Suſpicatus mangonium, in arte peritos conſului, qui memet certiorem reddiderunt, huncce pulverem quandoque calce viva vel ſimilibus rebus infici. Paullo poſt in manus incidit REUSSII, *t*), libellus, in quo hic auctor idem affirmat, et de perniciosis talium mangoniorum effectibus teſtatur.

Haec de mangoniis nocivis ſufficiant *u*). Quandoque ignoranter rebus innocuis venenum immiſcetur; eaque in vulgus venduntur, Sic e. gr. *Fungis* bonis quandoque virulenti, *Petroſelino* et *Cerefolio* *Cicuta* immiſcetur. Quum autem hic rarius culpa concurrat, hae actiones a foro poenali fere ſemper abſunt. Nihilominus tamen inſpectoribus harum mercium impenſe commendanda ſunt,

CAPUT

t) Medicinisch Oekonomische Untersuchung der Eigenschaften und Würkungen eines ächten und verfälschten Puders etc. Tübingen 1781.

u) Qui plura mangonia noſcere cupit, adeat librum cui titulus: *Les ſecrets et les fraudes de la chymie et de la pharmacie modernes dévoilés à la Haye* 1759. 8.

CAPUT VI.

De commercio rerum corruptarum morbo, vetustate etc.

§. I.

Alimenta.

Ultimo loco de iis dicturi sumus, qui *alimenta* vel *medicamenta* sua natura innocua, sed morbo, vetustate, fermentatione aut alio modo corrupta, scienter pro bonis vendunt. Hoc *Veneficii culposi* genus valde periculosum est, quum et sani et aegroti, illi, dum vires reficere, hi, dum corpus sanare cupiant, contrarium plane obtineant. Inter eos, qui corruptis alimentis venenant, eminent, qui annonam, panem, carnem, salsamenta, olera, vina, dicto modo corrupta vendunt; de quorum venenata vi testantur Medici *x*).

Optimum ad haec mala praecavenda reme-

x) *Thomae Reinesii Schola JCtorum medica.* L. I. *Sect. IV. de vitiis eduliorum praecavendis, p.* 124. *seq.*

medium esse sollicitam alimentorum inspectionem senserunt jam olim graeci, qui propterea particularibus quibusdam Magistratibus Σιτῶναι et Ἀγορανόμοι *y*) dictis harum rerum curam demandarunt.

Illius gentis exemplum ex parte secuti sunt Romani, dum *Aediles* z) atque *Praefectos urbi a*) his mercibus praeposuerunt. Optimo jure tamen miratur LEYSER *b*), Romanos justum pretium magis curasse, quam mercium bonitatem. Parum esse putat, quod in *L.* 1. *C. de canone frumentario urbis Romae L. XI.* praefecti frumentum, quod provinciales populo Romano alendo conferebant, eo tempore, quo ad

y) *Theophrastus de Legibus* cf. Potters Archäol. 1 B. Kap. 15. T. I. ps 171.

z) *L.* 2 § 21. *ff. de orig. jur. Varro de lingua Lat. IV. p.* 20 cf. *Heinec. Antiq. Rom.* L. *I. T. II* § 26.

a) *L.* 1. § 11. *ff de offic. praef. urb. Cassiod. Var. VI.* 18. *cf.* L. *Turcii Aproniani,* Praefecti urbis Edictum; *de venditione carnium,* et alterum *de suariis et ordinibus, qui suariam faciunt.* et *Heineccii* ad illa observationes in *Eiusdem Opusc. post Halae* 1744. 4. *T. I. L. I c.* 5. §. 6 *sqq. pag.* 58.

b) *Spec.* 609. *m.* 28.

T

ad urbis portum pervenit, adſpicere, ne quid in eo ſit vitii, jubeantur; ſi cum immani illo privilegio comparatur, quod fiſco res vitioſas impune vendere permittit in *L.* 1. *§.* 3. *ff. de Aedilit. edict.* quin etiam jubeat in *L.* 1. *C. de conditis in publicis horreis L. X.*

Hodie alimentorum curam ad eos magiſtratus ſpectare, quibus *Politia*, ut vocant, commiſſa eſt, vix eſt quod moneam.

Eum, qui, alimenta vitioſa vendendo, hominis neci cauſſam dedit, ſi ille ſcivit vel ſcire debuit, iſtam rem morbos gignere: argumento *L.* 38. *§.* 5. *de poen. L.* 15. *pr. ff. ad L. Corn. de Sic. et Venef. et c. ult. de homicidio in* 6. ad gladium damnat LEYSER *c*).

Eidem ſententiae adſtipulor ratione eius, qui *ſcivit* alimenti vitioſi effectum; non tam ob leges a LEYSERO citatas, quam quia animus nocendi adeſt, cum improbo lucro coniunctus; adeoque, homine necato, reo non inſervire poteſt excuſatio, quam requirit *C. C. C. art.* 137. *ſqq.* ut homicida a poena gladii abſolvi poſſit. Non idem valet de eo qui modo *ſci-*

c) l. c.

ſcire potuit malum effectum alimenti corrupti; quia hoc in caſu ſola culpa ſubeſt.

Quodſi is, qui alimenta vitioſa vendidit, nemini nocuerit: ad poenam tamen corporis afflictivam quandoque procedi poſſe cenſuerunt *Jenenſes*; dum lanionem, qui ſciens infectas oves mactaverat vendideratque ſed iis nemini nocuerat, ad fuſtigationem damnaverint *d*).

§. LI.

Medicamenta.

Quod ad medicamenta corrupta attinet, in

d) Kohrs Haush. K. P. I. p. 904 In *Codice Politiae* ſupra (not. 175) citato *P. I. T. V. ſ.* 2 *no.* 2 ſequentia leguntur: *Les bouchers ne peuvent expoſer en vente aucune béte morte de maladie, ou atteinte de ladrerie, ni en debiter le chairs, non plus que de mouton qui ait le claveau. A cet effet les Jurés loivent leurs viſites, tant dans les tueries, que dans les boucheries, et faire rapport des contraventions aux Juges de Police. et no* 3. *Quand la ladrerie de porcs eſt parvenu à un certain dégré de corruption, il n'y a plus de remede ; il faut en ietter les chairs.*

in omnibus bene conftitutis rebus publicis ftatutis cautum eft, ut pharmacopolia ab artis peritis, vel ftatis temporibus vel improvifo vifitarentur, et quae corrupta funt medicamina ftatim rejicerentur e). Quodfi autem vitiofis medicamentis vitae vel fanitati hominum fua culpa nocuerit pharmacopola; veneficii culpofi reus eft, et pro re nata punitur.

e) cf. de civitate Argentoratenfi die Apotheker Ordnung §. 24. *fqq.* in Strasb. *Colleg. Med.* p. 31.

